ACADEMIA ROMÂNA

DIN VIEAȚA POPORULUI ROMÂN

CULEGERI ȘI STUDII

XI.

SĂRBĂTORILE DE VARĂ LA ROMÂNI

STUDIU ETNOGRAFIC

DE

ȚUDOR PAMFILE.

ȘEDINȚA DELA 26 NOEMVRIE 1910

BUCUREȘTI

LIBRĂRIILE SOCEC & Comp., C. SFETEA și LIBRĂRIA NAȚIONALĂ

LEIPZIG OTTO HARRASSOWITS — VIENA GEROLD & Comp.

„NICOLAE BĂLCESCU"

DIN VIEAȚA POPORULUI ROMÂN

I. *Hora din Cartal*, de Pompiliu Pârvescu, 1908 . . . L. 3.—
II. *Cimiliturile românești*, de T. Pamfile, 1908 . . . . . » 1.—
III. *Poezii populare din Maramureș*, de Tit Bud, 1908 . » 1.—
IV. *Cântece și urături*, de Al. Vasiliu, 1909. . . . . . . » 5.
V. *Din literatura populară*, de N. Păsculescu, 1909. . . » 6.
VI. *Jocuri de copii*, de T. Pamfile, 1909 . , ... » 1.—
VII. *Sarbatorile poporului*, de C. Rădulescu-Codin și D. Mihalache, 1910. . . . . » 1.
VIII. *Industria casnica la Români*, de T. Pamfile. Premiul «Neuschotz» din 1909, 1910 . . . . . . » 10.
IX. *Hore și chiuituri din Bucovina*, de S. Fl. Marian, 1911. » 2,
X. *Legende, tradiții și amintiri istorice*, de C. Rădulescu-Codin, 1910 . . . . » 1,50

PREFAȚĂ

La 11 Iulie 1904, răposatul membru al Academiei Române, Par. Sim. Fl. Marian, *îmi scrià din Suceava Bucovinei, și, printre altele, ma rugà sa-i adun de prin părțile cunoscute mie «toate datinele, credințele și legendele privitoare la toate sarbatorile* bisericești *și pagânești, începând din* ajunul Duminecii mari *sau* Rusalii *și pâna la* Pinteleiu călătoriul, *27 Iulie, căci acestea îmi trebuesc pentru t. IV din* Sărbătorile la Români.»

La 9 August acelaș an, într'adevar îi trimiteam în copie întâiul mănunchiu din ceeace putusem culege în timp de o lună, fagaduindu-i și altele mai pe urmă. Insa moartea neașteptata a celui mai harnic și mai priceput cercetator al sufletului românesc a pus piedica apariției lucrarii pomenite.

N'aș aveà îndrăzneala să spun ca prezenta lucrare înlocuește pe cea fagăduită de răposatul academician; întocmită însa în acelaș cadru, din aceleași izvoare, va adooge cât de cât la cunoașterea acestei perioade din an, din punctul de vedere al sarbatorilor cunoscute de popor.

Fericitul Sim. Fl. Marian *fiindu-mi un dascal iubit, închin memoriei lui, cu acest prilej, această modesta cercetare, în semn de adâncă recunoștința din partea mea, unul din fiii poporului pe care l-a iubit într'o măsura îndestul de rară.*

Bârlad, Aprilie 1909.

CELE NOUĂ JOI.

I. Cele nouă Joi.

Sărbătorile cele mai păzite de popor în cursul lunii lui *Iunie* [1] sunt *Cele Joi, Joile grele* sau *Joile păzite*, cuprinse în săptămâna a opta şi a noua de după Paşti, prin urmare cele din urmă două din *Cele nouă Joi* ale *Cincizecimii luminate*. Datina aceasta se observă mai ales la câmp, unde agricultura este îndeletnicirea de căpetenie a Românilor.

Toate *Joile* dintre Paşti şi *Rusalii* sau *Duminica mare* sunt aspre, dar cele mai înspăimântătoare sunt cele două din urmă. Lăsând la o parte poruncile lor opritoare de munci, ele nu îngăduesc ca cinevà să umble, în cursul săptămânii chiar, după *buriene de leac* şi după *descântece*.

---

1. Luna lui *Iunie*, numită în popor *Iùniu* sau *Iùni*, se mai chiamă şi *Cireşar*, *Cireşariu*, *Cireşeriu* sau *Cireşel*, luna *cireşelor*, când se coc cireşele (S. Fl. Marian, *Sărb. la Rom.* I, p. 96). Intr'o proză rimată, originală se pare, dar dată ca producţie populară, auzim chiar:

Cireşar umple grădini în lume
Cu multe feluri de legume:
Mere, *cireşe* gustoase!
Acum dar, strânge Române,
Din câştigul ce-ţi rămâne.

Junius al Latinilor erà a patra lună a anului, fiind înfiinţată de Romulus. După unii, numele acestei luni vine dela *Junona*, zeiţa căsătoriei şi soţia lui Jupiter; alţii zic anume că se numeşte aşà, din pricină că a fost închinată *Hebei*, zeiţa *juneţei;* în sfârşit, alţii trag numele acestei luni dela *Iunius Brutus*, întemeietorul libertăţii romane.

Tustrele aceste consideraţiuni vorbesc despre luna în timpul căreia totul este întinerit sau întinereşte în fire, când sămânţa încolţită creşte şi se desvoltă, când factorii unor nouă procreaţii se arată. In esenţă, *Iunie* este luna tinereţei, a creşterii şi a libertăţii.

In toate acestea, o mână suprafirească îşi are puterea sa hotărîtoare: Dumnezeirea care nu cunoaşte ce-i răul, vrajba şi distrugerea. Agenţii ei sunt: soarele dătător a toate, ploaia, vântul şi altele, cari întâmpină adesea în calea lor agenţii Diavolului sau ai *duhului rău*, pe cari de multe ori nu-i pot birui.

După credinţa poporului, cele două tabere duşmane se lovesc, dar

Salcia, *matrăguna*, *fumurile* şi *argintul viu* nu se dau bolnavilor în acest interval, căci se crede că *duhurile rele* ce sunt *surchidite* [1] prin felurite descântece, vrăji şi uraţii, precum şi *duhurile bune* ce sunt chemate într'ajutor, în loc de a face bine celui ce sufere, mai rău le întărâtă, atât împotriva bolnavului, cât şi împotriva celui ce caută să-i ajute.

In cele nouă săptămâni de după Paşti nu se încep nici descântecele cari ţin până la *treisprezece saptămâni*, când *Cele nouă Joi* sunt dejà trecute. Dintr'aceste descântece pomenim *vârîtul în piepteni* şi *stingerea frigărilor*.

Prin unele sate din judeţul *Tecuciu*, locuitorii merg până acolo cu teama de aceste *Joi*, încât nici pe preoţi nu-i chiamă în case spre a le face diferite servicii religioase.

Aceste *Joi* sunt păzite de Românii de pretutindene.

Dacă cinevà calcă *Joile* şi iese cu plugul la arat, dacă merge la prăşit sau dacă munceşte orice pe câmp, peste vară, acea munca va fi *batuta de piatră*, adecă va fi stricată de grindină [2].

Această *piatra*, după credinţa Românilor din *Bucovina*, este o faptă diavolească, deoarece Diavolii o alcătuesc în *Cele noua Joi*. Ei o bat «cu ciocanele, ca să n'aibă oamenii pâne». Acest lucru se întâmplă însă numai atunci când Joile sunt nesocotite prin muncă; dacă se serbează, Diavolii nu mai au putere de a face *piatra*, şi prin

---

bietul om nu se lasă niciodată în nădejdea biruinţei celui bun şi drept. Omul slab ştie că «mielul blând suge la două oi» şi «capul plecat, sabia nu-l taie». Va face deci şi pe voia *duhurilor rele*, se va face «frate cu Dracul, până va trece puntea», va serbà deci câtevà zile, nu din credinţă dreaptă, ci din teamă, fără ca prin aceasta să mânie pe Dumnezeu.

In luna lui Iunie schimbările atmosferice sunt mai dese, primejdii mai multe ameninţă câmpul din care omul se hrăneşte, *duhuri* mai multe străbat în toate părţile, după cum se crede, şi de aceea când «Dracii se bat în capate», omul se umileşte şi-şi face zi de sărbătoare ca să potolească *mânia celui rau*.

Că acesta este izvorul atâtor sărbători necreştineşti în acest timp, nu mai încape nici o îndoeală. Sunt oameni cari în cutare zi a săptămânii nu muncesc cu nici un chip, din pricină că în urma multor observaţiuni, s'au încredinţat că acea zi le este neprielnică; *din acea zi îşi fac, prin urmare, o sărbatoare proprie a lor.* Alţii au chiar anumite zile din lună când nu muncesc, pentru acelaş motiv.

1. *A surchidì*, a neliniştì, turburà, chinuì.

2. Cred. loc. din com. Cătanele, jud. Dolj, comunic. de Şt. St. Tuţescu.

urmare peste vara nu vor mai avea cu ce bate câmpurile cu sămănături și viile [1].

Dar nu numai la câmp nu este îngăduită munca, ci și în casă sau pe lângă casă. Așà, în Mihalcea, sat în *Bucovina,* femeile nu cutează să spele sau să *bata* rufe, căci «*bate piatra*». Alte femei tot din acel sat zic anume că «nu bat cu maiul, nu *zolesc* [2], nu deapănă, nu urzesc, nu țes», tot de teama *pietrii* sau grindinii.

Prin partea *Olteniei* de jos, se crede că celor cari vor spălà cămăși, li se *va opari* grâul. Deasemeni nu se toarce, nu se țese și nu se pune vârtelnița, că *bate piatra* [3].

Pe lângă grindină, *Cele noua Joi* se mai răsbună împotriva celor ce muncesc încă și prin trimitere de *foc* în holde, case și orice alt avut al lor. Oamenii se tem de orice soiu de foc, dar mai ales de cel ce se naște prin *trăsnet;* de aceea mai spun că *Cele nouă Joi* sunt rele și de *trasnet, tunet* sau *tun, fulger, ploi vlohișe* [4] și *înecuri.*

Joia a opta se numește în *Bucovina* *Bulcile* [5] sau *Bulcii.* In aceasta zi, la Suceava se scot în procesie moaștele *Sf. Ioan cel nou* și se face aghiasmă.

Țiganii din Camena o numesc *Bâlciurì.*

Bulcii nu se țin pe acolo numai de teama *pietrei* și a «*tunului*», ci și de teama *Ielelor.*

Prin *Moldova* de jos, *Joia a opta* se numește mai des *Buciumul Rusaliilor* [6] și se crede că se numește așà din pricină că vine după *Rusalii,* când acestea își *buciuma* sau își trâmbițează sfârșitul isprăvilor lor. Pe alocurea se zice chiar *Sbuciumul Rusaliilor,* având credința că această zi, pe lângă că oprește pe oameni dela muncă ori îi pedepsește cu *piatra* și *foc,* dar ea, ca și *Rusaliile, sbuciuma, sghibuie,* schilodește și pocește pe cel care ar îndrăsnì să lucreze [7].

1. E. N. Voronca, *Datinile și credințile poporului român,* Cernăuți, 1903, p. 796.

2. *A zolì,* a freca între mâni.

3. Cred. loc. din com. Catanele, jud. Dolj, comunic. de Șt. St. Tuțescu.

4. *Vlòhiș,* dela *vloh* sau *vlog,* ploaie *pânzișă.*

5. D. Dan, *Mânastirea și comuna Putna,* Buc. 1905, p. 150: Sărbătorile cele mici nu se sărbează; se țin însă *9 Joi,* începând din *Joia mare,* pentru *piatră* și *sloată.* Și *Joia* de după *Duminica mare,* numită *bulcile,* se ține».

6. D-l raportor al acestei lucrări adaugă: „de nu cumvà e din magh. *bucsú,* pelerinagiu bisericesc (procesiune), — obiceiu practicat în preajma *Rusaliilor*".

7. Cred. loc. din com. Țepu, jud. Tecuciu.

A noua Joi este cea mai grozavă. Prin multe părţi oamenii nu numai că nu lucrează nimic, nici pe lângă casă, nici pe câmp, dar se adună chiar la biserică şi ascultă serviciul dumnezeesc, deoarece această *Joi* este rea, de grindină, *bătând* şi stricând semănăturile şi mai ales cânepa [1].

Pentru marea ei ură cu care loveşte în cei ce-i nesocotesc ziua, poporul român din părţile *Moldovei* de jos o numeşte şi *Joia mânioasa* [2].

Prin unele părţi din *Oltenia* [3], precum şi prin jud. *Muscel*, se chemă *Joia verde* [4].

Iată şi legenda acestei sărbători, după cum se aude prin *Bucovina* şi jud. Botoşani.

Se zice că a fost odată un împărat, anume *Joian*, care simţind că i se apropie sfârşitul vieţii, şi-a sfătuit supuşii ca să-i sărbeze ziua morţii lui, spre binele lor.

De ziua morţii mele, le-a zis împăratul, de veţi fi datori pe la alţii, să nu vă duceţi la muncă, deoarece în acea zi se va *fierbe piatra* mai tare, nourii se vor frământă mai mânioşi şi munca voastră va fi în primejdie. Nimic nu se va alege din sporul celor ce vor munci în ziua morţii mele!

Astfel, dela acel împărat, a rămas *paza Joii a noua*, *paza Bulciului cel mare* sau *ziua când fierbe piatra* [5].

In sfârşit, în privinţa acestui ciclu de *Joi*, iată ce mai putem adauge:

«Ziua în întregimea ei este personificată în *Sf. Joi* şi *Sf. Duminica*. Dubla personificare e datorită creştinismului. După concepţia păgână, lumina zilei e *Sf. Joi*. Creştinismul a personificat lumina zilei în *Sf. Duminica*, dar şi sfânta asta are o dublă însemnătate; în descântece şi în colinde e numită *Maica Precesta*. Intre *Sf. Joi* şi *Sf. Duminică* e un antagonism vecinic. Ele sunt două babe cu locaşuri învecinate, la mijlocul cerului, dar au felurite roluri. *Sf. Joi*

1. Dat. şi cred. loc. din Straja, Bucovina, comunic. de Păr. D. Dan: *A noua Joi* de după Paşti se serbează, ca *piatra* să nu bată pânile şi mai ales cânepa.

2. Cred. loc. din com. Ţepu, jud. Tecuciu.

3. *Calendarul «Bibliotecii folcloristice»*, Craiova 1910, p. 24.

4. C. R.—Codin şi D. Mihalache, *Sărbătorile poporului*, Buc. 1909, p. 57: «E bine s'o ţii mai *abitir* decât pe celelalte *Joi*, fiindcă e mai rău ca în toate de *piatră*».

5. E. N. Voronca, *Op. cit.*, p. 795.

e răutăcioasa, răsbunătoare, iute la mânie, ucide chiar pe eroul solar şi e aplecată să dea ajutor *smeilor* şi *balaurilor*. Intr'însa e personificată puterea distrugătoare a soarelui, arşiţa. Puterea binefăcătoare a soarelui, căldura rodnică şi lumina în general, e personificată în *Sf. Duminică*»[1].

Dintre zile, «nu sunt sfinte *Marţia* şi *Sâmbăta*; celelalte sunt sfinte; dar gradatim *Sf. Joi* e mai puţin iubită de popor, pentrucă prin caracterul ei răutăcios, se apropie cu atributele ei de *Marţi* şi de *Sâmbătă* şi pentrucă creştinismul i-a usurpat drepturile, înlocuind-o *Sf. Duminică*»[2].

Joia, ca zi, zugrăvită astfel, îşi găseşte cea mai bună înfăţişare în *Cele noua Joi* de după Paşti.

II. Moşii de vară.

Sâmbata e *ziua morţilor*, după rânduelile religiunii creştine. In această zi Mântuitorul Hristos, ucis de cu Vineri, a stat toată ziua mort, pentru a învià Duminică.

Din această tradiţie şi din profundarea credinţelor antice, mitologiştii spun că morţii sunt duşi în imperiul *Sf. Sâmbete* de către *Sf. Vineri*, după cum *amurgul* (personificat prin *Sf. Vineri*), conduce în *noapte* (personificată prin *Sf. Sâmbătă*). Noaptea, în întunerec, ies *strigoii* şi toate *duhurile rele*; *noaptea*, şi prin urmare *Sf. Sâmbată*, este stăpâna acestor duhuri.

Drumul către cei răposaţi va fi prin imperiul *Sf. Sâmbete*, adecă, în ziua *Sâmbetei* ne putem apropià de cei morţi. *Sâmbăta* se dă pretutindeni de pomană pentru sufletele morţilor, care pomană poate să consteà din *mâncare*, *băutură*, *haine* de purtat şi altele. Rugaciuni pentru mântuirea sufletelor lor de păcate se pot face şi în alte zile, dar *pomana* cea mai bine primită de Dumnezeu este cea făcută în ziua *Sâmbetei*.

Când nu se poate da cuivà un lucru de pomană, se aruncă acel lucru pe *apă*, *apa Sâmbetei*, care-l va duce şi-l va aşezà, după credinţa poporului, în locul cuvenit. Astfel se întâmplă cu obiectele sfinte dar vechi, precum: *icoane* de lemn mâncate de *cari*, *candele* crăpate, *sfeşnice*, rămăşiţe de *lumânări* şi altele. Acestea nu se aruncă

---

1. G. Coşbuc, *Babele sfinte în mitologia noastră*, publ. în *Noua rev. rom.*, vol. I, No. 6, p. 253.
2. Ibidem, p. 254.

afară, unde nu-i cu putinţă să nu fi căzut o fărâmă de spurcăciune, ci se aruncă pe apă, spre a fi duse pe *lumea cealaltă*, a morţilor, prin mijlocirea *apei Sâmbetei*.

Se ştie de toată lumea ce ar însemnà blestemul acesta:

— Du-te, duce-te-ai pe *apa Sâmbetei!*

«Cine *dă*, lui îşi *da*, şi ori când vei *da*, vei găsì», zice Românul; dar afară de aceasta, el are credinţă nestrămutată că ziua cea mai bună pentru *dat* este *Sâmbăta*. *Sâmbata* este ziua *moşilor, stramoşilor*, când urmaşii sunt datori să-şi aducă aminte de dânşii, şi să nu uite că şi cei de pe *lumea cealaltă* au nevoie de toate, întocmai ca şi cei ce încă mai trăesc.

Se înţelege însă, că e mai bine să se îngrijească cinevà pentru *sufletul* lui cât trăeşte: *să-şi dea de pomana* din tot ceeace are, din tot ceeace poate da şi să zică:

— Pe lumea asta, acest lucru să fie al tău, iar pe lumea cealaltă, al meu! Sau:

— Pe lumea asta ţie, pe cealaltă, mie!

Iar cel ce primeşte să răspundă:

Bodaproste, bogdaproste sau *Domnul primeasca!*

Prin *Moldova* de jos este chiar obiceiul, ca gospodarii să se *grijeasca*, încă fiind în vieaţă, să-şi facă *grijă*, adecă, într'o *Sâmbata*, să-şi dea de *pomana* sau de *suflet*, tot ce le va trebuì pe lumea cealaltă. Preotul este chemat sa sfinţească.

Ingrijirea de suflet pentru vieaţa ce va fi pe lumea cealalta, reiese mai ales din aşà numitele *poveţe, uraţii* sau *cuvinte*, cari se aud printre cântecele *colindatorilor* cu *steaua*. Despre acestea vom vorbì în altă parte, unde vom arătà mai multe. Aici, ca pildă, urmeaza una singură:

Grăit-a Domnul
Să asculte tot omul;
Să ascultaţi fără *price* [1]
Să ascultaţi ce v'oiu zice:
Grăindu-vă cu blândeţe,
Lăsaţi inimii să 'nveţe;
Că omul de sub soare,
Cându-i vine vremea, moare.
Moartea este'n lume mare,
Pe nimeni prieteni n'are.
De bogat nu se *sâieşte* [2],
De bătrâni n'are ruşine,
La cei tineri încă vine.
Numai la împăraţi merge mai cu silă,
Că împăraţii şi cu craii
Fac cetăţile cu anii [3]
Şi 'ncă tot mai zăbovesc

---

1. *Price*, arhaism: pricină.

2. *A nu se sâì, a nu se siì*, a nu-i păsà; nu mă *sâiesc (siesc)*, nu mă *sinchisesc*, nu-mi pasă.

3. In unele variante, se zice *ai* în loc de *ani*: «Fac cetăţile cu *aii*».

Până ce zidurile 'ntăresc.
Că fac ziduri groase
Cu turnuri frumoase,
Cu porţile ferecate,
Cu lanţuri de fier legate.
Când ei bea
Şi se veselià,
Atunci moartea mi-i găsià.
Şi-i luà din colţul luminat [1]
Şi-i trântià fără viaţă 'n pat ;
Şi-*l* [2] luà de sus, dela vânt,
Şi-l trântià mort în pământ
(Şi-l lăsă fără cuvânt).
Şi el vrea să se ridice,
Dar nimica nu mai zice,
Purcede ca un om strein,
Ayuţiile-i rămân.
Să nu socotiţi că fraţii şi surorile v'or trăì,
Sărindare v'or plătì!
Că fraţii şi surorile atâta s'or învrăjbì,
Până la groapă *te*-or pornì.
Unii te-or scoate din casă,
Alţii s'or sfădì la masă
Şi te *duce* la mormânt
Şi te-astupă cu pământ.
Iarbă verde'n *creştet* [3] creşte
Şi nimic nu-ţi foloseşte ! [4]

Din toate *Sâmbetele* şi prin urmare din toţi *moşii*, ziua cea mai nemerită pentru facerea *pomenilor* şi *pomenirilor* este *Sâmbata Duminicii mari,* în Ajunul *Duminicii mari*, numită şi *Moşii Duminicii mari*, *Moşii Rusaliilor*, *Moşii de Rusalii*, sau, mai peste tot locul, *Moşii cei mari* sau *Moşii de vara*,

In *Moldova,* pentru ziua de *moşi,* gospodinele îşi au cumpărate fel de fel de *vase* pe cari le vor da de pomană: *cofe, cofiţe* cu flori negre făcute cu *flori* prin tipare de fier înroşite în foc, *strachini, talgere* sau *talere, farfurii, sticle, căni, ulcele, oale, linguri* şi altele. Cofele se umplu cu apă dela puţ sau izvor. Când se umplu aceste cofe sau cofiţe, se lasă pe *ghizdèlele, ghìzdurile* sau colacul puţului, o monetă de cinci ori zece bani, care se numeşte *plata apei.* Aceasta se face din pricină că acea apă a fost dobândită prin munca altora, şi neplătind-o, pomana n'ar fi *primita,* adecă n'ar fi adevărată. Acei *glogani* sunt luaţi de cine se întâmplă pe acolo, dar mai ales de copii, cari se aţin în această zi pe lângă puţuri.

Oalele, ulcelele, cănile şi sticlele se dau de obiceiu pline cu *vin,* iar cine n'are, le poate umpleà şi cu apă.

---

1. In loc de plural, se aude adesea singularul: Şi-*l* luà din colţul luminat .

2. Se părăseşte pluralul, înlocuindu-se prin singular.

3. *Creştetul capului.*

4. Se ziceà prin 1880, după ce se sfârşià cântarea cântecului de stea; dict. de tatăl meu Costache Pamfile, com. Ţepu, jud. Tecuciu şi de el învăţată dela Şerban Buscă din Vizureşti şi Şerban Blişcă din Hănţeşti, cătune în com. Buciumeni, jud. Tecuciu, când umblau cu steaua prin Ţepu.

Cofele şi toate celelalte vase sunt împodobite pe la gură cu *cununi de flori*, de trandafiri mai ales, dacă sunt înfloriţi în această vreme. Printre florile înşirate pe aţă, se pun şi *roşcove*, *smochine*, *covrigi* şi altele cumpărate toate din târg.

Străchinile, talgerile, *castroanele* şi farfuriile se dau pline cu *bucate*. Aceste bucate sunt de obiceiu felurite soiuri de *zamă* sau *zeama* [1] de pasere, purcel sau miel, cu *tăieţei* [2], orez sau alţele. *Farfuriile late* sau *întinse* sunt mai ales duse umplute cu *mèşniţa* sau *mlèşniţa*, orez fiert în lapte.

Toate aceste lucruri cari se duc spre a fi *împărţite*, se numesc *moşi*.

O gospodină duce *moşi* pe la toate neamurile şi toţi vecinii, şi primeşte *moşi* iaraş dela toţi aceştia. Cu acest prilej, se strâng atât de multe vase, încât rar gospodar îşi mai cumpără altele din târg pentru nevoile casei [3].

Cu vasele pline se duce şi *pâne de târg*, *pâne de casa*, *colaci* şi *lumânari*.

Când o gospodină nu-şi poate împărţi toţi *moşii* în ziua de *Moşi*, adecă Sâmbătă, rămâne să se ducă pe la casele mai îndepartate cu *moşi*, a doua zi şi chiar a treia zi. Pe acolo însă, şi mai ales când merge în alt sat, trebue să aibă *cofele* frumoase.

In *Ţara-Româneasca* pe la sate, în *Sâmbata moşilor* mai este încă şi datină, ca femeile să plângă pe la morminte, fiindcă în acea zi, după credinţa lor, *pacătoşii se trimit din nou în munca iadului* [4].

In jud. Muscel femeile fac *capeţele* şi împart oale şi colaci. In oale se pune lapte, vin sau apă; *coada* sau toarta lor se împodobeşte cu flori de câmp sau de grădină. Peste gura oalei se aşează colacul sau felia de pâne, şi peste acestea se pune coliva, păsatul sau orezul fiert, în care se înfinge lumânarea [5].

In *Bucovina*, pretutindeni *Sâmbăta* dinaintea *Duminicii mari* sau *Rusaliilor* se numeşte *Sâmbăta morţilor* sau *Sâmbata moşilor*.

In *Sâmbata moşilor*, cred Românii din unele părţi ale Bucovi-

1. *Zeamă*, borş, ciorbă.

2. Aluat întins subţire şi tăiat în fâşii înguste, apoi fărâmat, după uscare.

3. De unde a rămas zicala: «*aşteaptă cofe de moşi*», adecă aşteaptă să-i vină cevà în dar, fără nici o trudă.

4. Marian, *Inmormânt. la Rom.* Bucureşti 1892, p. 388-91.

5. C. R. Codin şi D. Mihalache, *Op. cit.*, p. 66-7

nei, că nu e bine ca cinevà să mănânce până ce nu dă mai întâiu de pomană, pentrucă în această zi se *cuminica*, adecă se împărtă-șesc cu sfintele taine, toți morții; și dacă unul din neamul celor morți mânâncă, atunci cei morți din neamul său nu se pot cuminicà. Și deoarece morții așteaptă în această zi *pomană* și *pomenire*, fiindcă este ziua lor, de aceea Românii din Bucovina trimit disdemineață pe la vecini, neamuri și sărmani, mai ales pe unde sunt copii mici, cofițe și altele, împodobite cu tot felul de flori, însă mai ales *busuioc*, care se leagă pe la torți sau pe la gură cu *strămatura* [1] roșie, și pe cari le umple cu apă proaspătă [2], *mied*, lapte dulce cu *tocmagi* sau *tăieței*, vin, bere; apoi tot felul de farfurii și străchinuțe, pline mai ales cu *zeama* și cu plăcinte, dimpreună cu o *lumina* [3] de ceară galbenă, care se aprinde când femeia intră în casa unde *se vor duce, se vor împărțì* și *se vor primì* sau *se vor căpatà moșii*. Cu drept cuvânt se zice astfel, pentrucă în acelaș timp cu *datul*, femeia *primește* și dânsa alți *moși*, întocmai ca și ai ei, sau mai frumoși, mai scumpi, mai ieftini, după împrejurări.

In com. Bosanci, distr. Sucevei, *moșii* se încep de *Sâmbata* dimineața și durează până Luni dimineața, a doua zi după *Duminica mare*. Ei constau din diferite *ulcele* nouă pline cu lapte dulce, cu *tocmagi* sau cu apă proaspătă; apoi, din diferite sticle, cane, șipuri și cofițe, asemenea nouă și pline cu apă proaspătă, cu *must*, [4] vin ori bere, precum și diferite străchinuțe pline cu *zeamă cu tocmagi*, lapte cu tocmagi, și o lingură pe deasupra —, sau și cu plăcinte. Toate acestea se împodobesc cu diferite flori, mai ales însă cu *crucea paștii*, care se leagă peste gură sau toartă. La străchinile cu plăcinte, florile se pun pe deasupra. Tot odată se dă împreună cu fiecare obiect și câte o lumânare de ceară.

Afară de aceste lucruri, adesea se mai dă de pomană, ca *moși*, chiar miei.

In comuna Pojorîta, distr. Câmpulungului, se trimit mai ales

---

1. *Destrămătură*, *fir*.

2. E. N. Voronca, *Op. cit.*, p. 890: «Apa se dă de pomană la Ovidènie, c'un colac și lumânare, de *Sâmbăta Duminicii mari*, în cofe și *cofăiele* nouă și, în toate *Sâmbetele morților* poți da, dar să nu pui în cofăiel, că pocnesc cercurile și apa curge și pe ceea lume n'ai; dar în *ulcică*, că-i de lut, și încă într'o oală veche, fiartă la foc cu mâncare, care și-a făcut slujba, că-i mai primit; și așà cum o dai, stă *fântâniță* pe cea lume».

3. *Lumină*, lumânare.

4. Pe această vreme?

copiilor, ulcèle nouă pline cu lapte acru simplu sau îngroşat cu *crupe*[1] de păpuşoi care se numeşte *mleşniţă*. La casele de oameni săraci, se trimit oale mai mari cu lapte şi străchini cu brânză şi caş.

Tot în Pojorîta este dativă ca nânaşii să trimită *finilor* şi mai ales celor din botez, încă şi câte o *juninca*[2] dimpreună cu toate ce e de nevoie la o vacă cu lapte, precum : *doniţa*, *sâtişcă* şi *strecurătoare* sau *strecatoare*.

In oraşul Suceava, precum şi în unele sate de prin apropiere, se trimit ca *moşi*, pe lângă vasele, mâncările şi băuturile arătate în şirele de mai sus, încă şi *găini*, sau *pui de găină*, dimpreună cu câte o *lumina*, pe care, cei ce o primesc, o şi aprind îndată şi o lasă să ardă până ce se sfârşeşte [3].

In părţile de munte ale *Banatului*, în *Sâmbata Rusaliilor* sau în dimineaţa *Rusaliilor* «se dau de pomană coloci împreună cu *olcuţe* nouă, pline cu lapte, cu mămăligă ori *colareţ*[4]; la *manuşa*[5] oalei se leagă o *chită*[6] de cireşe şi dè flori şi în oală se pune o lingură nouă» [7].

Inainte de a pomenì şi altă datină de a doua zi de *moşi*, în ziua de *Duminecа mare*, trebue arătat că acest obiceiu există şi la Românii din *Peninsula Balcanică*. Intr'adevăr, acolo «la *Rusalii*, toate femeile cari au pierdut vreun membru al lor, fac *pite* ce în această ocaziune se numesc *plaçinte* şi le duc pe la morminte şi le schimbă (gospodinele) între ele *pentru iertare*». Se crede că în ziua aceasta toţi morţii se satură.

Dacă o femeie neglijează datina aceasta, atunci celelalte femei îi impută cu asprime că «şi-a lasat flamânzi morţii familiei ei».

Tot în ziua de *Rusalii* se împart *stamne*[8] pe la cei de aceeaş etate cu raposatul.

In Bitule, de *Rusalii* se duc la morminte tave cu peşte, *mas-*

1. *Urlueală*, grăunţi de popuşoi abià sfărâmaţi.
2. *Junca*, *juncană*, vacă aproape să se *gonească*, *gonitoare*.
3. Marian, *Immorm.*, p. 388 şi urm.
4. *Colareţ*, scrob.
5. *Mănuşă*, toartă.
6. *Chită*, mănunchiu ; *chită* de altfel însemnează *duzină*. Douăsprezece fuioare de cânepă, *răghilate* şi *periate*, se leagă cu un al treisprezecelea fuior, spre a formă o legătură mai mare, *chita*. V. a mea *Industria casnică la Rom.*, p. 204.
7. Marian, *Immorm.*, loc. cit.
8. Oale şi ulcioare.

cat [1], pâne, brânză, orez cu lapte, rahaturi, pite, vin, etc. şi plâng mult şi mănâncă şi beau iarăş mult femeile în această zi» [2].

Cu toate că aceste relaţiuni n unt date pentru ziua de *Rusalii*, ele nu se referă la altcevà decât tot la *Moşii de vară*, cunoscuţi şi practicaţi pe tot pământul locuit de neamul românesc.

Relativ la această zi, mai trebue să pomenim şi aceea că florile numite *corobàţică* [3] şi *braileancă* [4] sunt socotite ca ţinând de *moşi*, şi deci ca nişte plante sfinte. Se zice chiar că ele înfloresc în noaptea de Vineri spre Sâmbătă şi de aceea unele femei le culeg şi *învrâstează* cu florile lor cununile de trandafiri şi poame, puse pe la gura cofelor, cofiţelor, oalelor, *moşoaicelor*, cănilor, căniţelor, sticlelor, *garafelor* şi ulcioarelor [5].

In sfârşit mai e de observat şi aceea că, pe când în Bucovina, Transilvania şi Banat, unde *Sâmbata moşilor* e cea mai răspândită, cultul moşilor în această zi se poate socotì mai mult familiar, în *Ţara-Românească*, unde există şi *Târgul moşilor*, care se începe Luni şi durează până Sâmbătă înainte de *Rusalii*, adecă o săptămână întreagă, se poate numì cu drept cuvânt o datină publică. Târgul moşilor, care astăzi aduce multe schimbări de mărfuri de tot soiul, s'a născut din târgul unde se desfăceau odată numai cele trebuincioase pentru *moşi*.

Afară de aceste daruri cari se fac între vecini şi între neamuri, mai aflăm prin unele părţi din *Moldova* şi o altă datină. Cei cari în toamna trecută s'au *grijit* şi şi-au dat de pomană între foarte multe altele şi o *masa* încărcată cu tot soiul de bucate şi colaci, acum, la *moşii* aceştia, ei se duc să *umple* acea masă.

Această datină se numeşte *umplutul meselor*. Gospodina care şi-a dat de pomană o masă plină cu vase, merge acum cu bucate şi *umple* acele vase, tot pe masa dată. Dar aceasta o face ea, nu

1. Lapte acru, iaurt.

2. I. Neniţescu, *Dela Românii din Turcia europeană*, Bucureşti 1895, p. 443-4.

3. *Corobàţica* nu se cunoaşte în com. Ţepu, jud. Tecuciu, ci numai numele i se pomeneşte; totuş în Zach. C. Panţu, *Plantele cunoscute de poporul român*, Buc. 1906, p. 328 col. II se scrie: «Vineţèle (Trans.), Albastră, Àlbăstreà, Albăstriţă, *Corobàţică*, Dioc, Floarea grâului, Floarea paiului, Ghioc, Sglăvoc,—Centaura Cyanus L. Infloreşte prin Maiu-Iunie.

4. *Brăileanca* n'o găsim în Panţu, *op. cit.*

5. Dat. şi cred. loc. din com. Ţepu, jud. Tecuciu.

numai la întâii *Moşi de vară* ce vin după *grija,* ci caută să repete *umplutul* şi la alţi *moşi,* următori *grijii,* până se sfârşeşte din vieaţa [1]).

Tot pe acolo se obişnueşte ca a doua zi de *Moşi,* adică în ziua de *Dumineca mare,* femeile să se scoale de mânecate şi să pregătească aceleaşi bucate, ca şi cele făcute *Sâmbată.* Apoi le pun în vase mai mari, pornesc pe la casele pe unde au împărţit şi ieri, şi *umplu* vasele sau blidele vechi cu bucate nouă. Vra să zică, la *umplerea blidelor* din ziua de *Dumineca mare,* nu se mai dau de pomană alte vase, ci numai se *umplu* din nou.

Cu acest prilej, nu se *da* sau nu se *împarte* nici pâne, nici lumânări [2].

Acestea sunt toate datinile cunoscute la *Moşii de vară,* zi cu desăvârşire creştinească.

III. **Dumineca Mare.**

Dumineca mare încheie şirul marilor sărbători domneşti începute cu *Floriile* cari s'au vestit cu verdeaţa proaspătă a *stâlpărilor de salcie.*

Despre această zi, în *Bucovina* şi *Transilvania,* se zice că-i cea mai mare dintre *Dumineci,* deoarece este ziua *Maicei Domnului nostru Isus Hristos* [3].

Foarte multe dintre datinile ce se obişnuesc în această zi, sunt în legătură sau cu ziua premergătoare, cu *Sâmbata moşilor* sau *Moşii de vara,* sau cu sărbătoarea de-a doua zi, *Rusaliile.* Despre unele am vorbit la *Moşii de vară,* iar depre altele vom vorbì mai departe.

De cu Sâmbătă seara, flăcăii se duc pe la vii ori pe la păduri, unde taie nuiele mari şi frumoase de *teiu.* Aceste nuiele le duc acasă în spinare; alţii fac din ele *mălduri,* le leagă ca pe snopi şi le aduc; alţii în sfârşit, se duc să aducă *teiu* pentru mai multe neamuri ale lor, şi de aceea ieau *teiul* călări, pe greabănul cailor sau cu trăsurele.

Cei mai sărmani se duc la *teiu* cu carul, şi după ce-l umplu cu nuiele frunzoase, pornesc cu această marfă s'o vândă pe la târgurile şi satele cari n'au păduri şi vii prin apropiere.

Cei ce aduc pentru casa lor, cei ce cumpără sau dobândesc în dar, împodobesc întreaga gospodărie cu nuiele de *teiu. Rămurèlele*

---

1. Dat. loc. din com. Păuneşti, jud. Putna, comunic. de D. V. Anghel.
2. Dat. loc. din com. Ţepu, jud. Tecuciu.
3. E. N. Voronca, *Op. cit.*, p. 264.

sau *lămurèlele* mici le pun pe la icoane şi pe la *corzile* caselor, iar afară le pun pe la ferestre (între geamuri şi zăbrèle) şi pe sub strèşină sau *straşina*.

Mai toţi pun şi prin garduri, dar mai ales pe la *taraşii* [1] *porţii*. Nuielele cari se pun pe la tăraşi, sunt crăci mari adesea, şi sunt legate cu *teiu* dubit, ca să nu le dărâme vântul.

Alţi gospodari bat *ţăruşi*, în număr de doi, înaintea uşii dela casă şi de aceştia leagă *crăngi* mari de *teiu*; alţii fac tot asemenea şi înaintea ferestrelor.

Teiul astfel pus, ori unde ar fi, rămâne acolo uitat.

Teiul se duce chiar şi la biserică; rămurèle multe se aşează înaintea icoanei Maicei Domnului sau *nafurarului*. După serviciul dumnezeesc, preotul iea câte o mlădiţă mică şi dă fiecărui creştin care se perândează la anaforă sau *nafură*. Aceste mlădiţe se pun şi se păstrează apoi la icoanele din casă, întocmai ca şi *Salcia* dela *Florii*.

Teiul de *Dumineça mare* este bun la multe. Când peste vară plouă cu *piatră*, este bine să se arunce afară câte o crănguţă de *teiu* uscat, cu credinţa ca astfel făcând, *piatra* încetează.

Alte ori, cu aceleaşi crănguţe este destul numai să se ameninţe înspre partea de cer de unde vine ploaia cu *piatră*, ca aceasta să se risipească îndată. Aceste *lamuri* de *teiu* sunt aprinse sau nu. Dacă se aprind, se face întocmai cum se obişnueşte cu *mâţişoarele* de *salcie* dela Florii. In acest caz, se aprind câte trei lămuri din fiecare fel, adecă: trei lămuri de *teiu* şi trei mâţişori de salcie.

Trebue însă ca *piatra*, ce se ameninţă spre a se risipi cu lămurile aprinse sau nu, să nu fi trecut hotarul satului, căci dacă ar fi trecut, *piatra* nu se mai risipeşte [2].

In *Bucovina* se crede că *Duminica mare* păzeşte câmpurile de *piatră* [3]; pentru aceasta însă, ea trebue sărbătorită trei zile.

In *Ţara-Românească* şi anume prin judeţul Vâlcea, femeile se duc la biserică cu frunze de *teiu*, de *mure*, de *soc*, *jaleş* şi altele şi le lasă acolo până a treia Duminecă, când vin şi le ieau.

Aceste buruiene, cred şi spun că sunt bune pentru multe leacuri. Din ele se fac mai cu seamă ceaiuri împotriva *răguşelii* şi a

1. *Tăraşul* este un par gros care se bate în gard de o parte şi de alta a porţii; unul este la ţâţâna ei, de care poarta se leagă şi în jurul căruia se mişcă, iar de celălalt *tăraş* stă poarta legată când este închisă.

2. E. N. Voronca, *Op. cit.*, p. 806.

3. *Ibidem*, p. 803.

junghiului provenit din răceală. Cu aceste plante se descântă şi la boli, dar mai aleś slujesc la *vrajile de dragoste*[1]. Dintre toate însă, cel mai bun este *jaleşul*[2].

Ièn cursul zilei, copiii şi fetele mari, şi oamenii bătrâni chiar, umblă cu crănguţe de *teiu* în mână şi *pocnesc din frunze de teiu*.

Pocnirea din frunze de teiu se face astfel: Se aşează palma ca o pâlnie, cu gura alcătuită din degetul arătător şi cel mare; se aşează o frunză neruptă sau negăurită deasupra pâlniei şi cu palma celeilalte mâni, făcută puţin *găvan*[3], se izbeşte peste frunză, care, prin apăsarea aerului, pocneşte. La pocnitul frunzeĭ de teiu se cere oarecare îndemânare.

Copii mai mici pocnesc în gură frunzele de *teiu* mai tinere, astupându-şi gura întredeschisă cu o frunză şi apoi, inspirând aerul, prin apăsarea acestuia, frunza pocneşte[4].

Până în ziua de *Duminecа mare* nu-i bine, se zice, să pocnească cinevà din frunză de *teiu;* pentru ce anume, nu se poate şti.

Ziua, se face mare horă în sat, căci pentru cea din urmă dată mai *umbla scrânciobul*, adecă se mai *dau* în scrânciob flăcăi şi fete. Scrânciobul umblă numai la *Paşti*, la *Duminеca Tomii* (o săptămână după Paşti), la *Sf. Gheorghe* şi *Inălţarea Domnului*, numită şi *Ispas*. Dela *Duminеca mare* înainte, peste tot timpul verii, rareori se mai fac hori în sat, deoarece flăcăii şi fetele mari, de aici încolo, îşi vor petrece sărbătorile pe la vii, unde se vor găsì cireşe coapte şi unde mai târziu se vor coace fragii, murele, căpşunile, nucile şi alte *pomèturi*.

1. Dat. şi cred. loc. din com. Obislav-Grădiştea, jud. Vâlcea, comunic. de N. I. Dumitraşcu, după spusele soţiei păr. M. Obislăveanu.

2. Despre *jaleş*, vezi Panţu, *Op. cit.*, p. 138-9.

3. *Găvan*, cevà scobit ca o lingură.

4. T. Pamfile, *Jocuri de copii*, Buc. 1906. p. 328 (56): «Pocnitul în *frunze de teiu* este un obiceiu al tineretului şi începe cu dimineaţa *Duminecii mari* şi ţine apoi cât ţine şi frunza. Pentru a pocnì, se pun degetele unite cu vârful în podul palmei, iar deasupra, peste degetul cel mare şi arătător, se pune frunza şi se loveşte cu palma cealaltă. Un copil, cu cât poate pocnì de mai multe orĭ dintr'o frunză, cu atât e o laudă mai mare pentru dânsul.

«Se mai pocneşte şi din *frunze de salcâm*.

Din acestea mai aleş, se mai poate pocnì şi astfel: din gură. Se ţine frunza întinsă cu amândouă mânile la buze, se inspiră aerul şi frunza pocneşte din cauza presiunii aerului».

Mulţi gospodari se adună între dânşii, neamuri şi vecini, şi petrec în chipul cel mai plăcut.

Aceste obiceiuri şi credinţe descrise până aici sunt în deobşte cunoscute şi practicate.

O caracteristică de căpetenie a acestei Dumineci este *pomenirea morţilor la biserica.* «*Sâmbăta moşilor* sau *Dumineca mare* (?) e recunoscută în toate părţile locuite de Români ca cea mai mare *Sâmbăta*[1] a morţilor din an»[2].

La biserică, gospodinele duc şi bucate pe cari le aşează pe *colivar* spre a le sfinţì preotul.

In *Ţara-Românească*, precum în jud. Muscel, se împart de pomană străchini şi anume: până la prânz pentru morţi, căci «atunci pleacă sufletele morţilor», iar după prânz, fiecare îşi dă pentru sufletul său [3].

Gospodarii cari au morţi în cursul anului şi sunt cu dare de mână, duc şi *càpete* [4] la biserică.

In unele sate din *Bucovina* se fac la *Duminica mare* prasnice pentru morţi; unii amână aceste prasnice şi le *ridică* [5] Joi, după *Rusalii* «când dau preotului doi *cocoşi*» [6]. Nu numai atâta, dar chiar întreaga săptămână a *Duminecii mari* este socotita pentru *prasnuiri* şi *pomeniri*, căci de aici încolo începe postul Sân-Petrului.

Ca să fii ferit de *furtişaguri* şi *pierderi* peste an, este bine ca cea dintâi plăcintă pe care o faci Sâmbătă pentru a doua zi, pentru *Dumineca mare*, ca s'o dai de pomană ori s'o mânânci în casă, să o pui la cuptor întâi şi să o scoţi la urmă; să o rupi în trei părţi şi să o imparţi la săraci. Astfel nu vei fi păgubit cu nimic [7].

Spre *Duminеca mare*, *comorile* bune, cari ard numai pe la zile mari, îşi arată flacăra [8].

Fiindcă a doua zi încep *Rusaliile*, în *Bucovina* este obiceiul ca

1. Prin urmare şi *Duminеca mare*.
2. E. N. Voronca, *Op. cit.*, p. 388.
3. R. Codin, Mihalache, *Op. cit.*, p. 67.
4. *Năsalnii*, *văsălii* sau *tave*, încărcate cu colaci şi pâne în jurul colivii.
5. *A ridicà o pomană*, a face un prasnic.
6. E. N. Voronca, *Op. cit.*, p. 388.
7. *Ibidem*, p. 527.
8. Marian, *Sărb.* III, p. 242 şi 252; *Şezătoarea*, revistă de folclor, Fălticeni, I., p. 285.

seara înspre *Dumineca mare* să se ungă ferestrile cu *usturoiu* şi *leuştean* [1], spre a ferì gospodăriile de *duhurile* necurate.

Aceste duhuri, după credinţa poporului, se vor răsboì în văzduh cu duhurile bune şi din lupta lor va curge *ploaie*; de aceea se zice că *Dumineca mare* vine întotdeauna cu ploaie [2].

Dela *Dumineca mare* înainte este îngăduit ori cui să doarmă pe prispa casei, sau ori unde afară. Până la această zi însă, nu este bine, căci pe cel ce se culcă afară, îl cuprind *frigurile* aduse de spiritile rele ale aerului. Această credinţă are mult adevăr, cunoscând că noaptea este îndestul de răcoroasă până pe la *Dumineca mare*.

In ziua de *Dumineca mare* şi în cele trei zile de după dânsa, după cum se serbează în *Bucovina*, nu este bine să se smulgă nici o buruiană sau să se rupă vreo frunză din pădure, căci bate *piatra* sămănăturele [3].

In *Transilvania*, pentru a ferì holdele de grindină, se fac cununi de *sânziană* cari se pun pe casă [4].

O frumoasă datină care ţine tot de *Dumineca mare*, dar care se pote îndeplinì şi a doua zi, în ziua de *Rusalii*, este *sfinţirea hotarelor*.

In *Moldova* această datină nu se cunoaşte.

In *Bucovina*, a doua zi după *Dumineca mare*, preoţii cu poporenii merg în procesie la câmp; acolo se face *aghiazma* sau *aiazma*, cu care stropesc holdele [5]. Dacă vremea împiedecă, serviciul se face în biserică [6].

In *Transilvania* şi anume în împrejurimile *Reteagului* şi Câmpia Ardealului, *cununile* cu cari se cunună tinerii în biserică, «le fac fetele în ziua de *Dumineca mare (Rusalii* sau a doua zi după Rusalii), când ies preoţii cu crucea *ca sa sfinţească hotarele.* Aceste cununi, cari se fac din spice de *grâu* curat şi din felurite flori de câmp, le anină fetele de prapure şi le duc cu acestea la biserică, unde se păstrează apoi pe la icoane, pentru toate cununiile de peste an» [7].

In *Dobrogea*, precum bunăoară în com. Eni-Sala, jud. Tulcea,

1. E. N. Voronca, *Op. cit.*, p. 548.
2. *Ibidem*, p. 928.
3. *Ibidem*, p. 806.
4. *Ibidem*.
5. *Ibidem*, p. 942.
6. *Ibidem*, p. 928.
7. Marian, *Nunta la Români*, Bucureşti 1890, p. 296.

mai este obiceiu ca în această zi să se adune flăcăii de prin mai multe sate şi să se apuce la luptă. Această luptă de *pehlivani* [1] se numeşte *pehlivanie*. Luptătorii n'au nimic pe trup până la cingătoare; lupta se face numai din braţe. Prin alte sate, tot din Dobrogea, îşi ung corpul cu untdelemn.

O datină care o găsim în jud. Muşcel, este *datul la var*, *verişoara* sau *surata*, care se face în chipul urmator:

Fiecare băiat sau fată îşi prinde un *văr*, *surată* sau verişoară; copiii îşi *fac* sau îşi *dau* cu străchini; flăcăii şi fetele cu farfurii sau căni de porţelan.

In farfurie sau în strachină se pun flori de grădină, puţină apă şi alte lucruri precum : pâne, colivă, *păsat*, *colarezi*, (orez ori făină cu lapte), ouă, caş dulce, cozonaci, turte dulci, fragi şi o lumânare. Astfel gătită, farfuria sau strachina se *tamâie*.

Cu acest blid, fata pleacă la surata sau verişoara ei, îi dă «buna ziua, surată», iar surata-i răspunde tot cu «bună ziua». Cea dintâi aprinde lumânarea şi zice:

— Ţine, să-mi fie mie pe lumea ailaltă!

— Bodaproste! Ţine şi tu p'asta, să-mi fie mie; şi-i da şi aceasta un blid.

Dacă cele două fete nu sunt surate vechi, ci acum se *prind*, se duc mai intâiu şi taie câte o cracă de măr dulce şi apoi merg la puţ împreună cu un flăcău. Acolo, una se aşează într'o parte şi cealaltă în faţa ei. Flăcăul le întreabă şi ele răspund de câte trei ori:

— Daţi surate pân' la moarte?

Dăm surate pân' la moarte! şi:

De azi înainte sunteţi surori?

— Suntem! şi în sfârşit:

— De azi înainte să ştiţi: nu vă mai ziceţi pe nume, ci surate.

«Apoi le da în mână crăcana de măr dulce, şi apucând una de o ramură şi alta de cealaltă, trag s'o spintece.

De aici înainte sunt surate» [2].

La *Duminica mare* în *Ţara-Românească*, joacă şi *Caluşarii* [3] despre cari va fi vorba mai departe.

---

1. *Pehlivan*, cu înţeles curent, înseamnă *pezevenchiu*, *potlogar*, *scamator*.

2. R.-Codin şi Mihalache, *op. cit.*, p. 67 8.

3. C. D. Ghiorghiu, *Calendarul femeilor superstiţioase*, P.-Neamţ 1907, la zi.

IV. Sărbătoarea Rusaliilor.

Zânele. Poporul român de pretutindenea crede că cele mai multe necazuri ce le are, îi vin din partea unor duhuri rele, cu diferite nu miri, dar cari toate se aseamănă între dânsele. Aceste se numesc *Zâne*.

«*Zâna* aleargă prin nori, cu alaiu mare de vrăjitoare. Mulţi Români se jură că ar fi auzit răsunând prin văzduh muzica ei». Când se strâng mai multe la un loc, pornesc să joace ca nişte nebune; pe acel loc, verdeaţa toată se usucă. «Zâna are mari puteri magice; ea poate face (pe cinevà) olog, surd sau orb. Cu deosebire, puternică este ea la *Rusalii*. Pentru aceasta, fiecare Român poartă în *şerpar*, pe acea vreme, câte o bucăţică de lemn, care însă să nu fi stat în apă, şi o ramură de *soc*» [1].

Zânele poartă diferite numiri pe cari le însemnăm:

Rusaliile. *Rusaliile*, se zice, sunt nişte babe hidoase cari călătoresc în ziua de *Rusalii* şi în alte zile prin aer. Ele sunt într'armate cu tot felul de unelte tăioase şi *frigari* ascuţite, spre a pedepsì pe toţi cei cari s'ar aflà la muncă în aceste zile. Ele schilodesc, scot ochii şi asurzesc pe cei nesocotitori [2].

Alţii spun că *Rusaliile* sunt trei fete mari de pe vremea lui *Alexandru Imparat*. Având Alexandru o sticluţă cu *apă vie*, din care a dat calului său să bea, spre a nu mai murì niciodată, cele trei *zâne* cari se aflau la curtea lui, au băut şi dânsele din acea apă, făcându-se astfel nemuritoare.

Astăzi sunt gârbovite de bătrâne, dar tot fecioare sunt. Ele cântă şi joacă în anumite zile ale anului, pe la răspântiile de drumuri. In aceste zile, oamenii se feresc de a lucrà, căci întâlnindu-i aceste trei fecioare pe drumuri, ei vor fi schilodiţi.

Acum ele nu se mai arată aşà de des ca în vremea de demult, deoarece lumea s'a făcut cu mult mai rea ca atunci [3].

După credinţa şi spusa locuitorilor din com. Ţepu, jud. Tecuciu, şi alte părţi din *Moldova*, *Rusaliile* sunt trei fete de împărat pline de duşmănie împotriva creştinilor. Tatăl lor se numeşte *Rusalim Impăratul*. Pricina acestei duşmănii este trecerea tuturor supuşilor acestui împărat la creştinism.

---

1. Schott, *Walachische Märchen*, p. 196.
2. Cred. loc. din com. Ţepu, jud. Tecuciu.
3. I. A. Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. VII, p. 138—9; cred. loc. din jud. Covurluiu.

In *Ţara-Româneasca*, precum în jud. Muscel, poporul crede că *Rusaliile* joacă pe la «puţuri, fântâni, cruci, răspântii, poiene» şi alte locuri [1].

Rusaliile fac tot soiul de răutăţi pe lume; vieaţa pământească chiar ar fi în cumpănă, dacă Dumnezeu n'ar fi lăsat cele patru buruieni ocrotitoare omului. Acestea sunt: *avrămasca*, *cristineasca*, *leuşteanul* şi *odoleanul*. Cum însă aceste plante se împotrivesc *Rusaliilor*, nu se poate şti [2].

Numele celor trei *Rusalii* sunt: *Savatina*, *Margalina* sau *Magdalena* şi *Rujalina*, cari «torturează şi *stropşesc* pe oameni» [3].

Prin jud. Buzău din *Ţara-Româneasca* se zice că *Rusaliile* *primejduie* pe oameni, adecă le dă *boala copiilor* sau epilepsia [4]; prin jud. Muscel se zice că dânsele pocesc pe cei ce le privesc jocul, luându-le gura, mijlocul (şalele), o mână sau un picior [5].

Zilele de căpetenie, când *Rusaliile* sboară prin văzduh şi se lasă pe pământ spre a vătămà pe oameni, sunt:

Sfredelul Rusaliilor, cum se numeşte în *Moldava*, sau *Strat de Rusalii*, cum i se zice în *Ţara-Românească* şi care cade Miercuri, în ajunul *Joiei a patra*. Poporul crede şi zice că în această zi *Rusaliile* încep a *sfredelì* cu răutăţi. In această zi nu se munceşte, iar alţii adaugă ca chiar a râde nu este îngăduit. Copiii nu trebue să se *strâmbe* unul la altul, căci, ferească Dumnezeu, pot să rămână aşà [6].

Prin jud. Tutova, această zi se numeşte numai cu numele de *Rusalii*. Pe cine-l gasesc *Rusaliile* în această zi pe câmp, îl ieau pe sus. Dacă afla femei la *ghilit* sau *înălbit* pânză, Rusaliile le ieau pânzele, le încurca şi le rătăcesc pe ape [7].

1. R.-Codin şi Mihalache, *op. cit.*, p. 68.
2. Cred. loc. din com. Ţepu, jud. Tecuciu, dict. de Maria N. Rugină.
3. Gh. Săulescu în Marian, *Descântece poporane române*, Suceava 1886, p. 267; mai departe în *Mănunchiu din manuscrisele lui G. Săulescu* în *Anal. Acad. Rom.* ser. II, tom. VII, secţ. II, p. 156: «Sub cuvintele *Dânsele* sau *Ielele*, înţeleg Românii din *Bucovina* şi *Moldova* un fel de *reumatism* pe care îl capătă, după credinţa lor, numai atunci când calcă în urma unor *zâne* foarte rele, ce le numesc ei cu un cuvânt impropriu *Iele*, sau, când le vatămă cu cevà pe acestea».
4. I. A. Candrea, Ov. Densuşianu, T. Speranţă, *Graiul nostru*, I, Buc. 1906, p. 222; cred. din jud. Buzău.
5. R.-Codin şi Mihalache, *op. cit.*, p. 68.
6. Cred. loc. din com. Ţepu, jud. Tecuciu.
7. Icon. I. Antonovici, *Ist. com. Bogdana*, Bârlad 1906, p. CLXXV.

Armindenul, Sf. Ieremia, la 1 Maiu.

Oarbele-şchioapele cad în Lunia de dinaintea *Rusaliilor*. După cum şi numele o zugrăveşte, această zi e foarte primejdioasă. Femeile fac *malaie* şi le dau de pomană.

Rusaliile ce cad Luni după *Duminica mare* şi despre cari vom vorbì în deosebi.

Ielele. «*Ielele*, în imaginaţia poporului, sunt nişte spirite femeieşti, făcătoare de rele, cari se numesc *Rusalii*. Sunt aşà de periculoase, încât nu este bine nici chiar pe nume a le chemà. Pentru aceasta, obişnuit, ele se exprimă numai prin pronumele *Ele* sau *Dânsele*.

«Intre alte rele ce produc aceste spirite celui urît de dânsele, este şi boala *reumatismului*, pe care Românul o numeşte *dânsele*, adecă o boală cu care cel bolnav se crede atacat de *Iele* şi se zice că bolnavul pătimeşte *de dânsele*.

«Se mai aude în popor imprecaţia: «luà-te-ar Ielele!»

«Femeile cu numele *Ruxandra* chiar şi prăsnuesc *Rusaliile* în Miercuria înjumătăţirii de după Paşti» [1].

Din toate acestea vedem identitatea dintre *Rusalii* şi *Iele*.

Alţii zic că *Ielele* sunt trei surori cari petrec noaptea sub streşina casei şi fac felurite neajunsuri celor cari întârzie noaptea prin sat, căci ele scuipă asupra acestora.

Ele mai stau şi împrejurul fântânilor şi de aceea «noaptea să nu se aducă apă dela vreo fântână, căci împrejurul ei joaca *Ielele* şi cel care va luà apă», va fi *luat de Iele* [2]. Iar mai departe: «cel care într'o călătorie întâlneşte vreun drum încrucişat, să nu treacă prin *raspântia* lui, căci îl *pocesc Ielele*». Acestea, după cum am vazut, se întâmplă şi cu *Rusaliile*, cari stau deasemeni pe la răspântii, adecă pe la acele puncte unde se desfac trei sau mai multe drumuri, pe unde oamenii sunt nevoiţi a umblà mai mult şi prin urmare unde aceste zâne rău făcătoare au putinţa de a întâlnì mai de graba pe oameni şi a le face mai multe necazuri.

Se mai zice că nu este bine ca cinevà să calce în *lături*, adecă prin acele locuri pe unde de obiceiu gospodinele varsă apa în care şi-au spălat vasele de bucătărie, căci cel ce face altfel, capată *dureri de picioare prin Iele*.

După credinţa Românilor de prin jud. Buzău, *Ielele* sunt trei

---

1. Marian, *Nunta*, p. 402.
2. Ioneanu, *Mică colecţ. de superst. pop. rom.* Buzău 1888, p. 60, 78, 79

femei sau fete nevăzute cari joacă noaptea pe câmpuri. Locul pe care au jucat, este cu primejdie. Cel care calcă printr'însul se va îmbolnăvì de picioare. Aceste locuri se cunosc şi se pot ocolì, căci pe unde joacă *Ielele*, se fac un fel de *cearcăne*, pete sau *balţatori*, cu iarba mai închisă şi mai uscată [1].

Laurian şi Massim arată ad. voc.: «*Iele*, rău descrise în loc de *ele*, *malus genius*, *daemon*, *malae divae*, *rheumatismus*, *paralysia*, *furor*; demon, geniu rău, esenţial însă, *rele zâne*, *zeiţe rele*, cărora, după credinţa poporului le place a turburà pe bieţii muritori, cari nic nu cutează a pronunţà numele lor cel ominos, ci-l indică numai prin pronumele *ele*, ce devine substantiv în acest sens. Ele dau, trimit morbii cei mai acuţi şi dureroşi oamenilor, femeilor şi masculilor; *cel luat din Iele* sau *de Iele* devine adesea paralitic de minte sau nebun furios; dar mai adesea: cel luat *din Iele* sau *de Iele*, sufere de paralizia nervilor sau de acutele dureri ale reumatismului de arculaţiuni. Până astăzi, ţăranul expert, când vede şi observă un biet pacient *de Iele*, face din ochi şi dă din cap, cu cautătura supărata şi cu gest ameninţător la muierile ce stau de faţă împrejur. Aceasta probează că mulţi ţărani au via conştiinţă de *Iele*, că ar fi reale *ele* (femeile) cele ce caşunează aceşti amari şi dureroşi morbi»

S. Mangiuca, în studiul său despre însemnătatea botanicei româneşti, zice: «După credinţa poporului român, *avrameasa*, *cărstinea a* şi *odolean[ul]* sunt picate din *Iele*, din *zânele milostive*...»

Aceste plante însă le-am întâlnit şi când am vorbit de *Rusalii* şi de aici conchidem iarăş identitatea *Ielelor* şi *Rusaliilor*, cari nu sunt altcevà decât *zâne*. Până astăzi şi în veci, zice mai departe S. Mangiuca, *zânele* plâng, deoarece aceste ierburi lecuitoare le-au rapit împaraţia din lume.

Se povesteşte chiar că într'o noapte ducându-se un flăcău *codrean* la livezile din dealurile *Saschii* spre a le păzì, a văzut cum au venit *zânele* şi *Ielele*, cete, cete, toate lucitoare şi îmbrăcate în alb. Ele sburau şi se involburau ca nourii de deasupra şi cântau urmatoarele versuri:

De n'ar fi *avrămeasa*,
Cărstineasa
Şi *floarea-albastră*,

1. Costinescu, *Vocabular Rom.-Franc.* I, p. 374.
2. *Glossariu*, p. 300.

N'ar fi în lume cruce de nevastă
Şi toată lumea ar fi a noastră ! [1]

In Muscel se crede că *Ielele* fac noaptea hori prin poieni; cine le vede şi spune altora aceasta, *amuţeşte*, adecă *muţeşte*, nu mai poate vorbì.

Prin jud. Dâmboviţa se spune că *Ielele* umblă noaptea pretutindeni cântând. Dacă văd în calea lor pe cinevà, Ielele îl strigă pe nume şi dacă acela răspunde, îndată îi piere glasul.

Prin jud. Prahova, în com. Stejarul, se crede că Ielele beau apă din fântâni şi din izvoare numai noaptea; cel ce bea apă din acea parte, după adăpatul *Ielelor*, îndată este pocit. Ca să nu păţească aceasta, trebue să lase cevà în apă, ca *poceala* sau *pocitura* să se lipească de acel semn şi nu de dânsul.

In jud. Ilfov se crede că nu-i bine să doarmă cinevà pe faţa ariei, deoarece pe acolo vin de multe ori şi joacă *Ielele* şi dacă îl găsesc, îl *pocesc*, îl îmbolnavesc de *pocitura*.

Asupra locului unde joacă *Ielele*, se crede că acolo iarba se usucă, dar în loc creşte alta mai frumoasă. Pe aceasta însă dobitoacele n'o mănancă [2].

Incă odată, prin *Rusalii* sau *Iele*, poporul înţelege acelaş lucru, pe *zâne* [3].

Alte numiri. *Zânele* nu se numesc numai *Rusalii* sau *Iele*, ci şi:

Zânele milostive, Milostivele ;
Zânele maiestre, Maiestrele ; [4]

---

1. *Familia*, an. 1874, p. 524. După cum se vede, în cântec se substitue *odoleanul* prin *floarea-albastra*.

2. Cred. loc. din jud. Putna ; în *Etym. Magn. Rom.* p. 1118, 1275, 1357, 1639.

3. V. Alexandri în *Poezii populare* le descrie astfel: «*Rusaliile* sunt trei fete de 'mpărat cari au ciudă asupra oamenilor, fiindcă n'au fost băgate în seamă de dânşii, în cursul vieţii lor. Ele nasc furtuni ce descopăr casele Românilor, vârtejuri ce ridică pânzele nevestelor în vremea *ghilitului* şi le anină prin copaci. Se crede că *Rusaliile* fură şi copiii de lângă mamele lor şi-i duc peste codri; de acolo vine vorba: *l-au umflat Rusaliile*».

4. Ar. Densuşianu, *Negriada*, p. 154—5 :
«Prin munţi, d'acì departe, în Valea-sargentină,
Prin codri deşi se 'ntinde un labirint de văi,
Şi văile 'ntre sine se 'ncurcă şi se 'mbină,
Cât înapoi de ele, abià-ţî mai afli căi.

Stapânele vântului [1], când se pare că sunt în număr de trei [2];
Vântoase, Fetele vântoaselor ;
Doamne, Domniţe ;
Irodiece [3];

P'un vârf de munte — acolo-i a *lelelor* grădină,
In care nu pătrunde picior de muritor,
Căci giur-îngiur de munte, sunt puse ca să ţină
O pază ne-adormită (eu însumi mă 'nfior !).
Mii fiare şi balauri, iar în grădină râde,
Cum nu vezi nici în visuri un minunat palat,
Cumplitele lui poarte, nimic nu le deschide,
Făr' numai o putere ce unei *ierbi* s'a dat,
Ce-*a fiarelor* se zice. Cumplitele *Maiestre*
Prinzând aici pe Negru, l-au dus şi l-au ascuns...
Măiestrele lui Negru *i-au luat orice putere*,
Din mâni şi din picioare, din spate, piept şi gât.
Sus în palat el doarme, ca mort, fără durere ;
Din când în când mai suflă, dar lin şi nesimţit.
Curând, de nu-ţi ajunge, el, piatră se preface,
Ca mulţi alţi feţi, acolo, de mult îmmărmuriţi...»

Buticescu, *Poezii*, Deş 1881, p. 127 : «*Milostivele* sunt nişte duhuri rele ce sboară noaptea prin văzduh. Mai ales în noaptea *Rusaliilor* se aud cum sboară prin aier, *zicând* în fluiere, în cimpoiu şi în tot felul de instumente, şi ţipând ţipete misterioase. Sunt oameni cari zic că le aud. Ele ieau puterea oamenilor cari dorm pe lângă *izvoare* sau prin *păduri*, mai ales prin locuri umede şi reci. Unii zic că le-au simţit prin somn, apăsându-i pe piept».

1. D. P. Lupaşcu, *Medicina babelor*, Buc. 1890, p. 31—2.

Voi *Ielelor*, *Măiestrelor*,
Duşmane oamenilor
Stăpânele vântului
Duşmanele pământului
Ce prin văzduh sburaţi,
Pe iarbă lunecaţi
Şi pe valuri călcaţi...

2. Marian, *Desc. pop. rom.*, p. 268 73 :

...Iată că m'au întâlnit
Savatina,
Margălina
Şi cu ele *Rujalina*
Gătiţèle,
'N *prouarèle*,
Cu batiţe *puchiţèle*
Cu siştori roşi cinsăţèle,
Mergând *iute ca gândul*,
Tare ca vântul,
Neatingând pământul,
La mărul tufos,
La măr rămuros,
Să facă joc frumos...

L. Şăineanu, *op. cit.*, p. 86—7 : «M'am luat la casă eu sănătos şi voios şi când am fost la miez de miez de cale, m'am *tănit* cu *Savalina* şi cu *Madalina* şi cu *Ler*, împăratul lor, cu caii lor, cu căruţele ; în picioare m'au călcat...»

3. *Buciumul român*, An. III, p. 138 : «A purces N. astăzi Sf. Miercuri

Irodițe [1];

Bune, fecioare sau rude *Impăratului Irod, Irodeasei* și *Ilenii-Brăileana* [2];

Nàgode [3];

Dânse;

Puternice;

Frumoase, Frumușèle;

Fetele câmpului;

Fetele codrului;

Fetele lui Șandru [4];

Viteze;

Harnice;

---

pe cale, pe cărare, gras ca o slănină, și rumăn ca o călină. Când a fost la mijloc de cale, de cărare, l-au întâlnit *Doamnele*, *Domnițele*, *Irodicele*, adecă *Zânele* și *Ielele*, cu *sagetături* și cu *întâlnituri* și cu *de-dânsele*, și pe dânsul l-au pus cântecul să-l cânte, jocul să-l joace și pietrele să le farme și lemnele să le frângă...

1. L. Șăineanu, *op. cit.*, p. 88—9: «S'au luat nouă *Irodițe* pe nouă costițe, cântând, descântând. *Irodița cea mai mare* cu un pahar de argint...».— G. Dem. Teodorescu, *Poezii populare române*, București 1885, p. 384—5:

S'au luat nouă Irodițèle
Pe toate mlădițele
Pe toate costițele,
Peste toate *edele*,
Peste toate coastele,
Descântând *de-dânsele.*
Irodița cea mai mare,
Cu un pahar de argint în poale...»

Ibidem, p. 383 4.

2. L. Șăineanu, *op. cit.*, p. 24—6: «S'a luat N. dela casă, dela masă, sănătoasă și voioasă și s'a dus în poiana mare, la mărul tufos, mărul crănguros, două mere a mână a luat, ca cu două mere de aur se jucà. Nime în lume n'a văzut-o, nime în lume n'a auzit-o, fără *Irod împăratul* și *Irodasa împărateasa* și *fetele sale*, cu *slugile sale*, cu toată *gloata sa...*" „Nu gândì nimica N., c'om luà cruce de *bușuioc* în mâna dreaptă, în oală nouă și apă ne'nceputà și-om strânge *Zânele*, *Bunele*, *Vântoasele*, *Frumoasele....*". *Albina Carpaților*, An. III, p. 345:

La mijloc de cale,
De cărare,
L-au *tâlnit Vântoasele*
Și *Frumoasele...*

Marian, *Desc. pop. rom.*, p. 336-41:

Mă'ntâlniai cu *Frumoasele*
Multele,
Măruntele
Și frumoasele...

3. In Transilvania se zice *nàgota*, iar în Moldova *nàngotă*, copiilor neastâmpărați.

4. L. Șăineanu, *op. cit.*, p. 119-20:

(Cutare) dimineața s'a sculat în cântarea cântărilor,
In revărsatul zorilor, în mirosul florilor,

Sfinte; Sfinte mari [1].

Șoimane, Șoimance;

Când e una singură, se confundă cu *Samodiva* sau *Sila Samodiva*, cunoscută în *Ardeal* sub numele de *Sila Samândilă*. Aceasta este «o zână de o frumuseţe rară, care ademeneşte pe fete sau pe tineri şi după ce îi ţine câtvà timp, le dă apoi drumul, nu însă fără a le fi stors dinainte orice putere de vieaţă. *Samodiva* răpeşte, ba chiar omoară copiii, sorbindu-le sângele.

Mumele din T.-Severin, când îşi blastămă copiii, zic: «Mâncàte-ar *Samodiva!*»

Alteori se asociază cu *Iùdele* sau *fetele lui Iuda* [2];

Prin *băi* sau mine, se numesc *Vâlve, Vâle* sau *Știme;*

In sfârşit, foarte adeseaori le găsim. asociate cu nişte împere-

Din pat de aur s'a sculat, pe prag de argint a călcat,
Ce *fetele lui Șandru* s'a întâmpinat.
Ele'n mânie l-au luat, în sus l-au ridicat,
In *vânt rău* l-au dat, cu *ceasul rău* l-au întâmpinat..,
Pe toate le chemà şi pe toate le'ntrebà :
Voi *fetelor lui Șandru*, voi *cuconiţelor*, *domniţelor*,
Voi *împărăteselor*, voi *preoteselor*, voi *jupâneselor*...

1. G. Dem. Teodorescu, *op. cit.*, p. 383-4.

2. *Ibidem*, p. 94, într'un *colind de năvodar*:

...Luni năvodu-şi începuse,
Cam la prânz îl şi făcuse,
Până Marţi îl şi lucrase
Şi în mare-l aruncase.
Dete-o *toană*,
Dete două,
Când fu toana *a* d'a treia,
Prinse *puiul Iudii*-ăl mic.
Şi mi-l bat
Şi mi-l *cănesc*
Şi cu toţi îl ispitesc :
— Spune, marea dintr'adânc,
Şi cât peşte
'N mare este...

Intr'un cântec bătrânesc, *Nicola Nicolcea*, comunic. de St. Stănescu-Bărceanu şi auzit dela D. N. Glodeanu din com. Bârca, jud. Dolj, eroul se pune rămăşag cu o fată, că va sădì o vie în mijlocul mării. De aceea pleacă

Cu *cimu'*, *cimând*,
Marea turburând.
Iuda că ieşià
Din gură ziceà:
— Nicolo Nicolceo,
Ce tu marea-mi turburi ?
Eu m'oiu mânià!
Pe tine te-oi mâncà !
— *Iudo*, soru-mea,
Eu m'am *ramaşit*
C'o fată de *Frânc*,
Eu ca să-i fac
De-o vie pe mare...
Iuda de-auzià,
La fund se lăsà,
Dumnezeu că vrea,
Luna răsărià ;
Unii că *'ncurcă'*...

cheri de duhuri, masculine şi femenine: *moroiu-moroaica, leu-leoaica, sburător-sburatoare, strigoiu-strigoaică*, ş. a.

Zânele la Macedo-Români. Zânele pe cari le-am descris mai sus pentru părţile locuite de Românii din stânga Dunării, Românii din Peninsula-balcanică le numesc *Albe* sau *Dzâne*. Ei spun despre dânsele că sunt «nişte *feie* mitologice de o frumuseţă extraordinară. La Molovişte (Macedonia) se crede că *Albele* sunt nişte neveste frumoase, cu părul de aur, cu ochii mari, îmbrăcate numai în *albe*, haine albe».

Albele[1] se numesc şi *dzâne*; despre ele se crede că sunt nişte fecioare candide, cari se bucură de o mare putere asupra muritorilor. Imbrăcămintea lor plăcută se crede că este cea albă ca zăpada (Cruşova, Macedonia). In Ohrida găsim de asemeni aceeaş credinţă asupra lor.

Credinţa populară le atribue de cele mai multe ori o putere rău făcătoare. Astfel când «cadi vâra din nafoară», când cinevà e lovit de nebunie, paralizarea diferitelor membre ale corpului, poporul crede că aceasta îi provine din «goada», lovirea *albelor*. Una din pricini poate fi şi aceea, că cel lovit a călcat *albele* din nebăgare de seamă.

Ielele la Macedo-Români pretutindeni se numesc *albile*, iar nu *muşatile*. Credinţa populară le atribue aceeaş putere rau făcătoare ca şi *Ielelor*, adecă: paralizarea deosebitelor membre şi părţi ale corpului: limba, auzul şi altele. Expresiunile cunoscute pentru a arătà pretinsa boală dobândită prin *albe*, sunt: *agudit de(di) albe* (lovit de *Iele*) sau *loat de albe*. Adjectivul *muşatile* (frumoasele) este mai mult un termen de exorcizare.

Uneori chiar lovindu-le, ele îţi vorbesc, *striga*, din această cauză.

Dzânele sau *albele* locuesc de obiceiu în dumbravi, pe la izvoare line, fântâni, prin văi frumoase, prin peşteri râpoase, etc. După credinţa populară, ele îşi părăsesc numai pe la miezul nopţii

---

1. D. Bolintineanu, *Brises d'Orient*, p. 364: «Les *Formoses* ou les *Belles*, appellées en Roumainie *Iele*, sont des esprits inventés par la croyance populaire chez les Roumains de Macédoine. Méchantes, et d'une rare beauté, elles exersent une grande puissance sur toute la vie de l'homme, auquel elles peuvent donner le bonheur ou le malheur. Elles ont en mains les maladies et peuvcnt les guérir. Un berger a-t-il un bras paralisé, c'est qu'il s'est assi dans un arbre hanté par les *Formoses*».

locaşul lor, ca să se plimbe pe când toată lumea se odihneşte. Lor le place mai mult să petreacă în acest timp pe la morile din văi, pe sub streşinile caselor, pe la răspântii, unde de obiceiu îşi îndestulează foamea, *şi s'a năfăteasca.* Ele beau apă din orice vas al omului. Toţi se păzesc pe această vreme să iasă din casă sau să asvârle apă pe sub streşini, de teamă să nu stropească masa *dzânelor*, căci în cazul acesta, persoana aceea îndată va fi lovită, *agudită* de *albe* şi se va îmbolnăvì de o boală *dinafoară* (Cruşova).

La Ochrida se crede de oameni că numai noaptea apar şi rămân numai până când cântă cocoşul, sub umbra unui nuc, unde nu trebue să stai în timpul nopţii, căci te lovesc, *te agudesc.* Pentru a nu te întâlnì cu ele, să nu fluieri noaptea, să nu te urinezi, şi când faci aceasta, să te fereşti a o face sub streşina casei sau sub nuc.

Nici să treci prin asemenea locuri nu este bine, iar când eşti nevoit, înainte de a trece, să scuipi de trei ori sunător: *pâ, pâ, pâ!*, ca auzind *albele,* să se retragă, lăsându-ţi loc liber.

Când cinevà se trezeşte din somn subit, părându-i-se că cinevà îl chiamă pe nume aceasta se întâmplă mai ales la femei însărcinate şi la persoane distinse prin frumuseţă , să nu vorbească de loc, să nu se scoale din *aşternut* şi nu cumvà să se înşele să deschidă ferestrele, caci *albele* geloase de dânsele, caută să le ademenească şi să le facă rău. Astfel le chiamă afară sau le roagă să le răspundă la vreo întrebare, ca îndată să le iea *boaţea* (vocea).

Uneori ele văzând tineri frumoşi, de cari se îndrăgostesc fetele, sau văzând fecioare frumoase sau orice alte persoane, pe cari poartă năcaz, le iese înainte, când acestea trec prin locuri mai retrase şi caută să le ademenească prin fel de fel de chipuri, ca să le facă rău. Acestea, mai totdeauna, se întâmplă noaptea, când toate lucrurile dorm, când până şi apa tace.

In Ochrida se crede că *Albele* umblă prin miezul nopţii mai multe la un loc; adesea ele se aud cântând şi multora li se pare că le văd noaptea [1].

Povestiri. Inainte de a vedeà cum aceste crediuţe, câte le-am înşirat până aici, se concretizează chiar, cum unii, mulţumită părerii sau viziunii, spun că au văzut şi chiar ştiu unde locuesc aceste *zâne,* să pomenim cevà şi despre rolul zânelor în poveşti şi po-

---

1. Gr. Tocilescu, *Materialuri folcloristice*, vol. II (P. Papahagi, *Din literatura populară a Aromânilor*) Bucureşti 1900, p. 231-40.

vestiri. In acestea, după cum vom vedeà, se caracterizează mai bine zânele. Iată o povestire moldovenească, *Feciorul orbului*:

Erà odată un băiat rămas fără părinţi, care plecă în lume ca să-şi gasească şi el pe cinevà, unde să se aşeze, că de bine, de rău, daca munceşti azi, să ştii unde să tragi seara, iar banul câştigat sa ai unde-l păstrà ; acù, fie el legat într'un colţ de basmà, fie schimbat într'o vită ori vr'un acaret.

Merge el cât merge şi dă de-un mocan care păzià nişte oi.

Buna ziua, moşule, ce mai faci? Paşti oile?

— Mulţumesc dumitale, nepoate, iaca mai omor şi eu cele zile, pe cari le mai am ca vai de mine, că dacă n'ai lumina ochilor, n'ai nimic. Dar dumneata ce umbli prin locurile acestea?

— Ia de dragul păcatelor, moşule; îmi caut şi eu un stăpân, că iaca, nici eu n'avui parte de părinţi. Şi-acuma, ce mi-am zis: să rămân la cinevà, că dacă n'oiu puteà să slujesc la mult, cel puţintel pentru te miri ce, mi-a da un sfat şi tot e bun şi-acela când îl ascultă omul.

— Dar cam ce fel de stăpân ai vrea? îl întrebă moşneagul.

- Ori cum o fi, numai să-l văd că-i creştin cum se cade, ca ce muncit i-oiu puteà eu să-i plătesc o bucăţica de pâne.

— Dă, oftă moşul, iaca n'ar fi rău să rămâi la nime; dar cum îţi spusei, sunt orb şi poate nu ţi-oiu place.

Baiatul cam stătù o leacă pe gânduri şi grăi:

— Lasă, moşule, nu-i nimic; te-a vedeà Dumnezeu şi pe dumneata. Eu am să rămân aici, c'amândoi suntem oameni nevoiaşi.

Şi din ziua aceea, băiatul a stat pe lângă moşneag, pazindu-i vorbele şi ascultându-l ca un fecior adevărat. Ba, dela o vreme, baiatul a început să-i zică mocanului «tată», iar unchiaşul din «băiatul tatii cel priceput şi harnic», nu-l mai scoteà.

Invăţase să facă fel de fel de treburi şi mai cu seama meşteşugul mocanitului îl ştià acù pe degete. Şi deprinsese să cânte din fluier aşà de frumos, că nu cred să-l fi întrecut glas de înger din cerul lui Dumnezeu; iaca, de asta îmi pun capul.

Intr'o zi, zice băetul:

— Tată, eu mă duc cu oile într'un loc.

— Du-te, dragul tatii, dar încotro?

Pe moşia *zanelor*, că tare am mai văzut iarbă frumoasă şi apa de adăpat, limpede.

Dă, dragul tatii, bune-s toate, dar mai întâiu să ştii că-i

lucru străin, de care nu trebue să te atingi ca de foc; pe urmă îţi mai spun, că sănătos de pe moşia *zânelor* n'ai să-mi vii. Şi eu, feciorul tatii cel priceput şi harnic, am avut mintea ta şi iacătă-mă-s orb. Caută-ţi de treabă şi te astâmpără pe iemaşul nostru, că-i destul de mare şi pentru oile noastre 'ăi găsì tu iarbă destulă.

Băietul se făcù că-l ascultă şi plecă. Se îmbrăca frumos şi-şi lua fluierul cu dânsul.

— Bâr, oiţă, bâr, pe moşia *zânelor* prea frumoase, unde-i iarba fragedă, unde-i apa limpede şi umbră destulă pentru de-amiaza. Bâr, bâr!

Şi-a ajuns, şi oile au început să pasca voioase, iar feciorul moşului a prins sa cânte din fluier.

Ce cântece! Las' că toate cântecele pe cari le ştià erau frumoase, da unul erà fără seamăn. Un cântec dulce, dulce ca un fagur de miere şi duios, Doamne, că zău, să fi fost de piatră şi tot ai fi prins suflet în tine. Aşà! Şi la urmă cântecul cela s'a schimbat încet, încetinel într'o horă mândră, că iaca v'o spun, s'o fi auzit două babe cu părul ca omătul, mare lucru ar fi fost, dacă n'ar fi svârlit furca peste şapte poşte şi nu s'ar fi prins amândouă de mână!

Aşà! Da' ce-aţi zice dumneavoastră acuma, când v'aş spure că tocmai *zânele* acelea, auzind cântecul cel de zahăr al mocanului, iute au ieşit din castelul lor şi-au purces spre pata albă de oi, care se vedeà colo sub deal! Şi ele veniau jucând şi băiatul cântà din ce în ce mai frumos, şi *zânele* din ce în ce mai mult se aprindeau la horă, până când pliosc! crapă fluierul băietului!

Chiu şi vai pe *zâne*, că: «nu mai ai, băiete, altul?»

— Nu mai am, frumoase *zâne*, dar acuşi mi l-oiu face!

Fuga la un copac gros. Iute scoate securea şi-l despică în două de jos până aproape de vârf, apoi zice:

Veniţi, stăpânelor, şi ţineţi de ici, că eu mă suiu să desprind *lozbele* de sus şi apoi să le rătez dela rădăcină.

Zânele, iute puseră mânile lor cele frumoase în despicătura copacului, dar feciorul mocanului dete drumul şi fetele au rămas prinse.

Inceput-au ele să se plângă, început-au să se vaicăreze, început-au la sfârşit să se roage de frumosul băiet al orbului, să le deie drumul, dar el clătină din cap şi le spuneà că «nu, şi nu, şi nu!»

Şi eu nu vă dau drumul de aici, ascultaţi-mă pe mine şi să mă credeţi că nu vă dau, până nu mi-'eţi aduce înapoi ochii tatii

și până când cea mai mititică dintre voi n'a merge mireasă în casa tatii. Așà!

Amar se mai chinuiau bietele suflete și se svârcoliau de durere, dar de geaba le-a fost toată rugămintea, că băietul sta de-o parte și nici nu vrea să se uite la ele.

Și vremea treceà și *zânele* credeau că doar-doar s'a înduplecà feciorul mocanului, dar s'au înșelat grozav. Iar când sta soarele de-o suliță pe zarea sfințitului, băietul strigă:

Bâr, bâr, oițele tatii, oițe! Haideți acasă și mâni om venì din nou pe pământul *zânelor*, unde-i iarbă și apă și umbră destulă!

Iar zânele au început mai cu temeiu să plângă și plângeau, c'ai fi crezut că bocesc pe un mort care intră în mormânt; și din plâns s'au înțeles și au căzut la pace cu feciorul. *Zâna* cea mititică și frumoasă ca o picătură de rouă, a fost slobozită să aducă ochii moșului, s'aducă hârtie bună și pană de gâscă pentru întărire de zapis.

Și s'a dus și s'a întors și luând mocănașul ochii lui tat'so, i-a pus bine; apoi s'a așezat pe ghizdèlele puțului și-a scris slovele zapisului *pe cum* credeà el c'a fi mai bine. Iar zâna cea tânără a fost pusă să iscălească cu sânge din degetele ei că merge de bună voie după dânsul. Și toate au iscălit cu pană muiată în sânge, iar pe urmă li s'a dat drumul să meargă la castelul lor. Numai *zâna* mireasa a ramas pe lângă frumosul ei.

Cu trebușoara asta, vremea venirii oilor la mulsoare trecuse și orbul se pusese pe gânduri, dar repede s'a îmbucurat când a auzit telencele sunând. S'a bucurat el numai pentru atâta, dar când s'a văzut stăpân pe luminile ochilor, când și pe fecioru-său l-a văzut și când l-a aflat cu mireasă mândră lângă dânsul, cine știe cum a fi fost moșul de bucuros! Ci, eu zic: bine că l-a ținut Dumnezeu să nu-și iasă din minți. Lesne moare omul de supărare, dar să te ferească Cel-de-sus și de prea mare bucurie.

Pe urmă, de bună seamă că feciorul s'a nuntit cu *zâna* lui, și mult mă doare inima că nu vă pot spune acuma, ce fel de nuntă a fost accea, la care s'a adunat mocănimea de pe lume, în frumos port de țară, mocănimea cea destul de'nvățată cu meșteșugul unor atari păcate! [1].

Această poveste este aproape tipică și în cele ce urmează vom reproduce niște rezumate, după L. Șăineanu [2].

1. Auzită dela fratele meu Vasile, com. Țepu, jud. Tecuciu.
2. *Basmele române*, București 1895, p. 326.

Povestea «Mogârzea şi fiul său» : Un orfan ne mai putând suferi mustrările epitropilor săi, se duce în lume şi în cele din urmă este primit să pască oile unui om mare cât un uriaş. Intorcându-se seara şi găsind trist pe tatăl său adoptiv, îl înduplecă să-şi spună povestea pe care o începe cu aceste cuvinte: «Eu mă numesc Mogârzea; sunt fecior de împărat şi am plecat la locul dulce, care nu este departe de aici, ca să mă însor cu *zâna*. Auzisem că acolo sunt trei *zâne*. Dar norocul mi-a stat împotrivă; căci *năgodele*[1] *de Iele detera peste mine şi-mi luara inima...*»

El sfătueşte totdeodată pe băiat să nu treacă peste hotarul *Ielelor*. Dar a treia zi, o oaie desbinându-se din turmă, intră, împreună cu altele, în livezile înflorite ale *Ielelor*. Tânărul cioban cântând din fluier, se duse să abată oile: «Dar deodată se văzù faţă în faţă cu trei fete sburdalnice că-l opresc şi încep *a jucà* împrejurul lui». Băiatul cântă pân' de seară, când se desparte, făgăduindu-le a se întoarce a doua zi. Din albul zilei pornì din nou cu oile în livezile *Ielelor*, cari, la cântecul fluierului, *jucara* până seara. Băietul scăpă fluierul jos şi acesta se sparse. La tânguirile şi plânsetele lui, Ielele chiar se înduioşară şi-i oferiră cireşul de 7 ani din curtea lor, din care să-şi facă alt fluier. Cu toţii dar se duseră să taie cireşul şi, ca să nu-i strice inima, el rugă *Ielele* să pună toate mânile. Ele, proastele, băgară degetele în crăpătura făcută cu toporul şi şiretul de cioban le prinse acum degetele şi nu le slobozì, decât după ce i se spuse unde-i inima lui Mogârzea şi în ce chip s'o pună la loc. Venind acasă, «băiatul zise lui Mogârzea să se culce pe spate, iar el suindu-se pe pieptul lui, se săltă de câtevà ori. Când călcă mai apăsat, ieşì dintr'însul *inima de putregaiu, ce-i lasase Ielele*, îi dădù să înghită pe-a lui, îi astupă nasul şi gura cu mânile, îi dădù de băut apă dintr'o sticlă şi îl oblojì cu un plastur ce luase dela *Iele*. N'apucase să-l lege bine şi odată sărì în sus ca o căprioară...»[2].

Intr'alt basm, «Ţugulea, fiul uncheşului şi al mătuşii»[3], se

1. L. Şăineanu, *op. cit.*, p. 90: Acest cuvânt pe care îl întâlnim adesea în basmele muntene, însemnează *neajuns* (de vreme), *neplăcere*, în genere *cevà rău şi neplăcut*, de unde apoi sensul scăzut *minciuni*, *fleacuri*, *secături*. Iată câtevà exemple : P. Ispirescu, *Snoave*, p. 6 : «Iarna sosise şi sloata, gerul, viscolul, bruma, ninsoarea, ceaţa, chiciura şi câte *nagode* toate nu lipsiră» ; Idem, *Legende*, II, p. 117 : «Măi Tăleruş, îi răspunde băiatul, să nu fii şi tu vreo *nagoda* drăcească» ; Jipescu, *Opincaru*, p. 76: «Toate nevestele astea *nagode* şi greutăţi».

2. Ispirescu, *Legende sau basme*, I, 106-12,

3. *Ibidem*, ediţia 1907, p. 347.

povesteşte că la naşterea lui Ţugulea, *smeoaica pamântului*, de pizma ursitoarelor, *îi luà vinele şi-l lăsa olog*. Dar ursitoarea lui cea bună îl învăţă cum să-şi recapete vinele, pe cari, «cum le puse la picioarele lui, se lipiră, par'că fusesera acolo de când lumea».

In basmul «Omul de piatră», de acelaş, se vorbeşte de *buşteanul Ielelor*, pe care trebue sa încalece Făt-Frumos spre a puteà trece gârla de păcură din pădurea cea neagră, ce înconjură împarăţia *Doamnei Chiralina*. Din buştean se face apoi un cerb de aur, în care intră eroul spre a ajunge în odaia ei, ca s'o fure. «Ajungând în mijlocul pădurii, gasì *buşteanul Ielelor*, încalecară amândoi pe dânsul şi dându-i pinteni de trei ori, se prefăcù într'o căruţa cu doisprezece cai de foc şi într'o clipă se înălţă până la *vântul turbat* şi se pogorî la porţile palatului doamnei Chiralina.

Am spus că mulţi povestesc că au auzit *zâne* cântând, că le-au văzut chiar, ba ca ştiu şi locul unde trăesc. Aceasta se întâmplă mai ales prin acele părţi, unde cultura nu a putut pătrunde. Acestea se spun nu numai despre *zâne*, ci şi despre duhuri rele.

O pilda. Toata lumea crede că este pe lume *diavol*. In ce parte nu se povesteşte că cinevà l-a şi văzut în cutare loc?

Sufletele celor morţi, se crede că adesea se întrupează în chip năprasnic şi ieau înfaţişarea de *strigoi* sau *moroi* şi ies unora în cale, pe anumită vreme şi în anumit loc, cum ar fi raspântiile de drumuri, vecinătatea cimitirelor sau curţile bisericilor.

In com. Ţepu, jud. Tecuciu, pe drumul ce trece «pe la lutărie», mulţi istorisesc cum s'au întâlnit cu *diavolul* sub chip de *capra* sau de *ied*. La răspântia numită «la Pălade», unde odată vr'un Palade s'a spânzurat, duhul lui prefăcut în animal se arata trecătorilor. Pe «valea Ţiganului», unde de asemeni s'a gasit spânzurat un Ţigan, zic Ţăpenii că nu-i bine să treci, din pricina vedèniilor. O femeie tot din acest sat povesteşte cum într'o dimineaţă, ducându-se pe nemâncate la apă, când apa erà *neînceputa* , a scos o ciutura din puţ şi pe ciutură a văzut o *broască verde*. Broasca n'a voit sa se desprindă de ciutură, decât atunci când femeia a strigat: «Piei drace, *cruce de aur* la mine!» Această broască erà, după credinţa femeii, *duhul de noapte al apei*, *zâna apei*.

Intrucât priveşte chestiunea *zânelor*, vom arătà pe scurt celece aflăm la Macedo-Români, parându-ne mai caracteristice.

Imprejurul *Cruşovei*, se găsesc, după credinţa locuitorilor din acele părţi, *zâne* în cinci locuri. 1°. *Zâna dela Cambrija* care se afla

în apropierea satului românesc Tristinic. Se zice că dânsa sta sub un *alun* mare şi frumos, de sub rădăcinele căruia izvorăşte o apă limpede ca argintul şi curge în mici cascade. In faţa acestui izvor se găseşte un platou mic. Poziţia este dintre cele mai pitoreşti. Această *zână*, ca şi altele, se venerează atât de creştini, cât şi de musulmani. 2°. *Zâna dela Hurhunghiale* se numeşte *Hurhunghiale*. Locaşul său este sub un nuc mare şi frumos din apropierea oraşului Cruşova, înspre N.-E. Apa acestei *zâne* îşi are curs regulat şi este foarte limpede. 3°. *Zâna dela Chirchinez (chirchinez* se numeşte un fel de pasere de mărimea corbului, care-şi face cuibul prin peşteri) se află pe o peşteră de pe un mic platou. Apă nu există de loc aici. 4°. *Zâna dela Lipă* îşi are locaşul pe coasta muntelui *Titate*, de lângă Cruşova. Apa izvorăşte din creierul muntelui în abondenţă şi merge prăbuşindu-se repede, vuind foarte tare. 5°. *Zâna dela gătunu*, numită astfel fiindcă îşi are locaşul sub un gutuiu, dela schitul vecin oraşului unde creşte isma, *aniazma*, şi tot felul de flori mirositoare.

La *Molovişte* (Macedonia), *albele* sunt în *curia* (dumbrava) *dela gula*. Locaşul lor este lângă un loc întărit, sub un fag stufos pe lângă care curge apă puţină, dar totdeauna. Lnmea cea sănătoasă se fereşte de a trece pe aici, de teamă să nu calce *albele*, cărora le place singurătatea, spre a nu-şi atrage vreo pedeapsă.

La *Vlaho-Clisura* se crede că locuinţa *albelor* este la *apa ţĕa raţĕa* (apa cea rece), spre V. de orăşel, într'o pădure deasă şi de o frumuseţe încântătoare. Despre aceste *zâne*, Româncele din Vlaho-Clisura zic că sunt prietenele lor cari se întrec în frumuseţe cu dânsele, ca să le aducă pe *gionilti*, mândrii lor din străinătate. Apa zânelor este foarte bună de băut; ea izvorăşte dela radăcina unor fagi frumoşi.

Se mai crede apoi că sunt *albe* la *Albele*, loc cam la o jumătate de oră departe de *Clisura*. Ele se află în nişte peşteri mari şi albe.

La un sfert de oră depărtare, spre S. de orăşel, se află *Roibul* sau *Fântâna di la Roibul*, unde de asemeni se crede că sunt *albe*. Fântâna se află situată în mijlocul unei păduri frumoase de fagi. Apa este limpede şi bună de băut.

La *Gobeşti* se crede că sunt *albe*, la fântâna numită *fântâna Albelor*, la un sfert de oră departe de sat. Fântâna este în padure şi apa care izvorăşte dela rădăcinile fagilor este dintre cele mai bune.

La *Perivole* (Epir) se crede că locuinţa *zânelor* este la muntele

numit *Dzâna*, un munte de toată frumuseţea, împodobit cu păduri de pini şi fagi, unde izvorăsc nişte fântâni line, despre cari locuitorii din Perivole spun că dacă ţi se întâmplă să mergi odată şi să bei apă de acolo, ţi se naşte misterioasa dorinţă de a merge pururi pe acolo, astfel că nu-ţi mai *iasă dât minte* (iese din gând, memorie). Păstorii, la întorsul primăverii, se ceartă la ocuparea acestui munte. Toţi însă se tem să doarmă sub umbra fagilor, unde se crede că se repauzează *zânele*.

La *Avela* (Epir) se crede că sunt *zâne* la *treili fântâni* (la cele trei fântâni) spre V. de sat, jumătate de oră depărtare, într'o *vuloaga*, pajişte frumoasă, înconjurată de păduri de fagi.

In sfârşit, se mai crede că *zânele* apar şi la *chiatra gioie* (piatra Joie), în apropierea satului [1].

V. Sărbătoarea Rusaliilor.—B. Paza zilei.

Sub numele de *ziua Rusaliilor*, *ziua de Rusalii*, sau, mai pe scurt, *Rusalii*, se înţelege în *Moldova* sărbătoarea *Sf. Treimi*, ce cade Luni şi Marţi, la cincizeci de zile după Paşti. Unii o mai numesc şi *Troiţă*, după limba vechilor cărţi bisericeşti.

In unele părţi tot din Moldova, sărbătoarea Rusaliilor ţine trei zile, sărbându-se şi Miercuri.

In *Ardeal*, Rusaliile ţin tot trei zile, dar încep de Duminică [2].

Această sărbătoare nu are întru nimic a face cu altă sărbătoare necreştinească, pe care o cinstesc unii Români din *Bucovina* sub numele de *Rusalii* sau *Paştele Rohmanilor*; ea cade Miercuri în a patra săptămână după Paşti, adecă la *înjumatăţirea cincizecimii* [3].

De sărbătoarea *Rusaliilor* ţin o seamă de credinţe şi obiceiuri; unele din ele mai sunt în legătură şi cu cele nouă săptămâni de dupa Paşti, cât timp dureaza *Cele nouă Joi*.

In zilele *Rusaliilor* nu se lucrează nimic, nici împrejurul casei, nici la câmp, căci *este primejdie*. Pe cel pe care *Rusaliile* îl găsesc lucrând, îl *ieau* [4], adecă îl *orbesc*, îl ologesc sau îl muţesc.

---

1. P. Papahagi *op. cit.*, p. 231-37.
2. După însemnarea onor. raportor al acestei lucrări.
3. E. N. Voronca, *op. cit.*, p. 271.
4. *Şezătoarea* VI, p. 54.

In *Ţara-Românească* se zice că dacă *Rusaliile* găsesc pe cineva lucrând, îl *ieau din caluş*[1]; ele îl pot chiar şi înnebuni[2].

In ziua de *Rusalii* să caute toată lumea să înlăture orice ceartă sau sfadă, căci cel ce se apucă de gâlceavă e luat în *vârteşugul Rusaliilor*[3].

Asemeni la această sarbătoare este bine ca copii să fie ţinuţi, după credinţa poporului, prin case, căci aflându-se între dânşii, încep a se *schimonosi* şi a se *strâmbà*, şi deci sunt în primejdie să rămână cu gura strâmbă sau cu ochii *închiorchioşaţi*.

Pe lângă schilodire sau pocire, *Rusaliile* mai aduc, celor ce le nesocotesc poruncile, şi felurite boli lăuntrice precum: *luatul din Iele, căpiarea, apucatul*. Asemenea dau şi felurite soiuri de *bube* cari nu se vindecă decât cu greu.

Pentru a preîntâmpinà aceste neajunsuri, cari pot venì de altfel şi fără vină, din senin, Românii de pretutindeni să poarte, la sărbătoarea *Rusaliilor*, *pelin în brâu;* mulţi pun pelin şi în casă pe la uşe, icoane şi fereşti, ca să fie casa şi gospodăria ferită de *Rusalii*[4].

Unii îşi aştern *pelin* chiar pe pat şi la căpătâiu sub perine, temându-se ca nu cumvà *Rusaliile* să descopere casele prin furtuni şi să iea pe cei dinăuntru. După credinţa lor, numai acest *pelin* pus pe pat sau sub perină trebue purtat la brâu; seara se pune din nou la locul lui[5].

Prin alte părţi este credinţă că *usturoiul* sau *aiul* are mare putere împotriva *Rusaliilor*. Pentru aceasta, la *Rusalii*, se poarta de către Români câte trei fire sau *caţei* de usturoiu.

In sfârşit alţii, în loc de *pelin* sau *usturoiu*, poartă una din ierburile vrăşmaşe *Rusaliilor* şi cari sunt: *avrămeasa (avramasca), crâstineasa (carsteneasa)* şi *odoleanul, lean-odolean* sau *leuşteanul*.

Rusaliile pocesc pe oameni nu numai deadreptul, ci şi prin

1. Cred. loc din com. Catanele, jud. Dolj, comunic. de Şt. St. Tuţescu.

2. Candrea-Densuşianu-Speranţă, *op. cit.*, p. 213: «*Rusaliile* se ţin pentru că-i rău de *boale*. Bietul Marin alde Budu, îi rămăsese o bucată de loc de porumb nesăpat şi-a vrut să-l isprăvească tocmai în ziua de *Rusaliii*. Noaptea *i-a şi strâmbat gura* şi *i-a luat o mână şi-un picior*». *Ibidem*, p. 269: «*Rusaliile*, Doamne păzeşte. îs rele de *nebuneală*».

3. Cred. loc. din Novaci, jud. Gorj.

4. *Şezătoarea* III, p. 120.—VI, p. 54.

5. *Idem* VI, p. 49. — Candrea-Densuşianu-Speranţă, *op. cit.*, p. 271: «La *Strat de Rusalii* se poartă *pelin* la brâu, ca să nu *nebunească* sau să fie *luat pe sus* (cred. din jud. R.-Sărat)».

mijlocirea lucrurilor pe cari ele se găsesc noaptea pe afară şi pe cari oamenii pun mâna a doua zi. Pentru aceasta gospodarii au grijă să strângă din curte sau ogradă toate acele lucruri de cari vor aveà nevoie neapărată a doua zi [1].

Prin judeţul Muscel, pentru a se ferì de pocitul *Rusaliilor*, Românii mai observă şi următoarele: caută să nu lucreze nimic în întreaga săptămână a *Rusaliilor*; nu aduc noaptea apă dela fântâna, ori dacă au neapărată nevoie, toarnă mai întâiu puţină apă în foc şi apoi beau; nu se culcă şi nu stau în locuri rele, iar dacă stau, la sculare îşi fac cruce şi scuipă de trei ori [2].

Prin *Oltenia* Românii au grijă ca în această zi să-şi încoroneze casele cu *teiu*, iar în unele sate, precum în Boureni, jud. Dolj, fac aceasta cu crăci de *plop* sau de *stejar*. La masă mănâncă *usturoiu*. Cu dânsul ung şi *cheotoarea* sau îl poartă în căciulă, alături cu *pelinul* [3].

Unii, ca să fie feriţi de *Rusalii*, cred de neapărată nevoie să intre în jocul *Căluşarilor* şi să joace deavalma cu ei [4].

Prin unele sate din *Ţara-Românească* este datină ca gospodinele să-şi scoată la această sărbătoare hainele afară la aier [5], ca să se curețe. Pentru a le ferì de *molii* sau alte *gângănii* stricătoare, este bine să se caute în ajunul *Rusaliilor părăscuțe* sau *ploşnițe*, să le prindă şi să le afume cu fum de tămâie, căci se crede că în acest chip toate vor fugì din casă şi din haine [6].

Tot în acest scop, între haine şi zestrea din casă, gospodina îşi pune *foi de nuc* luate dela biserică în ziua de *Rusalii* [7].

Românii din unele părţi ale *Bucovinei*, cari vor să vindece pe vreun om sau vită de muşcătura unui câne turbat, caută în ziua de *Rusalii* pe frasini *gândaci de turba*, îi pun într'o sticluţă cu apă

1. *Şezatoarea*, VI, p. 54.—I. A. Zanne, *Prov. Rom.* IX, p. 365.

2. R.—Codin-Mihalache, *op. cit.*, p. 68.

3. Comunic. de N. I. Dumitrescu, fost înv. în Obislav-Grădiştea, jud. Vâlcea.—G. Grigoriu-Rigo, *Medicina poporului*, I., p. 66 : «In *Moldova*, ca să fie feriţi oamenii de *Iele*, au grijă ca în ziua de *Rusalii* să poarte la brâu *pelin* verde. Parte de oameni, prin *Muntenia*, poartă şi câte un graunte de *usturoiu* la ei (jud. Teleorman). Tot prin Muntenia, bărbaţii şi flăcăii poartă *pelinul* în păr, în coade sau în sân».

4. G. Grigoriu-Rigo, *op. cit.*, p. 66.

5. Comunic. de N. I. Dumitraşcu.

6. Marian, *Insectele în limba, credinţele şi obiceiurile Românilor*, Bucureşti 1903, p. 448.

7. Cred. din jud. Vâlcea.

și-i lasă până se topesc cu desăvârșire. Dacă se spală de mai multe ori cu această apă, rana omului sau vitei, provenită prin mușcătura câ-nelui turbat, se vindecă. Pentru aceasta e bine ca acel om sau acea vită să guste puțin și din apa pomenită [1].

Prin părțile pe unde sărbătoarea *Rusaliilor* ține trei zile, începând cu Luni, îndătinează Românii să se spele Miercuri cu apă dela Buna-Vestire, ca să fie feriți de *Rusalii*, cărora le zic *Iele* și *Milostive* [2].

In noaptea de *Rusalii* ard *comorile* [3]; nu le vede însă tot omul păcătos, ci numai cel bun și drept înaintea lui Dumnezeu, care poate vedeà chiar *Rusaliile* cum sboară prin aier [4].

Dacă la această sărbătoare *luna* bate prin geam în fața unui *copil* care se află în leagăn, el devine *lunatec*, adică atunci când va fi mare, se va sculà noaptea și va pornì pe afară, fără ca să-și dea seama. Aceasta se întâmplă din pricină că Ielele, dacă copilul nu e botezat în cursul celor patruzeci de zile după *Rusalii*, se furișează noaptea, ieau copilul și în locul lui pun pe altul asemănător dar cu inima stricată.

Rusaliile sunt cele din urmă zile în cari gospodina mai poate face *pasca*. De aici înainte și până la Paști, acest lucru nu mai este îngăduit [5]. In schimb, de acum sunt slobode femeile să culeagă tot soiul de *buruieni de leac*, ceeace nu s'a putut face în decursul *cincizecimii luminate*, când toate plantele erau *pișcate de Rusalii*.

In sfârșit, întrucât se leagă de numele acestor sărbători, mai trebue să pomenim și despre o datină pe care o găsim la *Macedo-Români*. Pe acolo din ziua de Crăciun și până la Bobotează, există obiceiul, «când este vorba de clădirea unei biserici sau școale, ca să se aleagă mai mulți tineri cari pot *durà* (răbdà) la drum și la joc, și apoi să pornească prin satele vecine, îmbrăcați în haine de sărbatoare, de obiceiu fustanèle (*fustàn*). Ei de mai înainte își pregătesc paloșe de lemn sau adevărate; au *gàida*. Unul din ei face pe caraghiosul și se îmbracă cu clopoței, piele de urs, etc. In sate joacă

1. Marian, *Insectele*, p. 448.
2 *Ibidem*, *Sărbatorile*, II, p. 266-7.
3. G. I. Pitiș, *Comoara*, publ. în *Rev. nouă*, I, p. 435: «Dar comorile bune nu *joacă* (își arată flacăra) numai la Sf. Gheorghe; ele se arată și în noaptea de Paști și în noaptea de *Rusalii*. și în zile mari poate să se arate; ba se arată și ziua cui e dat să o scoată».
4. *Șezătoarea*, VI, p. 54.
5. Marian, *Sarbatorile*, III, p. 9.

la fiecare casă şi capătă în schimb făină, unt, parale dela cei bogaţi, *vipt*, cereale, pe cari le vând în folosul şcoalei sau bisericii.

Jocul se face fără să fie prinşi unul de altul, sprijinindu-se mai mult pe paloşele lor ; la sfârşit strigă : «*O !*».

Cu puţine deosebiri, seamănă cu jocul *caluşarilor* din ţară şi se numeşte *Rusalii* [1].

VI. Sărbătoarea Rusaliilor. — C. Vrăji şi descântece.

Am arătat neajunsurile şi boalele ce le pricinuesc *Rusaliile* acelor oameni cari nesocotesc ziua lor. In cele ce urmează vom vedeà câtevà din vrăjile şi descântecele pe cari gospodinele romånce le au la îndemână, spre a scăpà pe cei primejduiţi de *Rusalii*. Vrăji şi descântece de acest soiu sunt fără număr.

1. Descântec de Rusalii, din com. Docani, jud. Tutova.

A plecat (cutare)
Pe cale,
Pe cărare,
Pe drumul cel mare.
Şi când la dealul Cănănăului,
Sub umbra *noorului*,
In zăpcdia rugului,
In *helişteа* vântului,
Iacă acolo :
Anania Santasia
Şi cu soru-sa *Irodia*,
Doamna *Zânelor*,
La un copac frunzuros,
Cu tatăl lor,
Cu fraţii lor,
Cu surorile lor,
Şi cu toate neamurile lor.
Şedeà jos şi mâncà şi beà şi petreceà
Şi din revolvere da
Şi pe cine întâlnià,
Il ologià.
(Cutare) pe acolo o trecut,
In loc o statut,
La dânsele s'o uitat.
Rusaliile ó zis :
— Vin (cutare) de mânâncă !
El o zis : Nu mânânc la masa voastră !
Vin de bea un pahar de vin !
—Nu voiu să beau din paharul vostru!
— Vin de cântă !
— Nu vin !
— Vin de joacă !
— Nu vin să joc la jocul vostru !
Dar *Erodia*, doamna *Zânelor*,
Cu toate neamurile ei,
S'a mâniat,
Cuvânt în seamă (cutare) nu le-au luat,
Că ruşine mare le-au făcut.
Ele s'au *îmburzuluit*,
De jos s'au sculat,
La cutare au alergat,
Brânci din picioare alţii i-au dat.[2]

1. P. Papahagi, *Megleno-Românii*, Bucureşti 1902, p. 114.
2. Gr. Tocilescu, *colecţ. cit.*, p. 1539.

2. Descântec de Iele.

Apucà (cutare)
Pe cale,
Pe cărare,
Se 'ntâlnià cu nouă fete mari în cale,
Nouă flăcăi,
Nouă șoimani,
Nouă fete mari,
Nouă *șoimane*.
Șoimanii
Cu steagurile ridicate,
Și steagurile în capul lui (cutare)
Le-a asvârlit,
In orbituri
L-a orbit,
In muțituri
L-a muțit,
In surzituri
L-a surzit,
In sgârcituri
L-a sgârcit,
In amețituri
L-a amețit,
In bășici
L-a bășicat,
In uscături
L-a uscat,
In umflături
L-a umflat
Și trupul i-a *cletinat*,
In *zeprituri*
L-a *zeprit*,
Și trupul i-a schilodit.
Și *șoimanele*
Cu sulițele
L-a înțepat,
Cu cuțitele
L-a tăiat ;
—Voi *șoimanelor* !
D'eți fi
Din miez de miez de noapte,
De-ți fi
Din răsăritul zorilor,
De-ți fi
Din apus,
De-ți fi
Din răsărit,
De-ți fi
Din vârtej,
De-ți fi
Din loc rău,
Eu nu v'am deșcântat
Să vă duceți voi în alt loc spurcat ;
Și eu v'am descântat,
Că voi apă ați băut
Și tot pe apă ați sburat ;
Și eu pe apă
V'am mânat,
Ca să mergeți
Din vad
In vad,
Să mergeți la Țarigrad,
Unde e locul curat.
C'acolo v'așteaptă pe voi
Cu mese
'Ntinse,
Cu pâinele
Puse,
Făclii aprinse,
Buți
De vin,
Buți de rachiu,
Să beți,
Să mâncați,
Dela (cutare) să plecați,
Să vă depărtați,
Fântâni reci
Să destupați,
Burfele
Să le spălați,
Leacul (cutăruia) să-l dați.
P'în câmp cu ninsoare
Să vă plimbați,
Dela (cutare)
Să plecați,
Voi ca mierea să vă îndulciți,
După toate încheieturile
Să ieșiți,
Că eu m'am apucat
Și v'am descântat,
Carnea

Am grămădit,
Sângele
L-am limpezit,
Vinele picioarelor
Le-am slobozit,
Să rămâie (cutare)
Curat
Luminat
Ca steaua din cer lăsat,
Ca argintul strecurat,
Că eu
Cu crucea lui Dumnezeu
V'am depărtat,
Cu gura
V'am descântat,
Leacul (cutăruia)
Că l-am dat.
Să rămâe (cutare)
Curat,
Luminat,
Ca Maica Precista
In ceas
Ce l-a creştinat
Şi l-a botezat,
Cu nici o rană pe trup
Nu l-a lăsat!

Se descântă în apă sau rachiu cu *toporul Ielelor*, găsit în păduri neumblate [1].

3. **Descântec de Şoimane,** din jud. Buzău.

Nouă sfinte *Şoimane*,
Cu nouă lopăţele,
Cu nouă măturèle,
Cu rochii negre 'mpodobite,
Cu salbe de galbeni gătite,
Cu rochile rotate,
Cu ele rourate,
Cu sălbele pe piept lăsate,
Dela apus s'au ridicat,
La răsărit au plecat,
Cu (cutare) s'au întâlnit,
Pe el l-a 'ntâmpinat,
L-a săgetat;
Vărsături,
Trecături,
Ameţeală,
Ferbinţeală
In trup i-a lăsat,
Şi la cetate a plecat,
La masă s'a pus,
Lăutari,
Cobzari,
Cimpoieri,
Muscalagii
Le cântă.
(Cutare) cu genunchele plecate
Inaintea *Sfintelor* se rugă:
— Doamnelor,
Impărăteselor,
Vrednicelor
Şi harnicelor,
Puternicelor
Şi sfintelor,
Iertaţi pe (cutare),
Că n'are putere
Să meargă cu voi,
Să calce lucruri curate,
Verdeţuri neumblate,
Munţi înalţi,
Şi văi adânci,
Că voi
Ape mari aţi trecut,
Şi boalele
In ape le-aţi lăsat,
Şi multă lume
Şi dobitoace
Şi pe (cutare)
L-aţi pocit,
Hori mari
Prin livezi
Voi aţi facut,
Şi multă lume

1. Gr. Tocilescu, *colecţ. cit.*, p. 1145-6.

Şi pe (cutare)
Voi l-aţi *pocit.*
De-o fi (cutare) *pocit* din apă,
Din băutură,
Din culcare,
Din spălătură,
Din scăldătură,
Noi ne rugăm Sfintei Luni,
Sfintei Miercuri,
Şi Sfintei Vineri:
Lăsaţi-vă *haripele*
Şi coardele
Şi luaţi junghiurile,
Cuţitele,
Umflăturele,
Spuzèlele
Şi toată boala
Dela (cutare) [1].

4. **Descântec de Sfinte**, din com. Valea-cu-apă, jud. Gorj.

Buna ziua, rachiu mare,
Domn mare,
C'a plecat (cutare)
Pe câmpul ăl mare
Spe soare-răsare,
S'a 'ntâlnit cu *Sfintele* 'n cale,
In braţe l-a luat,
Peste căruţă l-a aruncat,
Sângele i l-a sorbit,
Puterea i-a sfârşit.
Plângeà şi se văità (cutare),
Maica Precesta
Din cer îl auzià,
Pe scări de argint se pogorà
Şi pe (cutare) îl întrebà:
— Ce plângi,
Ce te olicăieşti (cutare)?
Du-te la vrăjitoare,
Să-ţi facă d'o apă
Nastrapă,
C'o steblă de busuioc
Să te spele pe trupul tot.
— *Sfintelor*,
Bunelor,
Să veniţi line ca apa,
Bune ca pâinea,
Dulci ca mierea
Şi moi ca matasa,
Şi leacul (cutăruia) să i-l daţi,
Cu sburător, cu sburăturoaica,
Cu smeul, cu smeoaica,
Cu moroiul, cu moroaica;
Să ieşiţi, să vă mutaţi,
Pe pământ aţi venit,
Pe sub pământ să vă duceţi,
Unde cocoş nu cântă,
Unde secure nu taie,
Unde popă nu toacă,
Unde fete mari
Coade nu 'mpleteşte,
Unde câine nu latră,
In păduri,
Pe sub *buturi*.
Cum nu poate slujì popa
Sfânta leturghie,
Fără cruce şi tămâie,
Aşà să nu poată venì
Sburătorul cu sburăturoaica,
Şi moroiul cu moroaica
Şi (cutare) să rămâie curat,
Luminat,
Ca Maica Domnului ce l-a lăsat.
Descântecul meu,
Leacul dela Dumnezeu.

Se descântă în rachiu de drojdie, cu fir de mătură şi cu cuţit, şi se zic vorbele:

Tu cuţit mare,
Domn mare.
Cum ai tăiat tot ce ţi-a ieşit în cale,
Aşà să tai toată legătura după
[(cutare) [2].

1. Gr. Tocilescu, *colecţ. cit.*, p. 1158. E *curios* cum acelaş descântec, aproape indentic, îl găsim şi pe p. 649 ca fiind din Ploeşti, în ambele părţi cu numele persoanelor dela cari au fost culese!
2. *Ibidem*, p. 648.

5. **Descântec de Joimarițe**, din com. Docani, jud. Tutova.

A purces (cutare)
Care-i apără *Rusaliile*,
Pe cale,
Pe cărare,
Și că la mijloc de cale,
Cu Rusaliile întâlnitu-s'a,
Mânile dămblăgitu-i-a,
Vinele la picioare sgârcitu-i-a,
Pieptul în sus ridicatu-i-a,
Spinarea strâmbatu-i-a,
Creierii turburatu-i-a,
Mintea în cap schimbatu-i-a,
Vlaga din ciolane luatu-i-a,
Trupul schimonositu-i-a,
Râs de dânsul făcutu-și-a,
Ca un fuior de cănepă
L-a sbuciumat,
Intr'o bute de roată l-a băgat,
Și de lăturea drumului
L-a aruncat,
Și în pulbere l-a astupat.
L-a lăsat rezemat de gard
Ca pe un om stricat
Și nenorocit,
De pe lume mântuit.
Omul acela până la cer s'a văicărat,
Nimene nu l-a văzut,
Nimene nu l-a auzit,
Numai eu (cutare) l-am văzut,
L-am văzut,
L-am auzit,
La dânsul am alergat,
De mâna dreaptă l-am apucat,
Cu limba l-am întrebat:
— De ce țipi,
De ce te văicărezi?
Omul mi-a spus
Că de acù, de pe lume este dus.
— Nu țipà,
Nu te văicărà,
Curând la mine vei alergà,
Cu nouă frați, bărbați.
Doftori și învățați.
Cu scai voinicești le-oiu bate,
Din toate încheieturile le-oiu scoate
Eu de mână te-oiu luà,
Pe calea lui Adam voiu plecà,
Că am auzit,
Că la fântâna lui Iordan
Este o vatră de *hărdal*
Și-o tufă de *leuștean*
Și într'însa este o lumină crescută
Naltă și subțire,
Crescută la răcoare,
Ca fața lui sfântu Soare,
Și-i bun de *durere de picioare.*
Și de boala omului
Ce-i în trupul lui cea molipsitoare.
Și eu până la fântâna lui Iordan,
Erà o limbă de pădure,
Bolnav când am ajuns la pădure.
Copacii cu crengile la pământ se [lăsà,
Inaintea bolnavului se întunecà.
El pe unde călcà,
Pământ crăpà,
Iarba se uscà,
Frunza din copaci picà
Și în urma lui se dărâmà.
La fântână am ajuns,
Pe ghizdele de l-am pus,
In fântână m'am plecat,
Apă ne'ncepută cu mâna am luat
Din cap i-am turnat,
Cu scai voinicești l-am măturat,
Picioarele i-am despiedicat,
Mâinele i-am descurcat,
Limba din gură i-am deslegat,
Trupul i s'a ușurat,
Dumnezeu mintea în loc i-a așezat,
Inaintea ochilor i s'a luminat
Și el de boală s'a îndreptat.
Pe cale,
Pe cărare,
A plecat,
Pe scări de aur s'a ridicat,
Sus la cer s'a săltat,
Iar acolo, o curte,
O curte se vedeà,
Nici vântul nu o bătea,

Nici soarele nu o ardeà;
Nici ger nu o ajungeà,
Nici pulberea de dânsa nu se lipià,
Apucatul de Rusalii acolo s'a dus,
Acolo a ajuns,
Mâna pe ràtez a pus,
Ș-a intrat în case.
Iaca acolo șase fete frumoase,
Sedeà la masă
Rusaliile cele fioroase,
Mâncà, bea și se ospătà,
Iar trei dormià.
Dar una dintr'însele
A întrebat: — Ce cauți (cutare)
Pe aici?
— Cum n'oiu umblà
Și cum n'oiu càtà,
Peste mine ce boală a dat?
— Nu țipà, nu te văicàrà,
Că aceste sunt fiorele
De-a surorilor mele,
Eu cu trestia cea lungă
Le-oiu bate,
Le-oiu rade
Și cu cea ascuțită le-oiu măturà,
Jos de pe trup le-oiu da,
Trupul ți s'o ușurà
Și eu în poală le-oiu luà,
La marea neagră voiu alergà,
Acolo sunt munți
Crunți
Cu stânci de pietre zidiți.
Stânca de piatră s'o crăpà,
Și acolo le-oiu băgà,
Lacăt de aur la ușă le-oiu așezà,
Cu cheie de argint le-oiu încuià
Și pe marea neagră le-oiu aruncà.
Piatra în fundul mării s'o înecà
Și Rusaliile s'or cufundà.
Acolo să așeze,
Unde nimeni nu nimerește.
Eu la dânsul m'oiu înturnà,
Și în leagăn de mătasă te-oiu așezà,
Vârtutea în ciolanele tale s'o înturnà,
Pe fața pământului te-oiu lăsà.
Tu când vei călcà,
Iarba pe urma ta s'o uscà,
Și acù ești bun îndreptat.
— Voi bărbaților,
Desmățaților
Și ne'nvățaților,
Voi femeilor,
Desmățatelor,
Puturoaselor și bețivelor,
Nu vă mirați de mine,
Că-s gros
Și frumos,
Și sănătos
Și vă mirați de cer că-i nouat,
De pământ că-i lat,
Cum nu se mai lipesc
Rusaliile de om [1].

6. Descântec de cuțite din Iele.

Cuțite din *Sfintele*
Milostivele
M'au izbit,
M'au pocit,
Cuțite în furca pieptului
Mi-a înfipt.
Veniți *Șoimanelor*,
Șoimanilor,
Veniți de-mi luați din piept
Cuțite
Ascuțite,
Undrele,
Sâmcele,
Ace înțepoșete,
Săbii însăbiete;
Veniți de-mi luați
Boala ce mi-ați dat
Și mi-aduceți
Sănătatea ce mi-ați luat.
Și lăsați-mă
Curat,
Luminat,
Ca lumina cerului,
Ca soare,
Când răsare,
Ca câmpul când înfloare [2].

1. Gr. Tocilescu, *colect. cit.*, p. 1537-8.
2. *Ibidem*, p. 1613.

7. Descântec de Zâne.

Potolesc aruncătura,
Potolesc şi făcătura,
Aruncătura cea mare,
Făcătura din cărare,
Făcătura de bărbat,
Făcătura de femeie,
Făcătura de vădană,
Şi făcătura de fată.
Toate aruncăturile,
Toate făcăturile,
Şi toate durerile.
Toate junghiurile
Cele necurate
Şi toate duhuriie
Mânate şi *ţipate*.
Eu le potolesc
Si 'napoi le 'nvârtesc.
Pe capul cui le-a mânat,
Pe capul cui le-a ţipat,
C'acest om a fost curat,
Curat şi luminat.
Dar el pe cărare s'a luat,
Când a fost la miez de cale,
De cale şi cărare,
S'a *tâlnit* ca omul,
Cu Şchiopu',
Cu barba cât cotu',
Acolo s'a tâlnit dracu'
Cu drăcoaicele,
Moroii cu moroaicele,
Diochii cu dioaicele,
Strigoii cu strigoaicele,
Fármăcători cu fărmăcătoare,
Pocitori cu pocitoare,
Bărbaţi şi muieri,
Fete şi văduve,
Şi cum s'a tâlnit,
Şi cum l-a zărit,
L-a şi secerat
Şi l-a săgetat,
Sîngele i-a băut,
Bun de nimica l-a făcut,
Carnea i-a mâncat,
Puterea i-a luat,
Ceasuri de moarte i-a dat.
Nime nu l-a văzut,
Nime nu l-a auzit,
Fără Maica Domnului
Din poarta cerului.
Şi ea cum l-a văzut
Şi l-a auzit,
Pe scări de argint
S'a scoborît,
In scaun de aur a şezut,
Mândru a cuvântat,
Mândru a'ntrebat :
— N., ce te cânţi,
Ce te vaiţi,
Ce te tângueşti,
Ce te hăuleşti
Cu glas mare până'n cer,
Cu lacrămi până'n pământ ?
— Da' eu cum nu m'oiu cântà,
Şi cum nu m'oiu váietà,
Cum nu m'oiu tânguì
Şi cum nu m'oiu hăuli
Cu glas mare până'n cer,
Cu lacrămi până'n pământ,
Că eu m'am luat
Şi m'am depărtat,
Dela casă,
Dela masă,
Cu oasele sănătoase,
Cu carnea vârtoasă.
Dar când am fost
La miez de cale.
De cale şi cărare,
M'am tâlnit cu omu',
Ca Şchiopu',
Cu barba cât cotu'.
Acolo s'a tâlnit dracul
Cu drăcoaicele,
Moroii cu moroaicele,
Strigoii cu strigoaicele,
Diochii cu dioaicele,
Fărmăcători cu fármăcătoare,
Pocitori cu pocitoare,
Bărbaţi şi cu muieri,
Fete şi cu văduve.
Şi cum s'a zărit,

Şi cum m'a văzut,
M'a şi secerat,
Şi m'a săgetat:
Sângele mi-a băut,
Bun de nimica m'a făcut,
Carnea mi-a mâncat,
Puterea mi-a luat,
Ciasuri de moarte mi-a dat,
N., nu te cântà,
Nu te văità,
Nu te tângui,
Nu te hăulì,
Că eu te-oiu învrednicì,
In mâna dreaptă
Cu bucium într'aurit
Cu buciumu-i buciumà,
In patru cornuri de lume s'a resunà,
Toate *Zânele* s'or adunà
Şi tu pe *Zâne* le-i întrebà!
Of, *Zâne*, *Zâne* de câne!
Ce-aţi făcut cu mine,
Ce-aţi făcut cu N.?
La ce l-aţi secerat
Şi l-aţi săgetat,
Sângele la ce i-aţi băut,
Bun de nimica la ce l-aţi făcut?
Carnea pe el ce i-aţi mâncat,
Puterile la ce i-aţi luat,
Ceasuri de moarte la ce i-ati dat?
— Că noi nu l-am secerat,
Nu l-am săgetat,
Sângele nu i-am băut,
Bun de nimica nu l-am făcut,
Carnea nu i-am mâncat,
Puterile nu i-am luat
Ceasuri de moarte nu i-am dat!
Dară finii
Şi vecini,
Finele
Şi vecinele,
Prietenii
Şi prietenele,
Bărbaţi şi muieri,
Fete şi văduve
L-a secerat,
L-a săgetat,
Sângele i-a băut,
Bun de nimica l-a făcut,
Carnea i-a mâncat,
Puterea i-a luat,
Ceasuri de moarte i-a dat!
— Of, voi *Zâne*,
Zâne de câne,
Vă luaţi pe uliţa satului,
Pân' la casa vinovatului,
Pe acela-l seceraţi,
Pe acela-l săgetaţi,
Sângele i-l beţi,
Bun de nimica-l făceţi,
Carnea i-o mâncaţi,
Puterea i-o luaţi
Şi ceasuri de moarte-i daţi!
Că voi de nu i-ţi luà,
Cu foarfecele v'oiu dumicà,
In drum v'oiu aruncà
In pulbere v'oiu mânà,
In mare v'oiu ţipà,
Să vă topiţi,
Să vă prăpădiţi,
Ca spuma de mare,
Ca roua de soare.
N. să rămâie curat,
Curat şi luminat,
Cum e de Dumnezeu lăsat.
Dela mine descântecul,
Leacul dela Dumnezeu sfântul. [1]

1. Marian, *Desc.*, p. 99-104: «Când omul se bolnăveşte din te miri ce pricină, sau când e atacat de *zâne*, descântătoarea aduce apă neîncepută şi stinge nouă cărbuni aprinşi într'însa şi la stingerea fiecărui cărbune rosteşte câteodată versurile de mai sus. Iară după ce în acest chip descântă şi stinge toţi cărbunii, o parte mică din apa aceasta o dă celui bolbălnav de băut, iar cu cealaltă îl spală».

8. **Descântec de rânză**, com. Ruptura, jud. Mehedinţi.

Plecă (çutar) pe cale,
Pe cărare,
Se întâlnì cu *Sfintele* în cale.
Şi-l întrebară: — Unde te duci,
Ce lucrezi
Şi unde te călătoreşti?
Inaintea cocoşilor
Îl frânseră,
Il uciseră,
Până rânza îi şi pierdură.
Rămase cu ameţeală
Şi cu *fârşeală*.
Aşà *Sfintele* se necăjiră
Şi drumu-şi apucară,
La masă bună se puseră.
Ce făcù şi ce lucră,
Ochii şi-i aruncă,
După ele s'apucă
Şi la masă le găsì
Şi cu glas mare se rugă:
— Mă lăsaţi cu ameţeală,
Cu fârşeală.
Şi *Sfintele* nici în seamă nu-l bă-
[gară.
Rânza, ce făcù, se negăjì
Şi se întoarse la locul ei,
Ca fagurul de miere,
Ca pâinea în căpestere.
Rămase omul curat luminat,
Ca argintul strecurat.
Amin, amin, soare în senin.
Rămase omul ca argintul strecurat,
Cum maica Precesta l-a lăsat.[1]

9. **Descântec de săgetură**, com. Socea-Cândeşti, jud. Neamţ.

A purces (cutare)
Pe cale, pe cărare,
Gras şi frumos,
Tare şi voios.
La mijloc de cale întâlnitu-l-a
Leul cu leoaea, smeul cu smeoaea,
Rodie Doamna cu toate fetele
Şi toate nevestele
Şi a zis să le cânt cântecul
Şi să le joc jocul.
Iar eu nici cântecul nu le-am cântat,
Nici jocul nu le-am jucat.
Ele mai tare s'au mâniat,
Carnea mi-au mâncat,
Sângele mi-au băut,
Ca pe-un fuior de cânepă m'a sfâr-
[mat,
In mijlocul drumului m'a aruncat.
Iar eu am purces cu glas mare
[până'n ceruri,
Cu lacrămi până'n pământ,
Nime'n lume nu m'a auzit,
Decât Maria Sfânta Maria,
Maica Domnului
Din poarta cerului
M'a auzit
Şi m'a văzut.
Cum m'a văzut,
Milă i s'a făcut,
La mine a venit.
— O, (cutare), de ce plângi,
De ce te *mişeleşti?*
— Cum n'oiu plânge, Maică Prea-
[curată,
Şi cum nu m'oiu mişelà,
C'am purces pe cale
Pe cărare,
Gras şi frumos,
Tare şi voios.
La mijloc de cale,
Intâlnitu-m'a leu cu leoaie,
Smeu cu smeoaie,
Rodii Doamna cu toate fetele
Şi cu toate nevestele
Şi-a zis să le cânt cântecul
Şi să le joc jocul.

1. Gr. Tocilescu, *colecţ. cit.*, p. 1509.

Iar eu nici cântecul
Nu l-am cântat,
Nici jocul nu l-am jucat.
Ele mai tare s'au mâniat,
Carnea mi-au mâncat,
Sângele mi-au băut,
Ca pe-un fuior de cânepă
M'au sfărmat,
In mijlocul câmpului
M'au aruncat,
Iar eu am purces
Cu glas mare *păr'* în ceriu
Cu lacrămi păr' în pământ.
Nime'n lume
Nu m'a auzit,
Decât Maria
Sfânta Maria
Maica Domnului
Din poarta cerului
M'a auzit
Şi m'a văzut.
— O ! tu leu cu leoaie,
Smeu cu smăoaie,
Ieşiţi dela (cutare),
Din *sânţă*,
Din *cosânţă*,
Din creierii capului,
Din auzul urechilor,
Rădăcina măsălelor,
Din vederele ochilor,
Din sute de nodurèle,
Din mii de închieturèle.
Că cu mătura
V'oiu mătură,
Cu săgeata
V'oiu însăgetă,
Şi cu limba
V'oiu descântă.
Şi vă voiu aruncă
In *strohu'* mării ;
Acolo vă aşteaptă
Masă 'ntinsă
Cu făclii aprinse.
Să rămâie (cutare)
Curat
Luminat,
Ca aurul cel curat,
Ca argintul
Cel strecurat,
Ca Domnul ce l-a zidit.
Ca maică-sa ce l-a făcut [1].

10. Descântec de lipitură [2] şi sburător [3], jud. Ilfov.

Avrămeasă,
Cristineasă,
Dragan,
Leuştean
Şi *odolean*,
Mătrăgună,
Sânge-de-nouă-fraţi,
Iarba-ciutii
Şi muma-pădurii,
Cum se sparge târgul

1. Gr. Tocilescu, *colecţ. cit.*, p. 1540-1.

2. G. Dem. Teodorescu, *op. cit.*, p. 379: «Bărbatul, femeia, flăcăul sau fata, se zice că are *lipitură*, atunci când dimineaţa se scoală cu *vinèţele* (vânătări, *vânătăi*) pe corp, fără puteri, sdrobit de osteneală. Se crede că *lipitura* la femei vine din *sburător* şi anume din frică, după vreo sperietură.»

3. *Ibidem* : «*Sburătorul* este descris, după credinţa populară, ca un spirit rău, ca un smeu, care intră noaptea pe coş sub formă de şearpe şi cu o aparinţa de flacără. *Sburătorul* chinueşte toată noaptea pe femeia sau fata care are *lipitură*, căci simte pe corp ca o mare greutate, muşcături, ciupeli, gâdilături».

(Cum se sparge oborul),
Așà să se spargă
Faptul
Și lipitura
Și sburătorul;
Cum se sparg oalele,
Așà să se spargă
Farmecele
Și lipitura
Și sburătorul;
Cum se răspândesc
Răspântiile,
Așà să se risipească
Vrajele
Și lipitura
Și Sburătorul [1].

Ne oprim numai la aceste exemple, căci descântecele și leacurile întrebuințate pentru vindecarea boalelor pricinuite de *Zâne* sunt nesfârșite.

La Românii din *Peninsula-balcanica*, atunci când o Româncă își blastămă copilul ei neascultător, îi zice *chĭcuta s'ti agudĕasca*, adecă «să te lovească damblaua», caci se crede că *zânele* stau seara sub streașina casei, de unde cad picăturile când plouă. De aceea, mumele se feresc ca copiii lor să nu *întineze* noaptea acest loc periculos. Când cinevà sufere de paralizie, se zice *l'agudĭ chĭcuta*. Femeile cari suferă de ochi sau de reumatism, își caută leacul la *Fântâna Dzânelor* (bine înțeles, când nu sunt doborîte la pat și pot umblà), în modul următor: Din *Joia Mare* până în ziua de *Sfânta Cruce* (14 Sept.) pacientele, însoțite și de alte femei sănătoase, vizitează de două ori pe săptămână așà numita fântână a *zânelor*, situată la o distanță de vreo 1/2 3/4 de oră de orașul Prilep. Ele pornesc pe la răvărsatul zorilor de-acasă, bine primenite și cu câte o cârpă albă la cap și cevà de mâncare (ouă, brânză, lapte și turtă). Ajungând la o depărtare de 20 de pași pe fântână, se opresc, lasă toate lucrurile și haina deasupra, dacă au, și pe urmă se duc în tăcere pe lângă ăpă, rugându-se astfel:

Albele și *Mușatele*,	Albele și frumoasele,
Albele și Dulțele,	Albele și dulcile,
Stămăria s'vă șuță la ghiine.	Sf. Măria să vă întoarcă spre bine.
Voi s'nă hirtați,	Voi să ne iertațĭ,
Că hĭim gălĭinĭi oarbe	Că suntem găĭni oarbe
Ș'nu scim iu călcăm;	Și nu știm unde călcăm;
Ți nă lŏat s'nă dați,	Ce ne-ați luat, să ne dați (sănătatea).
Ți ne dedit, s'nă loați.	Ce ne-ați dat, să ne luați (boala).
Că nu putem s'răbdăm,	Că nu putem să răbdăm,
Că hĭim criștine și pătidzate!	Că suntem creștine și botezate!

Pe urmă se spală bine, beau puțină apă, se îndepărtează câțiva pași de fântână și se întorc cu spatele la ea. Spălându-se, fiecare

1. G. Dem. Teodorescu, *Op. cit.* p. 379-80.

aruncă în apă câte o monedă de argint, un colac gatit acasă, o lumânare de ceară galbină, câtevà flori şi câtevà fire de bumbac. Apoi mâncând cevà, se întorc acasă înainte de răsăritul soarelui.

Când cinevà este *agudit di albe*, vin babele cunoscătoare de leacuri, şi după ce întrebuinţează tot ce tradiţiunea le-a lasat pentru a face ca *albele* să se milostivească a ieşì din corpul celui lovit de dânsele, stabilesc apoi o conversaţiune cu ele şi mângâindu-le, le dau numele cele mai desmierdătoare, de pildă: «Ieşiţi lea muşatele, lea bune, etc.» şi alte calificative de felul acestora.

Apa din care se zice că au băut *albele* sau *dzânele* e bună pentru vindecarea boalelor de *dinafoară*, boale căpătate din *albe*.

Când bolnavii merg să se spele la izvoarele *albelor*, trebue să se îmbrobodească cu un tulpan cu totul alb, să aibă un smoc de *busulıoc*, busuioc, uscat şi legat cu *tortu aroş*, aţă roşie, şi cu un *aspru*, ban de argint, uns cu miere.

Sosind la apa *albelor*, se aprinde o lumânare şi după ce o lipesc la rădăcina arborilor sau de pietrele de sub cari ţişnesc apele, suferinzii recjtează următoarele:

Dzână albă,
Dzână curată,
Dzână fără minghıinadă,
Dzâna fără pângâniri,
Ia viniŭ la tine, luţită;
Nı-esc criştină curată,
Ca asimea stricurată,
Dă-nĭ, *albă*, sânătate,
Că nĭ hĭiŭ fără picate,
Vindică-mi di lingŏari;
Că nă amirŏanĭi mari,
S-ai nĭilă ş-cama mari,
Că om fuĭ şi mĕ-arâşŭ:
Că nu mutrìı ıu călcàı,
Nŏ-aduchiĭ, ıu ascucbıàı.

Zână albă,
Zână curată,
Zână fără prihană,
Zână fără spurcăciune,
Iacă venii la tine, strălucită,
Sunt creştină curată,
Ca argintul strecurat,
Dă-mi, albo, sănătate,
Căci sunt fără păcate.
Vindecă-mă de lingoare,
Ca o împărăteasă mare,
Să aibi milă şi mai mare,
Căci om am fost şi mă înşelai,
Căci nu am băgat de seamă unde am călcat,
N'am simţit unde am scuipat.

După aceasta, în grabă mare se spală şi pleacă pe altă cărare, fără a se uità îndărăt. Dacă se întoarce pe acelaş drum, i se va întâmplà rău (Cruşova, Macedonia).

Uneori, pe lângă mănunchiul de busuioc pomenit mai sus, se mai iea şi pâne, care se lasă la apa *albelor*. Bolnavul se spală pe partea suferindă, după ce-şi face de trei ori cruce, ca să-i fie spre ajutorare (Cruşova).

La Gobeşti, când cinevà sufere *dinafoara*, se duce la fântâna *albelor* şi după ce face o mătanie şi o cruce către soare, îşi acopere capul cu o năframă, *petica* albă, aruncă în fântână un *aspru*, ban de argint, iar ceara, busuiocul, zahărul, tămâia şi turta unsă cu miere le lasă pe *buza* fântânii. Pune mâna lângă fântână şi zice:

Albili şi dulţili,	Albelor şi dulcilor,
S-viniţĭ şi-arâdiţĭ niţilĭi,	Să veniţi, să desmierdaţi pe cei mici;
Ţe-nĭi dèdet,	Ce mi-aţi dat,
S-nĭi lŏaţı;	Să-mi luaţi;
Ţe-nĭi lŏat,	Ce mi-aţi luat,
Să-nı daţı.	Să-mi daţi.

După aceasta lăsând asprul şi celelalte lucruri la fântână, pleacă fără a se mai uità îndarăt. Pomenitele daruri se aduc cu scopul de a îndulcì mânia *albelor*.

La Vlaho-Clisura, Macedonia, se procedează în chipul următor:

Cine sufere de *lângoare dinafoară* (boală de zâne), face trei colaci, îi unge cu miere, iea o *tufa* (buchet) de busuioc şi trei *aspri* (bani de argint foarte subţiri) şi se duce în pădure la fântâna *albelor*. Din mai multe locuri unde se crede că sunt *albe*, se alege cel visat de bolnav, ca cel mai bun.

Ajungând aproape de fântână, îşi acopere capul cu o batistă şi strigă:

Albili ş-muşatili,	Albelor şi frumoaselor,
Dùlţili, alâvdatili,	Dulcilor, lăudatelor,
Şi trandafilĭıtili,	Şi trandafiriilor
Şi garufilĭıtili,	Şi carafiriilor,
S-mi nıiluiţĭ,	Să mă miluiţi,
Z-vă diznâirìţi,	Să nu fiţi supărate,
Că ĭo chiruă fuĭ	Că eu proastă (pierdută) am fost
Ş-nu vidzuì,	Şi n'am văzut,
Ne ţĕ-adràĭ,	Nici ce-am făcut,
Ne ţe câlcàĭ.	Nici unde am călcat.

După aceasta, *asprii* se pun încetinel pe apă şi dacă nu se cufundă, e probă că *albele* primesc cererea. Dacă se cufundă, ele sunt supărate şi cererea trebue înnoită. Apoi nu orişice timp e prielnic pentru a merge la *albe* şi aceasta e o pricină pentru care boala nu-şi aflà leacul dorit. Mersul la zâne trebue făcut în revărsatul zorilor şi bolnavul trebue să fie flămând, căci altfel aceasta constitue o nespusă batjocură adusă zânelor, ceeace le supără mai mult, în loc

să le îndulcească. In necazul lor, zânele pot pedepsì pe nesocotitor încă mai aspru.

In astfel de prilejuri, iată ce fac zânele: Işi însuşesc vocea unei persoane la care bolnavul ţine mult şi astfel, cu graiu dulce şi ademenitor, îl silesc pe bolnav să le urmeze, fără a-i lăsà răgaz să-şi dea seamă unde merge şi ce caută acolo. In acest caz, bolnavul este pierdut. Se mai întâmplă chiar că zânele lovesc pe bolnav şi fac şi pe alţii sanătoşi să capete vreo boală din cele *dinafoara*, precum e apoplexia unei parţi a corpului, după care urmeaza o sudoare rece. Dacă cel ce merge la zâne este aşà de naiv, încât răspunde la întrebările lor, amuţeşte, asurzeşte sau se îmbolnăveşte de boala copiilor numită *lunatic*.

Singurul mijloc de tămăduire în acest caz, este cercetarea tuturor zânelor, cu cea mai pocăită înfăţişare, spre a le face să-şi uite batjocura ce li s'a adus.

De obiceiu ele sunt mai mult rele decât bune. Lor nu le place mândria, ci totdeauna smerenia; de aceea ele nu lovesc decât pe cei cu calităţi deosebite, pe cei frumoşi, mai ales, cari par'că ar căutà să le întreacă în frumuseţe.

La Molovişte, unde se crede că sunt *albe*, vin de se spală toţi cei *luaţi* de *albe* şi cei indispuşi. Oameni sănătoşi nu trec pe acolo, căci se îmbălnăvesc, iar dacă cumvà a trecut vreunul şi nu a pătimit nimic, se crede că în acea vreme zânele au fost duse pe aiurea.

La Gobeşti, ca şi prin alte localităţi ale Macedoniei, se obişnueşte să se cheme trei, patru femei bătrâne la casa unde se află vreun bolnav, ca să doarmă la el şi să caute să viseze cevà pentru cel îmbolnăvit, cum de pildă ar fi *apa* la care trebue dus bolnavul spre a se spălà. La *apa* visată, bolnavul trebue să se spele cu încredere că se va vindecà. Astfel de ape sunt următoarele la Gobeşti:

1°. *Şoputlu dipi chiatră* (şipotul de pe piatră), unde apa izvărăşte din piatră.

2°. La *fántána di la ţinţilĭ fraţi* (fântâna dela cei cinci fraţi) şi

3°. La *12 fántâni*, unde de asemenea apa izvorăşte din piatră.

La Vlaho-Clisura, bolnavul iea apă mut şi o pune sub *poala* casei într'un ajun de Luni, Miercuri sau Vineri, după ce a aruncat în izvor un aspru şi un mănunchiu de busuioc legat cu un fir de mătasă. Tot cu busuioc se stropeşte casa cu aceasta, zicându-se:

Ţe-lĭ lăsaşĭ al...,	Ce-i lăsaşi (cutăruia),
Si-lĭ l'aĭ;	Să-i ieai;

Ţe-lĭ lŏaşı,
Si-lı ŏ- aduţı,
Că-i pâdidzat,
Că-ĭ mirusit,
Ş-nu pŏati sĕ-aravdă.

Ce-i luaşí,
Să-i aduci,
Căci e botezat,
Căci e miruit,
Şi nu poate să sufere.

Aceasta se face de teamă ca nu cumvà suferindul să fi fost lovit de *dzâne,* în vreunul din locurile unde se află ele.

După ce apa a fost lăsată o noapte sub *poala* casei, în dimineaţa viitoare, o femeie care se pricepe la descântece, spală pe bolnav cu mânile cruciş, cu podul mânii pe faţă, rostind cuvintele de mai sus şi apoi îi dă să înghită beşicuţele cari se formează pe busuioc.

Alt descântec, tot din acele părţi, e şi acesta, de *luat de albe.*

Iu-nĭ hriţı dzânili,
Iu-nĭ hriţı sirbili,
Albĭli ş-muşatili.
Şapti-dzăţi şi dŏauă di limbi ş-giumitati,
Iu-ţi h'iţĭ:
Tu munţĭ h'iţı,
Tu prăvdzĭ h'iţı,
Z-vă adunaţĭ
Şi z-viniţĭ la X.
Iţi-lĭ lŏat,
S-lı- aduţèţĭ;
Iţi-lı lăsat,
S-l'-u lŏaţĭ,
Că-i mirusit,
Că-i pădidzat,
Ş-nu pŏati si-ş aravdă.
Cum cură căl'urli,
Cum cură apili,
Cum cură arâurli,
S-cură dorlu dila X.

Unde(-mĭ) sunteţi, zânelor,
Unde(-mi) sunteţi, drăgălaşelor,
Albelor şi frumoaselor,
Şaptezeci şi două de limbi şi jumătate,
Ori unde sunteţi,
In munţi sunteţi,
Printre animale sunteţi,
Să vă adunaţi,
Să veniţi la X.
Ce i-aţi luat,
Să-i aduceţi;
Ce i-aţi lăsat,
Să-i luaţi,
Căci este miruit,
Căci este botezat
Şi nu poate să sufere.
Cum curg drumurile,
Cum curg apele,
Cum curg râurile,
Să curgă dorul dela X.

După aceasta, dacă este pe vreme de seară, descântătoarea zice:

Bună diminĕaţă
Ş-câtu-i diminĕaţă,
Ahăntu s-tĕ-află dorlu diminĕaţa!

Buna dimineaţa,
Şi cât este dimineaţa,
Atâta să te afle dorul (durerea) în dimineaţă.

Dacă însă se descântă într'o dimineaţă, se zice:

Bună sĕară,
Ş-câtă-ĭ sĕară,
Ahăntu s-tĕ-află dorlu sĕara.

Buna seara,
Şi cât e seara,
Atâta să te afle *dorul* în seară.

Boala *loari din afoară* se mai numeşte şi *hali*, însă prin *hali* poporul româno-macedonean înţelege mai cu seamă boala de care sufere cinevà când aiurează, când are un fel de smintire periodică şi despre care alţii cred că vorbeşte cu morţii. Şi boala aceasta, după credinţa poporului, provine din *luarea albelor* sau din *luarea vântului turbat*. De aici, unuia care cam dă semne de sminteală, i se zice că-i *ca luat de vintu*, ca luat de vânt.

Pentru a se tămăduì de această boală, suferindul, după ce se mai linişteşte, să meargă şi să sape la locul unde l-a apucat boala, căci acolo va găsì un cărbune[1]. In locul cărbunelui să îngroape o cămaşă de a sa şi altă dată boala nu-l va mai apucà.

Sau: să bea *hulia*, veninul din fierea corbului ucis de un om. Inainte de a trage cu puşca, omul trebue să zică:

Ţâne-ţĭ cŏarbe hĭarĕa Hĭarĕa cu hulia.	Ţine-ţi, corbule, fierea, Fierea cu veninul.

Dacă omul, în momentul când împuşcă, nu zice cuvintele acestea, corbul răspândeşte tot veninul din fiere.

Sau: Să mănânce carne de sobol, *muşuronĭŭ*, şi nu-l va mai apucà *halea*.

Sau: Din frunză de nuc sa se facă cataplasmă, care să se aplice celor *loaţi* de zâne, căci are un efect din cele mai bune.

Sau: Dacă taie viţă, mai totdeauna se scurg nişte picături, pe cari poporul le numeşte *lacrămile viţei*. Aceste lacrăme, adunate într'un vas curat, servesc ca medicament pentru cei *loaţi* de zâne[2].

Sau: *Muloaba*, ramura de oliv nefructifer, *usucul*, nuca şi feriga se venerează ca plante medicale, pentru combaterea bolilor provenite din *luarea* zânelor.

De asemeni şi cuibul rândunelelor.

Afară de acestea, Românii din Macedonia au un deosebit respect pentru fântâni. Mai toate fântânile au câte un mic zid de piatră în care se află câte un mic *dulapi*, un fel de deschizătură patrată, făcută în zid, unde toţi acei cari beau apă de acolo, trebue să depună câte un mic dar, consistând de obiceiu dintr'un *hĭir*, fir, de aţă de pe haina lor, sau dintr'o floare nemirosită, ori dintr'o rămureà, pietricică ş. a.

1. Aceeaş credinţă o aflăm în Moldova şi Transilvania.
2. Prin jud. Tecuciu, se crede că sunt bune împotriva boalelor de ochi (conjuctivitele).

Toate acestea se fac având credinţă că altfel ar puteà să li se întâmple vreun rău din partea *albelor* sau altor fiinţe supranaturale, cari păzesc fântânile. De aceea, înainte de a bea din *şurcă*[1] sau *cupania*[2] fântânii, este bine ca omul să sufle de trei ori asupra apei şi să-şi facă semnul crucii[3].

VII.—Sărbătoarea Rusaliilor—D. Căluşarii.

Invăţatul Voevod al Moldovei, Dimitrie Cantemir, în *Descrierea Moldovei*, vorbind despre *căluşari* şi despre datinile cari se leagă de dânşii, scrie următoarele:

«Ei se numesc *căluşari* şi se adună odată într'un an, se îmbracă în vestminte cam ca femeile, pe cap îşi pun cunună împletită din foi de *pelin* şi din alte flori, vorbesc cu glas subţiratec şi, pentru ca să nu fie cunoscuţi, îşi acoperă faţa cu o cârpă albă. Toţi poartă în mână o *sabie* goală, cu care îndată ar străpunge pe oricine ar cutezà să le descopere faţa. Acest privilegiu îl au consacrat din vechime, încât, chiar dacă ar face omor, nu pot fi traşi înaintea judecăţii.

«Conducătorul lor se numeşte *stariţ*; al doilea e *primicerul (mutul caluşarilor)*, a cărui sarcină este de a întrebà pe stariţ, ce joc pofteşte să se joace şi a spune apoi celorlalţi jucători în ascuns, ca să nu audă poporul numele jocului înainte de a-l vedeà cu ochii. Căci au peste una sută de figuri, sărituri şi tacturi deosebite, dintre cari unele atât de dibace, încât cei cari le joacă pare că nici nu ating pământul cu picioarele, ci că sboară şi se poartă prin aer.

«*Caluşarii* joacă în zilele dela Inălţare până la *Rusalii*; în acest timp ei cutreieră toate satele şi oraşele, pururea jucând şi săltând, şi în tot timpul nu se culcă să doarmă într'alt loc, decât sub acoperişul bisericilor, căci dacă s'ar culcà într'alt loc, i-ar muncì *strigoaicele* sau, cum le zic ei, *Frumoasele*.

---

1. P. Papahagi, *Din lit. pop. a Arom.*, p. 240: „Şurcă se numeşte canalul subţire pe unde curge apa".

2. *Ibidem*: „*Cupanie* este o albie mică, dacă este între *şurci*, şi mare, dacă este sub *şurcă*, unde curge apa din fântână şi serveşte astfel a adunà o cantitate mai mare de apă, de unde se adapă dobitoacele".

3. După P. Papahagi, *op. cit.*, p. 233-40, fragmente aproape textual reproduse.

«Dacă se intâlneşte o ceată de căluşari cu alta pe drum, ele trebue să se bată, şi ceata învinsă se pleacă celeilalte; apoi pun condiţiuni de pace, după cari cei învinşi trebue să rămână nouă ani supuşi celor învingători. De se întâmplă ca în lupta aceasta să rămână vreun mort dintr'o parte sau alta, în acest caz nu se începe judecată, nici judecătorul nu urmăreşte pe făptuitor.

«Cel care e primit într'o ceată de *căluşari*, trebue să rămână nouă ani într'însa şi în tot anul să fie faţă la termenul ştiut; dacă nu s'ar prezentà odată, atunci zic că are *boala cea rea (duca-se pe pustii)* şi-l muncesc *Frumoasele*.

«Poporul prost crede că aceşti *căluşari* au darul de a vindecà boalele cronice. Modul lor de vindecare e acesta: aştern la pământ pe bolnav, apoi încep săriturele lor, şi, la un tact anume al cântării, îl calcă unul după altul, dela cap până la calcâie; în urmă îi şoptesc la ureche unele cuvinte, anume născocite de dânşii şi poruncesc boalei să iasă din trupul bolnavului. Aceasta o repetă de trei ori în trei zile, şi de multe ori omul se îndreaptă».

Astfel descrie Dimitrie Cantemir datina *caluşarilor* de pe vremea lui şi tot cam astfel o găsim şi astăzi prin diferite părţi locuite de poporul român.

Caluşarii din părţile *Banatului* ne sunt zugrăviţi de S. Liuba [1]. Cele zece zile dinaintea *Rusaliilor* se face repetiţia acestui joc sub conducerea *vatafului* din anul trecut. Se aleg opt *călucen*i (sing. *calucean*), se mai alege un *ceiuş*, doi *cimpoieri* şi un *bloj*; acesta trebue să fie glumeţ. In zorii *Rusaliilor* se aduna de obiceiu la o movilă care desparte mai multe hotare, se prind fraţi de cruce şi zic în cor *tatăl nostru*. *Voivodul* aminteşte păcatul cel mare care îl face cinevà, călcând legile căluceneşti. Apoi scoate sabia cu care este încins, o pune cu tăiuşul în jos şi stă în faţa ceiuşului, împreunând *nageacul* său cu sabia voivodului. Sub ele stă întâiul călucean, ţinând în mână un chip de *cal* sculptat şi pus într'un mâner. Acesta este jurământul ascultării. Voivodul apucă de mână pe întâiul călucean, acesta pe al doilea şi aşà înainte până la cel din urmă, care ţine în mână un *ciocan*. Ceiuşul stă în faţa lor, cimpoierii şi blojul la spate. Cimpoierii încep a cântà *jocul soarelui la răsărit*, iar călucenii joacă în jurul movilei, înconjurând-o de trei ori.

1. Rezumat de S. Niculcea (Sofia Nădejde) în *Revista Tinerimii* şi *Gazeta săteanului*, XIII, p. 311-3, 354.

Ceiuşul are după cap o traistă în care ţine nouă buruieni, după câte *zâne* şi sunt: *boz, leuştean, budiene, usturoiu, pelin* şi altele. Cu un ciocan, ceiuşul rupe din aceste buruieni câte puţin şi le aruncă asupra lor, iar blojul îi atinge din când în când cu biciul, spre a nu lăsà duhurile necurate să se apropie de ei. Biciul e de teiu împletit în ziua de *Rusalii*, lung de trei-patru metri, cu coada de o prăjină. După înconjurarea movilei, voivodul scoate sabia, ceiuşul nageacul (băţul cu ciocan), le împreună şi sub ele trec calucenii, închipuind prin aceasta, că de acum sunt scutiţi de orice primejdii.

Trecând toţi, voivodul şi ceiuşul se întorc într'un călcâiu, împreună armele şi călucenii trec din nou pe dedesubt; tot aşà mai fac odată. Astfel se sfârşeşte sfinţirea înfrăţirii. Apoi, păşeşte înainte voivodul, după el câte o pereche de căluceni, ceiuşul şi cimpoierii cari cântă *marşul sfintelor* (zânelor). Călucenii scutura zurgălăii dela picioare.

De acum, călucenii trebue să fie pretutindeni cel puţin câte doi împreună, ziua şi noaptea.

Când trec vreo punte, se rotesc pe călcâiu, ca să vadă dacă nu-i urmăreşte cinevà. Poporul crede că ei au puteri vindecătoare, dacă joacă peste cei *pociţi de zâne.*

Ei au 12 jocuri cu 21 figuri. Trei jocuri sunt pentru femeile «bolnave de dorul jocului» :

1°. *Sbătuta* o joacă prinzându-se de mijloc roată, sărind înainte şi bătând cu picioarele în pământ.

2°. *Sarita* o joacă în roată, unul după altul, neprinşi, lovind cu picioarele în pământ.

3°. *Ciocana.* După ce au jucat-o pe femeia bolnavă în cele dintâi două jocuri până ce au ostenit-o, o culcă cu faţa'n jos pe un covor. Vătaful scoate sabia şi tot aşà face şi întâiul călucean, ce are în mână calul de lemn; ceilalţi căluceni scot cuţitele, iar al optulea ciocanul. Apoi vine ceiuşul cu ciocanul şi florile, blojul cu biciul şi cimpoierii cântând *ciocana.* Joacă în roată unul după altul, sarind numai la început şi apoi bătând din călcâie şi vârful picioarelor, împrejurul bolnavei. In tot timpul călucenii se uită la voivod. După o ocolire, voivodul face peste bolnavă o tăietură crucişă cu sabia şi începe a jucà din nou. Toţi călucenii ating cu cuţitele în acelaş loc; tot aşà şi ceiuşul cu ciocanul, punând cu aceasta pe bolnavă şi un fir dintr'o buruiană ce o are în sacul sau

traista sa. Blojul pune un fir de teiu din biciul său, iar cimpoierii o ating cu piciorul. După un număr de nouă înconjurări şi prin urmare nouă atingeri, cimpoierii lasă cimpoaiele lor să se desumfle; în acest sgomot, călucenii fug în lături. Credinţa este, că tot aşà va lăsà boala pe bolnavă, cum au lăsat-o şi călucenii [1].

Dacă sunt oameni sau copii bolnavi, se joacă tot astfel, numai că ceiuşul şi blojul nu joacă, ci întâiul stă la capul bolnavului, iar al doilea la picioarele sale. La cap se află un ciubar cu apă. Dupa trei ocoliri, unul din căluceni sloboade un foc de pistol peste bolnav, dela stânga la dreapta. Dacă pistolul nu iea foc, se fac alte trei ocoluri şi apoi se trage cu pistolul. După pocnitură, blojul atinge pe bolnav cu biciul, iar ceiuşul varsă ciubărul pe apă peste el.

4°. *Ursul.* Acest joc îl joacă voivodul cu o femeie care crede ca-l va întrece la joc; când voivodul osteneşte, vine ceiuşul de o iea şi joacă dânsul mai departe, iar pe voivod îl iea blojul în spate, ducându-l înaintea privitorilor şi făcând fel de fel de glume.

Dacă şi ceiuşul a ostenit, vine alt călucean şi după dânsul altul, până ce femeia osteneşte şi cade. In joc, voivodul apucă cu stânga mâna dreaptă a femeii, iar femeia ţine cu stânga de sabia voivodului.

5°. *Cioara.* Acest joc se joacă numai de ceiuş şi seamănă cu săritul cioarelor pe câmp; sare săltând şi bătând din mâni ca cioara din aripi. Când ceiuşul osteneşte, voivodul iea pe bloj de mână şi-l duce înaintea privitorilor să-l vândă, dar urît şi sluţit cum e, nimeni nu-l cumpără.

Celelalte jocuri n'au numiri proprii şi călucenii le zic *caluţul* şi *calucеanul*; figurile sunt cu totul deosebite. Este o figură în care joacă cu băeţi mici în braţe, alta numai păşind înainte cu tact, ş. a.

Călucenii trag seama la vremea chindiei (apusul soarelui), după care nu mai au voie să joace. După apus, cântă de cină *jocul soarelui la apus.* Călucenii se prind de voivod şi joacă în cerc, ca la horă, dar iute, sarind, întorcându-se ca la movilă, numai de trei ori împrejur.

Mergând să se culce, se despart cel puţin câte doi, bătându-i ceiuşul cu ciocanul la tălpi de câte trei ori, ca să nu se apropie

1. S. Liuba vede în acest fapt epizodul răpirii Sabinelor de către Romani, după întemeierea Romei.

de ei *haluitele*. Blojul se culcă la cei din urmă doi. Dacă s'ar culcà unul singur, l-ar pocì *zânele* şi ar murì.

Călătorind într'alte sate şi trecând pe la o movilă, o ocolesc în joc de trei ori, slobozind apoi câte un foc de pistol şi fugind.

Inainte de mâncare, toţi călucenii, afară de bloj, mai joacă încă un joc. La masă stau cu capetele goale, iar blojul stă în picioare, cu capul acoperit, cu biciul în mână şi aşà mănâncă. Când loveşte cu coada biciului în pământ, trebue să fie ascultat.

A unsprezecea zi după *Rusalii*, Marţi, când este sărbătoarea *Tudorusaliilor*, merg la o movilă dintre hotare şi joacă jocul soarelui pentru cea din urmă dată în acea zi. Inconjură movila de trei ori jucând, blăstămând pe cel care n'ar fi păstrat cu sfinţenie regulele căluceneşti. In acest timp, blojul ocoleşte movila fără a jucà, lovind-o numai cu biciul. Când sunt gata, cu faţa întoarsa către movilă, voivodul sloboade un foc de pistol asupra ei. Fiecare porneşte de fugă şi fuge până la casa lui, făra a se uità în urmă. Blojul s'a chinuit să rupă biciul de movilă, dar dacă nu l-a rupt, caută să-l rupă cu mânile şi să lese jumătate pe movilă. Dacă nu-l poate rupe, îl lasă întreg şi fuge şi el.

A treia zi dela despărţire se întâlnesc la casa voivodului ca să se vadă dacă sunt teferi, îşi împart ce-au câştigat şi fară a vorbi un cuvânt măcar, îşi dau mânile şi se despart.

Damaschin Bojinca [1] descriind instituţiunea *Coli-Saliilor* romani, descrie şi *caluşarii*, aşà cum se obicinuesc tot peste munţi şi mai ales în *Ardeal*.

«*Coli-Salii* aceştia şi până azi se mai ţin în Ardeal şi prin Banat şi se chiamă *caluşari*, iar peste ei mai mare, după a cărui orânduealà joacă şi fac toate, este unul care se numeşte *vătav*, adecă *vates*.

«Joacă la *Rusalii* toată săptămâna, umblând prin sate, şi precum *Colii-Salii* vechilor Romani erau preoţi şi slujiau unei dumnezeiri, aşà şi căluşarii Românilor de acum cred că este o putere care-i ajută în săltare şi priveşte neadormit la jocurile lor; ba încă şi aceea cred, că cel ce nu ştie jucà bine, acela cade ameţit la pământ, semn că nu e plăcut acelei puteri, şi pe loc iese dintre căluşari. Incă şi un *sbicer* este, cel ce, când ceilalţi saltă, neîncetat îi

---

2. *Anticele Romanilor*, Buda 1832; cf. D. C. Ollănescu, *Teatru la Români*, Buc. 1897, I, p. 55-6.

înconjură pocnind cu *sbiciul*, de care toți se feresc: aceasta însemnează doară puterea nemărginită a Romanilor de care, ca de sunetul sbiciului, se feriau alte neamuri. De mirare este cu adevărat ținerea vechilor datine la Români, cum și una acesta se putù păstrà de atâtea mii de ani până acum».

Jocul *caluşerilor* în Transilvania este şi *Romanul*[1]; el constă din douăsprezece figuri cu aceeaş melodie la toate figurile: are 3-4 reprize în tact de $^2_4$, în tempo moderat pentru primele şase figuri şi repede pentru celelalte şase. Forma primă o încep toți deodată, fără ca vătavul să o arate întâiu. Celelalte sunt precedate de *preumblată* (preumblarea ce o fac căluşerii între singuratecele figuri ale jocului; în timpul acesta, vătavul arată figura următoare) şi jucate în forma căluşerului. Figura a şasea e numită *pipăruşa*; a opta, *adunata*; a noua, *fuga lunga*; a zecea *crucea*, a unsprezecea, *călcâiul*; a doăsprezecea, *berbecele*, care-i cea mai frumoasă şi mai grea [2].

Prin alte părți ale *Transilvaniei*, melodia este uniformă sau aproape uniformă pentru toate figurile, constând din două perioade a câte opt tacturi în mişcare moderată. Jocul constă din opt figuri precedate asemenea de *preumblate*. Jucătorii cari au un băț în mână, stau în cerc la distanța de unul sau doi paşi între dânşii, având pe vatav în mijloc. Singuratecele figuri sunt executate în aceeaş rânduealǎ ca la *batuta* [3].

«In comunele Benic, Galda de jos, Teuş, Stremț, Gărbova şi în cele din vecinătatea lor de pe malul stâng al Murăşului, anume Pețelca, Zărieş, Căpud, Tâmpăhaza, Ocnişoara, Ciumbrud, etc., la Inălțarea Domnului (Ispas) se *leaga caluşerii*.

«In Transilvania, adevărata instituțiune a căluşerilor, pe cât ştim, este în regiunea inferioară a Târnăvelor, în regiunea centrală şi superioară a Murăşului, pe câmpia Turzii şi a Clujului şi mi se pare că şi pe Săcaş.

«Inrolarea sau *legarea caluşerilor* se face în modul următor:

«*Vatavul* unui ținut, compus din mai multe sate vecine, se duce pe la târguri în orăşelele din apropiere şi dând peste feciori cari joacă să-i placă, îi întreabă dacă nu vrea *sa intre în caluşerie*.

---

1. După onor. raportor al acestei lucrări, *Romanul* a fost întocmit după motive din *jocul caluşerilor* prin a. 1850 de Ştefan Emilian şi Iacob Mureşeanu în Braşov. Vezi şi T. Pamfile, *Jocuri de copii*, III, p. 11.
2. Timoteiu Popovici, *Dicționar de muzică*, Sibiiu 1905, p. 128.
3. *Ibidem*, p. 25.

Cel care răspunde afirmativ, numai decât trebue să dea vătavului o arvună în valoare de un florin.

«La primirea *arvunii*, vătavul spune feciorului că în ziua de Ispas să fie la casa lui, unde întrunindu-se cu toţi feciorii înrolaţi, pleacă cu vătavul în frunte în *nouă hotare* şi într'o sticlă ieau apă din *noua izvoare*. Iar după aceea se duc la alte *trei hotare*, cari se împreună la olaltă în *trei colţuri*, şi oprindu-se între căi, vătavul pe fiecare, pe rând, îl leagă peste fluierul piciorului, pe din jos de genunche, cu câte două curele pe cari sunt înşirate *zurgălaiele* (clopoţeii). De asemeni îl mai leagă şi peste braţe, pe din sus de coate, cu câte două rânduri de *prime* (panglici).

«La terminarea ceremoniei *legatului*, feciorii formând un cerc şi rugând pe *Irodeasa, patrona caluşerilor*, ca să le ajute, vătavul îi stropeşte cu apă luată din cele *noua izvoare* şi le porunceşte ca să ridice bâtele cu capătul cel subţire în sus, pe cari le ciocnesc de câte trei ori, privind mai întâiu spre apus şi apoi spre răsărit. Ciocnirea bâtelor e semnul tainic după care se cunosc jucătorii daca fac parte din societatea căluşerilor. Bâtele sunt anume facute din stejar, de un stat de om de lungi şi cu măciucă în cap, fiind ferecate cu câte o măciucă de fier la vârful cel subţire.

«După împlinirea acestor formalităţi şi după iniţiarea în tainele societăţii, vătavul le porunceşte ca fără să cuteze a se uità carevà înapoi, să plece la el acasă, unde deslegându-i, le zice că precum i-a legat, aşà trebue să rămână legaţi între sine, în bine şi în rău, şi numai el are putere să-i deslege de îndatoririle luate. De asemenea le mai aminteşte că de câte ori vor începe a jucà, totdeauna să nu uite a rugà pe *Irodeasa* şi să ciocnească bâtele, spre a se încredinţà dacă toţi câţi intra 'n joc sunt căluşeri. Dacă cinevà îi va îmbià cu mâncare sau băutură, totdeauna cea dintâi bucătură sau cel dintâiu pahar cu băutură să-l arunce sub masă ca *jertfa* adusă *Irodesii*.

Căluşerii sunt la fel îmbrăcaţi. Pălariile sunt late în *pereţi* (margine, boldor) şi cu *prime* de mărgele împodobite. Sunt numai în cămaşe şi peste mijloc sunt încinşi cu un brâu de strămături îngust ca de un lat de mână şi cu *canacii* (ciucuri) atârnaţi în jos. *Cioarecii* sunt de *giolgiu* sau de pânză subţire de bumbac, croiţi pe picior şi cu şiret negru sau albastru pe margini, iar la glesne sunt răsfrânşi ca de patru degete şi *chiviţi* cu *puişori* de arniciu roş. Numai în opinci pot jucà, în cari se încalţă cu obiele albe de pânza,

iar curelele sunt foarte înguste şi cu mult gust împletite prin *noji-țele* opincilor şi înfăşurate pe după glesne, pe sub răsfrânsătura cioarecilor. Peste fluierele picioarelor au zurgălaiele, printre cari atârnă în jos nişte *canăcei* răsfiraţi.

«Muzica e anume întocmită şi arii căluşereşti numai în ţinuturile lor se pot auzì de pe la lăutari. Ariile sunt line şi melodioase, iar nu trăsărite şi sdrăncănite cum se aud pe la oraşe cu ocaziunea pretinselor jocuri căluşereşti : *Romanul* [1] şi *Batuta*.

«Cu zurgălaiele ţin tactul şi la comanda vătavului: *Odata copii* ! *Uite așà, iacă așà și iara așà* ! execută cu toţii câte o figură compusă din cele mai grele mişcări gimnastice, sărind de jos pe un pahar de vin pus pe masă, sau aruncându-se cu toţii în creştet pe bâte şi bătând de câte trei ori din călcâie.

«Mai de mult, când erau anume poftiţi să joace la câte o curte boierească sau jucau la târguri, de regulă aveau cu ei şi câte un comic, care făcând numai figuri pantomimice, se numià *mutul calușerilor* şi care făceà pe toată lumea să râdă»[2].

Urmează acum descrierea căluşarilor din ţară, fără a şti anume din ce parte, dar probabil că se referă la *Țara-Românească*.

«Tinerii, distinşi jucători, se strâng cu o săptămână înaintea *Rusaliilor* într'un loc ales mai dinainte (vale, deal, pădure), unde se exercitează în tot cursul acelei săptămâni.

«Aici îşi formează ei steagul, o prăjină lungă, împodobită cu panglici, cu hârtii colorate şi în vârf cu o batistă, în care se află *pelin* şi *usturoiu*. Tot aici ei se jură unul după altul că vor luptà până la unul în contra aceluia ce i-ar neliniştì şi că nu vor ascunde nimic din darurile ce vor luà în decursul săptămânii.

«Inşişi ei se îmbracă în haine frumoase, se înfrumuseţează cu pene de păun, cu pinteni la picioare şi la încingătoare îşi pun *pelin*, *usturoiu* şi *tamâie*.

«In cap poartă fes sau căciulă. Numai unul din ei, în unele părţi, îşi pune un fel de potcap de hârtie pestă căciulă, făcând, în tot timpul de înrolare, pe *popa*.

«Se mai obişnueşte de unii o *piele de iepure*, în care se pune *pelin*, *usturoiu* şi nişte *ațe* cari reprezintă lungimea taliei fiecăruia din jucători.

1. V. mai sus, p. 59.
2. T. Frâncu şi G. Candrea, *Românii din Munții apuseni (Moții)*, Bucureşti 1888, p. 130-3.

«Aceasta se coasă, se pune în vârful unui băţ şi se poartă de unul din cei mai distinşi căluşari, purtând numele de *iepure*.

«Unul din ei poartă *steagul* şi se numeşte *stegar* şi *vatav*. Altul, devenit *mut* de bună voie, se jură cu credinţă că va păstrà credinţă perfectă în tot timpul cât va durà jocul.

«Pregătiţi în modul acesta, pornesc prin sate şi oraşe pentru a distrà lumea, săvârşind la sunetul vioarelor variatele şi giganticele salturi. Prin mersuri măiestrite, produse de ei într'adins cu refrenul de: *Hop, şa, şa*! *Hai pe ea, pe ea*!, electrizează pe asistenţi.

«Dacă din întâmplare se află cinevà bolnav în acest timp, se aduc numai decât căluşarii ca să-i joace. Intr'adevar de multe ori se întâmplă ca cel bolnav să se scoale, realizându se prin aceasta zicătoarea: «credinţa mântue pe om».

«Se mai crede că acel străin care s'ar apropià în timpul jocului de flamură, cade jos, se îmbolnăveşte (*e luat din caluşi*) şi dacă nu se va plătì căluşarilor ca să-i joace în special, nu se va mai sculà.

«Fiecare din jucători are în mână un *toiag* (ciomag) cu care se ajută ca să facă neîntrecutele salturi.

«Unul dintre dânşii joacă mai puţin, însă supraveghează ca pe ceilalţi să nu-i îmbulzească lumea şi ca să execute bine acea voinicească întoarcere ce se face pe mâni şi picioare.

«Cel ce primeşte *caluşul*, dacă aduce o strachină cu *sare*, *pelin* şi *usturoiu*, nu va mai fi *luat din caluş*.

«In timpul jocului, vătavul loveşte pe un jucător cu toiagul; acesta începe a-şi schimbà faţa, a se moleşì şi în fine cade jos, prefăcut ca mort. Cel care face pe *popa*, se face nevăzut prin mulţime. Doi alţi jucători îl găsesc şi îl aduc într'o roabă sau de mână, sau altfel, ca să cetească celui mort. După nişte scurte şi comice cuvinte ale popii, mortul, stropit cu apă, frecat cu usturoiu şi pelin, începe a se mişcà treptat, până când se scoală.

«Se mai obicinueşte în unele locuri *o oală cu apa*, pe care vătavul, într'un moment anumit, o loveşte cu ciomagul; cel stropit cade jos, îngălbeneşte şi numai procedându-se ca mai sus, îşi vine iar în fire.

«Unul die ei, mai către finele jocului, îşi alege un loc înalt, pe care îl apără în contra celorlalţi ca pe o moşie (sau cetate).

«Se mai obicinueşte în unele părţi a simulà o luptă straşnică, un fel de duel făcut cu toiegele.

«Steagul şi iepurele se înfig în pământ sau se ţin în mână în timpul jocului.

«Marţia viitoare, după săptămâna de înrolare, ei se duc cu toţii într'un loc anumit, taie vârful toiagului şi-l îngroapă în pământ, acoperind acest loc cu mărăcini, ca nimenea să nu calce pe acolo.

«Aceasta constitue ceeace se numeşte de ţărani *îngroparea ciocului*. In unele părţi, steagul se dă pe apă.

«După ce s'a făcut aceasta, jucătorii fug, săltând veseli şi cu pletele în vânt, în diferite direcţii, fără a se uità înapoi. Se crede că cel ce se va uità înapoi, va fi *luat din caluş*. Ziua în care se petrece acest fapt, e sărbătorită sub numele de *ziua îngropării ciocului*» [1].

Despre această datină, iată ce aflam scris cu privire la unele sate din jud. Muscel:

«In zilele de *Rusalii* şi în toată săptămâna Rusaliilor, joacă căluşarii.

«Vom arătà aci legământul căluşarilor, adecă modul cum *se jura* ei şi în urmă vom descrie *căluşul*, jocul lor.

«In ziua de *Strat de Rusalii* se adună la o casă 13 flăcăi, aceia cari sunt hotărîţi a se face căluşari. Din toţi aceştia, aleg pe unul *vătaf*, adecă conducătorul lor, şi pe *mut*. Apoi se face legământul între ei sau *legatura steagului*, în chipul următor: se iea o prăjină de alun, iar în vârful ei se leagă o *geavrea* şi *usturoiu verde*, de fiecare căluşar câte trei fire.

«Acesta este *steagul* căluşarilor, care e păzit cu multă grijă de către căluşari, căci se crede că, dacă cinevà ar furà din acel usturoiu, înnebunesc căluşarii.

«Jurământul se face în următorul chip: ridică steagul în sus, ţinându-l drept; pun apoi toţi mâinile pe steag, afară de mut, care în timpul jurământului tace adevărat ca un mut, căci dacă ar vorbì, amuţeşte. Ei jură astfel: «In numele lui Dumnezeu sfântuleţul, ne legăm jurând în credinţă către steag, că vom jucà în dreptate, fără supărare şi fără murmur».

«După ce au jurat, începe şi mutul să vorbească şi să spuie

---

1. D. Popescu-Sângeriu în *Albina*, rev. encicl. pop. An. II, p. 1042-4; mai departe autorul reproduce părerea lui S. Liuba despre răpirea Sabinelor, pe care epizod îl şi narează.

trantii[1]. Apoi se despărţesc, după ce mai întâiu hotăresc locul de întâlnire în ziua de *Moşi (Rusalii)*, când vor începe a umblà cu căluşul.

«Din ziua de Strat de Rusalii şi până la Moşi ei se adună pe la câte o casă, unde fac repetiţie şi învaţă jocurile, pentru ca atunci să fie bine preparaţi.

«In timpul colindului ei umblă întovărăşiţi de un lăutar cu cobzarul lui, care le cântă *hora, floricica, caluşul* ş. a.

«Vătaful are un *gârbaciu* (biciu) cu *rafturi*, şi comandă celorlalţi.

«Mutul are o sabie de lemn ori chiar de fier. Treaba lui e să facă loc jucătorilor când se îmbulzeşte lumea pe ei şi să facă câte istorii toate, pentru a stârnì râsul şi veselia. Are o mască pe ochi, făcută din *cojoaca* neagră şi e îmbrăcat caraghios şi schimonosit. El în timpul jocului nu vorbeşte, iar în repaos *îi toacă gura 'n patru*.

«Imbrăcămintea căluşarilor se compune din: cămaşă bună, iţari, pălării cu panglice multe pe ele; se încing cu câte 5-6 perechi de bete, cu ciucuri şi cu mărgele. Betele sunt date de fetele din sat, căci betele jucate aduc sănătate fetei.

«Sunt încălţaţi cu opinci, de cari sunt legaţi *clopoţei înfundaţi* (rotuzi ca o nucă) şi pinteni de fier. Au ciorapi în diferite feţe şi peste ciorapi sunt înfăşuraţi cu târsâni, cu bete şi panglice, până peste genunchi.

«Fiecare căluşar are la brâu 3 căpăţini de *usturoiu verde*.

«La joc, căluşarii se aşează roată. Apoi după cântecul lăutarilor, începe vătaful:

— Hăp, şa!

— Hap, şa! repetă 'n cor şi ceilalţi căluşari.

Tot aşà! zice vătaful.

— Tot aşà! repetă corul căluşarilor.

Pân' o venì Garoşà!

Să mi-o bată Dereşà!

«Pe urmă face o mişcare vătaful, cu un pas înainte: «I-auzi una!», iar ceilalţi fac după el, jucând «la una». Apoi: «i-auzi două!», «i-auzi trei!», până la opt.

«După ce se joacă la opt, începe «plimbarea căluşului».

«Apoi iarăş: «I-auzi nouă», «zece», etc., până la 12 bătăi.

1. Dăfii, istorii, secături.

Mai joacă după aceea *floricica*, *Banul Maracine* şi apoi *hora dreapta*, după obiceiul vechiu.

«In tot timpul jocului, mutul nu joacă, ci umblă cu sabia în mână, când înăuntrul horei, când pe afară şi dă târcoale să facă largime şi să cheme lumea. La sfârşitul jocului încep căluşarii şi mutul a face fel de fel de *secaturi*.

«Mutul se preface mort, iar căluşarii se duc lângă el, îl dibue, şi încep să se întrebe între ei :

— Mă, omu' ăsta e mort ?

— Da' de ce o fi murit, ma' fraţilor ?

De trezie ?

— De beţie ?

Dumnezeu să-l ştie !

Mă, a murit frate-tău.

Ei aşi ? Frate-său a înnebunit de dragoste.

«Incep să-l jeluească, apoi îl ieau pe mut, ca pe un mort, până în mijlocul horei. Acì, după ce se deşteaptă, îl pune vataful pe mut sa *innumere* pe jucători, după ce unul din ei se ascunde. El înnumără şi înumără (în gând), şi dacă vede că lipseşte, începe să-l caute încoace şi încolo, până-l găseşte şi atunci începe să-i dea cu sabia, spre a-l aduce în număr. Apoi intră iarăş cu toţii în joc.

«Alteori, în timpul când mutul e mort, se apropie de el doi căluşari :

Mă, a murit frate-tău.

Nu e frate-meu.

— Iea-i seama bine, mă, că e frate-tau.

— Bine, bine, să-mi mai ieau seama.

Se uită şi iar se uita. Apoi mâhnit : «Ah ! El e, că-i cu gâtul ca *tureacu'* şi nu mai poate, săracu'» !

— El e mă ?

El, ne-el, hai sa-l îngropăm că se împute.

Ba nu, zice celălalt, întâiu să-i luăm pielea s'o vindem.

Cum să i-o luăm ?

Intâiu să-l umflăm ca pe berbec.

Şi numai decât pun peste mut un şervet mare, care ci-că e pielea. Cauta un băţ[1] şi-l pun ca pe un căpătâiu în piciorul mortului, la ciorap, iar cu celălalt îl ţine in gură, suflând tare, să-l sufle

1. Care închipue ţeava cu care măcelarii umflă vita când o jupoaie.

pe mut. Apoi se fac că-l jupoaie, pun pielea (şervetul) pe un ciomag, o iea la spinare şi începe a strigà:

Piei de cloşcă de vânzare

«Se repede unul din ei şi-l trage de mânecă:

— Cum, mă? Vrei să vinzi pielea singur? Hai s'o împarţim frăţeşte.

Hai, dec. Na întâiu ţie, zice unui jucător şi începe să-i dea pielii cu cotul: «unu», «două», «trei» şi la fiecare cot, în timpul când imitează măsurătoarea, loveşte pe celălalt cu palma peste piept.

— Ţi-ajunge?

Mi-ajunge.

Acù să dăm şi vătafului, că trebue să-şi facă opinci.

«Ii măsoară la fel, decât că atunci când vrea să-l izbească şi pe el cu palma 'n piept, vătaful îi trage câte una la spate, de se lipseşte şi de împărţit şi de tot.

«Privitorii fac mare haz.

— Acù i-au luat pielea; hai să-l îngropam.

Hai! Dar e vorba cum să-l îngropăm noi? Pe la voi cum se îngroapă morţii?

«Uite aşà; şi îl aşează cu burta pe pământ.

— Nu aşà, mă, ci uite aşà; şi zicând acestea, aşeaza mortul pe spate, îi ridică un picior în sus şi-l sprijineşte cu călcâiul într'un *pop* [1].

— De ce-l îngropi aşà, mă?

— De ce? Să-l cunoască nevasta când o venì cu ciobul cu tămâie.

— Nici aşà nu e bine. Eu aş zice să-l îngropăm până 'n gât, iar capul să-i rămână afară, să se scarpine porcii de el.

— Cum, ne-cum, hai să-l îngropăm odată!

«Doi căluşari pun două toiege jos, aşează pe mut peste ele, apoi îl ieau şi-l duc să-l îngroape încolo, departe, prin curţile oamenilor, chiar prin coteţe.

«Ceilalţi căluşari, după ce l au lăsat pe mut, vin la vatra jocului şi acì prind a jucà *floricica căluşului*.

«Unul din căluşari rămâne să-l prohodească. Trece peste el încoace şi încolo, zicând la fiecare trecere: «Mortu'-al dracului, pământu'-al Domnului»; iar când e să plece, dă puternic cu toiagu 'n

1. Băţ, ciomag.

pământ, la capul mortului. Apoi fuge repede în horă, de se amestecă printre ceilalţi jucători.

«Mutul se scoală repede de jos, intră în horă şi începe a căutà pe cel care l-a prohodit pe el, ameninţându-l până la sfârşitul jocului.

«Fetele şi nevestele tinere joacă cu mare drag lângă căluşari, caci ci-că vor fi totdeauna sănătoase şi drăgostoase flăcăilor. Iar sătenii se întrec care mai de care să cheme căluşarii în curte, spre a jucà, căci se crede că cel ce primeşte căluşul, va aveà noroc şi *ferire* de boale.

«Erà în Beleţi un rudar schilod, şi neavând, săracul, cu ce se căutà, a pus de au trecut căluşarii peste el şi acù ci-ca s'ar fi vindecat».

«Când joacă într'o curte, stăpânul casei pune bolovanul de sare în mijlocul horei. Sarea acea e bine s'o lingă vitele, ca să fie sănătoase şi *prasitoare*.

«Căluşarii dau fetelor şi femeilor, cari le cer, usturoiu dela brâu şi de cel legat la steag, nu însă din cel care-i legat tocmai la vârful steagului, ci de cel care-i legat mai în jos pe prăjina. Acest usturoiu e bun ca leac pentru friguri.

«Jocul căluşarilor ţine toată săptămâna Rusaliilor.

«Tot ce agonisesc, împart frăţeşte în fiecare seară.

«Ba pentru a se ţineà de legământul făcut în ziua de Strat de Rusalii, în tot timpul jocului ei nu se duc pe acasă, ci mănâncă şi dorm cu toţii la un loc.

«La sfârşit, adecă la *Spartul Căluşului,* fac un chef bun şi apoi, în mod înduioşător, îşi ieau rămas bun, urându-şi bună întâlnire în căluşul anului viitor» [1].

Cu deosebire asupra jocului propriu zis, mai adaugem următoarele informaţiuni adunate din com. Şegarcea din deal, jud. Teleorman:

«Sunt nouă căluşari, cu vătaful şi cu *mutulică.*

«Când lăutarii încep să cânte *drumu'*, oamenii merg cam în pas, după vătaf, strigând: *«Op odată, op!»*.

«Pe urmă stau la rând şi ridică toţi odată piciorul drept şi-l bat, aşà de zornăie clopoţeii dela călcâie. Atunci zic toţi într'un glas: *«cu ăst aşà nic' aşaaa!»*. Lasă piciorul în jos şi bat în pinteni. Fac apoi şi cu stângul tot aşà şi zic: *«Cu astalalt aşà, nic' aşà!»*

«După ce fac asta de trei ori, vătaful ridică bâţul sus şi-l ţine

1. Rădulescu-Codin şi Mihalache, *op. cit.*, p. 69-73.

între *deşte*. Atunci pleacă spre dreapta jucând şi ocolind pe unde vrea vătaful. Toţi căluşarii merg unul după altul şi fac tocmai ce face vătaful. Ei strigă astfel: *«Alai ş'alta, Alai şa!»* Pe urmă se prind de mânile drepte doi câte doi şi mutulică rămâne singur. Unul ţine mâna dreaptă peste piept, iar celălalt o ţine întinsă. Şi joacă aşà des şi strigă: *«Ehehei! I-auzi ia, i-auzi ia!»*

«Tot aşà ţinuţi de mâni, vin sărind înainte şi strigă:

Op odată şi-altă dată
Şi 'nc' odată, şi 'nc' odată;
Op odată iar aşà
Şi 'nc' odată tot aşà!

«Apoi pleacă în rând, înainte, cu beţele în sus strigând tot: *«Alai ş'alta, alai ş'alta!»*

«Odată pun beţele jos şi încep să joace cu mânile 'n şolduri, strigând ca la început: *«Op odata, op!»*

«După ce fac jocul tot, fără beţe, stau jos aşà pe spate, *razmaţi* în mâni şi joacă foarte des. Acum se rostogolesc spre stânga ori spre dreapta, după cum vrea vătaful. După asta se dau peste cap toţi odată. Pe urmă se dau peste cap unul după altul înainte, înapoi, în şir spre partea unde joacă vătaful. Asta e partea cea mai grea din tot jocul, dar e şi *a* mai frumoasă.

«După asta se reped şi-şi ieau ciomegele, dar mutul le amesteca şi vătaful îi bate pe ăi cari nu-şi găsesc ciomegele.

«Ăsta e *caluşul al mic*. Dacă vor ei, joacă unul mai greu, cu fel de fel de *chisnovaţii*. Da' ăla nu prea se joacă, fiindcă se pierde multă vreme, jucătorii ostenesc prea mult şi degeaba, că acuma lumea e săracă şi nu are cu ce să le mai platească, cum se facea altădata.

«La sfârşit caluşarii fac horă. Se ieau de ciomege şi joaca *patului*. Când zice:

Larg la gură,
Strâmt la fund,

caluşarii joacă cu picioarele apropiate şi se lasă pe spate, ca să fie capetele departe; iar când zice:

Strâmt la gură,
Larg la fund,

atunci apropie capetele şi depărtează picioarele.

«Când pleacă pe drum, călușarii își ieau steagul și joacă toți pe lângă el. Atunci pe drum strigă: «*La noi, nica, la noi!*»

«Steagul călușarilor este dintr'o prajină lungă și o basmă albă. La steag calușarii pun *pelin*, *usturoiu* și alte lucruri de ale lor.

«Călușul *sare* Sâmbătă seara înaintea Duminecii de Rusalii și se *parge*, după opt zile. Când se sparge călușul, se cântă niște cântece foarte jalnice și frumoase»[1].

In sfârșit, din cele ce mai putem arătà cu privire la Țara-Românească, sunt și următoarele:

Călușarii au la brâu *leuștean*, *sânziana* și *usturoiu*, cari sunt bune și de leac. Ei trebue să fie primiți în toată casa, deoarece se crede că de dânșii fug *Dânsele* și *Ielele*, cari fac rău gospodarilor, pocesc și fură copiii. Cu obiectele cari le au, fac întocmai ca și calușarii din Oltenia, după cum vom vedeà. Le sfarma, le îngroapă și fug fără a se uità înapoi, ca să nu-i pocească *Rusaliile*[2].

In *Oltenia* călușarii joacă toată săptămâna *Rusaliilor*. Fiecare călușar e îmbrăcat astfel: în cap are fes cu ciucuri, în picioare opinci cu clopoței și pinteni, cămeși înflorate, se încing cu trei, cinci sau șapte perechi de bete, iar în mână au câte un băț cu care fac figuri la jocuri. Numărul lor este nepereche și mai au un *mut* care nu grăește nimic. Acesta are în mână o *sabie* de lemn sau de oțel și o *piele de iepure*, cu cari face figuri. Jocurile călușașilor sunt: *batuta*, *chindia*, *dunareanca*, *baltareasca* ș. a.

Toate jocurile lor se sfârșesc cu o horă în care se prinde ori și cine, căci «dacă joacă de mână cu călușarii, nu-i vor apucà frigurile în timpul verii». Mamele își dau copiii în brațele calușarilor, ca să se facă și ei tot așà de voinici și jucători ca și călușarii.

Când joacă, ei au în mijlocul lor un *drob de sare*. Usturoiu poartă și la brâu, întocmai ca și ceilalți oameni, ca să nu-i pocească *Rusaliile*. In ziua de *Rusalii* nimeni nu trebue să doarmă, ci să petreacă pe călușari pe unde vor jucà, iar dacă vor trebuì să se culce, să-și pună sub capătâiu un *cuțit*, ca să nu se trezească pociți.

Călușarii au un *steag* pe care îl poartă drept în sus și nu aplecat, căci atunci toți călușarii vor murì. Inainte de joc, *stegarul* atinge pe fiecare călușar pe la nas, ca să-i deie putere la joc. Noaptea, acest steag stă înfipt în pământ, unde e păzit de unul din călușari.

1. Fl. Cristescu, *In mijlocul horelor*, Craiova 1919, p 36-9.
2. S. Neculcea, *loc. cit.*, p. 368.

După sfârşitul *caluşului,* steajul, *casca* mutului, sabia şi iepurele sunt sfărâmate în bucăţi şi îngropate adânc, ca să nu dea nimeni de ele [1].

Căluşarii au un vătaf, un *tacâm* de lăutari şi se aleg pe 1, 3, 5, 7 sau 9 ani [2].

Cea mai amănunţită descriere a acestei datine o avem tot cu privire la Oltenia şi anume pentru părţile dunărene; ea ne este comunicată de d-l N. I. Dumitraşcu, învăţător în Boureni, jud. Dolj. Ca încheiere a acestui capitol, urmează:

Când mai sunt *doaua* săptămâni până în *Dumineca Rusaliilor*, se vorbesc mai mulţi oameni, aşà mai *facuţi*, mai inimoşi, ca să se strângă într'un loc oarecare unde să se tăinue în privinţa *caluşului* din acel an. Unul zice una, altul alta, până în cele după urmă se duc la un lăutar, care să le cânte, iar ei să joace ca să se vadă. Dintre cei mai buni, se aleg *noauă;* celui care joacă mai bine, i se zice *Iedul* sau *Vătaful caluşului* [3]. Odată ales, de aici înainte tot ce va poruncì dânsul, vor îndeplinì ceilalţi, bine înţeles, în folosul lor.

După oarecari orândueli, tot în acele zile se duc cu toţii la o vrăjitoare, care le *va face* câtevà descântece, în care timp îi şi va împodobì, cum ştie ea — *cum îi cânta ei Uciga-l-toaca.* Ea le va da o cârpă, cârpa aceea trebue luată din capul unei femei rele, moartă cu ea pe cap —, în care, într'un colţ, pune câtevà căpăţâni de *usturoiu* descântat. Acel descântec nu-l poate spune vrăjitoarea la nimeni, cu nici un chip, măcar fie cine-ar fi acela.

Toate acestea puse în colţul cârpei, se leagă cu cârpa în vârful unei prăjini, lungă de vreo cinci metri, aşà fel ca usturoiul să se vadă. Colţul de jos al batistei îl prinde tot de prăjină, rămânând celelalte două colţuri libere, ca să fâlfâie. Acesta este steagul, care nu va puteà fi purtat de nimeni altul, afara de căluşari.

1. Şt. St. Tuţescu, P. Danilescu, *Monografia satului Catanele-Dolj*, Craiova 1908, p. 127-8: «De remarcat în localitate este *jocul căluşului*, moştenit dela Romani, şi care se joacă în toţi anii în sărbătorile *Rusaliilor*, până la *îngropatul ciocului.* Tinerii cari se recrutează pentru acest joc, se disting în totdeauna prin isteţime şi tărie de picior».

2. S. Neculcea, *loc cit.*, p. 368.

3. Mai rar, alegerea vătafului se face şi în chipul acesta: după ce s'au ales căluşarii, se duc la un hotar, unde se măsoară cu arcuşul lăutarului. Pe urmă îşi face fiecare *stat* (statură). Cu statul fiecăruia se măsoară prăjina steagului şi a cui va fi în dreptul steagului ori a cârpei, sau va fi atins umbra ei, acela va fi vătaf.

Acea cârpă şi usturoiul, după descântec, dau un miros foarte tare.

Cu acel steag se dă căluşarului pe la nas, dar mai ales i-l ţine deasupra capului. Acela se întăreşte la joc din ce în ce mai mult, fiind ameţit de miros.

Căluşarii sunt ţărani români şi câte odata şi ţigani.

Imbrăcămintea lor e aceasta: pe cap pun câte un fes turcesc, roş, cu moţ la spate. Se îmbracă în cămăşi, mai scurte de obiceiu, pâna la genunchi, peste cioareci (nădragi), ca să fie mai uşoare, şi se încing cu câte un brâu, la fel ca lăţime şi coloare. In picioare au cioareci mai subţiri pe cari îi acoperă călţunii până pe aproape de genunchi, cusuţi numai cu flori şi încrucişaţi cu curele, de cari sunt cusuţi clopoţei. Se încalţă cu opinci groase, cu pinteni cu câte cinci-şase rotiţe de tinichele, cari la joc, la olaltă cu clopoţeii pomeniţi, când căluşerii bat din călcâie şi sar, dau un minunat tact jocului.

Astfel în ziua hotărîtă, la *Rusalii*, până nu cânta cocoşii de ziuă, ei iarăş se vor *încărduì* cu lăutarul, şi de aici vor plecà din nou la vrăjitoare.

In timpul când îşi pregătesc hainele, au grijă să găsească o *piele de iepure*, din care trebue sa facă *ciocul*. Acest cioc se face astfel: ieau un cârlig de lemn pe care se înfaşoară şi se coase acea piele. Acest cioc nu e pentru altcevà pregătit, decât doară a sperià copiii. Dar şi el îşi are rostul lui.

Ajunşi la vrăjitoare, îi fac aceşteia un joc, cât timp dânsa trebue să stea în picioare înaintea lor. La fiecare întorsătură de cântec a lăutarului, căluşarii strigă jucând:

Hääp, hăp! Iar aşà, aşà, aşaaa! Şi 'nc' o dată tot aşaaa! Iară hăp, hăp, hăăăp!

In această vreme, vrăjitoarea îi ocoleşte cu steagul descântând. In toiul jocului, ea face probă cu steagul să vadă dacă este descântat bine sau nu: iea steagul şi-l ţine deasupra capului inima; şi dacă îl va *doborî*, adecă dacă acel căluşar va cădeà jos ameţit, atunci steagul este bine descântat şi vrăjitoarea le zice:

— Să umblaţi cu bine, cu noroc şi fără frică.

La ziuă, ca să le meargă bine, se duc să joace *caluşelul* la cel mai bogat om din sat şi căruia îi plac astfel de lucruri. Dacă omul îi primeşte, se aşează pe rând în chipul următor: vătaful sau iedul în dreapta, iar toţi ceilalţi în stânga lui. Lăutarii încep să cânte *bobocica, calul, floricica* ş. a. Căluşarii încep a strigà:

— Ăhăp, neică... ldiriri-ldiriri! făcând aceste tacturi împreuna cu baterea în pinteni.

Ăhăp, neică,
I-auzi neică,
Ahăp, neică,
I-auzi, i-auzi;

Ăhăp ş'alta,
I-auzi, ia!;
Ăhăp, neică
Ldiriri-ldiriri!

Şi după multe figuri, în şir unul dupa altul, cu băţul deasupra capului, ţinut de capete între degetele mânilor, în dreptul pieptului, oblice, dinainte, orizontale sau în alte chipuri încă, vor pune ciomagele jos la o margine de drum, iar ceilalţi se dau la cealaltă margine şi vor face cu toţii joc fără beţe: vor bate în palme jucând, vor jucà pe vine, va mai face vătaful câtevà *minciuni* la luarea beţelor..., şi de-odată se repede de-şi iea băţul şi-l svârle în sus, şi acela care rămâne pe urma, este luat în spate de altul după porunca vătafului şi astfel săltat, încât rămâne cu faţa în sus. Şi ca să facă glume, iedul strânge toate beţele şi-i dă cu toate peste tălpile picioarelor aceluia care se roagă să fie iertat, cu făgădueala că nu va mai greşì.

Acest joc ţine cât timp vor ei, jucând diferite hori bătute, dar mai ales cele pomenite mai sus: bobocica, calul şi floricica.

Numai când ai fi acolo, ai puteà gustà tot farmecul acestor jocuri de căluşari. Să vezi muncă pe ei, mai ales la luarea beţelor! Dar mult mai minunat este atunci când vataful îi *doboara* cu steagul.

Când este jocul mai în toiu şi fiind timpul apropiat spre a-i doborî, lăutarii cântă din ce în cei mai repede şi mai cu aprindere. Vătaful iea steagul de unde erà înfipt sau *rasmat*,—în care timp toată lumea îşi aţinteşte privirile spre el , şi-l ţine ca de-o palmă în sus, deasupra capului unui căluşar. Ceilalţi joacă mereu şi nici nu se uită la ce face vătaful. Pe acel cu pricina îl vezi din ce în ce mai abătut, galben şi neliniştit, se roşeşte, nu se mai gândeşte la nimic, nu aude, nu vede, se întăreşte din ce în ce la joc, pe când ceilalţi se pierd încetul cu încetul până aproape ce stau. Vătaful, câte puţin, câte puţin, apropie acea cârpă cu căpăţânile de usturoiu mai aproape de capul lui. Acela tot mai înverşunat joacă şi vătaful tot mai aproape îi dă cu steagul, până ce-i aşterne cârpa pe cap. Atunci încă mai mult se întăreşte la joc, şi tot mai repede, apoi curgând *ţuţuroiu* de pe el, de-odată se rostogoleşte şi cade de-al binelea. Doamne fereşte de-aşà căzătură! Poate să fie jos numai pietroaie şi gloduri, el, dacă nu ştie ce face—, poate să-şi spargă

şi capul. Se duce câte cinci-şase paşi *de-a'mboul,* în această grea căzatură. In acest timp numai ce-auzi :

— Tiuuu...! da' rău căzù *ghetu'* Busduc! (un căluşel din com. Bărca, jud. Dolj), sau cum îl chiamă pe acel care cade.

După căderea lui, repede dau fuga ceilalţi căluşari, îl ieau pe braţe aproape mort şi-l duc la umbra vreunui gard sau pom, îl spală cu apă rece mereu, şi dacă a căzut din greu, îl freacă cu usturoiu sau oţet, dar nu cu usturoiu din prăjină. Ce e drept, e groasnică această căzătură şi numai cu greu şi-o poate cinevà închipuì! Cel cazut, *de-abì, de-abì,* peste două ceasuri se desmeticeşte.

Odată cu căzătura acelui căluşar, jocul se isprăveşte în acel loc şi încep o horă, întâiu tot de către căluşari, dar în care mai apoi se prind şi alţii din lumea cealaltă, căci în acest timp al caluşului se aduna împrejurul lui câte trei-patru sute, urmărindu-l pretutindenea, după cum e satul de mare.

Când se joacă hora, unul din căluşari umblă cu *ciocul,* despre care am vorbit, ca să sperie copiii. Atunci să vezi pe copii cum fug şi fug! Pe cari îi prinde, le dă drumul dacă îi sărută mâna; dacă nu, îi iea în braţe, şi cu toate că copilul plânge, se prinde cu el in horă şi joacă. Şi strigă, şi joacă, de nu i se mai văd picioarele. Atunci, toată frica îi piere copilului.

Se crede că este bine ca să fie jucaţi copiii de căluşari, fiindcă aceasta ajută la sănătatea lor.

Cu sfârşirea acestui joc, căluşarii îşi primesc plata în fes, o primeşte vătaful , şi poate fi dela doi până la douăzeci de lei şi chiar şi mai mult. Apoi pornesc mai departe.

Astfel se face jocul căluşarilor, din moşi-strămoşi moştenit, în ziua de *Rusalii,* iar de multe ori şi în întreaga săptămână ce urmează *Duminica mare.*

Căluşarii mai pot slujì însă şi la altcevà. Ei au darul de a tămăduì pe cei *luaţi din caluş.*

Intr'adevăr, Românii au credinţa că dacă cinevà lucrează în ziua de *Strodu' Rusaliilor,* care cade Miercuri, ziua dela jumătatea cincizecimii, acela *va fi luat din caluş,* adecă are un *dor* în cap şi la inimă, îi tremură capul şi dârdâie, slăbeşte, are aiurări, ba se mai zice că adesea se întâmplă să bată şi din pinteni ca căluşarii.

Se poate însă să fie şi altă boală, asemănătoare cu luatul din din căluş şi, ca să se încredinţeze despre pricina îmbolnăvirii acelui om, chiamă pe căluşari, căci trebue să se aleagă la un fel, de-i

boală din căluş ori din altă pricină, şi dacă-i din căluş, bolnavul trebueşte *sculat.*

Căluşarii vin în curtea sau în casa bolnavului, dar mai ales în curte, şi întreabă ca să afle tot rostul boalei. Apoi după ce află şi-şi dă cu părerea că e *luare din caluş*, aduc pe bolnav şi-l pun pe o cergă sau pe o *scoarţa* (covor), cu faţa în sus, cu capul spre miazăzi, şi câte odată şi spre răsărit, îi aşează lângă pat steagul şi o oală de pământ cu apă, de care leagă cu o aţă roşie un puiu mic de găină.

Vătaful pune pe lăutar să repete toate cântecele jocului precum şi altele, să le cânte mai rar sau mai des, până ce va nimerì felul boalei, şi de-i boala grea sau uşoară. Apoi iedul răzemat în băţ la capătul bolnavului, cu spatele, mişcă şi el din picioare, mai tare sau mai încet, după cum cântă lăutarul, şi schimbă fel şi chip, după ce nimereşte cu felul boalei.

Dacă după un rastimp oarecare bolnavul *dârdâie* şi bate şi din călcâie, câteodată, nu mai rămâne nici o îndoeală că e luat din căluş.

După aceasta, se tocmesc cu cei ai bolnavului, de obiceiu dela zece lei în sus, şi după ce s'au *unit* din preţ, se învoesc în ce zi să vină spre *a-l asculà,* căci în ziua cercării, fiind Duminică, mai bine le vine să joace prin sat, decât să scoale pe ceilalţi din căluş. Preţul astfel se ridică mai mult, deoarece nici cei din apropierea bolnavului nu vor să mai întârzie boala.

In ziua hotărîta vin toţi căluşarii şi fac întocmai cum s'a aratat mai sus, adecă îl scot pe bolnav afară în batătură pe o cergă, îl aşează cu capul spre amiază sau spre răsărit, îi pun steagul la cap, îi aşează oala *noaua* de pământ, umplută cu apă, după ce i-au legat de *manuşa* (toartă) un puiu de găină negru, născut cel mult de-o zi şi-o noapte. Legarea se face tot cu un fir de aţă roşie. După aceasta încep. Lăutarii cântă acel cântec nemerit când au cercat bolnavul şi tot asemenea joacă şi căluşarii la capul bolnavului. Lăutarii cântă din ce în ce mai des şi căluşarii joacă de asemenea, şi joacă, şi tot joacă, de nu li se mai văd picioarele. Din timp în timp, bolnavul începe şi el să bată din pinteni, iar căluşarii de ce văd astfel, de ce joacă mai tare cu strigatele obişnuite.

Din când în când căluşarii sunt atinşi de vătaf cu steagul ş câţi se întâmplă să fie atinşi atâţia vor cădeà jos.

Cei ce rămân, adună pe cei căzuţi, îi duc la umbră, îi răcoresc cu apă sau îi freacă cu oţet şi usturoiu, ca să se desmetecească

mai repede. Sa vedeţi cum îşi blestemă atunci, sărmanii, zilele şi soarta!

După ce şi-au venit în fire, se pun iar pe joc. Şi joacă, joacă, de crezi că se scufundă pământul sub ei. Şi bolnavul saltă, saltă!

Vătaful, după ce a frecat puţin pe bolnav cu usturoiu şi oţet, iea din nou steagul şi doboară alt rând. Felul acesta se repetă de trei ori.

Când este al treilea rând de joc, vătaful iea puiul într'o mână şi oala în cealaltă şi când bolnavul sau bolnava se prinde în joc şi joacă de saltă dela pământ, le aruncă în sus cât poate mai tare. Când cad jos, oala se sparge şi puiul rămâne mort.

Dacă bolnavul are noroc să se scoale, sar câtevà picături de apă pe dânsul; acesta se ridică şi fuge după căluşari jucând. Dacă nu are noroc să se scoale, adecă atunci când astfel îi este *ursat* (ursit) să moară, moare şi e mort şi picăturile de apă nu-l stropesc.

O astfel de *bolnavie*, e credinţa că nu se lipeşte de oricine şi mai ales de boieri, fiindcă ei nu cred, şi apoi.... fiindcă ei nu sunt ţărani!

La şase săptămâni după *Rusalii se îngroapa ciocul.* Să se vadă atunci plânsete şi jălanii pe caluşari! Şi de ce să nu-l plângă, dacă îl îngroapă ca pe un om! Preot numai le lipseşte, dar îl pot înlocuì dânşii.

Căluşarii fiind o datină de seamă, credem de cuviinţă să pomenim pe câţivà căluşari vestiţi de prin părţile acestea:

Boghean, din com. Bărca, jud. Dolj, mort prin 1900, a fost în tot timpul vătaf. Se zice că acesta jucà atât de lin şi de uşor, că chiar pe o farfurie să fi săltat, el tot n'o spărgeà.

Busduc, din acelaş loc, şi

Căciulan, din com. Giurgiţa, acelaş judeţ.

Căluşarii cei mai buni sunt şi la Băileşti, cunoscuţi tuturora din primăvara anului 1907.

Astfel este datina căluşarilor prin com. Boureni, Băileşti, Bărca, Giurgiţa, Intorsătura, toate din jud. Dolj, partea de către Dunăre.

Asupra originii acestei datine trecem, căci nu se poate stabilì, cu toate încercările ce s'au făcut[1].

---

1. Răposatul D. C. Ollănescu în *Teatru la Români*, pe lângă încercarea ce-o face de a stabilì originea latină a Căluşarilor, descrie căluşarii din Ardeal şi Transilvania astfel:

«Danţul celor din Transilvania, de unde cu mici schimbări a trecut şi în Muntenia, este *cu cântare* sau *fără cântare.*

«Când este fără cântare, mutului, a cărui mască are în de obşte cioc

VIII. Rusitorii.

Rusitorii sau *Rusitoarele* sunt numele *Sâmbetei* ce cade la o săptămână de *Moşii de vara*, adecă a şasea zi dupa *Dumineca mare* şi a cincea după *Rusalii*. *Rusitorii* mai pot cădeà şi *Marţia* ce vine după întâia Dumineca dela *Dumineca mare*. In acest caz ea se numeşte *Marţia Rusitorilor*.

In *Banat*, în această zi este datină ca să se grijească de sufletele celor morţi.

Intr'adevăr, prin acele părţi este credinţa ca membrii de familie morţi vin în ziua de *Joi-mari* pe lângă casa unde au locuit şi petrec la olaltă cu cei vii. In această zi, chiar în zorii zilei, li se dă de pomană colaci cu fragi, cireşe, flori, *pasule* şi altele. Pomana se dă pe un *taier* (*tâneriu*, taler), vecinilor şi rudelor, dela cari se primesc înapoi tot astfel de pomeni sau *moşi*. Această pomană trebue sa se facă neapărat, căci altfel morţii cari aşteaptă dela *Joi-mari* aceste daruri, văzându-se uitaţi şi nesocotiţi, îşi umplu gura cu nisip ori cenuşă şi se îndepărtează plini de mânie dela casa stramoşească.

Când *Rusitorii* cad Marţi, adecă atunci când se numesc *Marţia Rusitorilor* sau *Marţia morţilor*, se crede că în această zi morţii vin în casă şi-şi aleg loc de stat lângă uşă. Pentru aceasta trebue ca acel loc să fie în totdeauna curat, iar dacă femeia, din pricina muncilor la câmp, nu are vreme să-şi măture casa, atunci trebue neapărat să-şi măture măcar locul de după uşă şi să aştearnă acolo o

---

de barză sau de dobitoc sălbatec (ca în *Brezaea* sau *Turca*), îi este dat să se lege de oameni şi mai ales să sperie femeile, plescăind cu ciocul ori clănţănind fălcile, după tactul muzicii, cu o sfoară ascunsă sub haine.

«Sprijiniţi în ciomag şi făcând mişcări şi sărituri cu adevărat vrednice de mirare (Pentru a se dovedi cât de greu este acest danţ, începătorii trebue să se bage într'un butoiu, pentru a se prinde bine măsura săriturii ce vor face în aer şi care nu se cade să fie mai largă cât o gură de butoiu desfundat. Se zice chiar că dascălul îşi cunoaşte elevii buni de joc şi de săltări, numai după partea trupului ce rămâne afară. Wilhelm Schmidt în *Das Jahr und seine Tage*, p. 13, crede mai lesne că această înfundare în butoiu a ucenicilor căluşari, pentru a-i deprinde cu măsura paşilor şi rotunzimea săriturilor, este un basm, pe care el nu l-a putut dovedi. Totuş există o credinţă generală, că adecă prin puternica mijlocire a diavolului, pe care o capătă fiecare dănţuitor, se poate jucà jocul acesta),—joacă ei atunci fiecare în deosebi; apoi trosnind din degete, bat

pânză curată sau un *masaiel*, spre a aveà pe ce sa se odihnească sufletele [1].

Tot în *Banat* este obiceiu ca în această zi să se facă *slobozirea apelor* sau *slobozitul apei*, când ó fată din neamul celui curând raposat cară apă pe la casele vecinilor, până ce împlineşte un numar de vase, optzeci adesea; aceasta pentru sufletele morţilor.

Un bocet consfinţéşte această datină, după cum se vede în următorul fragment:

Soare, soare, mă rog ţie,
Mie să-mi dai marturie,
C'am să-i *slobod apele*
Şi să-i dau *luminele*,
Să-i plătesc şi vămile! [2].

Slobozirea apelor am văzut-o practicându-se şi în *Ţara-Românească* şi anume în jud. Olt, prin satele din preajma Slatinei.

Duminecă, a doua zi după *Rusitori*, cade *Dumineca tuturor sfinţilor* [3].

IX. Sfinţi-mărunţii; Timofteiu, Vârtolomeiu, Onofreiu, Eliseiu şi Iuda.

Din *Rusalii* până 'n *Sânzĕnii* sunt zilele multor sfinţi, cari în *Moldova* se cinstesc sub denumirea de *Sfinţi-maruntii*, adecă *Sfinţii marunţi*, mici. Nu-i serbeaza toţi.

Timofteiu sau *Timoteiu* cade la 10 Iunie şi se serbează «pentru cele rele». Asemeni şi în *Ţara-Romanească* [4].

pămantul cand cu vârful, când cu călcâiul piciorului, şi în paşi mărunţi, se poartă la dreapta, la stânga, înainte, înapoi, ba uneori se lasă şi pe vine *desghinându-se*.

«Dacă este *cu cântare*, atunci căluşarii se fac roată, fără să-şi deă mânile, sprijiniţi pe bâtele lor, fac sărituri pe loc împrejur, dau din mâni şi din picioare, se mlădiază şi se rotesc cu aşà repeziciune şi măiestrie, încât din mişcarea tuturora se poate prea bine deslușì credinţa celor vechi, că jocul lor ar imità adecă învârtirea stelelor, în jurul soarelui sau al lunii».

«Pe când se face danţul acesta, flăcăii cântă versuri de vitejie sau de dragoste şi în Transilvania se înfige pe bătătură, în mijlocul lor, o flamură, aşà că fiecare dănţuitor, se repède să o smulgă, sfârşindu-şi cântarea cu refrenul: *pe ea! pe ea!*„.

1. S. Manginca, *Calendar pe 1882*, Braşov, p. 137-8.
2. Marian, *Immormântarea*, p. 339.
3. *Ibidem*, p. 391.
4. R.-Codin şi Mihalache, *op. cit.*, p. 73.

Vărtolomeiu cade la 11 Iunie şi se serbează pentrucă e rău de *bale* (furtuni groaznice) şi furtuni cu *piatra* [1].

La 12 Iunie, când biserica noastră preamareşte pe *Sf. Onufreiu*, Românii din unele părţi ale Bucovinei cred că în această zi *se încheie Primavara* şi o numesc pe scurt *Onùfrie*.

Până cu o săptămână înaintea acestei zile, trebuesc sfârşite din semănat sau *pus*: popuşoiul, cartoafele sau barabulele şi *seminţurile* de legume. In săptămâna de dinaintea lui *Onofreiu* se mai poate semănà *hrişca*, iar după 12 Iunie nimic altcevà [2].

Ca durată, ziua lui *Onofreiu* se crede a fi cea mai mare [3].

Poporul serbează această zi pentru bielşug în câmp, dar mai ales ca nu cumvà viermii să strice *curechiul* sau *varza*.

Dacă în această zi plouă, se crede că în tot cursul anului nu vor mai fi *şoareci*; pentru acest cuvânt, *Onofreiu* se mai numeşte şi *sarbătoarea şoarecilor* [4].

Sf. Eliseiu, sau după cum îl numeşte poporul mai pe scurt *Eliseiu* şi *Elisau*, cade la 14 Iunie şi se serbează pentru paza câmpului. Cinstindu-i ziua lui cu nelucru, câmpurile vor fi ferite de bătaia *pietrii*, adecă de stricăciunile grindinei [5].

Prin unele părţi ale *Olteniei* se numeşte *Liseiu* [6], iar prin altele din *Ţara-Românească*, se chiamă *Eliseiul*, şi se păzeşte din muncă, mai ales de către femei, ca să *lege* grâul rod. Cine nu-l ţine, va secerà grâul cu spicul sec. Prin jud. Muscel se numeşte *Aliseiu* şi se ţine de asemenea cu nelucrul, pentrucă «la Aliseiu *baga* grâul bob», adecă leagă grâul [7].

Sf. Iuda sau *Iuda*, ce cade la 19 Iunie [8], se serbează prin *Ţara-Românească* în de obşte pentru paza câmpului şi mai ales pentru *vârteaje*, furtuni şi piatră [9].

După credinţa locuitorilor de prin jud. Prahova, Iuda este acel ce stăpâneşte şi poartă *fortunile* pe unde voeşte şi *da* sau sloboade *piatra* asupra semănăturilor [10].

---

1. *Ibidem*.
2. Marian, *Sărbătorile*, I, p. 93.
3. E. N.-Voronca. *op. cit.*, p. 616.
4. *Ibidem*, p. 947-8.
5. *Albina*, Bucureşti, V, p. 341.
6. Comunic. de Şt. Şt. Tuţescu, com. Catanele, jud. Dolj.
7. R.-Codin şi Mihalache, *op. cit.*, p. 73.
8. In 1910, *Sf. Iuda* a căzut în aceeaş zi cu *Strodu' Rusaliilor (Calendar folcloristic)*.
9. R.-Codin şi Mihalache, *op. cit.*, p. 73.
10. *Rev. p. ist. arh. şi fil.*, An. II, vol. I, p. 388.

SÂNZIENILE.

I. Floarea Sânzièniior.

In *Moldova* se numeşte *Sânzanie*, pl. *Sânzanii* şi *Sânzanioară;* în *Ţara-Româneasca*, *Dragaică;* în *Banat*, *Sânziène galbene* şi *Floarea lui Sf. Ioan*; în *Transilvania*, *Sânjuane*, *Sânzène*, *Sânzènie*, *Sânziène*, *Sânzueana*, *Sânzuene* (fr. caille-lait-jaune; germ. Echtes-Lobkraut, Marienbettstroh; lat. *Galium verum*, L.), plantă a cărei rădăcină trăeşte şi iarna, iar primăvara dă colţ şi mai târziu flori. Este o erbacee din familia *Rubiaceae*, cu tulpină rigidă, rotundă, cu patru muchi; frunzele îi sunt dispuse câte 8—12 în verticile, îngust-liniare ascuţite, mucronate, cu marginile răsucite, acoperite pe faţa inferioară cu peri scurţi şi moi; are flori galbene-aurii, plăcut mirositoare, cu lobii corolii obtusiusculi şi foarte scurt apiculate; fructele îi sunt mici, glabre şi netede. Creşte prin livezi, păşuni, margini de păduri şi poieni. Infloreşte prin Iunie-Iulie [1].

In unele părţi din *Moldova*, precum în com. Ţepu, jud. Tecuciu, se crede că această plantă înfloreşte în noaptea despre *Sâmzènii*, adecă în noaptea de 23 spre 24 Iunie. Dacă înfloreşte mai târziu de această zi, se zice că *vremea este târzie*, adecă verdeaţa şi semănăturile nu sunt aşà de înaintate, cum ar trebuì sá fie de obiceiu; dimpotrivă, dacă la această zi *Sâmzèniile* sunt înflorite, timpul este prea înaintat.

Legende asupra acestei plante n'am putut găsì nicăiri până acum; numele ei însă se află în multe balade sau cântece bătrâneşti, închipuind *Luna*. Inceputul unuia din aceste cântece urmează:

Pe raze de soare,
Pe scursuri de mare,
Ţese
Iana, ţese

1. Z. Panţu. *op. cit.*, p. 87.

Răsboiaş de fir,
Suluri de oţel
Cu spată de sârmă,
Face pânză bună.
Soare că venià,
D'aş-te ziua-i da:
— Aş-te, ziua, *Iano*,
Iano,
Sânziano!

Ţese *Iana*, dichìseşte
Şi de nuntă se găteşte.
Ţese
Iana. ţese
In şi cu mătase,
Lui *Soare* cămaşe
Fir
Cu ibrişin,
Lui *Soare* zăbun....[1]

Inceputul unei alte variante este acesta:

Şoimanul de *soare*
E puternic mare,
Umblă să se 'nsoare.
Vremea i-a venit
De căsătorit
Şi el că mi-şi umblă,
Crez, de nouă ani,
Crez, pe nouă cai.
Patru a oborît.
Cinci a ciumpărit
Şi el n'a găsit
Potrivnică 'n lume.
Să se potrivească,
Să se nemerească.
Papuc din picior,
Ineluş din *deşt*.

Şi el s'a lăsat.
La nouă *argele*
Este-o *argeluşă*,
Argeà de marmură,
Cu uşa la vale
Cu ferestre 'n soare,
Cu suluri d'argint,
Scripeţi de argint.
Pânza-i de mătasă,
Lui *soare* cămaşe.
Ţese, 'nchindiseşte
Ileana Sâmzeana
Doamna florilor
Şi-a garoafelor
Ţese, 'nchindiseşte,
Şi găităneşte...[2]

II. Sf. Ioan de vară.

Ziua de 24 Iunie, *Naşterea cinstitului, slăvitului Prooroc, Mergatorului înainte şi Botezatorului Ioan*, cum o numeşte biserica noastră, se cunoaşte în popor sub numele de *Sf. Ioan de vara, Sf. Ioan*, dar mai cu seama *Sâmzanii, Sânzaine* sau *Drăgaica*.

In deobşte se socoteşte acest Sfânt de sine statător, altul decât cel ce cade la 7 Ianuarie, având legendele lui în popor. Acest fapt provine din serbarea care se face la 24 Iunie la Suceava, în *Bucovina*, întru preamarirea *Sf. Ioan cel nou*.

Acolo, poporul a legat ziua de 24 Iunie cu numele *Sf. Ioan cel nou*, iar ziua s'a numit simplu: *Sf. Ioan*. Această sf.-sărbătoare s'a

1. P. G. Ciocănel ş. a., *Braşoave*, Bucureşti 1905, p. 113-22.
2. Tocilescu, *colecţ. cit.*, p. 15.

lăţit apoi şi în jos spre Moldova, unde spre a deosebì ziua aceasta de *Sf. Ioan de iarna*, a fost numită *Sf. Ioan de vara*. Acest Sfânt este prin urmare *Sf. Ioan cel Nou*, al cărui hram se prăznueşte *Joi dupa Rusalii* [1], sau în ziua de 2 Iunie [2].

In cele ce urmează, vom da tot ce ştie şi spune poporul român despre acest nou Sfânt în Bucovina, unde venerarea lui este mai mare, şi apoi vom vedeà chipul cum biserica, împreună cu credincioşii ei, serbează această zi.

Răposatul S. Fl. Marian, în minunata monografie asupra *Sf. Ioan dela Suceava*, arată, în rezumat, următoarele:

Ioan s'a născut pe la începutul veacului al XIV în Trapezunt (Asia mică), din părinţi creştini, cari, încă din fragedа-i copilărie, i-au însuflat dragostea credinţei adevărate. Călătorind mai apoi *Ioan* după vânzări şi cumpărări de mărfuri, nu umblà după câştig bănesc, ci mai mult se folosià spre a-şi mărturisì credinţa sa, pentru popoveduirea ei şi pentru ajutorarea săracilor.

Odată îşi încărcă marfă din Trapezunt şi pornì cu alţi negustori pe corabia unui *Frânc*, prin urmare un creştin de lege apuseană. Acesta văzând pe *Ioan* înfocat apărător al ortodoxismului, intră în vrajbă cu dânsul. Cum ajunse în Cetatea-albă, merse Frâncul la căpetenia oraşului şi-l pârî pe *Ioan*, zicând că acesta i-a mărturisit lui de mai multe ori, că ar voì să se lepede de religiunea creştină şi să treacă la persianism. Eparhul îl chemă la sine, dar fericitul

1. *Carte de rugăciuni*, Bucureşti 1899, p. 208: «2 Iunie, Sf. Nichifor, Joi după Rusalii serbăm pe Sf. *Ioan cel Nou* (ale cărui moaşte se află în Suceava din Bucovina)».

2. Marian, *Sf. Ioan cel Nou dela Suceava*, Bucureşti 1895, p. 67-8: «După cum se vede din această naraţiune a năvălirii Cazacilor în an. 1622, asupra Moldovei şi în deosebi asupra Sucevei, Românii Moldoveni, deşi se aflau moaştele *Sf. Ioan* de 220 de ani în capitala ţerii lor, nu aveau încă o anumită zi de serbare pentru dânsul.

«Din ziua însă în care a scăpat Moldova şi în deosebi Suceava cu ajutorul *Sf. Ioan* de nenorocirea cea mare ce-o ameninţà din partea Cazacilor zaporojeni, s'a stabilit ca ziua de 2 Iunie st. v., în care s'a întâmplat această minunată scăpare, să fie o zi de serbare pentru întreagă Moldova.

«De atunci încoace a început a se introduce numele acestui Sfânt şi în cărţile bisericeşti şi a se scrie cu litere roşii, ceeace însemnează că ziua respectivă, în care s'a introdus *Sf. mare martir Ioan cel Nou* cu aceste litere, e o zi legată de biserică, adecă înălţătoare, care are să se serbeze nu numai de biserică, ci de toţi creştinii din Moldova, cari se ţin de biserica noastră, prin abţinerea dela orice lucru».

Ioan, ascultându-l vreme îndelungată, îşi aduse aminte de vorbele Dumnezeului adevărat: «Când veţi fi aduşi înaintea împăraţilor şi a domnilor pentru numele meu, sa nu vă învăţaţi mai înainte ce să vorbiţi, ci să răspundeţi într'acel ceas, caci se va da voua cuvânt, căruia nu-i vor puteà sta împotriva potrivnicii voştri».

Apoi i-a răspuns eparhului, plin de tăria adevăratei credinţe, că minciuni au fost toate câte i s'au spus de către Frânc, şi că el rămâne tot ceeace a fost.

Eparhul, auzindu-şi hulita legea lui, poruncì sa aducă toiege, să-l bată pe *Ioan*. Cu ameninţări a căutat apoi să-l îndemne a se lepădà de credinţa lui, dar fară folos i-au fost toate. A început sa-l bată, dar iarăş fară folos, căci *Ioan*, ridicându-şi ochii spre cer, se ruga :

— Mulţumescu-ţi ţie, Doamne, că m'ai învrednicit a mă spălà cu sângele meu şi a mă curăţì de pacatele cari mi s'au întâmplat cândvà a le face, dupa slabiciunea firii omeneşti!

Seara l-au închis păgânii, iar a doua zi l-au scos din nou la judecată şi l-au chinuit, dar *Ioan* le-a răspuns cu vorbele Sf. Apostol Pavel: «Pe cât se strică omul nostru cel de afară, pe atâta se înnoeşte cel din lăuntru».

Chinurile au început din nou, până când mucenicul fu legat de coada unui cal neînvăţat la călarie şi târît pâna în mahalaua jidovească a târgului, unde un Jidov s'a repezit şi i-a tăiat capul.

Trupul i-a rămas noaptea în mijlocul drumului, caci nimenea n'ar fi îndrăznit de frica eparhului să-l iea şi sa-l îngroape în ţintirimul creştinesc. Noaptea însă, un Jidov din apropiere văzù lumină împrejurul mortului şi trei chipuri ca trei preoţi, luă arcul şi sageata şi voì să tragă într'acolo, dar Dumnezeu îndată îşi arătă puterea: arcul şi săgeata ramasera lipite de mânile sale!

Astfel statù Jidovul întreaga noapte, până a doua zi dimineaţa, când adunându-se multă lume împrejurul lui, începù acela sa povestească tuturor vedenia de noapte, care pierise acum; şi apoi, părându-i rău şi caindu-se de ceeace a vrut să săvârşească, i se sloboziră mânile de arc şi de săgeată, prin puterea dumnezeească.

Auzind în urmă şi eparhul de cele întâmplate şi temându-se şi el de vreo primejdie, poruncì mulţimii de creştini care strajuià trupul Sfântului, sa-l iea şi să-l îngroape în ţintirimul creştinesc.

Nu mult după aceasta, Frâncul apusean, întovărăşindu-se cu mai mulţi de legea lui, merse să fure trupul Sfantului din ţintirim, dar pe când sapau cu toţii, *Sf. Ioan* se arată preotului creştin din

Cetatea-albă şi-l îndemnă să meargă şi să alunge pe tâlhari. Preotul pornì, alungă pe furi, şi la olaltă cu mai mulţi creştini desgroapă el moaştele *Sf. Ioan*, le aşeaza în sicriu, iar sicriul îl duse şi-l puse în sf. biserică creştinească, aproape de sf. masa.

Moaştele rămaseră aici în biserică peste 70 de ani, lângă masă, iar deasupra ei urmară să se arate multe vedenii după aceasta; mulţi suferitori, cari au mers şi s'au rugat lângă sicriul cu sf. moaşte, de multe boale s'au vindecat [1].

Din Cetatea-alba, moaştele au fost ridicate şi aşezate în Mitropolia Sucevei, pe timpul lui Alexandru cel Bun.

In Mitropolia cea veche, care se mai numià şi Biserica Mirăuţului, *Sf. Ioan* a stat câtvà timp numai, căci simţind Sfântul că zidurile ei se ruinează, a fugit din ea cu sicriu cu tot şi s'a dus în nişte boji, pe acolo unde astazi se ridica Mitropolia cea nouă, cu hramul Sf. m. m. Gheorghe. Fuga aceasta s'a repetat pe vremea lui Bogdan Voda şi Ştefan cel Mare.

O variantă a acestei tradiţiuni suna precum urmează:

Sf. Ioan dela Suceava petrecù un timp mai îndelungat într'o biserică din România. Se pare însă că petrecerea lui în acest loc nu i-a placut, căci adese ori se vedeà noaptea părăsind biserica şi perigrinând departe, în afară. Şi el nu încetă de a perigrinà, până ce nu ajunse pe locul unde se afla astazi aşà numita *Biserica Sf. Ioan din Suceava*. Toata localitatea aceasta însă erà pe atunci un tapşan deşert şi pustiu, pe care creşteau numai tufişuri, dudău şi spini. Cu toate acestea însă, oamenii începură a aveà o părere mai bună despre locul acesta şi ziseră:

— Biserica cea veche nu-i place lui Ioan al nostru; deci sa-i ridicăm aici o casă care să-i placa mai bine.

Şi ei au făcut aceasta: i-au zidit o capelă pre care *Sf. Ioan* a întrebuinţat-o de acum înainte spre rugaciunea sa. Deoarece însă reputaţiunea sa atrăsese o mulţime de oameni şi din cauza aceasta se adeverì că acea capelă erà prea mică, de aceea erà de neapărată trebuinţă a se gândì la zidirea unei biserici mai mari şi mai spaţioase. Aşà se înfiinţă în decursul zilelor biserica cea frumoasă şi mare a Sf. Ioan în Suceava [2].

După strămutarea sfintelor lui moaşte în Mitropolia cea nouă, *Sf. m. m. Ioan* urmă să-şi arate puterea sa prin felurite minuni, dintre

1. Marian, *Sf. Ioan*, p. 60-3.
2. Ludwig Adolf Staute-Simiginowicz, *Volkssagen aus der Bukowina*, Czernowitz 1885, p. 28-9. Cf. Marian, *Sf. Ioan* p. 42.

cari două sunt povestite de Petru Movilă, nepotul domnitorului Ieremia Movilă.

Intâia arată că unchiul său, domnitorul, printre mulţi slujitori de curte, avea şi pe un Polonez anume Uiadovschi, care mergând într'un an împreună cu vodă la sărbătoarea *Sf Ioan*, a văzut cum multà lume este adunată spre a se închinà şi a aduce daruri sfintelor moaşte. Văzând el acestea toate, şi fiind de credinţă apuseană, a început să hulească pe cei de faţă şi împreună cu dânşii şi sf. moaşte. Bine însă n'a isprăvit, căci îndată a început să strige şi să sară ca luat de *ducă-se-pe-pustii*, căci diavolul intrat în el îl chinuià amar. Şi l-a chinuit mult, şi n'a fost slăbit decât după rugăciunea Mitropolitului către Dumnezeu şi către *Sf. Ioan*. «Iară această minune şi până acum se istoriseşte de mulţi oameni, martori oculari. Aceasta este scrisă şi în cărţile Mitropoliei de Suceava. Iar eu am auzit-o povestindu-se de către părinţii mei, cari au fost martori oculari şi singur pe acel Uiadovschi, de şi eram foarte mic, îmi aduc aminte că l-am văzut» [1].

A doua minune a *Sf. Ioan*, pe care a auzit-o dela Varlaam ieromonahul, e aceasta:

«In anul 1620, în Miercuria de după Pogorîrea Spiritului Sfânt, când se serbează amintirea *Sf. Ioan cel Nou*, marele martir, în Mitropolia din Suceava, după obiceiu, oamenii ce vin din locuri multe şi îndepărtate proaduc multe daruri şi când sărută moaştele sfântului, dau mulţi bani.

«Eclesiarhul, fiind învăţat de diavol, a luat o parte din banii ce erau pe talerul de pe racla Sfântului şi i-a ascuns în punga sa. Abià a închis aceasta, a intrat Satana într'însul şi l-a trântit pe dânsul la pământ, înaintea raclei Sfântului, strigând şi curgându-i balele.

«Indată ce au văzut cei ce erau de faţă, au înştiinţat pe Mitropolit, care venind şi văzându-l că se munceşte de acel rău, zise:

«— Sau din moaştele Sfântului a luat, sau din banii aceştia fără binecuvântare s'a înduplecat a face furare de cele sfinte!

«Şi îndată a poruncit să-l caute. Şi căutându-l, a găsit nu puţini bani în punga lui. Deci părându-i rău Mitropolitului când îl vedeà pe dânsul că se muncià foarte de cel rău, a început să-i cetească rugăciunile de blăstăm, şi îndată a ieşit din dânsul duhul necurat

1. Ghenadie Enăcean, *Petru Movilă şi meşterul Manole*, Bucureşti 1881, p. 194-200; cf. Marian, *Sf. Ioan*, p. 42.

şi sculându-se, a căzut la picioarele arhiereului, mărturisindu-şi greşeala sa şi rugându-se de iertare. Iar el mult mustrându-l pre dânsul şi dându-i interdicţiune, l-a învrednicit de iertare» [1].

Suceava a păstrat moaştele *Sf. Ioan* până în timpul lui Constantin Cantemir, când Ioan Sobieschi, apărătorul Vienei, năvăli în Moldova, şi când printre altele luă şi moaştele *Sf. Ioan* şi le duse la Zolkiew în Polonia. Acolo au rămas până la 1783 Iunie 30, pe timpul împăratului Austriei Iosif II, când au fost aduse din nou în Suceava.

Legendele de mai sus sunt trecute în multe părţi ca documente istorice şi, se înţelege, fără temeiu. Afară doar de povestirea martiriului, care poate să aibă mai mult adevăr, toate celelalte amănunte şi povestiri sunt făurite de popor şi redate posterităţii prin condeiul oamenilor de seamă, feţe bisericeşti mai ales.

Acestea de altfel nu-s toate legendele; mai găsim şi altele, de sigur tot la poporul român din *Bucovina*, care vine mai des în atingere cu locul unde se află şi astăzi moaştele *Sf. Ioan cel Nou*.

Intâia legendă ne arată că «*Sf. Ioan dela Suceava*, când erà băiat, păşteà vitele tatălui său pe *toloaca*, şi tatăl său îl vedeà adesea uitându-se la cer, rugându-se şi râzând:

«— Măi, de ce râzi tu când te uiţi în sus?

« Când mă vei vedeà râzând, să pui piciorul dumitale pe al meu şi vei vedeà!

«Tatăl său a făcut aşà şi a văzut cerul deschis şi pe Dumnezeu ţinând în mână *tunul* (tunetul, aşà ca un biciu împodobit cu flori).

«Cu puşca aceea, Dumnezeu, în tot anul spre Anul nou, blagosloveşte lumea, şi ce picură din puşcă, aceea avem; şi îndată îşi scrie, îşi însemnează, în care ţară are să fie pâne, în care nu; care om are să moară, cine are să se nască, ce are să păţească, ş. a. Unde nu s'au rugat oamenii de Dumnezeu, acolo nu dă pâne, aşà după cum au făcut» [2].

A doua legendă spune că *Sf. Ioan* erà neguţător prin părţile turceşti, unde din deosebite pricini a supărat pe păgâni, şi aceştia prigonindu-l, într'o zi s'au hotărît să-l ucidă; l-au legat adecă cu funia de un cal şi au dat apoi drumul calului. Calul înspăimântat, a tot fugit prin acele părţi îndepărtate, până ce a ajuns în Bucovina, la localitatea ce se chiamă astăzi Crisceatec, unde desnodându-se

1. Enacean, *op. cit.*, p. 345-7.
2. E. N. Voronca, *op. cit.*, p. 791.

funia, trupul fară vieaţă al *Sf. Ioan* a rămas locului sub o stâncă. Calul a căzut şi el mai departe, asemenea mort.

Acolo a stat trupul sfântului multă vreme, neştiut de nimeni, până când din întâmplare a fost găsit. Când fu ridicat de sub pământul care îl acoperise, de odată a început să izvorască o apă limpede şi bună, care s'a prefăcut apoi în pârâu ce curge şi astăzi. Oamenii au vazut atunci că acela este trupul unui om sfânt. Pornind ei mai încolo, au găsit şi calul cel mort. Pe locurile acelea fu ridicată mai apoi o mănăstire, aducând moaştele Sfântului la Suceava.

La acea apă, în tot anul, la *Sânziene*, merg creştinii cu procesiune; preotul face aghiasmă într'însa, iar oamenii ieau apă, căci cred că este bună de durere de ochi, de cap şi de orice altă boala[1].

A treia legendă, aceasta din părţile *Moldovei de sus*, vecina cu Bucovina, ne spune că *Sf. Ioan* a fost cioban în vremea lui. Ajungând într'o seară acasă, vede ca i s'a rătăcit un miel. Luându-se apoi pe urma lui, fără pic' de mânie în suflet, l-a urmărit pas cu pas, dar de prins nu l puteà prinde, căci aproape amândoi fugiau deopotrivă. Treceau peste tot, pe pământ şi peste ape, mergând amândoi pe deasupra şi nescufundându-se.

Tocmai târziu, Ioan ciobanul prinse mieluşelul, şi ridicându-l în braţe, începù să-l desmierde şi să-i sărute picioarele, zicând:

Sarăcuţul de dânsul! Tare trebue să-l mai doară picioarele!

Iar Dumnezeu de sus, văzându-i mila lui cea curată şi sufletul sau cel bun, mirându-se că în loc să ucidă îndată pe cel care îl făcuse să alerge într'atâta, îl desmeardă şi îl sărută, îşi vărsa asupra lui harul său cel dumnezeesc şi-l prefăcù în sfânt.

Vara i se scoate icoana ce-l închipue, un copilaş frumos, cu mielul lângă gât,—şi poporul crede că îndată trebue să înceapă a plouà[2].

Intr'adevăr, adevărata icoană a *Sf. Ioan cel Nou* îl arată cu un miel lângă dânsul.

Românii din *Bucovina*, fiind mai aproape de racla ce cuprinde moaştele *Sf. Ioan cel Nou*, vor serbà într'un chip mai strălucit ziua acestui martir, decât Românii de prin alte părţi[3], cari din cărţi doară dacă au auzit câte cevà. Pe de altă parte, ştiind cât de slab

---

1. E. N. Voronca, *op. cit.*, p. 928.
2. *Ibidem*, p. 312.
3. Prin Moldova de jos, ca pildă, nici nu se pomeneşte de *Sf. Ioan dela Suceava.*

este temeiul pe care îl pun ei, pe tot ce scrie în cărţi, vom înţelege de ce, prin aceste locuri, ziua acestui mucenic trece nebăgată în seama.

In cele ce urmează, vom arătà după un cunoscător al vieţii populare a Românilor de pretutindeni, chipul cum se serbează în Bucovina această zi. O transcriem, în părţile cari ne privesc, întocmai, spre a vedeà câtă căldura pune scriitorul în zugrăvirea acestei zile, ce se socoteşte ca un dar dumnezeesc, hărăzit Bucovinenilor în deosebi.

«Am puteà cu drept zice că *Sânziènile* sunt o zi de peregrinagiu, mai cu seamă pentru Rutenii greco-catolici din Galiţia şi pentru cei ort.-orient. din Bucovina, cari locuesc dincolo de Prut, caci Românii de prin ţinuturile învecinate cu Suceava, cari pot ori şi când cercetà Sfântul, sunt în această zi cu mult mai slab reprezentaţi.

«Cu trei sau patru zile înainte de *Sanziène*, se văd venind neîncetat, zi şi noapte, zeci şi sute de inşi, parte cu trenul, parte cu trasurile şi parte pe jos, astfel că în ajunul *Sânziènilor* e plină Suceava de peregrini, adunaţi din toate parţile şi ungherele...

«Şi afară de saracimea care asemenea vine din Galiţia, ca să-şi caştige pânea de toate zilele în decursul serbării *Sânziènilor* şi care de cele mai multe ori rămâne pentru totdeauna în Bucovina, mai toţi ceilalţi creştini, atât ort.-orient. cât şi gr.-cat., nu vin cu mâna goală, ci aduc, unii diverse *lumini*, şi aprinzându-le, le pun parte lângă *racla* cu moaştele *Sf. Ioan,* parte pe la icoane şi în alte locuri din biserică, alţii diferite ştergare, pe cari le întind pe *lacra* Sfântului sau le pun şi pe acestea pe la icoane, şi iarăş alţii plătesc câte una sau mai multe liturghii şi *salindare,* atât pentru sanătatea şi fericirea celor vii, cât şi pentru iertarea păcatelor celor repauzaţi. Unii aduc untdelemn, alţii smirnă şi tămâie spre folosul bisericii, neluând în schimb pentru toate darurile nemic alta, decât binecuvântarea călugărilor şi a preoţilor funcţionari, sau câte un şipuşor mic cu untdelemn sfinţit şi câte un pumn, două de *buruiene dela Sfânt.*

«Cei ce voesc să aiba untdelemn, smirna, tămâie şi buruiene dela Sfânt, peste întreg anul, şi cu deosebire femeile, căci mai ales acestea caută să iee şi să ducă câte cevà *dela Sfânt* acasă, le vezi venind câte c'un braţ întreg de plante, cari înfloresc pe la *Sânziène,* precum : *sânziana galbena* şi *albă* [1], *poala Sânta-Mariei* [2], *braileanca,*

1. *Galium Molugo*, L.
2. *Chaiturus Marrubiastrum*, L.

romaniţa[1], *minta creaţă*[2], *busuioc*, *nalba*, etc., pe cari le pun ca să stea măcar vreo câtevà minute lângă racla Sfântului, în firmă credinţă că dacă vor sta şi numai atâta, dacă şi numai se vor atinge de moaştele Sfântului, se sfinţesc, şi sfinţindu-se sunt bune şi folositoare pentru orice fel de boale, spre care scop le şi întrebuinţează apoi în decursul anului.

«Unii dintre peregrini vin mai mult ca să vadă Sfântul şi să i se închine; alţii, fiindcă mai înainte de aceasta *au facut vot*[3], cu ocaziunea vreunei boale grele sau a vreunei întâmplări nenorocite, că trecându-le boala şi scăpând de nenorocire, numai decât îl vor cercetà şi i se vor închinà; unii, fiind bolnavi, ca să li se cetească acatistul Sfântului, precum şi alte rugăciuni; alţii pentru ca să li se facă *masliu* şi să li se sfinţească apă; unii ca să-şi mărturisească pacatele şi să se împărtăşească; mai pe scurt, fiecare pentru ceeace are mai mare lipsă şi ce crede că-i va fi mai de folos, atât în privinţa corporală, cât şi în privinţa spirituală.

«Nu odată şi nu într'un an am observat că pe lângă naţiunile şi confesiunile amintite mai sus, vin şi o mulţime de Lipoveni şi Lipovence, atât din Bucovina cât şi din Moldova, cari, deşi nu duc şi nu jertfesc nimica bisericii, totuş nu se lasă până ce nu străbat lângă racla Sfântului şi nu sărută, dacă nu de mai multe ori, apoi cel puţin odată moaştele acestuia.

«Aici, lângă moaştele Sfântului, vedem nu numai creştini ort.-orient., ci şi de diferite alte confesiuni, stând alăturea ca şi nişte fraţi, îngenuchind şi rugându-se deopotrivă, în adâncul inimii lor, adorând pe unul şi acelaş Dumnezeu, care susţine întreaga omenire, fără deosebire de naţiune şi confesiune, şi implorând ajutorul *Sf. Ioan*.

«Preotul care stă lângă racla Sfântului se roagă neîncetat şi rugăciunile lui deşteaptă speranţa şi mângâierea mamei, care imploră însănătoşirea fiului sau fiicei sale, ce de mult timp zace, a unui frate pentru fratele său ce sufere, a unei surori pentru fraţii şi surorile sale, a unui soţ pentru soţia lui şi viceversa, sau a unui fiu pentru părinţii săi.

«Tot aicea se roagă fiecare şi pentru supărările şi lipsele sale ce le simţeşte, şi toţi aşteaptă, venerând pe *Sf. Ioan*, clemenţa şi ajutorul său.

1. *Matricaria chamomilla*, L.
2. *Mentha crispa*, L.
3. Onor. raportor al acestei lucrări: *s'au legat*.

«Cel ce nu ar puteà să străbată în aceste zile până la racla Sfântului şi nu i-ar puteà sărutà moaştele, s'ar crede omul cel mai nefericit din lume, fiind sigur că numai de aceea n'a putut să străbată, pentrucă ar fi prea păcătos şi neplăcut înaintea lui Dumnezeu şi a *Sf. Ioan*, ostaşul său.

«Cu vreo cinci sau şase, uneori chiar şi cu mai multe zile înainte de *Sânziène*, o sama de orăşeni creştini din Suceava şi anume bărbaţi şi femei din clasa mai sărmană, cari vor să câştige macar *ciş-ceva* la această ocaziune, îşi fac un fel de şetre sau tarabe de o parte şi de alta a drumului, începând de lângă clopotniţa bisericii, în sus spre oraş, în cari stau şi vând fel de fel de mărunţişuri precum: lumini, smirnă, tămâie, apoi pâne, franzole, prescuri şi diverse fructe, cari sunt pe timpul acesta coapte, mai pe scurt tot felul de lucruri, cari ştiu că le sunt peregrinilor de adevărată trebuinţă.

«Afară de orăşenii şi orăşencele acestea, mai vin de un timp încoace şi se aşează pe langă drum, între mulţi alţii, încă şi *iconari*, cari aduc şi vând o mulţime de icoane, iconiţe şi cruciţe...

«In ajunul acestei sărbători, cum a bătut orarul oraşului 4 oare după ameazǎ, toate clopotele bisericilor încep a sunà.

«Un semn că a sosit timpul serviciului dumnezeesc de sară.

«N'a apucat însă *palimariul* [1] a pune bine clopotele în mişcare, şi numai ce vezi că peregrinii se adună ca albinele, din toate părţile şi care de care năzueşte să intre cât mai de grabă în biserică, ca sa poată cuprinde un loc şi să asiste la vecernie, litie şi privighere...

«După serviciul de seară şi privighere, după predicele îndătinate la această ocaziune, cari se ţin publicului adunat, atât în limba română, cât şi în cea ruteană [2], se scoate racla cu moaştele Sfântului în curtea bisericii, şi aice, puindu-se pe un stelagiu anume pentru acest scop facut, trece apoi întreg poporul adunat pe sub dânsele.

«A doua zi des de dimineaţă, înainte de începerea liturghiei, care asemenea se face în sobor, năvala este şi mai mare, căci acuma vin o mulţime de închinători, nu numai din îndepărtare, ci şi de prin satele învecinate.

«Sute şi mii de inşi, bărbaţi şi neveste, feciori şi fete, tineri şi bătrâni, îmbrăcaţi în tot felul de costumuri naţionale şi vorbind într'o mulţime de limbi precum: româneşte, ruseşte, lipoveneşte,

---

1. *Eclesiarh*, făt, crăsnic.
2. Se puteà altfel!

sau *muscalește*, lesește, slovăcește, ungurește, franțuzește, germănește și jidovește, pare că te-ai aflà lângă turnul Babilonului, după amestecarea limbilor, umblă încolo și încoace, ca niște albine dinaintea unui știubeiu, căutând care de care să străbată mai de grabă până la ușa bisericii, ca să poată intrà înăuntru.

«După sfârșirea sf. liturghii, care se face cu cea mai mare solemnitate și 'n decursul căreia se slobod mai multe rânduri de *sacalușuri*, ies cu toții din biserică afară, de unde pornindu-se dimpreună cu procesiunile dela toate bisericile ort.-orientale din Suceava, cari pleacă înainte, și după cari urmează racla cu moaștele *Sf. Ioan*, purtată de către șase inși pe umere, apoi Mitropolitul cu crucea în mână și înconjurat de către toți preoții îmbrăcați în ornate, se duc cu toții până într'un loc anumit din oraș, unde se află o cruce zidită, lângă care se sfințește apă.

«Sfințindu-se apa și stropindu-se publicul adunat cu dânsa, se întoarce impozanta procesiune îndărăt, la care ocaziune se trece prin mai multe strade ale orașului, în sunetul clopotelor, cari de astadată se trag nu numai la bisericile noastre, ci chiar și la unele străine, precum e bună oară cea armenească și cea greco-catolica.

«Iară dupa ce s'au întors cu sf. moaște îndarăt și s'au așezat iarăș la locul lor, fiecare se pornește spre casă plin de mângâiere că i-a ajutat bunul Dumnezeu să poată fi măcar odată la *Sanziène* în Suceava, ca să se închine *Sf. Ioan*» [1].

Această zi se serbează astfel nu numai în Suceava, ci și prin alte multe părți din *Bucovina*. Așà în Bobești, lângă Broscăuți, la *Sânziàne* se face aghiasmă în pădure, la o fântână, în care s'a găsit o icoană a Maicei Domnului. Acea aghiasmă se crede a fi bună pentru durere de cap și amețeală.

Pe lângă sărbătoarea bisericească în cinstea Sf. Ioan cel Nou dela Suceava, sau Sf. Ioan de vară, mai trebue să mai pomenim și câtevà practice superstițioase, cari se obișnuesc la această zi.

In *Banat*, cei cari sunt cu dare de mână, dau de pomană pentru sufletul morților, câte un colac cu *jordilene* (caise și pere) [2]; aceasta constitue *moșii de Sâmzènii*.

1. Marian, *Sf. Ioan*, p. 126—36. — E. N. Voronca, *op. cit.*, p. 28: Când îl scoate pe *Sf. Ioan*, trebue să ploaie». «De *Sânziene* se face aghiasmă și la Suceava, când scot moaștele *Sf. Ioan* cu procesie. Aghiasmă de aceea și untdelemn, e bună de durere de cap, surzènie, ba și pentru dragoste, de poți să o ieai, ca la Iordan, cea întâi».

2. Marian, *Inmormântarea*, p. 391.

In *Oltenia*, unde ziua de *Sânzènii*, ca şi floarea cu acest nume, se mai numeşte şi *Dragaica*, se păzeşte cu desavârşită nelucrare, caci se crede că cel ce munceşte în acea zi, va fi pocit, va înnebunì şi va fi jucat de *Dragaice*.

Cu acest înţeles, *Dragaicele* sunt un fel de *Şoimane*, *Rusalii* sau *Sfinte* cari *opacesc* pe oameni [1].

Tot în această zi se crede că disdimineaţă soarele se spală pe faţă în timpul rasăritului; cine se uită la dânsul cu băgare de seama, vede curgând apă în jos, pe poala răsaritului, sub înfăţişarea unor lungi raze luminoase [2].

In *Ţara-Româneasca* şi *Moldova de jos*, în aceasta zi se dau de pomana fructe, cari se coc pe această vreme, şi altele [3].

III. CUNUNA SÂNZIENILOR.

Dimitrie Cantemir vorbind, în *Descrierea Moldovei*, despre aceasta zi, ne spune ca sub denumirea de *Sânziène* sau *Dragaica*, se subînţelege zeiţa *Ceres*. «In acest timp, când încep a se coace semănăturile, se adună la un loc toate fetele din mai multe sate, şi alegând pe cea mai frumoasă şi mai robusta, îi dau numele de *Dragaica*. Apoi, cu ea înainte, merg prin semănături şi-i fac o cunună ìmpletită din spice, i-o pun pe cap, o mai înfrumuseţează cu o mulţime de cârpe, de toate colorile şi-i dă în mână cheile dela şurele lor. Drăgaica, în acest chip înfrumuseţata, cu braţele întinse şi cu cârpele expuse vântului, ca şi cum ar sburà, se întoarce spre casă, cântând şi săltând, şi merg prin toate satele fetelor cari au însoţit-o. Acestea, urmând-o în cântece destul de frumoase, o numesc sora şi superioara lor. Toate fetele ţăranilor din Moldova năzuesc foarte mult [4] la această cinste, deşi cântecul lor zice că acea fată, care reprezenta pe *Dragaica*, nu poate să se mărite până după trei ani» [5].

1. Pr. T. Bălăşel, în *Albina*, V, p. 341.
2. E. N. Voronca, *op. cit.*, p. 616.
3. R.-Codin, şi Mihalache, *op. cit.*, p. 73: «In această zi se împart castraveţi tăiaţi în felii, pâine şi mere dulci; că nu e bine să mănânci din nici un fel de poame nouă, până n'ai împărţì, ca să guste din ele întâiu răposaţii».
4. Nu ştiu că s'ar fi mai practicând pe undevà, în Moldova, această datină astfel descrisă.
5. P. 154.

Iată acum ce se mai păstrează din această datină astăzi, în *Moldova*.

In unele sate, fetele pleacă în cârduri la câmp şi adună tot felul de flori, dar mai ales *Sânziène* (cu corola galbenă); din acest soiu de flori îşi fac coroane sau cununi. Dacă împreună cu *sânziene* mai culeg şi flori de *cicoara*, din ele fac colane, cu cari se încing peste mijloc, umblând apoi întreaga zi astfel.

Seara, când se culcă, strâng aceste cingători şi le pun de se usucă, căci sunt bune ca leac împotriva boalelor de neputinţă şi altele [1].

Prin alte părţi, tot din *Moldova*, se face de către oameni un *colac* de *sânziană* şi se aruncă pe casă; dacă colacul ramâne acolo, este semn vădit că acel ce îl aruncă va trăi mult; dacă dimpotrivă, colacul cade jos, este semn că acel care l-a aruncat va murì [2].

Acest colac, dacă vine jos de pe casă, este luat şi păstrat în cuiele dela streşină; dacă rămâne pe casă, este lăsat acolo. El este însă menit pe numele unuia din cei din casă şi dacă colacul se risipeşte curând, fie păstrat, fie pe casă, preveşteşte lucruri neplăcute [3].

Prin unele locuri colanele de *cicoară* se păstrează şi ele ca fiind bune mai târziu ca leacuri, împotriva boalei numite *epilepsie* (pron. pop.: *ipilipsie*) sau, cum se mai numeşte, *a boala* [4].

In *Moldova*, prin unele părţi, se obicinueşte a se face de către fete şi flăcăi, în dimineaţa *Sâmzèniilor*, înainte de a răsărì soarele, câte o cunună de *sâmzănii*, cu care se duc în ocolul vitelor, unde o aruncă. Dacă cumvà este a unei fete şi de cununa se anină mai întâiu o vită tânără, *ursitul*, adecă viitorul soţ al fetei va fi tânăr; dacă se anină o vită bătrână, viitorul ei ursit va fi om în vârstă. Tot astfel fac şi flăcăii spre a-şi cunoaşte viitoarele soţii [5].

In *Ţara-Românească* şi anume prin jud. Brăila, este datină ca Românii sa-şi facă spre *Sâmzènii*, de cu noapte, o cunună de *sulfina*, pe care o aruncă apoi pe casă, în bătaia lunii. In zori de zi, înainte

---

1. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 83—5.

2. *Şezătoarea*, VI. p. 28. — I. A. Zanne, *op. cit.* IX, p. 292.

3. *Manuscrisele* lui M. Pompiliu în *Şezătoarea*, VIII, p. 183. «In ziua aceasta e obiceiu că fetele culeg nişte flori de câmp, galbene, numite *Sânziène*, le împletesc în cununi mici şi menind pe fiecare cu numele celor din familie, le aruncă pe acoperişul casei; pe unele locuri le atârnă în cuiele dela streşini. A cui cunună se risipeşte şi cade mai de grabă de pe casă, acela va murì mai întâiu».

4. *Rev. p. ist. arch. şi filolog.* An. II, vol. II, p. 388.

5. A. Gorovei, în *Şezătoarea*, I, p. 147.

de a răsări soarele, merg să-şi afle cununa şi să-şi vada felul de vite la care vor aveà noroc peste an. Dacă vor găsì pe cunună fire de păr de bou, vor fi norocoşi la boi; de va fi de cal, vor aveà noroc la cai; tot astfel şi cu privire la alte soiuri de animale. «Am cercat şi eu, zice un povestitor, dar nu mi s'a arătat nimica; se vede treaba că n'am ştiut descântecul» [1].

In *Dobrogea, drăgaice* în felul cum le descrie D. Cantemir, se fac patru fete, din cari numai două sunt îmbrăcate femeieşte. Acestea se apucă cruciş de mână cu celelalte două, apoi pornesc dănţuind pe la case, fiind însoţite de un *fluierar* care le cântă felurite melodii. Dânţuitoarele capătă bacşişuri [2].

In *Transilvania*, în ajunul acestei sărbători, sătenii pleacă pe câmp şi pe livezi, şi adună florile numite *sânzuène*, pe cari le aduc acasă şi din cari împletesc cununi. Aceste cununi le aşează dânşii pe la uşile caselor, pe crucile dintre hotare şi holde, prin straturi, pe la stupii cu albine.

Când este aproape ca soarele să apună, *căsanii* toţi dintr'o casă se înşiră în faţa casei, şi fiecare aruncă pe coperişul ei câte o cunună. Fiecare cunună este menită cu numele unuia dintre dânşii în vieaţă, care este de faţă sau lipseşte.

Cununile bărbaţilor sunt împletite în formă de cruce, iar cele împletite pentru femei sunt rotunde. Fiecare îşi aruncă cununa sa, iar prezenţii pe cele ale absenţilor. Dacă cununa se opreşte pe acoperiş, este semn că acel a cui este sau pentru care s'a menit, va aveà bucurii, îi va merge bine; dacă dimpotrivă va cădeà, este semn vadit pentru acela, că-i va merge rău şi poate chiar că va murì [3].

Tot în *Transilvania*, câteodată cununa se aruncă de trei ori, dacă întâia şi a doua oară cade [4].

1. Candrea, Densuşianu, Speranţă, *op. cit.*, p. 247.
2. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 83-5.
3. Frâncu-Candrea, *Rom. din Munţii apuseni*, p. 135-6.
4. Gr. Goilav, în *Şezătoarea*, V. p. 82: In *Transilvania* este obiceiul de *Naşterea Sf. Ioan*, de a se face cununi de o *floare galbenă*, ce înfloreşte pe acest timp, şi după ieşirea din biserică, merge unul din casă afară şi asvârle pe casă atâtea cununi, câţi inşi trăesc în acea casă. Care cunună se prinde pe casă, acela, a cui e cununa va trăì ani mulţi de acum înainte, iar a cărui cunună cade de pe casă, va trăì mai puţin. Şi aceste cununi căzute se aruncă de trei ori pe casă, dacă nu se prind la întâiaş dată. Dacă cade şi la a treia dată, acela, a cui e, va murì în curând, şi naşte mare jelanie în acea casă, pentru el, ca de mort».

Z. Panţu, *op. cit.*, p. 87: «Din florile acestei plante *(drăgaica)* se fac buchete şi cununi în ziua de 24 Iunie, *Naşterea Sf. Ioan* (*Drăgaica,*

Despre practicarea acestei datine la Macedo-Români, vom vedeà mai departe.

Sâmziène), cari se pun la ferestre, la poartă şi chiar la casă, căci după credinţa poporului, aceste flori feresc pe om de toate relele, aducând în acelaş timp noroc la casa omului».

Toiul secerişului fiind tocmai pe-această vreme, credem nimerit a alăturà la această zi încă o datină câmpenească pe care o aflăm practicându-se şi în *Munţii apuseni* (Frâncu-Candrea, op. cit., p. 137-9):

«Pe la poalele munţilor, fiecare sătean, când termină cu seceratul, împleteşte din spice o frumoasă *pană* sau *cunună*, pe care cu mândrie o duce acasă. Cu ocaziunea ducerii cununii, toţi cari au apă la îndemană, îl udă, şi chiar şi copilaşii aleargă după el cu doniţele cu apă.

«Cununa se atârnă pe perete d'asupra mesei, şi când gazda casei a isprăvit cu semănatul grâului, o împlântă în capătul pământului, unde a tras cu plugul cea din urmă brazdă.

«Cea mai mare veselie, împresurată cu *pana grâului*, este acea când vreun fruntaş din sat... a acordat *claca jocului* pentru o zi de secere.

«Fruntaşul în timpul secerii chiamă pe *căpeleşi* şi le arată ziua în care doreşte ca să fie *claca*. In presara clăcii, căpeleşii, vătaful jocului şi mai mulţi feciori, pleacă cu lăutarii prin sat. La fiecare poartă unde e fată mare, se opresc şi joacă, iar căpeleşii intră în casă, rugând pe părinţi să binevoească a o lăsa la claca jocului. Numai când s'a întâmplat vreo nenorocire în familie, refuză părinţii învitarea.

A doua zi, înainte de răsăritul soarelui, feciorii pleacă cu lăutarii la casa fruntaşului, care merge cu ei la camp şi le arată holda.

In acelaş timp sosesc necurmat din sat fete, neveste şi bărbaţi la holdă, pe unde se înşiră pe câte un spaţ anumit, spre a-l secerà, şi acel spaţ se numeşte *postate*. In fruntea postăţii e unul din căpeleşi, care conduce pe secerători. Lăutarul se plimbă cântând din vioară, dela un capăt până la celalt al postăţii, iar *căluşerii* joacă, pe când fetele şi nevestele acompaniate de bărbaţi, cântă secerând, încât se clatină frunza în codru. Toţi clăcaşii sunt îmbrăcaţi în haine de sărbătoare.

«In ziua clăcii, în curtea fruntaşului e mare mişcare; toate finele şi muierile oamenilor săi din sat sunt ocupaţi cu gătitul mâncărilor, cu pusul meselor, cu măturatul şi udatul curţii, încât nu mai ştiu unde le este capul, pentru ca să nu fie defăimaţi de clăcaşi. Când nu mai este decât o postate de secerat, şi soarele se apropie de deal, fetele mai meştere se retrag la o parte şi împletesc din spice *pana* sau *cununa*, pe care o oferă membrului familiei prezente la holdă şi acesta o încredinţează unui fecior sau unei fete spre a o duce.

«La plecare, clăcaşii se formează în coloane; cel cu *peana* înainte, după el feciorii ţinându-se pe după cap, la mijloc lăutarul şi în urmă fetele şi nevestele ţinându-se de peste mijloc. Cântecele şi chiuiturile răsună, satul întreg îl pun în picioare. Din toate curţile ies căsănii cu doniţi cu apă şi aleargă pe uliţe ca să ude pe cel cu cunună, care, când

IV. CULEGEREA BURUIENILOR DE LEAC.

Vremea aceasta, pe la *Sâmzanii*, este cea a maturităţii, pentru tot soiul de ierburi şi flori. E firesc dară, ca gospodinele romånce să se îngrijească acum spre a adunà toate acele buruieni şi flori, ale caror proprietăţi binefacătoare asupra sănatăţii sdruncinate sunt cunoscute. Căci cine ar puteà să nege marele folos pe care îl aduce poporului, lipsit de asistenţa medicală, acele cunoştinţe empirice ale medicinei populare, pe cari le-a dovedit ca bune practica atâtor veacuri!

In *Bucovina* se crede că cel mai nimerit timp pentru culesul buruienilor este la *Sâmzanii*, când, odată cu culegerea, se duc la biserică de se sfinţesc [1].

Până la aceasta zi, nu erà bine a le culege, căci nu puteau să aiba nici o înrâurire asupra boalelor şi bubelor, din pricina că erau *pişcate de Rusalii* [2].

Sânziana este bună pentru roada grădinilor şi a câmpului şi în deosebi pentru pepeni şi curechiu. Ea se pune şi în *scaldatori* sau feredeie pentru vindecarea celor ce pătimesc de boale ruşinoase sau sunt slabi din fire [3].

ajunge acasă, pare că ar fi scos dintr'un râu. La poarta casei, de asemeni, toţi cei din curtea fruntaşului îl udă, încât curge apa ca valea de pe el, iar în pragul uşii, îl aşteaptă stăpâna casei, care îl stropeşte cu apă dintr'un pahar şi-i dărueşte un fiorin în piesă de argint. De aici, stăpâna, însoţită de trei căpeleşi şi de lăutar, îl conduce în casă, unde după ce au aşezat cununa, il cinsteşte cu câte un păhărel de vinars, iar cel care a adus cununa, se duce să-şi schimbe hainele.

«Masa e întinsă în curte, şi în frunte şade gazda casei, iar la stânga lui se înşiră muierile şi la dreapta bărbaţii. Băuturile şi mâncările sunt din cele mai bune şi după masă se încinge prin curte *haidăul* (jocul). Toţi membrii familiei, oricat de mari boieri ar fi, ieau parte la această veselie generală, care ţine până după miezul nopţii, când gazda casei, adunând împrejurul casei pe clăcaşi, le închină câte un pahar de vin, mulţumindu-le pentru bunăvoinţa ce au avut-o de a nu-i ocolì casa şi masa şi pentru rândueala ce au păstrat-o.

«Cu această solemnitate se termină frumoasa zi a zeiţei Ceres sărbătorită în acele ţinuturi frumoase româneşti, cu atâta veselie şi ordine minunată».

1. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 944.
2. I. A. Zanne. *op. cit.*, VII. p. 139.
3. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 944.

Prin unele părţi din *Ţara-Românească, sânzèniile* se culeg spre a tămăduì cu ele lipitura, guturaiul, *din-dă-vântul* şi alte boale. Ele «se pun sub ţăst, se aprinde o lumânare la ele şi se lasă acolo, până au trebuinţă de ele». *Sânzeniile* sunt bune şi împotriva *Ielelor;* de aceea aceste zâne se tânguesc în cântecele lor astfel:

Dacă n'ar fi avrămească,
Muşeţel şi împărătească,
Odolean
Şi leuştean,
Usturoiu de samulastră,[1]
Toată lumea ar fi a noastră[2].

In *Oltenia*, zeama de Sânziană pisată e bună împotriva frigurilor[3].

Sânzièniile culese în această zi se mai pun şi prin *bulèndre*, zestrea gospodinei din casă, alcătuită din ţoale, levicere, velinţe, saci şi perine, căci o feresc de molii[4]; e bine chiar ca în această zi să se scoată hainele afară la soare, spre a se curăţì de *molii*[5].

Cele mai de seamă plante cari se culeg la această sărbătoare, sunt:

Usturoiul, care, smuls şi păstrat în această zi, se numeşte *usturoiu luat din Sânzième;* el este bun pentru foarte multe leacuri.

Cicoarea, cu care este bine să umbli încins, spre a fi ferit de durere de şale şi spre a fi ferit «ca să nu te iea *Drăgaica*»[6]. Vedem prin urmare aici, că *cicoarea* sau *cicoara (Cicharium Intybus*, L.) joacă acelaş rol ca şi pelinul şi celelalte plante, despre cari am vorbit la *Rusalii*.

Cimbrişorul (Satureja hortensis, L.) se culege la această dată, ca mai târziu, fiert cu frunze de măr dulce, să se întrebuinţeze împotriva *pârlelii* sau *cel-peritului*.

Capul Sf. Ioan sau *osul viu*, numit şi *trifoiul alb (Trifolium repens*, L.) se strânge pentru a fi întrebuinţat la întărirea trupului slăbit de boli[7].

Drobiţa numită şi *drob, drobişor, drobiţa boiangiilor, drobuşor, drog, droghiţa, genistra, genistru, grozama, grozamă mică, inistru (Genistra tinctoria*, L.), se culege în totdeauna pe la *Sânzième* sau *Naş-*

1. Răsărit fără a fi sămănat de cinevà, ci a rămas în pământ sămânţa de anul trecut.
2. R.-Codin şi Mihalache, *op. cit.*, p 74.
3. Dat. loc. din com. Catanele, jud. Dolj, comunic. de Şt. St. Tuţescu.
4. Dat. loc. din com. Ţepu şi alte sate învecinate, jud. Tecuciu.
5. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 33-5.
6. *Albina*, V, p. 341.
7. E. N. Voronca, *op. cit.*, p. 944.

terea Sf. Prof. Ioan Botezatorul, adecă atunci când e mai înflorită şi are *pastaiuțe* [1].

Impuşcata (?), voiejnița [2], *coaiele-popii* sau *spânzul* (*Helleborus purpurascens*, L.) şi *sburătoarea* sau *răscoage* şi *Iarba lui Sf. Ioan* (*Epilobium angustifolium*, L.) se culeg tot la această dată spre a fi uscate şi întrebuințate mai târziu, împotriva frigurilor.

Multe din florile şi ierburile cari se culeg în această zi, se duc la biserică, cu credință că vor fi sfințite şi prin aceasta vor fi curățite de unele urme ale *Rusaliilor* sau *Drăgaicelor*. Numai astfel, se zice că vor fi bune de leac.

In *Țara-Românească* şi *Oltenia*, precum în jud. Vâlcea, se crede că *sulfina* sfințită la biserică este bună de pus prin lăzi şi haine spre a le ferì de *moliile* [3] cari rod lânețurile. *Sulfina* în deobşte se pune prin haine ca să le parfumeze [4].

Pe la miezul nopții, spre *Sânziene*, se crede că înfloreşte *iarba fiarelor*, dar numai pentru câtevà clipe. Această credința este răspândită prin *Banat* [5]. Cu această plantă, crede poporul român că se poate descuià orice încuietoare, oricât de meşteşugită ar fi facută. Spre acest scop este foarte mult căutată de către tâlhari, spre a se slujì de ea. Aceştia o poartă în brâu sau încolăcită împrejurul degetului mic dela mâna stângă.

Pentru a o găsì, mijlocul se crede a fi acesta : ieau un lacăt încuiat şi-l leaga cu o ață, iar pe la miezul nopții, înspre *Sânzenii*, încep a-l trage după ei, prin locurile unde creşte aceasta iarbă. Indata ce lacătul se atinge de *iarba fiarelor*, se descuie şi cine este acolo, o găseşte.

Alt chip de a aveà *iarba fiarelor* este căutarea ei în culcuşul ariciului, care o aduce în această noapte. Dacă nu se găseşte nici acolo, se ieau puii ariciului şi se închid într'un țarc sau ocol mic facut din cuie sau bețe de fier. Indată după aceasta, acel ce caută *iarba fiarelor*, se pune la pândă şi stă ascuns, aşteptând ca ariciul să vină cu această buruiană, ca să atingă zabrelutele de fier, să le

1. Marian, *Cromatica pop. rom.*, Bucureşti 1882, p. 11.

2. Pantu, *op. cit.*, p. 333 ; Voeşnița, voieştnița, işmăr (*Mentha silvestris*, L.)

3. Marian, *Insectele*, p. 303.

4. Pantu, *op. cit.*, p. 289 : florile de *sulfină* (*Melilotus officinalis*, L.) se pun printre rufe spre a le parfumà.

5. *Şezătoarea*, IX, p. 8.

îndoaie ca să-şi scoată puii afară [1]. Cel ce pândeşte, sare asupra lui, îi iea *iarba fiarelor* şi se foloseşte apoi de dânsa la ce îi este nevoie [2].

O credinţă referitoare tot la această zi îndeamnă să nu se scalde nimeni la *Sânzénii*, căci e primejdie de înnec. Cine însă se bizue pe puterea sa şi trece de trei ori o apă în not, fără ca să se odihnească, se poate scaldà tot anul şi în tot felul de ape, căci nu va mai fi în primejdie de a se înnecà.

Prin *Moldova* este datină ca în această zi să se facă *descântecul de întors inima* unuia cătră altul, spre a alungà ura şi vrajba dintre doi inşi şi a aduce între ei bunătatea şi voia cea dragă. Descântecul se face în chipul următor:

Se scot nouă cărbuni aprinşi din vatra focului pe vatră şi peste dânşii se pune cu gura în jos o *ulcică* (de băut apă). Deasupra *ulcelei* (s. *ulcicăi*), se pun iarăş trei cărbuni aprinşi, după care se descântă:

Eu voiu întoarce ulcica asta
Şi ulcica întoarce vatra
Şi vatra întoarce soba
Şi soba întoarce grinzile cu horna
Şi grinzile întorc pòdèlele,
Leaţurile şi şindilele,
Şindilele întorc crângurile
Şi crângurile întorc pe Sf. Spiridon
Şi pe *Sânziène*,
Şi Maica Domnului
Să întoarcă inimile celor impricinaţi,
Unul asupra altuia,
Cu cugetele
Şi cu dragostea
Să se împăciuească!

Cărbunii de pe fundul ulcelei, cari s'au stins sau au prins cenuşă în timpul cât s'a rostit de trei ori descântecul de mai sus, se *sting* (se udă, moaie) în apă neîncepută. Din apa aceea, cei învrăjbiţi parte o beau, iar cu ce rămâne se spală pe faţă şi-şi stropesc hainele.

Cărbunii de sub ulcică închipue duşmanii şi duhurile rele

1. In legătură cu aceasta trebue să punem şi joaca ce şi-o fac copiii cu *ariciul:* Tudor Pamfile, *Jocuri de copii*, I p. 91-2; Un ariciu, îndată ce se vede prins, îşi bagă capul înăuntru, ghemuindu-se, spre a se apără cu ţepii. El însă, la sgomotul produs prin lovirea a două *fiare*, scoate capul, chiar de ar fi în mijlocul cânilor şi începe a jucà; copiii îi cântă râzând şi ţipând. strânşi roată în jurul lui. Cântecul la p. 92 în *I*, 100 în *II*; vezi şi *Ion Creangă*, II, p. 43-4.

2. S. Mangiuca, *De îns. bot. rom.* în *Familia*, X, p. 511; *iarba-fiarelor* (*Vincetoxicum officinale* Moench, *Asclepias Vincetoxicum* L.).

cari învrăjbesc oamenii; de aceea se ieau şi se pun jos, lângă uşă, se calcă în picioare şi apoi se aruncă în gunoiu[1].

V. TAGHIANILU.

Fetele Românilor din *Peninsula balcanică* îndătinează ca în ajunul *Naşterii Sf. Ioan Botezatorul*, adecă în ziua de 23 Iunie, să meargă pe câmp şi să culeagă flori şi *feregă*, cu cari apoi împodobesc un *ghium*[2] gol, care în acest prilej poartă numele de *galeată*. Purtând cu dansele această găleată, fetele cântă un cântec numit *Taghiani*, dela care şi datina aceasta se chiamă tot *Taghiani*.

Tot în ajunul *Naşterii St. Ioan Botezătorul*, fetele merg cu această găleată la fântână, şi umplând-o cu apă neînceputǎ, pornesc din casă în casă, cântând pretutindeni *taghiani*. Cei pe la cari umblă cu găleata, pun într'însa obiecte de argint.

In apă aceste obiecte se pot albì mai mult, dar se întâmplă să se înnegrească; acest fapt a dat loc la credinţa că stăpânii obiectelor ce se vor înnegrì, vor murì în curând, iar cei ale căror obiecte se vor albì, vor trăì mulţi ani fericiţi.

La această petrecere ieau parte mulţi Români şi chiar Turci. Aşà ieşind aceştia la plimbare în ajunul Naşterii Sf. Ioan Botezătorul, în comunele Târnova şi Magarova şi întâlnindu-se la moşia acestora, privesc cum fetele umblă cu *taghiani* şi ascultă cum cântă. Pe la aceste sate vin Români chiar şi din Bitolia[3].

Cevà mai mult decât acestea, ne spune d-l N. Baţaria, pe care îl resumăm.

In ziua de 23 Iunie, la Românii macedoneni e ziua *taghianilui*. In această zi băieţii strâng ban cu ban şi-i încredinţează unuia dintre dânşii. Apoi merg la pădure, taie crăngi de fag şi pin şi culeg verdeaţă de feregă. Unul din ei se însărcinează să facă *tenda*,

---

1. C. D. Gheórghiu, *op. cit.*, p. 83-5.

Mai trebue să adaogem aici măcar, că sub numele de *Sânziène*, etc. şi *Drăgaică*, se înţeleg şi târgurile, iarmaroacele sau bâlciurile cari se deschid pe la 15 Iunie şi se închid sau *sparg* (spartul iarmarocului») la 24 Iunie sau a doua zi. Cele mai de seamă iarmaroace la această dată sunt la Buzău, Tecuci, Focşâni, Ipăteşti (Olt), Buda (R.-Sărat), Colentina (Ilfov), Giurgeni (Ialomiţa), Piteşti, C.-Lung, Cornăţel, Cărbuneşti şi Broşteni (Mehedinţi).

2. Cană de metal; pe turceşte, *ibrik*.

3. I. Neniţescu, *op. cit.*, p. 256.

o colibă din patru pari, îngrădită cu lemne tăiate; înăuntru aştern feregă şi tot cu feregă o şi acoperă. Fiecare grup de copii se sileşte să aibă *tenda* lui mai frumoasă ca a grupului vecin.

Fetele culeg şi ele flori de *taghıani*, le împletesc în cununi, culeg trandafiri (rose) şi cu aceste flori împodobesc *galeata* (mireasa), care nu este altcevà decât un ibric de aramă. Seara ies fetele însoţite de baieţi cu *galeata* prin sat, cântând cântecul *taghıani*:

Taghĭani, ghĭanizmata
Cocâza ş'ma micâza
Iu' nchisişĭ di-mĭ te-adâraşĭ?
— Inchisiĭ la naulĭ fraţĭ,
Naulĭ fraţĭ,
Gĭonĭ ninsuraţĭ,
Ninsuraţĭ,
Niisusiţĭ.

Taghĭani (*Simziène*) ghianizmata
. . . .
Unde ai pornit, unde mi te-ai gătit?
— Am pornit la cei nouă fraţi,
Nouă fraţi,
Tineri ne'nsuraţi,
Ne'nsuraţi,
Nelogodiţi.

Cu *galeată* merg la şase ori nouă fântâni să iea apă, întocmai cum fac cu mireasa, Sâmbătă, în ajunul nunţii. Dela fiecare fântână luând câte puţină apa, merg apoi mai departe, şi cum *galeata* este *mireasa*, i se cântă obişnuitul cântec de nuntă:

Umple soră, vearsă frate...

Inainte vreme, în seara de *taghıani* se socotià ca un sacrilegiu cântările în limbi străine; astăzi însă, fetele cari umblă la *kirii* (şcoli greceşti), cântă şi cântece din *dorurile greceşti*.

Inainte de a se despărţi fetele, aruncă în *găleată* câte un *dsimicò* (obiect de argint): inel, brăţare, cercei ş. a., după care o lasa toata noaptea sub un trandafir.

Băieţii, după ce au băut şi au mâncat în *tenda*, rămân şi dorm noaptea acolo.

A doua zi, băieţii şi fetele merg la pădure, cântând cântecele din ajun. Baieţii trag cu coada ochilor la fete, iar pe la prânz pornesc din nou catre sat. Fetele desbracă *găleata* şi o împart. Fiecare se uda pe cap cu apa din ibric, ca sa nu aibă durere de cap şi sa le creasca parul. Işi ieau odoarele puse în ajun, îşi împart florile şi se despărţesc cântând:

S' nu-ţĭ pară-arăŭ, găleată sor,
Că multe şopute nu te-alâgam,
Că diveară [1], ma s'bânăm [2]
Ma multe va te alâgam.

1. La anul.
2. Dacă traim.

Apoi îşi dau întâlnire la anul ce vine şi se despart urându-şi una alteia toate fericirile [1].

Cea mai completă descriere asupra acestei datine aromâne o găsim într'o mare colecţie de literatură populară, pe care credem nimerit a o da în întregime.

Tavianii este sărbătorită de toţi Aromânii cu mare pompă şi se poate considerà ca pur aromâneasca în Peninsula balcanică, deoarece popoarele conlocuitoare nu o sărbătoresc în felul Aromânilor.

Iată cum se face în Vlaho-Clisura:

In ajunul *Sf. Ioan*, adecă în 23 Iunie, toate femeile, nevestele şi fetele ies în grupuri-grupuri, la marginea orăşelului prin poieni şi pădure, ca să gasească buruiana numită *cusiţă*.

Fiecare nevastă sau fată, cum găseşte această buruiană, o *sĕamnă*, o înseamnă, adecă o leagă cu un fir roşu şi apoi o acopere cu frunze, ca nu cumvà sa vie altă nevastă sau fată şi să i-o găsească. Apoi se duce mai încolo, căutând mereu după *cusiţe*. Fetele şi nevestele din acelaş grup nu se păzesc unele de altele, ci pe când unele *sĕamna cusiţele*, celelalte se uită să nu vie vreun alt grup.

In tot drumul acesta, fiind sau nu însoţite de vreun bărbat, fac să răsune pădurea încântatoare ce se întinde ca o coroană deasupra orăşelului, de cântece. Aşà se plimbă prin padure, până însereaza de tot, când tot în cântece se reîntorc în orăşel.

Fetele, pe lângă *semnarĕa cusiţelor*, mai aleg tot felul de flori, printre cari nelipsita *sulhina* sau *surfina*, cum se mai zice, numită şi *gâlĕată*, trebuind sa facă gâlĕata la întoarcere în sat.

Pentru facerea *gâleţei* se strâng mai multe fete într'o casă şi după ce ieau un *ghium* sau *ibric*, pe când unele cântă cântecele obişnuite la gătirea miresei, celelalte gătesc *gâlĕata*, împodobind-o cu flori de tot felul. Ele au ambiţiunea să o gătească cât se poate mai frumos şi cu flori cât mai felurite, aşà că în ziua următoare, când două grupuri deosebite se vor întâmpinà în drum, să nu rămâie cu ruşine că *gâleata* cealaltă a fost mai frumos *adrata*.

Apoi, mărindu-se grupul cu neveste, fete mici, femei şi curioşi, *gâlĕata*, purtată de două fecioare îmbracate în haine de sărbătoare, e dusă ca şi mireasa, la trei *şopute*, sau cum se mai zice, la trei *fântâni*.

1. *Şezătoarea*, VIII, p. 76-9.

Dela fiecare fântână se iea apă şi când se umple *gâlĕata* la gura şipotului, celelalte fete cântă :

Umple, soro, vĕarsă, frate,
Si-lĭ dăm apă ali cripate...

Umple, soro, varsă, frate,
Să-i dăm apă întristatei,..,

cântec care se cântă şi miresei cu aceeaş ocaziune. Se înţelege că tot orăşelul e în mişcare şi răsună de cântece.

Pe la miezul nopţiĭ, fiecare se retrage acasă, după ce mai întâiu a fost condusă *gâlĕata* acasă.

In dimineaţa viitoare, în 24 Iunie, atât fetele cât şi nevestele, deşì obosite din ajun, că s'au culcat târziu, se întrec a se sculà desdedimĭneaţă şi tot grupuri-grupuri, îmbrăcate în haine de sărbatoare şĭ în cântece, se duc să culeagă *cusiţele* şi să prindă, dacă vor puteà, şi din *cusiţele* celorlalte grupurì.

Fiecare fată şi nevastă din grup îşi are *cusiţa* sa, pe care o smulge cu mânile anapoda, întoarsă fiind cu spatele spre *cusiţă*.

Nevestele, se cere ca să-şĭ lege mijlocul cu ele ca să fie sănătoase, să conceapă cu înlesnire şi să nu simtă dureri în momentul naşterii.

Fetele îşi *lĕaga* capul cu ele, adecă le înfăşoară dealungul cosiţelor, ca să le crească cosiţele.

Intorcându-se apoi, umblă fetele cu *galĕata* din casă în casă, cântând în tot timpul acesta şi având pe lânga dânsele câte doi-trei băieţi cu săbii de lemn, ca să le păzească, fiindcă alţĭ băieţi, tot înarmaţi cu săbii de lemn, pe cari şi le prepară de mult, le taie drumul prin ulicioare, cercând să le taie *galĕata*.

Aceştia sunt *gĭomli*, voinicii.

Dacă două grupuri se întâlnesc în drum, fetele dintr'un grup înconjoară *galĕata*, ca cele din grupul celalt să nu le-o vadă, putându-se întâmplà ca *galĕata* acestora să fie mai frumoasă şi să se dea de ruşine astfel.

Dacă văd însă că *galĕata* grupului advers nu este bine împodobită cu flori, n'o ascund de loc, ci o arată şi provoacă şi pe celelalte să facă tot aşà, dacă le dă mâna. Atunci să vezi epitetele ce capătă *galĕata* rău gătită !

Gĭomli din cele două grupuri cearcă să taie găleţile adverse, din care cauză se ĭeau la ceartă, pe când bietele fete tremură de frica pericolului de a-şi vedeà găleata tăiată.

Pentru ele, stricarea găleţii se explică a le merge rău tot anul

acela, ca şi cum găleata ar aveà o influenţă favorabilă sau defavorabilă asupra lor.

In casele unde se duc, dau câte puţină apă şi capătă câte un ban de argint şi ieau altă apă curată în schimb.

Cu apa din găleată îşi udă părul, ca să le crească *cusiţe* mari.

După ce au umblat îndestul, se întorc la casa de unde au pornit cu găleata şi din banii ce au câştigat fac o plăcintă şi alte de ale mâncării, petrecând ziua toată cu càntece şi dans, apoi se retrag, împărţind apa şi florile şi dorindu-şi la anul mai bine.

Aşà se practică acest obiceíu la Vlaho-Clisura, şi mai acelaş lucru se face în fiecare sat aromânesc, cu mici deosebiri.

La Bitolia, fetelor cari umblă cu găleată, li se dă faină, untdelemn şi bani. Florile obicinuite sunt sulfina şi *marandu*. Petrecerea ce se face *galĕàtilhei* se zice *a-beare, fac a bĕare*

La Aromânii din Veria şi jurul Veriei, Xirolivad, Selia, fetele, când fac găleata, aduc fiecare *asimicale*, obiecte în argint, cu cari, după ce le înşiră într'un fir roşu, înfăşoară galeata. Seara o gătesc şi o lasă să doarmă, după ce se întorc dela cele trei fântâni, iar dimineaţa umblă cu dânsa. Dacă două găleţi se întâlnesc în drum, fiecare din cele două conducătoare de găleată îşi dă reciproc câte un ban de argint.

Când se strică găleata, apa se împarte între fete şi se păstrează, fiind bună de spălat pe cap, ca să le crească părul şi să albească la faţă.

Tot aşà se face şi la Nijopule, unde se crede că *asimicalele* spălate cu apa aceasta nu mai înnegresc niciodată. Se obicinueşte în unele părţi, când se scoate prima *cusiţă* (Nijopule: ferigă), ca fata sau nevasta să aibă o *măşcătură* (bucată de pâne) în gură, fiindcă aşà e bine.

In unele părţi se explică în rău dacă *asimicalele* depuse în apa din găleată au înnegrit. In cazul acesta, stăpânii obiectelor înnegrite vor aveà să sufere cine ştie ce nenorociri, pe când cei ale căror obiecte au inălbit, vor trăi fericiţi şi le va merge bine în cursul anului.

La Avela şi mai în toate satele aromâneşti din Pind, se serbează în mare splendoare *tavnani*. Aci bărbaţii adunaţi toţi în *misuhori,* fac pe unul mai glumeţ mireasă şi după ce il pun călare pe măgar, străbat satul în lung şi lat, cântând şi împuşcând în vânt, de ai crede că nu e petrecere, ci luptă. Apoi trecând pe la cele trei

fântâni, unde pun pe mireasă să se închine (să *si nclina*), după cum este obiceiul, se strâng iarăş în *misuhori* şi aci, jucând şi cântând în lumina *dzadei*, petrec aşà până des dedimineaţă, pe când femeile sfârşesc obiceiul cam pe la miezul nopţii.

In Magarova, Târnova, Cruşova, bărbaţii ies împreună cu femeile în ajunul *Sf. Ioan* şi fiindcă serbarea aci se face foarte frumos, mulţi locuitori din Bitolia vin să asiste.

In privinţa numelui, *Taviani* vine din gr. ἅγιος Ιωάννης, cfr. *Sâm-ziene*.

Totuş observăm că deşi în 24 Iunie este Naşterea Sf. Ioan Botezătorul, poporul pe aceasta din urmă o numeşte *aviu Viani* (Sf. Iani), pe când prin *Taviani*, sau *Tagihani*, sau *Staghiană*, cum se mai aude, înţelege obiceiul descris de noi mai sus.

Iată acum şi diferitele cântece cari se aud cu prilejul acestei datine :

Când se strâng fetele la gălĕata :

— Taviani, vianismatàchia [1]
Cŏacâza ş-na nicăza,
Iu nı-ĕarăi, iu nı-alâgài,
Cu ţe gione ni-amintài?
— Sunu meru,
Sunu peru,
Sunu umbra di ciireşu.

— Sâmziène, ochi de Sâmziènĕ,
(Roşie ca) Gheorghina şi cea mai mică,
Unde erai, unde alergai,
Cu ce voinic (flăcău) te 'ndrăgostiai?
— Sub măr,
Sub păr,
Sub umbră de cireş.

Când se p rneşte galeata :

Taviani, vianizmata,
Cŏacăză ş-ma nicăză!
Iu nchisişi di-ni tĕ adăràşi
Di z-băgàţi giuplu ş-măruna [2],
Di-ni ţ-umpluşi mâinle cu neale,

Sânziene, *vianizmata*,
Gheorghină şi cea mai mică,
Unde ai pornit de mi te-ai gătit,
De ţi-ai băgat *giuplu* şi *măruna*,
De mi ţi-ai umplut mânile cu inele,

1. *Vianismatachia* este o etimologie populară. Am tradus-o după însemnarea ce rezultă din descompunerea cuvântului în *vianis* şi *matachea*. Observ însă că, pe caţi am întrebat în popor, nici unul n'a ştiut să-i dea o explicaţiune.

Cuvântul *amintai*, înseamnă propriu *câştig* (a câştigà); numai la Vlaho-Clisura l-am auzit şi cu senzul de: mă îndrăgostesc, fac amor.

Pomii: mărul, nucul, castanul, cireşul şi alţi câţivà sunt consideraţi de Aromâni ca sfinţiţi.

2. *Vianismata*, d-l Weigand o traduce prin buruiene de Sf. Ioan; *giuplu* şi *m ıruna*, sunt două feluri de haine femeieşti.

Di-nĭ ţ-umpluşĭ gĭechĭli cu mĕare?
— Inchĭşiĭ la naŏlĭi fraţĭ,
Naŏlĭi fraţĭ tuţĭ ninsuràţi,
Ninsuràţĭ, niinsuѕiţĭ,
Ni la nun, ni la furtàt,
Ni la nvĕastă ma muşat.

De mi ţi-ai umplut buzunarele cu mere?
— Am pornit la cei nouă fraţi,
Nouă fraţi toţi neînsuraţi,
Neînsuraţi, nelogodiţi,
(Neduşi) Nici la nun, nici la fârtat,
Nici la mireasă măi frumos

Altul :

Tĕ-aláxişĭ, tĕ-armâtusişĭ,
Gugulĭana-nĭi!
Spune ĭu ma ţâ nchĭsişĭ,
Mori, muşata nĭi.
Nĭi tĕ adràşĭ tută dĕ-asime,
Morĭ alĕapta-nĭĭ.
Spune ĭu-nĭ ţâ nchisişĭ tine,
Mori scriata-nĭi,
— Nĭi nchĭsiĭ la nŏaŭlĭi fraţi,
Gugulĭana-nĭi,
Nŏaŭlĭi fraţĭ nimsuraţĭ [1],
Mori alĕapta-nĭi!

Te-ai îmbrăcat, te-ai gătit,
Rotunjioara mea,
Spune unde ai pornit,
Fa, frumoasa mea.
Te-ai gătit toată în argint (cu obiecte de argint),
Fa, aleasă mea,
Spune unde ai pornit,
Fa, zugrăvita mea!
— Am pornit la cei nouă fraţi,
Rotunjioara mea,
La cei nouă fraţi necăsătoriţi,
Fa, aleasa mea!

Varianta :

Taghĭane, ghĭanesmătaghĭa,
Stăghĭană!
Dă-nĭ ĭubricul [2] să-nĭ bĕaŭ apă,
Staghĭană!
S-ţĭ bânĕază fratele aţel ma mare,
Stăghĭană!
Aţĕl ma mare ş-căvărnarlu,
Stăghĭană!

Taghĭane, ghĭanesmătaghĭa,
Stăghĭană! [3]

Sânziene, *ghianesmătaghia*,
Stăghiană,
Dă-mi ibricul să beau apă,
Stăghiană,
Să-ţi trăească fratele mai mare,
Stăghiană!
Cel mai mare, *cărvănarul* (chirigiu),
Stăghiană!

Sânziene, *ghianismătaghia*,
Stăghiană!

1. Se obişnueşte a se cântà *găletii* ca şi uneĭ mirese. Când fetele pornesc cu găleata, se face ca şi cum ar pornì cu mireasa. Cei nouă fraţĭ din cântec sunt legendarii nouă feţi frumoşi ai mamei sărace din basme, cari duc la sfârşit bun orice lucru, fiecare dintre dânşii fiind dotat cu toate cele nouă calităţi frumoase *(nŏauli hări)*, pe lângă una care excelează asupra celorlalte.

2. In loc de *ibric*, se zice şĭ *gălĕată*.

3. Se repetă la fiecare vers. Forma *Stăghĭană*, sf. Ieană, care se aude la Gropeşi, e o formaţiune, prin analogie după Stămărie, Stăvineri (Sf. Marie, Sf. Vineri), femeninul lui *sum* sau *sâm* (Sf.), care ne întâmpină în *Sâm-Gĭorgĭu* (Sf. George), *Sâm-Chĭetru* (Sf. Petru), *Sumedru* (Sf. [De]metru).

In privinţa femenizării Sf. Ioan în *stă-Gheană*, vezi Silca în *Gazeta Transilvaniei*, 1898, asupra *Sânzienilor la Români*.

Dă-nĭ ĭubrĭcul să-nĭ bĕau apă,	Dă-mi ibricul să beau apă,
S-ţĭ bânează fratele noljican,	Să-ţi traească fratele mijlociu,
Noljicanul, cujuharlu.	Mijlociul, cojocarul.
Taghıane, ghĭanesmătaghıa,	Sânziene, ghianismătaghia,
Stăghĭană !	Stăghiană,
Dă-nĭ ıubricul sâ-nĭ bĕaŭ apă,	Dă-mi ibricul să beau apă,
S-ţĭ bănĕază fratele ma nícu,	Să-ţi trăească fratele mai mic,
Aţĕl ma nĭc şi grămătic !	Cel mai mic şi cărturar [1].

VI. MUŢIREA CUCULUI ŞI ULIUL.

După credinţa Românilor de pretutindeni, cucul nu cântă decât dela *Bunavestire* sau *Blagovişlenie* şi până la *Sâmzanii* [2], când se înneacă cu *orz* sau cu *cireşe*. Din această pricină răguşeşte şi nu mai poate cântà [3]. Această din urmă credinţă se găseşte şi în cântecele populare ce urmează :

'Legea ta de cuc bălan,
Te-am *nămit* să-mi cânţi un an ;
Tu-ai simţit a *Sânziène*
Şi ţi-ai vârît pliscu 'n pene !

Cucuşorule balan,
De ce nu-mi cânţi câte-un an?
Ai cântat numai o lună
Şi ţi-ai luat ziua bună ! [4]

---

1. Papahagi, *Din lit. pop. la Arom.*, p. 745-9.

2. Zanne, *op. cit.* I, p. 452.— E N.-Voronca, *op. cit.*, p. 944.

3. Marian, *Sărbători*, III, p. 22-9: «cucul cum a sosit (la Bunavestire) şi s'a deslegat limba, îndată începe a cântà şi cântă necontenit până la *Sânziène*, iar atunci se *înneacă cu orz*, şi ne mai putând mai mult cântà, se preface iarăş în *uliu* şi astfel petrece el apoi peste iarnă, până la Bunavestirea viitoare».

4. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 449.— Marian, *Ornitologie*, p. 31-2 :

Legea ta de cuc bălan,
Ţi-am plătit să-mi cânţi un an ;
Tu nu mi-ai cântat de-un ban !
Mi-ai cântat pe munţi la oi,
Tot a scârbă şi nevoi.

Ibidem, p. 38 :

Legea ta de cuc bălan,
Ţi-am plătit să-mi cânţi un an ;
Când a fost la Sânziène,
Tu ţi-ai pus *clobanţu* 'n pene !

Această credinţă a izvorît de sigur din faptul că cucul nu cântă prin părţile noastre decât vara, adecă la începutul ei, cum tot cântecele populare adeveresc:

Frunză verde de *molotru*,
Veni postul lui Sân-Pietru,
Părăsì cucul *bungetul*
Şi mierliţa frăsinetul
Şi turtureaua
Vâlceaua
Şi leliţa maloteaua.[1]

Sau:

Cuculeţ cu pana sură,
Ce tot cânţi la noi pe şură?
Vara vii, vara te duci,
Mă mir iarna ce mănanci?
— Mănânc putregaiu de fag
Şi beau apa dintr'un lac
Şi cânt codrului cu drag![2]

Iata acum şi câtevà legende, cari se referă la aceste credinţe:

Intâia, culeasă şi scrisă în *Bucovina*, sună precum urmează:

Pasărea pe care o numim noi astăzi *cuc*, ci-că nu este cucul adevărat, ci soţia acestuia, *Sava*.

Cucul cel adevărat, care aveà pene de aur, nu se mai află acum pe pământ, ci e în cealaltă lume.

Dintru început, cine ştie când a mai fost şi aceea, cì-că trăià şi cucul împreună cu soţia sa Sava pe pământ, dar fiindcă soţia sa i-a fost necredincioasă, cucul a părăsit-o.

Aceasta a fost adecă aşà, că Sava s'a iubit cu *privighitoarea*. Cucul, ci-ca, prinzând-o că se iubeşte cu alta pasăre, s'a şupărat foarte tare pe dânsa şi-a mustrat-o foarte, zicându-i: cum de a putut să se iubească cu privighitoarea, cu o pasăre atât pe mică şi de urîtă, pe când el e cu pene de aur? Apoi după ce a mustrat-o şi şi-a descarcat tot aleanul inimii sale asupra ei, ci-că a părăsit pentru totdeauna pământul acesta plin de fărădelege şi răutate şi s'a dus în cealaltă lume, în raiu, iar pe Sava a lăsat-o aici în astă lume.

Sava văzând ca soţul său, cucul, nu glumeşte, ci o lasă şi se duce, l-a întrebat când şi unde să-l caute?

Cucul supărat i-a spus să-l caute, dacă voeşte, *dela Blagoviştenie până la Sânziene*, şi dacă până atunci l-a află undevà, bine de bine; dar dacă nu, mai mult să nu-l caute.

Sava cunoscându-şi greşeala şi voind a se îndreptà, cum au sosit Blagovìşteniile, *deauna* a şi început a sburà şi a-l căutà în

1. Colecţia mea; culegere din com. Ţigănaşi, jud. Iaşi.
2. Idem, din com. Ţepu, jud. Tecucìu.

toate părţile; şi l-a tot căutat până la *Sânziene*, dar nicăiri nu l-a putut aflà.

Şi nu numai atunci l-a căutat, ci şi de-atunci încoace, Savà, adecă pasărea ce-i zicem noi astă-zi *cuc*, deauna în tot anul începe pe la Blagoviştenie a cântà şi a căutà ne'ncetat până la *Sânziène* pe soţul său, pe cuc.

Şi fiindcă nici acum nu-l poate nicăiri aflà, de aceea Sava e foarte neastâmpărată; nu stă mult pe un pom, ci punându-se pe-o ramură şi strigând de câtevà ori: *cucu, cucu!*, îndată sboară pe altă ramură, şi tot aşà sboară din pom în pom, de pe o ramură pe alta şi strigă: *cucu, cucu!*, doară, doară îl poate aflà pe soţul său.

Inzadar însă îi este toată alergătura şi strigarea, căci cucul, soţul său cel cu penele de aur, e dus pe cealaltă lume [1].

O a doua legendă care se aude prin *Bucovina*, grăeşte astfel:

Au fost odată pe lume doi fraţi, cari niciodată nu umblau despărţiţi, ci totdeauna laolaltă, căutând multe de toate prin pă-

1. Marian, *Ornitologie*, I, p. 2-4. Legenda aceasta se pare că a dat naştere următorului cântec cules din jud. Covurluiu şi comunicat mie de d-l N. Gh. P. Covurlueanu;

Şi-am zis verde de mohor,
Cuculeţ de pe răzăr,
N'ai nici milă, n'ai nici dor!
— Eu am milă, am şi dor,
Numai n'am aripi să sbor,
Ca să sbor
Pe sub pământ,
La puicuţa în pământ,
Să-i pun capul pe picioare,
Să mă jăluiu ce mă doare:
Mă doare 'n piept şi 'n spinare,
De dorul puicuţii meale.
— Cuculeţ, tu un' te duci,
Vara vii, vara te duci,
Mă mir, iarna ce mănânci?
— Mănânc putregaiu de fag,
Şi beau apă dintr'un lac
Şi cânt codrului cu drag!

Iată şi o variantă a acestuia, culeasă din jud. Putna şi comunic. de d-l Gh. Mândru:

— Foaie verde de-alior,
Cuculeţ de pe răzor,
Tu n'ai milă, tu n'ai dor!
— Ba am milă, am şi dor,
Numai n'am aripi să sbor,
Ca să sbor pe sub pământ,
La măicuţa la mormânt,
Să mă jăluiu de-un cuvânt;
Să-i pun capul pe picioare,
Să mă jăluiu ce mă doare.
Mă ţine-un junghiu în spinare;
Nu mă ţine-aşà de tare!
Rău, maică, m'ai blestemat,
Să umblu din sat în sat,
Nebăut şi nemâncat;
Că m'ai blestemat la lună,
Ca să stau cu arma 'n mână;
Şi m'ai blestemat la nor,
Să fiu ţării-apărător!

In sfârşit, a treia variantă culeasă de prin jud. Buzău, urmează cu melodia ei în P. Ciorogariu, *Cântece din popor*, Bucureşti 1909, p. 912:

dure. După câtăvă vreme însă, cei doi frați, *Cucu* și *Sava* s'au rătăcit unul de altul și nu s'au mai putut găsì niciodată. Această despărțire le erà îndestul de amară și de aceea Dumnezeu, făcându-i-se milă de dânșii, i-a prefăcut în păsări, ca sa se întâlnească din nou.
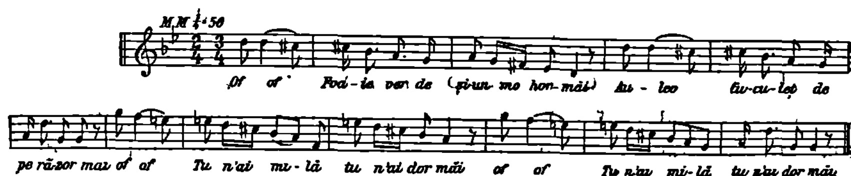
Umblau dară iarăș împreună, dar acuma nu-și mai erau dragi ca mai înainte, când își împărțiau pe din două tot ce aveau. Acum, ce aflà unul, mâncà singur și nu mai da și celuilalt, din care pricină adesea se supărau.

Aceasta însă n'a ținut mult, căci vazând ca nu se mai pot împăcà, s'au învoit să se desparta, iar când vor simțì nevoie să se întâlnească, și-au spus să se strige pe nume.

Dar nici așà n'au dus o mult, căci Cucu a fost împușcat de un vânător, iar sufletul lui a fost dus de către Dumnezeu pe cealaltă lume.

Mult l-a mai fost strigat Sava, dar înzadar i-a fost strigarea. Tocmai târziu, făcându-i-se lui Dumnezeu mila, l-a trimis iarăș în lume, dar numai între *Blagoviștenie* și *Sanziene*, și aceasta numai o singură dată. Intre aceste zile mari, cei doi frați au stat împreună, dar la *Sânziene* Cucul s'a dus iarăș din lumea albă și dus a rămas.

Frațiorul lui însă, Sava, necurmat îl caută și-l strigă: «Cucu, cucu!», de cum vin Blagoviștenii1e și până 'n Sânziene, crezând ca doar-doar îl va găsì; și dacă vede că nu-l mai află, tace și nu-l mai chiamă.

Of! Foaie verde și-un mohor,
Cuculeț de pe răzor,
Tu n'ai milă, tu n'ai dor,
Tu n'ai milă, tu n'ai dor.

Ba am milă, am și dor,
Numai n'am aripi să sbor;
Aripioare ce-am avut,
Un vânător mi le-a rupt.

D'așteaptă-mă, surioară,
Numai pân' la primăvară,
Să-mi crească de-o aripioară,
Să-mi crească de-o aripioară!

Și să sbor pe sub pământ,
La puicuța, la mormânt,
Să mi-o văd, să mi-o sărut,
Și s'o 'ntreb de ce-a murit.

Mă doare, tată, mă doare,
Mă doare 'n piept și 'ntre șale,
Mă doare, tato, mă doare,
Numai de dragul matale.

Mă doare, lele, mă doare,
Mă doare la inimioară,
Mă doare, lele, mă doare,
Numai de dorul matale!

Prin urmare de aceea auzim noi *cântecul cucului*, care nu-i altcevà decât strigarea Cucului de către Sava, între Blagoviştenie şi Sânziene [1].

O variantă a acestei legende, asemeni culeasă şi scrisă în Bucovina, zice:

O femeie a născut odată doi copilaşi *de-a gemenea*. Şi copilaşii aceia, din ziua în care s'au născut, tot o gură şi un plânset au ţinut vreo câtevà zile după olaltă, până ce în urmă au şi murit. Maica lor şi-a dat cea mai mare silinţă, doară-i va puteà reţineà dela plâns, dar de geaba i-a fost toată osteneala, căci n'a aflat nici un singur mijloc sau leac, prin care i-ar fi putut îmbunà sau *multcomì*.

Şi copilaşii după ce au murit, s'au prefăcut amândoi în două păsări. Se vede că aşà le-a fost împărţit dela Dumnezeu.

Unul dintre aceşti *gemanari*, zice că după ce s'a prefăcut în pasere, îndată a şi părăsit pământul şi s'a dus în Raiu, unde petrece şi acuma şi se numeşte *Cucu*, iar celalalt a rămas şi se afla până în ziua de astăzi aici pe pământ, şi se numeşte *Ştefan*.

Ştefan în tot anul începe a cântà, totdeauna dela *Blagoviştenie* şi până la *Sânziene*, şi a strigà în timpul acesta ne'ncetat de fratele său cel din raiu, tot: *Cucu, Cucu!*. Iar cel din raiu îl strigă pe fratele său, ist de pe pământ, tot: *Ştefan, Ştefan!*.

Se zice că numai întru atâta constă pomelnicul acestor doi fraţi, că se strigă ne'ncetat, dela Blagoviştenie şi până la Sânziene, numindu-se unul pe altul pe nume. Iară dacă nu s'ar strigà şi numì în răstimpul acesta unul pe altul, atunci nimeni nu i-ar mai şti, nici nu i-ar mai pomenì, căci de mult ar fi fost uitaţi cu totul [2].

Cucul, pasere dragă tuturor Românilor, îşi arată, în strigătul lui scurt şi răsunător, întreaga jale a sufletului său, îşi spune cea mai curată dragoste ce poate fi, pentru fratele sau soţul său dispărut. De aceea şi tinerii îndrăgostiţi sau sufletele amărîte chiamă cucul să le cânte şi lor, ca să-şi mai potoale cât de cât aleanul. Mărturisiri:

Cântă, cuce, nu tăceà,
Nu trage nădejdea mea!
Că nădejdea dela mine,
Ca şi gheaţa cea subţire:

Când o calci cu un picior,
Ea se rupe 'ncetişor;
Când o calci cu amândouă,
Ea se rupe drept în două! [3].

1. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 450-1.
2. Marian, *Ornitologia*, I, p. 7-8.
3. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 454.

Unde-aud cucul cântând
Si mierliţa suierând,
Mă fac broască la pământ,
Mă 'ntind ca un puiu de lup,
Pe mândra să mi-o apuc,
In braţe ca să mi-o strâng,
Oasele să i le frâng! [1]

Prin urmare, are un rost credinţa care spune că cine va împuşcà un cuc, această pasere cu inimă curată,—înainte de Sânziene, şi-l va frige, şi-l va mâncà fără pâne şi sare, iar capul i-l va purtà totdeauna cu sine, îl va îndrăgì şi-l va ascultà cu plăcere toată lumea, cum ori şi cui îi place să asculte cântecul cucului:

Bată-te crucea de cuc,
Cântă-mi bine, că te 'mpuşc
Şi te 'mpuşc, şi te mănânc,
Nici fript bine, nici sărat,
Numai prin cenuşă dat [2].

Cântecul cucului se socoteşte ca un bun mijloc de a cunoaşte mersul vremii. Dacă cucul încetează de a mai cântà cu mult înainte de Sânziene, e semn, că vara se va purcede întâiu cu căldură şi apoi va fi secetoasă [3].

Dovadă următoarele frânturi de cântece:

Frunză verde mărăcine,
Câte glasuri sunt pe lume,
Nu-i glas ca şi-al cucului,
Când e vremea plugului... [4];

Doamne,—ajută cucului,
Să sboare din cuibul lui,
In mijlocul câmpului,
Pe coarnele plugului.
Să sboare din sat în sat,
Că Dumnezeu l-a lăsat;
Să sboare din pom în pom,
Să-l audă orice om;
Să sboare din curte 'n curte,
Toţi copiii să-l asculte.
Cucul de nu ne-àr cântà,
Nice noi n'am mai arà;
Cucul de nu s'ar pornì,
Nice noi n'am plugărì [5].

Pe la Sânziene începând vremea cositului, cucul părăseşte ţara şi se duce, de îndată ce aude *batutul* şi fâşiitul coasei:

1. Comunic. de V. Ungurean, din com. Mitoc, distr. Sucevii, Bucovina.
2. Marian, *Ornitologie*, I, p. 36.
3. Cred. Rom. din com. Ţepu, jud. Tecuciu.
4. *Familia*, VII, p. 367.
5. Marian, *Poes. pop. rom.*, II, p. 25.

Câte păsări sunt pe munte,
Nu-s ca cucul de cuminte;
Câte păsări sunt în codru,
Nu-s ca cucul de cu *şodu'*;
Cum aude glas de coasă,
'Ndată lasă ţara noastră![1].

Dacă întâmplător mai cântă cucul şi după Sânziene, nu numai că timpurile vor fi rele, aducând foamete mare în acel an, dar, după credinţa populară, acest fapt aduce rosboaie grele şi alte nenorociri.

După Sânziene cucul încetează de a mai cântà, iar mai apoi se şi duce prin alte părţi. Poporul crede însă că după Sânziène cucul nu pleacă în ţerile mai călduroase, ci rămâne la noi, prefăcându-se în *uliu*. Sub acest *chip* petrece dânsul iarna şi aşteaptă Blagoviştenile, când se face iarăş cuc şi începe a cântà.

Iată o doină din *Bucovina,* în care găsim pomenită această credinţă:

— Cucule cu pene multe,
Ce te sui vara la munte!
Ian mai vino'ncoà la ţară,
Şi-i cântă 'ntr'o luncă rară
Şi-a ieşì nevast' afară
Şi cu drag te-a ascultà,
Prin luncă cum îi cântà.
Cucule cu limbă sfântă,
Du-te la mândra şi cântă,
Şi să-i cânţi pe cel pârâu,
S'o ajungă dorul meu!
Cucul merse şi cântà,
Nevast' afară ieşià
Şi pe cuc mi-l *hâcìì*
Şi din gură că-i vorbì:
— Du-te, *uliule,* la dracu',
Nu-mi mai sparge mie capu'!
— Nevastă, nevastă hăi,
Am umblat lumea 'mprejur,
Nime nu m'a făcut *uliu;*
Am venit la casa ta
Şi tu mi-ai pus poreclà.
N'am venit de capul meu,
M'a trimis drăguţul tău,
M'a trimis, ales de bine,
Să cânt în pomet la tine!
— *Uliule, uliule,* hăi,
Tu să n'ai parte de pui,
Până n'ăi cântă şi lui,
Pe-o crănguţă de arţar,
In poartă de *crăminar!*

O variantă a acestui cântec, asemenea din Bucovina, sună astfel:

— Cucule cu gura sfântă,
Mergi la puica mea şi cântă;
Şi îi cântă pe părâu,
Spune-i că te-am trimis eu,
Pe-o frunză de tămâiţă,
La uş'şoară la temniţă
Şi pe-o frunză de mărari,
La uşă la *creminari.*
Da' cucu' s'a supărat
Şi de-acolo a sburat;
Puica afară ieşià:
— *Hâş! uliule,* de-acolea,
Nu cântà 'n livada mea!
Da' te du de-i cântă lui,

1. *Familia.* VIII, p. 329.
2. Marian, *Ornitologia,* I, p. 127-8.

S'a 'ntâlnit cu ceialalţi :
— Iaca ce-am păţit, măi fraţi :
Am cântat lumea 'mprejur,
Şi nime nu mi-a zis *uli;*
(Dar) S'a găsit o blăstămată,
Ca să-mi zică *uli* odată.

Cu acest prilej, trebue să mai pomenim şi despre credinţele cari asemenea spun că *uliul* se face din cuc, dar nu în totdeauna la Sâmzènii, ci şi altă dată. Unii cred că uliul se face din cuc după ce acesta a cântat un an, iar alţii zic că tocmai după şapte ani cucul se preface în uliu [1].

Tot la aceste credinţe se referă şi zicala: «Ziua-i cuc, noaptea-i uliu», care se spune celui care are două feţe, adecă pe faţă se arată cum se cade, iar pe din dos «îşi dă arama», sau «îşi arată arama».

In *Bucovina* se aude: Ziua-i cuc, noaptea *cobeţ»* [2], vorbele cobeţ şi uliu fiind sinonime.

Prin *Moldova* de jos, se aude rar cuvântul *cobeţ*, dar se referă mai mult la *bufniţă*, *cucuveà*, *huhurez* sau *boghiu*, păsări nocturne, cari prezic a rău, cari *cobesc.*

---

1. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 442.— Despre cei şapte ani vorbeşte poate următorul cântec cules din distr. Rădăuţului şi comunic. de d-l I. E. Torouţiu; aici vedem însă *opt* în loc de *şapte :*

Foaie verde şi-un pelin,
S'a dus cucul cel bătrân
Pe *opt* ani la Rusalim
Şi-au rămas puii flămânzi.
Dar măicuţa cea bătrână,
A luat puii de mână
Şi-a sburat pe-o rădăcină,
Şi-a sburat între ogoară
Şi-a cules *grâuţ* din ţară
Şi-a dat la pui să nu piară.
Dup' un an cucu-a venit,
Puii lui că şi-a găsit;
Şi-a găsit puii în pene
Şi n'au vrut să-i zică «nene».
Cucul rău s'a supărat
Şi la cer că a sburat
Şi de-acol'a cuvântat.
Şi cerul s'a bucurat
Şi puii s'au supărat
Şi 'ncepură tare-a plânge,
Din inimă curgeà sânge!

2. Marian, *Ornitologia*, I, p. 128.

SF. PETRU ŞI PAVEL.

I. Postul Sâm-Pietrului.

Singura legendă pe care o cunoaştem asupra postului de dinaintea *Sf. Apostoli Petru* şi *Pavel* este următoarea :

Sf. Petru călătorià odată, nu ştiu cu *Sf. Pavel* ori cu *Sf. Dumitru*, când poposiră într'o seară la o crişmă. In crişmă, ca 'n crişmă : nişte oameni cam cu chef începuseră să joace înfierbântaţi. Stătură ei Sfinţii, şi priviră cât priviră, dar dela o vreme, cu voie ori fără voie, se pomeniră şi dânşii în rândul jucătorilor, cu cari jucară până mai târziu.

— Ce osândă le dai, Petre, îl întrebă celălalt Sfânt, pentrucă ne-au silit să jucăm fără gustul nostru?

Apoi, răspunse Sf. Petru, *am să le fac zi de post*, ca să-şi aducă aminte.

Şi de atunci, înainte de *Sf. Petru şi Pavel*, s'a aşezat un *post*, care le poartă numele lor [1].

Acest post se ţine pentru foamete, grindină şi sănătate la oameni şi la vite [2].

In ziua întâi a postului Sf. Petru şi Pavel, Româncele nu lucrează nimic în casă, deoarece în această zic că trec *Frumoasele* cari ar strâmbà trupul femeii găsite lucrând.

Tot în această zi, femeile leagă copilelor la grumaz *usturoiu* sau *pelin*, sau le pun la tălpi aceste plante, ca trecând *Frumoasele*, să nu le poată face nimic [3].

Prin unele părţi din *Ţara-Românească* se crede că cine se scoală în fiecare zi din acest post ca să privească răsăritul constelaţiunii *Cloşca*, nu va duce lipsă de nimica şi-şi va puteà săvârşì toate treburile [4].

1. Culeasă din com. Ţepu, jud. Tecuciu.
2. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 259.
3. Dat. şi cred. Rom. din com. Straja, Bucovina, comunic. de d-l D. Dan.
4. I. Ottescu, *Credinţele poporului român despre cer şi stele*, p. 21.

II. Sf. Petru.

In popor, sărbătoarea dela 29 Iunie, *Sf. Apostoli Petru și Pavel* sau *Paul*, se numește cu un singur cuvânt *Sân-Petru* [1], *Sân-Chetru* sau *Sân-Chietriu* [2], *Săn-Petru* [3], *Sâm-Petru*, *Sâmpietru* [4], *Sâm-Chetru*, *Săn-Pătru* [5], *San-Chetru* [6], iar în Macedonia: *Sâm-Chĭetriu*.

Intreaga zi se socotește ca o sărbătoare a *Sf-lui Petru (Petre, Piĭtrea)*, și numai cei ce se numesc din botez *Pavel*, *Pavăl* sau *Paul*, mai serbează această zi, ca fiind și a *Sf-lui Pavel*.

Poporul crede că *Sf. Petru* e mâna dreaptă a lui Dumnezeu și de aceea îl aflăm în povești, scoborându-se și amestecându-se printre oameni, alături cu Ziditorul, îndreptând la olaltă cele nu tocmai bine alcătuite, îmbucurând pe cei mergători pe căile dreptății și înfrânând pe trufași și pe rătăciți.

Tot ce face *Sf. Petru*, făcut și bine primit este și de Dumnezeu.

De unde vine această nelipsită tovărășie dintre Dumnezeu și Sf. Petru? Poate că avem o rămășiță din culturile antice, dar mai repede am socotì-o ca o influență a cărților bisericești și a cultului creștin, cari pretutindeni ne vorbesc de strânsa legătură dintre Isus Hristos *Dumnezeul* nostru și Sf. Apostol Petru.

Despre Sf. Petru ca apostol, găsim foarte puține tradiții în popor. Una ne spune următoarele:

In dimineața de *Joi-mari*, din săptămâna ce vine înaintea Paștilor, înainte de a cântà cocoșii a treia oară, oamenii se scoală și fac focuri prin ogrăzi. Se zice că aceste focuri închipuesc focul la care a fost oprit și ispitit Apostolul Petru, lângă care s'a lepădat de Isus Hristos, în noaptea când Mântuitorul a fost prins și mai înainte de care îi zisese: «Petre, înainte de a cântà cocoșul de trei ori, te vei lepădà de mine» [7].

Credința îndeobște a tuturor Românilor este că. *Sf. Petru* ține

1. In Oltenia și Țara-Românească.
2. In Moldova.
3. Frâncu-Candrea, *op. cit.*, p. 105.
4. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 74.
5. Pe valea Bahnii, jud. Mehedinți.
6. *Calendar folcloristic* pe 1910, la zi.
7. I. A. Zanne, *op. cit.*, IX, p. 308-9.

cheile raiului şi numai el este în putere să primească în acest locaş de veşnică odihnă pe cei drepţi [1].

Chipul lui nu se vede; totuş în *Moldova*, şi anume prin jud. Fălciu, se crede că *Sf. Petru* stă împreună cu *Sf. Pavel* în lună; Sf. Petru de-a dreapta şi Sf. Pavel de-a stânga [2].

Această credinţă asupra şederii lui *Sf. Petru* în lună, o găsim şi în *Bucovina,* însă pe acolo se zice că alături de dânsul se află un cal şi un ciubăr plin cu sânge.

Intr'adevăr, se povesteşte că Sf. Petru a alungat un cal pe care nu l-a putut prinde decât în lună, unde l-a şi săgetat. Dar Dumnezeu a făcut să rămână acolo, şi de aceea se vede lângă Sf. Petru un cal şi un ciubăr, în care şi acum picură sânge [3].

Sf. Petru fiind *chelar*, el nu păstrează numai cheile raiului [4], ci şi toate cheile încăperilor cereşti; este chelarul curţii dumnezeeşti,

1. *Şezătoarea*, II, p. 160.
2. *Etym. Magn. Rom.*, p. 1345-6.
3. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 619-20.
4. *Ibidem*, p. 1265-6: O femeie a avut 7 bărbaţi şi 7 rânduri de copii, dar şi mare noroc la avere. Pe toţi copiii i-a pus la cale, ba şi pe slugile şi copiii slugilor ei. Făcuse un sat de oameni şi la toţi le dăduse vite, le făcuse gospodării. La urmă, fiind bătrână şi gândindu-se că de măritat nu se mai puteà mărità, pentru ce să muncească? Hai că ea se duce la raiu!

Copiii o roagă... Ea nici nu vrea să ştie. Işi iea rămas bun şi le spune că dacă n'a venì până într'un an, să n'o aştepte.

Merge în grajd între cai şi zice: «Cai, căişorii mei, care vrea să meargă cu mine în lume»? Iată că o iapă bălaie se apropie şi pune botul pe umărul ei. «Tu, *bălăucă,* vrai să mergi cu mine? Bine, zice baba, hai!» Se suie baba călare şi porneşte.

Tocmai la un an ajunge sub un deal; sus erà *raiul* şi Domnul Hristos cu *Sf. Petru* şi Sf. Neculaiu se jucau cu mingea; iacă o zăreşte Sf. Petru pe babă şi vine la ea.—«Stăi, babă, nu te suì, c'aicea-i raiul!»— «Da' tu cine eşti», îl întreabă baba răstit.—«Sunt Sf. Petru».

— «Dacă eşti Sf. Petru,
Bată-te în dos cu pietre!
Hai, bălaie, la raiu!»

Şi porneşte mai departe. Vine Sf. Petru şi spune la ceilalţi. Merge Sf. Neculaiu. Şi pe el îl întreabă baba cine-i. El îi spune: — «Sunt Sf. Neculaiu!»

— «Dacă eşti Sf. Neculaiu,
Bate-te în dos c'un maiu!
Hai, bălaie, la raiu!»

fiind mai mare peste grânarele pline, din cari trebue să împartă pe la dobitoace [1].

După credinţa poporului român din *Bucovina*, Sf. Petru *face* sau *fierbe* trei zile necontenit *piatra* adevărată, iar nu grindina, spre a o *mărunţì*, ca să nu vatăme câmpurile, aşezările omeneşti şi pe oameni. Când se aude *forcotind* în cer, adecă atunci când tună înnăbuşit, ca un clocot, se crede că Sf. Petru *fierbe piatra* [2]. Pentru aceasta Sf. Petru se serbează trei zile, dela 29 Iunie—1 Iulie incluziv.

Afară de rostul pietrii sau al grindinii, el mai orândueşte, după credinţa Românilor din *Bucovina*, căldura şi ploaia; gerul nu-l sloboade Sf. Petru, ci Dumnezeu [3].

Când oamenii se trufesc şi nesocotesc puterea dumnezeească, atunci Sf. Petru chiamă *Balaurii* şi cu dânşii se ajută la bătutul lumii cu *piatră*, balaurii o fac măruntă fierbând-o, iar Sf. Petru o *dă*, adecă face ca nourii să ploaie cu piatră [4].

La scaunul de judecată, Sf. Petru însoţeşte pe Dumnezeu, dar adesea judecă şi el singur, şi mai ales pe *beţivi* [5], dela cari a pătimit multe în călătoriile sale prin lume.

Când Sf. Petru plesneşte din biciu, din *sflichiul* sau *pleasna* biciului sar scântei, cari căzând pe pământ se prefac în licurici [6].

Dintre legendele Sf. Petru, adecă dintre povestirile întâmplărilor cum Sf. Petru a ajuns Sfânt şi atât de plăcut lui Dumnezeu, n'am putut aflà până acum decât una singură, şi care urmează:

Merge Domnul Hristos. — «Ce cauţi, babă, pe aice şi ce te vâri în raiu? D'apoi nu ştii c'ai avut 7 bărbaţi?» — «Da' cine eşti tu, că ştii aşà de bine»? — «Sunt Dumnezeu!»

— «Tu, Doamne, i-ai dat,
Tu i-ai luat,
In tine i-ai băgat!
Hai, bălaie, la raiu!

Vine şi Dumnezeu şi-i spune: — «Deschide-i, Petre, porţile, că nu scăpăm de babă; şi apoi nu a fost aşà de rea, şi a câştigat: copiii şi casa şi-a pus la cale şi pe o mulţime de oameni i-a miluit şi a fericit, şi-a câştigat raiul; las-o să intre!»

Şi tot a intrat baba în raiu.

1. *Şezătoarea*, VI, p. 106.
2. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 803.
3. *Ibidem*, p. 402.
4. *Ibidem*, p. 802.
5. *Ibidem*, p. 915.
6. Marian, *Insecte*, p. 51.

A fost odată şi odată

Şi de-atunci e vreme multă,
Sănătate cui ascultă,

a fost un biet dascăl de strană, bătrân cât tata Noe, şi babă tot aşà de bătrână aveà, dar feciori nu. Şi le erà mare jale de asta, că uite, ca mâni-poimâni închizi ochii, şi nu-ţi rămâne pe urmă unul măcar, care să-ţi deie o bucăţică de pâne şi să zică: «Dumnezeu să-l ierte pe tata!»

Şi cum spun, jelià şi el, jelià şi baba, dar ce folos! Ori cât ai plânge lângă un putregaiu de lemn, e tot în pustiu, că el mugur verde nu mai dă. Aşà şi cu bătrânii noştri. Putinţă să aibă şi ei feciori din trupul lor, vedeau ei bine că nu mai este; dar aşà, leaca de nădejde din cuget nu şi-o poate omul adormì!

Mai trec ani mulţi pe urmă şi iaca lui Dumnezeu bătrânul îi vine prin minte să facă o minune mare. Imbracă straie vechi, îşi pune căciulă miţoasă pe creştet şi glugă de mocan pe spinare, în glugă îşi iea fel de fel de buruiene şi hai pe pământ. Umblă încoace şi încolo şi ajunge şi la casa dascălului, strigând:

Hai la mere boiereşti,
Hai la mere domneşti;
Oricine a gustà,
Indat'a purcede grea!

Elei, dascăle, se miră baba, ce zici?

Ce să zic? Ia să luăm şi noi un măr, să nu ne ţinem căiţi.

Chemă apoi pe cel cu merele, se învoì în târgueală şi cumpără unul.

Uncheşul plecă în drumul lui mai departe, iar baba dascălului, în grabă mare şi cu bucurie nespusă, mâncă din trei muşcături mărul, şi acum îi mai rămâneà să aştepte. Aşteaptă o lună, două, nouă, şi la soroc, o apucară durererile facerii: chemă îndată o moaşă, chemă pe alta, tot din cele mai pricepute, dar degeaba. Copilul nu vrea să se nască şi biata dăscăliţă se chinuià din greu şi-şi blăstămà dorul de feciori.

Dascăle, grăì târziu o moaşă, du-te de chiamă pe cutare vrăjitoare, că aceea se pricepe mai mult decât noi.

Dascălul porneşte într'o goană şi se întoarce cu meştera. Asta se uită, ispiteşte ce s'a mai întâmplat ieri, ce-a mai fost alaltăieri, şi

la urmă iea o furcă de tors şi-un cosor, şi punându-le pe pieptul bolnavei, strigă:

— Dacă eşti fată, naşte-te şi iea-ţi furca în brâu; dacă eşti fecior, ieşi la cosor!

Şi s'au auzit atunci:

— Ba nu m'oiu naşte, mătuşă, pentru nişte fleacuri mărunţèle ca aistea!

Acuma de-abià s'a dulmăcit vrăjitoarea, că pruncul din pântecele babei nu erà oricine; apoi, cum mai auzise şi despre alţi feciori de crai cari nu s'au născut până ce nu li s'a făgăduit marea cu sarea şi multe alte minunăţii de pe lume, a zis:

— Dascăle, alt chip nu-i de făcut, decât să-l amăgeşti, că i-i da cutare lucru.

Apoi începù dascălul:

Ieşi, fiule!

— Ba nu, răspunse pruncul, că de geaba nu vreau!

— Ieşi, că te-oiu creşte mare şi ţi-oiu da de nevastă pe fata ispravnicului.

- Pentru atâta numai, nu mă trudesc eu, tătucă!

— Ieşi fiule, că ţi-oiu face mireasă pe fata postelnicului.

Nici pentru atâta nu mă ostenesc.

— Că ţi-oiu da pe cutare, că ţi-oiu face aşà şi pe dincolo, că uite, ţi-a trimis răvaş fata lui Vodă.

Aş! Băietul luase pe «nu» în braţe, şi cu nimica nu se învoià.

Ieşi, fiule, că moare biata maică-ta!

— Las' să moară, că asta-i osânda lui Dumnezeu!

— Ei, aici a sfeclit-o dascălul. Pică pe gânduri şi se gândì mult, şi se gândì până ce auzì şi pe vràjitoare zicând:

— Să ştii, dascăle, că are să-ţi moară şi dăscăliţa şi pruncul, şi păcatul cel mare al tău va fi. Am să te învăţ eu cevà, dacă m'ai ascultà. Pune urechea pe pragul casei şi ascultă graiul ursitoarelor. Din cuvântul lor, tu lesne vei aflà cheia, dar să ştii atâta: că cine ascultă ursirea, moare de moarte năprasnică.

— C'apoi ia să vezi! suspină dascălul; pentru mine tot una-i, o rogojină veche pe care nici câinii n'ar roade-o. Ce să mai trăesc! Sapa şi lopata, şi-o mână de ţărână 'n ochi. Feciorul să-mi trăească şi să mă urmeze în lume, că eu mi-am trăit traiul, mi-am mâncat mălaiul şi de-acuma, aleluia!

Şi mai mult pe gânduri nu stătù. A pus urechea pe prag şi-a ascultat şi-a auzit cum grăià una din ursitoare:

— Petreà, feciorul dascălului, nu se va naşte până când tatăsău nu i-a făgăduì de nevastă pe *Zâna făr' de tata*. La urma urmei pruncul are să se facà sfânt.

Grăì apoi a doua ursitoare:

Cartea vieţii lui stă deschisă pe o masă, în chilia de piatră dela *Izvorul Iordanului*.

Iar a treia ursitoare, care în totdeauna rosteşte aceleaşi cuvinte, sfârşì:

— Cine ne-a ascultat întru furiş, de mâna pruncului să moară!

Dascălul, auzind acestea toate, se umplù de bucurie şi de spaimă, dar tot mai mare îi fu bucuria, şi de aceeea strigă:

— Ieşi, pruncule, şi te naşte, că ţi-oiu da de nevastă pe Zâna făr' de tată!

Pruncul se născù, dăscăliţa se sculă şi începù să-l îngrijească.

Zilele treceau spre bucuria bătrânilor, dar veşnic îşi aducea aminte dascălul de osânda ursitoarelor şi pentru asta, făcând sfat cu baba, se hotărî să-şi aşeze feciorul într'un sicrieş frumos şi să-i dea drumul la vale, pe apa Iordanului.

— Că, zicea el, dacă Dumnezeu ne are în grijă, nu l-a lăsà să se prăpădească, ci-l va aduce spre vieaţă!

Şi aşà, sicriul cu pruncul pornì în jos pe apă, părinţii îl petrecură cu ochii cât putură şi apoi, când îl prăpădiră din vedere, intrară în casă, plângând amândoi.

Plutì sicriul mult, până când într'un târziu ajunse la castelul cel mare şi luminat al celor trei *ursitori*.

Şi ursitorii aceştia ce-s? Trei mocani.

Cei trei mocani dară, s'au sculat când l-au văzut venind, l-au prins cu cângile şi cercetându-l, găsiră întrânsul odorul şi-l scoaseră afară. Şi s'au bucurat mult, s'au bucurat că pot să crească şi ei un suflet venit de peste ape; l-au sburătăcit, l-au făcut frumos, să se uite lumea la dânsul ca la o făptură dumnezeească. Iar la nouă ani, când se făcuse băieţandru, îl chemară cei trei ursitori la ei şi cu glas răspicat i-au zis pe rând:

— Să te duci, Petre, şi găsind pe zâna făr' de tată, să ţi-o faci dragă şi să ţi-o iei de nevastă.

Iar al doilea:

Să ceri dela tatăl tău cartea vieţii tale!

Şi cel din urmă:

— Ascultă băiete: să nu cumvà să uiţi porunca ursitoarei de-a treia şi să nu omori pe dascăl!

Băietul le sărută mânile la tustrei, se închină pân' la pământ şi plecă în sus pe malurile Iordanului.

Mers'a mult, o lună, două, cât ar fi mers el, eu nu ştiu, dar ştiu c'a ajuns la casa lor cea bătrânească, unde şi-a găsit părinţii sănătoşi. S'au bucurat cu toţii şi s'au ospătat la olaltă, dar vremea treceà, şi după socoteala feciorului, vremea erà scumpă.

— Tată, grăì feciorul, să-mi spui unde-i cartea vieţii mele?

Dascălul stătù o clipă pe gânduri, îşi aduse aminte de vorbele ursitoarelor şi zise:

— Cartea vieţii tale stă deschisă în chilia de piatră dela Izvorul Iordanului; du-te şi ţi-o iea.

— M'oiu duce, tată, dar mai înainte de pornire trebue să te omor. Cine se măsoară cu rândueala lui Dumnezeu, vrednic de osândă este; cine ascultă sfaturile tainice ale ursitoarelor, după hotărîrea lor se cuvine să moară!

Luă apoi o secure şi ridicând-o în sus, îi despică în două oasele capului. Pe urmă, sărută mâna maică-sei, îi cerù iertare şi plecă la drum,

Şi la sfârşitul anului
Ajunse la izvorul Iordanului,

la chilia de piatră.

Inăuntru erà o masă săpată în stană şi un covor frumos peste dânsa, iar pe covor sta cartea zilelor lui Petrea. In cartea asta a vieţii se află, ci-că, scris tot ce are să pătimească omul în lumea lui Dumnezeu, de când se naşte şi până când moare.

Toate după rânduealâ pân' acù, dar Petrea stătù pe gânduri:

— Unde mă duc eu? se întrebă dânsul.

Şi deschizând cartea, cetì.

— Să te duci, să te răsboeşti cu *Şuga*, feciorul *babei Racoroaiei*, duşmanul Zânei făr' de tată!

Ce să facă! Pornì, întrebând din om în om, din sat în sat, din târg în târg, peste ţări şi mări, până când dădù Dumnezeu şi ajunse şi la curţile căţăluşei celeia, hapsâna Răcoroaia care mâncà numai carne de om.

Baba, bună-bucuroasă că i-au venit în mână bucate dulci pentru ospăţ, îi zice:

— Bine-ai venit la noi, voinice! Dar ce mai veste-poveste?

— Venii cu treabă pân' la Şugă, feciorul dumitale, răspunse Petrea.

— Ai, şi ţi-i lucru cu grabă, cum văd eu. Ia poftim în casă, drumeţule, şi te mai hodineşte o leacă.

Petrea căută în carte şi cetì tot ce-i trebuì, şi apoi ascultă şi de îndemnul babei.

— Până una alta, dragul mătuşii, te-aş rugà să ieai oamenii aceştia morţi şi să-i svârli în cuptor ca să se pârjolească cum se cade, că eu mă suiu în pod. Am acolo puţintel de lucru şi viu îndată.

Da' Petrea, ştiind că cotoroanţa de babă se suie în pod ca să-şi ascută dinţii, îi zise:

— Aleu, mătuşă Răcoroaie, da' cum socoteşti dumneata c'aş puteà face eu una ca asta? Nu vezi? Căruţul ista-i mititel şi scurt şi oamenii îs cât o prăjină de lungi. Cum să încapă ei, de; spune şi dumneata: se poate?

Baba făcù nişte ochi cât pumnul, şi zise:

— I, că nepriceput te-a mai făcut mă-ta! Ce dracu, par'că eşti crescut în pădure!

Şi baba, ca să-i arate, se suì în cărucior, îşi puse capu'n piept şi genunchii sub barbă şi se făcù ghem. Lui Petrea atâta-i trebuià: mâna repede pe căruţ, şi fă-i, voinice, un vânt, să se oprească tocmai în fundul cuptorului plin cu jăratec. Căruţul durue în pară şi baba Răcoroaie pocneşte în mijlocul jarului, dar nu aşà, ca un ou pus în spuză ca să se coaca, ci ca o gură de tun, umplută pe de-a'ntregul cu iarbă de puşcă!

S'a fost cutremurat pământul, nu altcevà [1].

---

1. Acest episod, cu aruncarea babei în cuptor, îl aflăm şi în alte legende, dintre cari cea a *Capcânilor* sună precum urmează:

Puţini oameni or fi, cari să ştie cum au fost *Capcânii* ori *Capcăunii*. Despre dânşii atâta cunosc eu că surori n'aveau, ci numai o mamă care-i năşteà, iar la bătrâneţe îi îngropà, şi baba rămâneà veşnic în vieaţă.

Capcânii nu mâncau decât carne de om coaptă 'n cuptor, şi de asta dânşii umblau să-i prindă, iar mă-sa îi coceà. Mama Căpcăunilor îşi făcuse vase mari de fier, cu câte patru roate, şi stăteau la gura cuptorului. In ele se suiau sărmanii, oameni, iar baba le făceà vânt, să-i prăjească în foc.

In mânile Căpcăunilor picà odată un copil. Baba îi spuse să se suie în covata de fier, dar băietul nu voì, ci se prefăcù nepriceput,

— Sui, băiete, în covată!
— Suĭ, mătuşă, şi-mi arată!

Şi baba s'a suit ca să-i arăte, dar nu mai avù vreme să se dea jos, căci s'a trezit în cuptor, de unde au scos-o alde fiu-so, prăjită-rumenită, gata!

Iar Şugă, feciorul babei, dela castelul Zânei făr' de tată, cum aude, din vânturi miroase a primejdie şi vine văjâind :

— Ce-ai făcut, hoţule ?

— Faptă bună, poruncită de Dumnezeu, răspunde Petrea.

— Şi nu socoţi că vorbeşti făr' de măsură ?

— Cugetul mi-i în cap şi vorbele pe limbă !

— Ei, băiete, băiete, ori eşti cinevà, ori vrei să mă sparii pe mine !

— Cu spaima nu umblu, că nu te ştiu aşà de fricos, ci lasă-ţi odată nedumerirea şi hai la luptă pe vieaţă şi pe moarte. Alege-ţi !

Căpcăunii ceia or mai fi trăind poate şi acum, dar izvorul lor secând, odată cu dânşii li se va stânge şi neamul. (După spusa fratelui meu Vasile, com. Ţepu, jud. Tecuciu).

C. Teodorescu, în *Şezătoarea*, I, p. 232-5: «...că tare de mult, au intrat Tătarii în ţară aici şi între mulţi robi ce au luat, erà şi o fată mare de loc dintr'un sat din apropierea târgului Neamţ.

Pe aceşti robi, ducându-i în ţara tătărască, după ce i-au împărţit între ei, fata şi încă cu alţi câţivà au fost luaţi de un tătar, duşi acasă şi aleşi: pe cei tineri puşi în cuşcă mare de fier, iar bătrânii lăsaţi pe afară şi întrebuinţaţi la diferite munci. In cuşca unde a fost vârîtă fata cu ceilalţi tovarăşi, erau dejà mai mulţi oameni tineri şi copii. Acolo le dà demâncare numai pâne cu miez de nucă ; şi fata vede că din timp în timp scoteà câte unul care erà mai gras şi pe care nu-l mai aduceà înapoi. Pe aceştia-i mâncau, după ce-i frigeau în chipul următor : aveau un cuptor mare, pe care, după ce-l înfierbântau, aduceau un rob îngrăşat, şi punându-l pe o teleguţă anume făcută, ca o lopată cu roate, îl repeziau în cuptor de viu, astupau apoi la gura cuptorului, şi după ce se frigeà, îl scoteau şi mâncau.

Intr'o zi, ducându-se Tătarii toţi de acasă, a rămas numai o Tătăroaică bătrână, însărcinată să gătească bucate, pe când or venì ceilalţi. Baba vine şi scoate tocmai atunci pe acea fată din cuşcă, o duce la cuptor şi-i arată să se suie pe lopată.

Baba zice :

— Pas, fată,
Pe lopată !
— Pas, babă, de-mi arată,

răspunse fata.

Baba, crezând că fata voeşte ca ea să-i arate cum să se aşeze pe lopată, s'a pus să-i arate. Indată însă ce fata a văzut pe baba pe lopată, repede i-a făcut vânt în cuptor, a astupat la gura cuptorului, apoi ieşind de acolo, şi nevăzând pe nimeni prin casă sau împrejur, a dat drumul la robii din cuşcă şi aşà au fugit cu toţii».

— Din ărmuri nu ne-om bate, vorbì feciorul Răcoroaiei, că arma i poznaşă; din trântă ne-om încercà, voinice, că trânta-i dreaptă şi de Dumnezeu lăsată; iar mai înainte, să ne punem la masă şi să ne ospătăm ca fraţii.

Bucatele s'au întins ca ieşite din pământ, dar Petrea gura pe ele n'a pus; l-a lăsat pe Şuga să mănânce, şi când ticălosul s'a săturat şi l-a poftit pe voinic la trântă, Petrea a şi sărit. Sta soarele în prânzul cel mare, când cei doi se apucară pe după umere: hai, hai, întâiu tot pe loc, pe loc, pe urmă cu braţele tot mai înveninate, iar către amiază, lupta lor erà o urgie nu altcevà. Pe Petrea îl ajunsese foamea şi setea.

Şi soarele înţepenise deasupra capului şi ardeà cumplit.

Atunci deodată se văzù venind din brâul sfântului soare o porumbiţă cu o sticluţă de apă în unghii.

— Stropeşte-mă, pe mine, porumbiţo, strigă Şuga afurisitul, că dacă nu, te ucid.

— Ba răcoreşte-mă pe mine, Zână-Zânişoară, că pentru tine îmi primejduesc vieaţa!

Vezi, Petrea ştià din cartea lui tot ce aveà să i se întâmple!

Şi cum spun, porumbiţa se lăsă uşoară şi-l răcorì pe feciorul dascălului. Petrea căpătă putere, apucă pe Şuga vicleanul pe sub coaste şi-l întinse pe pământ, fără zile. Aşà! Pe urmă îl asvârlì în cuptor, să-l mistuească focul, iar după asta, scoţându-i afară scrumul, îl svârlì în vânt, ca nici pulberea să nu se mai aleagă de dânsul!

Acuma nimica alta nu-i mai rămâneà de făcut, decât să plece spre Zâna făr' de tată, din cel castel măreţ, departe, departe. Ce să-l înfrângă pe dânsul greul drumului! Când sufletul tău sboară pe aripa dragostei, mergi şi puţintel îţi pare dacă ai picioare ori ba, dacă ţi-i foame, dacă ţi-i sete, ori nu!

A mers şi-a ajuns şi Zâna cea năzdrăvană, simţindu-l pe aproape, i-a ieşit înainte ca să-i mulţumească pentru înfrângerea lui Şuga.

— Las, nu-mi mai mulţămì, grăì Petrea, că şi eu îţi sunt dator cu cevà.

Pe urmă s'au pus la vorbă despre una şi alta, şi tăinuind aşà, s'au apropiat din ochi şi din inimă, s'au sărutat şi s'au cuprins în braţe. Şi-a vorbit Zâna:

— Petre, logodnică îţi sunt, dar nevastă nu ţi-oiu fi, până

când nu-i învià pe tatăl meu, bolovanul ista de piatră, vrăjit de atâţia ani de baba Răcoroaia şi de feciorul ei.

Petrea căzu pe gânduri, şi deschizând cartea zilelor lui, cetì cu băgare de seamă, se lumină şi zise:

— Dă-mi, mireaso, două sticluţe.

Zâna i le aduse, el le pune în brâu, îşi luă rămas bun şi plecă mai departe. Incotro? Spre cei doi munţi, cu vârfurile în nourii cerului, duşmani de mii şi mii de ani, cari se bat pururea capete în capete, a vrăjmăşie. Din răsboirea lor, purced două izvoare, unul de apă vie şi altul de apă moartă.

I, Doamne, Doamne, bune-or mai fi apele acelea, dar cine focul negru să se poată apropià de munţi şi să iea o picătură, două!

Petrea se odihnì o leacă la picioarele lor, şi deschizând cartea, cetì:

— Când a sta soarele 'n cruce, munţii şi-or contenì lupta pentru o clipă; cine se bizue, iea apa şi fuge.

Feciorul aşteptă, soarele ajunse drept deasupra, şi cei doi munţi vrăjmaşi se opriră. Petrea se repezì ca un smeu, luă în cele două sticluţe apă vie şi apă moartă, şi cu multă bucurie în suflet pornì înapoi spre logodnica lui.

Ajunse la castel, stropì stana de piatră întâiu cu apă moartă, pe urmă cu apă vie, şi împăratul, tatăl feteĭ cel adormit de atât amar de ani, se trezì, se frecă la ochi şi zise:

— A, măi draga tatii, că mult mai dormii şi eu!

Şi-i răspunse fata:

— Ei, tătucă, dormiai dumneata mult şi bine, dacă nu erà Petrea voinicul ca să te trezească pe dumneata din somnul de moarte, iar pe mine să mă scape de ruşine!

Pe urmă s'au pus tustrei la povestit, şi înţelegând împăratul cum stă pricina, împreunat-a mânile feciorilor lui şi datu-le-a blagoslovenie împărătească; ba în grabă vestì şi noroadele lui cele multe, că peste puţin îşi va nuntì fata.

Nunta i-a fost mare şi minunată, că pe atunci toate erau din îmbielşugare pe pământ, iar nu ca astăzi.

Să mă credeţi!

După nuntă, de, traiu, dragii mei; câte un necaz, aşà, au avut şi ei ca orişicare om, mai ales când murì împăratul, dar multă vreme nu i-a usturat inima. A murit? Dumnezeu să-l ierte şi pe noi să ne povăţuească. Că vedeţi, Petrea se ridicase acuma împărat

Şi a domnit ani şi ani spre fericirea noroadelor, cincizeci de ani, dacă nu şi mai mult. Impăratul a îmbătrânit şi împărăteasa aşijderea. Intr'o bună zi, cade Zâna bolnavă la pat şi se duce. Petrea-împărat o îngroapă cu multă jelanie şi apoi, văzând că nu are urmaş, alege din cuprinsul împărăţiei lui pe unul, voinic la trup şi luminat la minte, îl pune în scaun, împarte milostenii tururor nevoieşilor, îşi iea rămas bun dela toţi, şi pleacă 'n lume.

Şi cum erà el bătrân, mult i-a trebuit să meargă, până să ajungă la chilia de piatră dela izvorul apei Iordanului. Acolo s'a călugărit întru numele Domnului spre ispăşirea păcatului cel mare.

După vieaţa de schivnic, Dumnezeu îi încercă de mai multe ori credinţele şi aflându-l sfânt şi curat, îl luă cu sine în pământurile tainice ale cerului, unde noroadele cerului sunt înmiit mai multe ca pe pământ. Acolo şeade şi astăzi lângă Dumnezeu şi-l slujeşte cu credinţă, ţinând în mână cheile raiului.

Aceasta este povestea *Sfântului Petru, dela Izvorul Iordanului*, şi alta nu mai cunosc[1].

Cu toate acestea, pe alocurea întâlnim povestiri cari arată oarecari legături între acest sfânt şi anumite locuri; aşà, prin judeţul Mehedinţi, găsim legenda *Babelor* sau a *Babei-Dochia,* pe care o înşirăm în cele ce urmează:

Puţin mai în sus de insula Banului (Mehedinţi), aproape de cataracte, în marginea Dunării, se înalţă un *spic* de stâncă, din multele d'acì, pe care, privindu-l cinevà din depărtare, i se pare că vede două chipuri de om, ca nişte statui de piatră înfipte în stâncă: unul este mai mic, altul mai mare. Numai privind d'aproape, se poate cinevà convinge că aceasta nu este o producţie de mână omenească, ci un joc al întâmplării, al naturii.

Aceste stânci se numesc *Babele* sau *Baba-Dochia.*

In apropiere se află un alt spic de munte, unde se deschide o mică câmpie; aici se află o cruce de piatră, înaltă aproape de doi metri, care se numeşte *Crucea lui Sf. Petru.* Imprejurul acelei cruci pământul este foarte prăbuşit de săpături şi gropi făcute după timpuri, de oameni d'acei ce visează desgropare de comori de bani. A fost un timp când chiar guvernul a autorizat aşà săpături, cu scopul de a găsì bani. Se înţelege că la acele săpături n'au fost alţi oameni, decât d'aceştia cari nu caută decât bani. Nici atâta nu ştiau

1. Dict. de fratele meu Leon, com. Ţepu, jud. Tecuciu.

acești oameni, că Sfinții niciodată n'au îngropat bani, sau ei cred în fabula celor trei șeici pline cu galbeni.

Această fabulă însă, se referă la un pustnic, anume Pătru. Tradiția *Babelor* este aceasta:

«Pe când *Sf. Petru* [care trăià prin acele părți] se găsià tare bolnav, a trimis pe niște babe după buruieni de leacuri, în țara sârbească, cari au întârziat foarte mult venirea lor și pe când Sfântul erà aproape a-și da sfârșitul, văzând că ele nu mai vin, a trimis în două rânduri în calea lor, să privigheze din sprinceana munților, dacă se văd venind, și i s'a spus că nu se văd, iar a treia oară, pe când Sfântul își dete ultima suflare, i s'a răspuns că babele se văd odihnind pe o piatră din apropiere. Atuncea Sfântul le-a blăstămat zicând: «*Steiu* de piatră să se facă!», și așà au rămas până astăzi!»[1].

Am zis mai sus că pretutindeni *Sf. Petru* se înfățișează, după felurite povestiri populare, ca un tovarăș al lui Dumnezeu și nu al Domnului nostru Isus Hristos. O singură povestire însă pomenește și de Isus Hristos, pe care o dăm și noi, sub numele de *Planul Sfântului Petru*.

«Domnul nostru Isus Hristos, în marea sa milostenie pentru neamul omenesc, merse odată în iad, ca să cerceteze pe păcătoșii ce se muncesc acolo și să vadă de nu este vreunul care să-și fi ispășit păcatele și să aibă parte de îndurarea sa cea mare, ca să-l ierte de osânda de veci. Domnul Hristos erà cu *Petre Apostolul*.

După ce străbătù iadul în pieziș și curmeziș, Domnul Hristos ieșì afară. Petre se uitase acolo, privind la chinurile cele grozave ale păcătoșilor și nu băgă de seamă când ieșì Domnul Hristos.

Trezindu-se din *uitucia* lui, Petru se văzù singur-singurel în mijlocul a milioane de draci, cari se uitau la dânsul cam chiorîș, și începură a-l luà fiori de pe la spate, și hâț în sus, hâț în jos, nu găsì ușa pe unde să iasă; căci se aflà în adâncimele cele mai de jos ale iadului.

Ce să facă el, să iasă de acolo? Se întrebà și nu-i venià la socoteală ca să pață vreo *alageà*. Să stea acolo, nu prea îi da mâna, să nu-i vie poftă diavolului, să-l înhațe și pe dânsul. Ce să facă

1. V. Dimitrescu, *Monumentele ist. din Mehedinți* în Rev. p. ist. arheol. și filolog., I, Vol. I, p. 164-5. Vezi mai pe larg despre aceasta în *Calendarul Revistei «Ion Creangă»* pe 1911, p. 33 și *An. Ac. Rom.* Desbaterile, 1909-10, p. 8.

dar? O întoarse și el la șiretlic, și deci se prefăcù că iea măsura iadului cu o ață ce se află la dânsul din întâmplare.

Incepù dar a bate la țărușe în lung și în larg cu niște bețe ce găsì pe acolo și se făceà că tot socotește și tot însemnă mereu. Tartorul dracilor văzându-l, trimise un *scoloian* de drăcușor la dânsul, ca să afle ce face. Acesta alergă într'un suflet, și apropiindu-se, îl întrebă:

— Ce faci acì, Petre?

— Ce să fac! Iacă, ieau măsură, ca să clădesc o biserică.

— Acì biserică?

— D'apoi da.

Drăcușorul se repezì înapoi cu limba scoasă, de-i sfârâiau călcâile, și gâfâind spuse tartorului cele ce auzise.

Acesta trimise îndată p'un alt drac mai în vârstă, ca să poftească pe Sf. Petre afară. El se arătă Sfântului.

— Petre, zise dracul, domnul meu te poftește să-ți ieai ale trei fuioare și să te cari d'acì.

— Aceasta nu va fi, răspunse Petru; eu sunt adus acì ca să fac biserică și biserică voiu face.

Auzind tartorul de unele ca acestea, făcù un semn și toți dracii mari și mărunți, bătrâni și tineri s'adunaseră pe lângă dânsul.

Nu știu ce le șoptì la ureche, că unde mi se repeziră necurații frunză și iarbă, asupra Sfântului Petru, îl luară cu nepusă masă, îl duseră pe sus până la poarta iadului și-l îmbrânciră afară.

Sf. Petre se bucură, nu se bucură, când ieșì afară la lumina, dar dracii știu că se bucurară, când se văzură cotorosiți de-un mosafir ce le sta ca gunoiul în ochi, pentru care îl și scoaseră din iad ca pe o măseà stricată din gură [1].

Nici aici însă, această însoțire nu are un caracter particular. In locul lui Hristos s'ar puteà socotì fără nici o pagubă Dumnezeu și înțelesul povestirii n'ar suferi întru nimic. Rămâne dară lucru lămurit că poporul își închipue pe Sf. Petru ca mâna dreaptă a lui Dumnezeu, cu care odată a umblat prin lume [2], care ține cheile

1. P. Ispirescu, *Poveștile uncheașului sfătos*, București 1907, p. 324-6.

2. Ion Creangă, *op. compl.* Buc. 1906, p. 255 (Ivan Turbincă)... «Și cum merge Ivan șovăind, când la o margene de drum, când la alta, fără să știe unde se duce, puțin mai înaintea lui mergeau, din întâmplare, pe o cărare lăturalnică, *Dumnezeu și cu Sf. Petru* vorbind ei știu ce...» — I. T. Mera, *Din lumea basmelor*, Buc. 1906, p. 90: «...bătù *Dumnezeu cu*

raiului,—prin raiu înţelegându-se nu numai fericitul locaş al drepţilor, dar şi locul unde stă Dumnezeu cu toţi Sfinţii. Aici Sf. Petru e un fel de portar [1].

Ne-ar fi peste putinţă să înşirăm toate povestirile cari ne-ar grăi despre Dumnezeu şi Sf. Petru; totuş vom da numai câtevà, spre a înţelege mai bine acea legătură dintre Creator şi Sluga lui dreptcredincioasă, şi mai ales spre a vedeà, cum firea veselă a poporului nostrn răsare aceeaş, chiar şi acolo unde fiind vorba de lucruri sfinte, ne aşteptăm la cevà serios.

Intâia povestire sună precum urmează:

Sf. Petru fiind om cu trup şi suflet, îi venì într'un rând dor de lumea noastră, unde aveà, poate, dacă nu neamuri, apoi cel puţin nrmaşi dintre ai lui ori măcar cunoscuţi şi prieteni. De aceea cerù voie lui Dumnezeu să-l lase pe pământ, ca să mai petreacă şi dânsul puţin. Dumnezeu îl slobozì şi Sf. Petru coborî din cer.

La noi pe pământ, ca la noi: veselie şi toate cele bune, căci se întâmplase să fie anul cu roade îmbielşugate. Oamenii mâncau, bεau şi se veseliau şi cu dânşii s'a fost prins şi Sf. Petru.

Iar la veselie omu-şi uită de necazuri şi Sfinţii de Dumnezeu.

Sf. Petru la uşă şi cerură conac pentru noapte. Pentrucă, mă rog d-voastră, creştini buni, pe atunci nu erau vremurile aşà stricate şi oamenii nu atât de răi ca acuma, şi *Tatăl din ceruri, cu Sluga lui credincioasă,* cutezau să umble prin rândurile păcătoşilor, nu ca astăzi, că suflet de om nu a văzut sfintele lor feţe...».— N. Constantinescu-Argeş, în *Viaţa literară*, I, No. 37, p. 8: «Pe când umblà *Dumnezeu şi cu Sf. Petru* pe pământ, au nimerit la un lemnar». — Fl. Cristescu, *idem*, I, No. 21, p. 7: «A fost odată ca niciodată, de mult, mare, de mult, de când umblà *Dumnezeu cu Sân-Petru,* pe pământ, schimbaţi în doi moşnegi bătrâni, bătrâni ca vremea şi albi, albi ca zăpada... Mergând ei aşà, iată că au ajuns după urmă pe doi moşnegi bătrâni şi gârboviţi, de par'că ar fi dus sute de ani în spate. Erau *Dumnezeu şi cu Sf. Petru,* prefăcuţi în oameni şi coborîţi pe pământ, să cercteze mai de aproape lumea şi să mângâie cu bunătatea lor pe cei nedreptăţiţi. — *Ion Creangă,* II, p. 61: «Erà odată o vreme, când *Dumnezeu şi cu Sf. Petru* umblau pe pământ. Pe atunci lumea erà bună şi pământul curat. Astăzi *Dumnezeu şi cu Sf. Petru* nu mai umblă pe pământ, pentrucă lumea s'a făcut de tot rea şi pământul este cu totul spurcat...»

1. Ion Creangă, *op. cit.*, p. 265: «Moartea atunci neavând încotro, se băgă în turbincă şi acuşi icneşte, acuşi suspină, de-ţi veniă să-i plângi de milă. Iară Ivan legă turbinca la gură cu nepăsare, ş'o anină într'un copac. Apoi începe a bate în poartă [la Dumnezeu]. *Sf. Petrea* atunci deschide, şi când colo, se trezeşte cu Ivan...»

Așà s'a întâmplat că și Sf. Petru își uită de cer și nu se înturnă la slujbă decât după patru săptămâni de zile, când Dumnezeu îl întrebă:

— Ei, Petre, ce mai fac oamenii pe pământ? Iși mai aduc aminte de mine? Mai pomenesc numele meu ori ba?

— Mai nu, răspunse Sfântul, atâta doar am auzit cât am stat pe-acolo, că o femeie săracă te mai pomenià și se mai rugà ție, că-i arsese casa focul și nu mai aveà unde să se adăpostească.

Dumnezeu tăcù și peste un an dădù secetă cumplită. Toamna trimise pe Sf. Petru pe pământ, iar acesta plecă bucuros. Mult însă nu stătù, ci se întoarse curând, iar Dumnezeu, cum îl văzù, îl și întrebă:

— Ei, Petre, mai gândesc oamenii la mine, ori ba? Auzitu-i-ai rostind numele meu, ori nu?

— O, Doamne, cum să nu-l rostească și să nu ți se închine ție, când atâta amar au pe capul lor! Că-i secetă mare pe pământ și aproape nu mai au cu ce trăi.

— Lasă, Petre, din când în când și acestea-s bune, ca să nu se rătăcească lumea de tot! [1].

A doua legendă, în care, după credința poporului, vedem deasemenea partea omenească rămasă în persoana Sf. Petru, zice:

«Pe când umblà Dumnezeu cu Sf. Petru pe pământ, ist din urmă se încumetrì cu un țăran. Odată, cum mergeau pe drum, zise Dumnezeu lui Sf. Petrea:

— Petre, anul ăsta n'are să cadă nici un strop de ploaie pe pământ!

Cum auzì Sf. Petre cuvântul Domnului, se și gândì la cumătru-*su*, să-i facă un bine, să-l înștiințeze că n'are să ploaie și să nu mai facă cheltueli cu aratul și sămănatul anul acela. Intâlnindu-se în târg, îl înștiință despre spusa Celui-de-sus. Dumnezeu știà de fapta Sf. Petre.

Cu toate că anul acela n'a plouat de loc, pământul a dat roade cu mare îmbielșugare; toată lumea scăpă la roade frumoase, numai cumătrului lui Sf. Petrea îi rămăseseră ogoarele pârloagă, pline de holeri și buruiene.

Sf. Petrea a văzut-o c'a greșit-o și el.

Stând odată de vorbă cu Dumnezeu, îi spuse și pățania cu cumătru-su.

1. *Amicul poporului român*, X, p. 281.

Dumnezeu îl mustră că nu ţine în taină ce-i spune.

— Ce să fac, Doamne, că omul are o casă de copii şi rămâne pieritor de foame, dacă nu plouă.

— Am ştiut de-atunci, Petre, de fapta ta; rău faci că te amesteci unde nu-ţi fierbe oala, dar iacă te iert. Du-te de spune cumătru-*tu* să strângă ceeace a crescut pe ogoare şi să le dea foc, şi ce va căpătà, a lui să fie.

Sf. Petre, mulţămind lui Dumnezeu că scăpă o casă de pieire, povăţuì pe cumătru-su ce să facă.

Omul ascultă sfatul Sfântului,—da' cam cu inima îndoită—, şi făcù din ciulinii şi dudăul de pe ogoare, pe vremea secerişului, câte un stog pe fiecare ogor, şi dădù foc buruienilor. Când colo, ce să vezi? Unde fusése sămănat popuşoiu, se făcură nişte grămezi de popuşoi cât casele, şi unde fusese sămănat grâu, nişte girezi de grâu ca la boierii cei mari; şi aşà în toate ogoarele s'a revărsat în locul lipsei bunătatea lui Dumnezeu.

Oamenii din sat, văzând minunea asta şi socotind că şi lor le va da Dumnezeu ca şi cumătrului lui Sf. Petrea, începură şi ei să strângă chiar holdele ce le aveau, să le facă grămezi şi să le dea foc.

Dumnezeu însă, nu le dădù nimic, ca să priceapă ei că «lacomul mai mult păgubeşte». Şi avură ce se blăstămà de pacostea ce dăduse peste ei şi de prostia ce făcuse [1].

A treia legendă, îndestul de glumeaţă de altfel, pe care o ştiu şi o spun Românii de prin jud. Ilfov, zice:

In vremea aceea, când Dumnezeu şi Sf. Petru umblau pe pământ, îndemnând pe oameni la fapte bune, dracul pe semne,—că altcinevà n'a putut, puse la cale pe Sf. Petru să dorească în ascunsul inimii sale, să fie în locul lui Dumnezeu şi să cârmuească astă lume, cel puţin o zi şi o noapte.

Intr'o dimineaţă, pe când se apropiau de un sat, aşezat la poalele unui deal mare şi prăpăstios, numit «Dealul caprelor»,—căci numai de ele puteà fi urcat şi numai de ele puteau fi păscute firicelele de iarbă ce creşteau ici-coleà şi printre bolovanii de piatră numai,—Dumnezeu a zis:

— Ştiu ce plănueşti în adâncul inimii tale, Petre; fie ţie după cum doreşti şi chiar de pe acum vei cârmuì pământul şi toate

---

1. M. Lupescu în *Şezătoarea*, VII, p. 139-40.

câte sunt pe el, dela dobitoacele cu patru picioare şi până la paserile cerului şi vieţuitoarele ce înoată pe ape şi cele ce se târăsc pe pământ; vei cârmuì cursul soarelui, al lunii şi al celorlalte planete şi lumi nenumărate, presărate în văzduhuri de mâna mea. Insă, vezi!

Şi aici Dumnezeu voià să povăţuească pe St. Petru cum să-şi îndeplinească slujba cea nouă, dar tocmai atunci trecù pe lângă dânşii, dându-le «buna dimineaţa», un biet om sărac c'o capră, căreia, ajungând în margenea dealului, i-a dat drumul zicând:

— Dumnezeu să te păzească.

Şi se întoarse în sat.

— Auzi, Petre? zise Dumnezeu; omul acela şi-a lăsat capra în paza ta, ca unul ce-mi ţii locul. Vezi dară de dânsa!

Sf. Petru n'a aşteptat să fie poftit a doua oară şi s'a dus după capră, iar Dumnezeu şi-a văzut înainte de drum.

Capra începù să rupă ici un fir de iarbă, coleà un mugurel, şi acum erà în vârful unei stânci înalte şi anevoioase de suit, iar în clipa următoare, veselă şi sglobie, se scoborà printre spinii deşi, în câte o prăpastie adâncă. Sf. Petru fiind silit să alerge după dânsa, a ajuns-o, a prins-o cu mâna stângă de coadă, iară cu dreapta i-a lăsat vreo câtevà cu toiagul său pe spinare, căci erà tare amărît pe dânsa, pentru toate câte i le făcuse peste zi. Până atunci, caprele aveau coadă lungă cum au toate celelalte animale, iar de atunci nu mai au.

Sf. Petru cu spaimă privià coada din mână, când iată că venì şi omul după capră; şi văzându-şi dobitocul făr' de coadă şi pocit cum e mai rău, iar pe Sf. Petru cu coada în mână, nu mai stătù la chibzueală, ci-l luă pe Sf. Petru de păr şi-l trântì la pământ, de credeai că n'a mai fost pe picioare de când e lumea. Apoi, cu un băţ sdravăn, mi-l snopì măr. Pe urmă a plecat acasă cu capra făr' de coadă, căci ce erà să mai facă bietul om!

Pe drum s'a întâlnit cu Dumnezeu care, văzându-l cât de amărît şi necăjit e, i-a vindecat capra de coadă, şi de atunci încoace caprele nu mai au coadă, ci numai un semn de coadă.

Cu hainele sdrenţuite ca vai de lume, cu faţa, mânile şi picioarele pline de sânge şi înţepate de spini, obosit şi mort de foame, Sf. Petru a venit smerit înaintea lui Dumnezeu şi s'a rugat cu lacrimile în ochi să-l ierte pentrucă a îndrăznit să dorească ce-a dorit. S'a rugat apoi să fie scutit de sarcina ce-i momise cugetul.

Dumnezeu, bun şi milostiv cum este şi a fost întotdeauna, i-a ascultat rugăciunea şi l-a făcut—pentrucă tot dorià o slujbă — *chelar* la raiu, în care slujbă e şi până acuma, căci mai mult nu i-a trecut prin gând, nici pofte nebune prin minte [1].

A patra legendă, cunoscută aproape pretutindeni, sună astfel:

Odată mergând Dumnezeu şi cu Sf. Petru pe un drum, văd o fată tânără, frumoasă şi harnică, dând zor să isprăvească mai repede seceripul. Dumnezeu văzând-o astfel, o întrebă:

— Da' bine, mă fată, tu când o să isprăveşti de secerat,—că văd că ai, de nu-ţi pot spune!

Dar fata:

— Când o vrea Dumnezeu, că el este mare; fata nu-l cunoşteà pe Dumnezeu.

Atunci Dumnezeu zise lui Sf. Petru:

— Vezi, Pétre, fata asta cât este de harnică? O să iea de bărbat un păcătos şi-un leneş. Sf. Petre a tăcut. Mergând mai departe, dau peste o altă fată care mai aveà un colţişor de secerat. Dumnezeu o întrebă şi pe dânsa:

— Dar tu când o să isprăveşti, fată, că ce mai ai!? Dar ea:

— De-o vrea Dumnezeu, de n'o vrea, eu tot o să isprăvesc pînă 'nserat.

Dumnezeu îi spune încet lui Sf. Petru:

— Vezi Petre? asta o să se procopsească, că 'n totdeauna trebue să se unească unii mai răi cu alţii mai buni, ca să se ţie.

Atunci Dumnezeu îi dă nişte dureri fetei ăşteia, încât n'a mai putut să secere de loc, aşà că tot n'a isprăvit de secerat până seara. Şi tot mai mergând mai departe Dumnezeu şi cu Sf. Petru, dau peste un porcar păzind porcii, ce dormià cu faţa în sus. Dumnezeu îl întrebă când l-a sculat:

— Dar bine, mă omule, încotro sunt satele, că par'că pe-aici erau odată.

Dar porcarul, de-abià mormăind, zice:

— Incotro sunt porcii cu coadele.

Atunci Sf. Petru la vorba asta se repezì şi-i dete o palmă porcarului; iute Dumnezeu îi zise:

— De ce dai Petre? Nu ştii că în loc de una o să ieai două dela păcătosul ăsta?

1. I. Encescu în *Familia*, XXXVIII, p. 246.

Sf. Petru se cam miră.

Trece vreme, vine vreme, se întâmplă că iar călătoresc Dumnezeu şi cu Sf. Petru şi înnoptează lângă un sat. Neavând unde să tragă şi să doarmă, intră 'n sat şi nimeresc tocmai la acel porcar, care luase de nevastă pe fata cea vrednică,—însă numai Dumnezeu ştià. Apoi întreabă pe femeie dacă n'au şi cevà demâncare. Femeia face ce face şi le dă să mănânce şi apoi se duse să-i culce,—fireşte însă, amândoi într'un pat. Mai târziu vine şi bărbatu-său beat mort, făcând o gură de sculà tot satul. Dar femeia, mai cuminte, îi iese în cale şi-i spune să facă gură mai puţină, că sunt nişte oameni cari dorm în casă.

Auzind vorbele astea, se şi repede în casă c'un ciomag în mână, zicând că ce caută în vremea asta oameni la casa lui. Şi jap! trage una lui Sf. Petru,—că el erà la margine. Mai face el gură prin casă, ba mai mustrând pe nevastă, ba una, ba alta, până iese pe afară. Atunci Sf. Petru roagă pe Dumnezeu să se dea şi el la margine, «că mie mi-a rupt oasele». Dumnezeu se învoeşte. Bărbatul vine iarăş zicând :

— Stăi, că ăstuia dela margine îi mai detei una de cheltueală, dar ălui dela părete nu.

Şi iar jap! cu ciomagul în Sf. Petru, şi apoì pleacă. Atunci Dumnezeu zice :

— Vezi, Petre? Nu ţi-am spus eu că în loc de o bătaie o să ieai două? Şi că fata asta n'a avut noroc? [1].

O variantă a acestei povestiri, culeasă din Bucovina şi scrisă mai pe scurt, zice:

«Merg [Dumnezeu şi cu Sf. Petru] mai încolo şi găsesc un flăcău leneş; îl chemà *Motofleaţă*; a cerut dela Dumnezeu să-i pice în gură o pară [2], apoi a cerut să i-o mestece. Sf. Petru s'a mâniat. — Eu mă duc să-l bat, Doamne! Nu-l bate, Petre, că pentru o

1. Reny (N. I. Dumitrescu) în *Floarea Darurilor*, II, p. 78-9, culegere din Dolj. Variantă bucovineană la întâia parte din povestire, în E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 1250, şi alta din jud. Muscel în R.-Codin şi Mihalache, *op. cit.*, p. 74-6.

2. Zicala generală :

Pară mălăeaţă
In gura lui Nătăfleaţă,

zugrăveşte pe omul norocos, dar mai ales leneş, care aşteaptă să-i vină toate de-a gata.

bătaie, vei mâncà două bătăi! Sf. Petru tot l-a bătut. —Vezi, Petre, a zis Dumnezeu, leneşul acesta are să iea pe fata cea harnică...[1].

A doua variantă a acestei povestiri, tot din Bucovina, spune că umblând Dumnezeu cu Sf. Ilie şi Sf. Petru, le-a ieşit Diavolul cu rachiu înainte şi cei doi dintâi n'au băut, fără numai Petru, care a tot cinstit până s'a îmbătat. De aceea Dumnezeu a făcut aşà ca Sf. Petru să mănânce o bătaie dela nişte cătane [2].

A treia variantă arată că sf. Petru a mâncat trei bătăi [3].

A patra variantă arată cum Sf. Petru a mâncat două bătăi dela un om sărac, pe care Dumnezeu îl ajutase, după rugămintea Sf-lui Petru [4].

1. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 1250.

2. *Ibidem*, p. 915.

3. *Ibidem*, p. 914-6: „Sf. Petru a căpătat odată trei bătăi de-a rândul. Dumnezeu, Sf. Petru şi Sf. Pavel tot mergeau ce mergeau şi seara veniau de se culcau într'o crâşmă. Sf. Petre se îmbătà bine şi pe urmă se trântiau toţi trei jos să doarmă. Nişte cătane veniau şi ele totdeauna acolo să bea, şi zic între dânsele: —Ce caută bătrânii iştia prin picioarele noastre; ian hai şi vom trage unuia o bătaie să nu mai vie. Apucă-l pe ist din margine!.

Acela s'a fost nimerit că erà Sf. Petru. Ii trag o bătaie bună. A doua zi vin ei acolo iar să se culce; Sf. Petru zice lui Dumnezeu, ca să se dea el la margine şi să-l lase pe el la mijloc.

Vin iar cătanele acolo. —Ce, tot nu s'au dus aiştea? Ian hai şi l-om bate şi pe ist din mijloc, că ieri l-am bătut pe cel dela margine.

Şi iar îl apucă pe Sf. Petru la bătut.

A treia seară, schimbă Sf. Petru cu Sf. Paul; vine el la margine şi Sf. Paul la mijloc.

Vin iar cătanele: —Ei, da' groşi de obraz îs aiştia; hai şi i-om trage şi aistui din cea margine o bătaie, că amù pe aiştia doi i-am bătut; poate acela va fi mai subţire de obraz!

Şi-i mai trag şi a treia bătaie tot lui Sf. Petru. De unde erà *el*, să-l bată pe Dumnezeu!

Şi aşà a mâncat Sf. Petru trei bătăi, dar Dumnezeu anume a vrut aşà, pentrucă el s'a fost îmbătat"... (Povestirea în acelaş loc, p. 915). Dar pe urmă Petrea a cerut dela Dumnezeu, ca să le dea o pedeapsă cătanelor. Şi Dumnezeu le-a dat, că au ploaie la manevre.

4. *Ibidem*, p. 916: «Mergeà Dumnezeu şi cu Sf. Petru. Vede Sf. Petru pe un om cum duce o sarcină de lemne în spate din pădure. —Doamne, zice Sf. Petre, uită-te la omul acesta, cum năcăjeşte, sărmanul. Dă-i cevà să-şi cumpere boi, să aibă car cu ce cărà, să fie gospodar!. —Ii voiu da, zice Dumnezeu, dacă vrai numai decât, dar ai să vezi că acesta are să te bată.

Dumnezeu i-a dat bani şi el şi-a cumpărat boi şi de toate; şi-a

După o cincea variantă, Sf. Petru a suferit bătaie dela un om beat, despre care Dumnezeu îi spusese că nu e beat, ci «câne turbat» [1].

A şasea variantă, asemenea tot din Bucovina, cuprinde lucruri nouă, şi de aceea o dăm în întregime:

Dumnezeu după ce a făcut lumea, umblà cu Sf. Petru şi cu Sf. Pavel, şi atâta au fost umblat, până ce lui Sf. Pavel i s'a fost rupt cămeşa... Doamne, Doamne, zice Sf. Pavel, nu ştiu ce să fac, că-s negru şi rupt şi mi-i ruşine să umblu aşà! —Da' umblă şi aşà, că nu-i nimică; cum umblă oamenii cei săraci?.

Merg ei, da' Sf. Pavel vede pe gard nişte cămeşi. —Doamne, gândeşte el, dacă aş puteà să fur cămeşa asta! — dar nu zice nimică. Da' oare unde ne-om culcà noi? întreabă Dumnezeu. In crâşmă, zice Sf. Petrea, că acolo-i tare bine! —Dacă-i aşà, apoi haide, zice Dumnezeu. Sf. Pavel a aşteptat să fie noaptea bine, să fie tâlhar cum se cade; după aceea a mers şi a furat cămaşa, s'a îmbrăcat şi s'a culcat lângă dânşii.

Da' în crâşmă, ca în crâşmă: o mulţime de oameni beţi şi de toată mâna. Ii văd pe dânşii. —Oare ce vin aiştia, de se culcă aicea; n'au unde se culcà? zic nişte beţivani şi ieau şi-i trag lui Sf. Petru o bătaie. Sf. Petru s'a dat din mijloc şi l-a dat pe Dumnezeu la margine, da' la cealaltă margine erà Sf. Pavel. Da' pe acela l-aţi bătut, zic beţivanii. Bateţi-l şi pe cel de dincolo! Şi-l bat şi pe Sf. Pavel.

---

cumpărat câmpuri, ba şi-a făcut şi crâşmă în sat şi sta toată ziua la crâşmă, numai seara venià acasă.

Trece Dumnezeu şi cu Sf. Petru după o vreme prin satul acela, înnoptează pe aproape de casa lui şi se roagă la femeie să-i lase să mâie. Femeia le zice: —V'aş lăsà, dar nu mi-i omul acasă şi mă tem să nu vă zică cevà! Ei au intrat în casă şi s'au culcat pe laiţă: Dumnezeu la părete şi Sf. Petru la margine.

Vine omul *bat* acasă şi intră înlăuntru: —Da' ce calici îs aicia? La ce i-ai primit? Ian stăi să le dau eu, ce umblă noaptea pe la case! Şi merge la Sf. Petru şi-i dă o bătaie. După aceea se duce iar la crâşmă.

Iar îl aud că vine. Sf. Petru zice: —Doamne, lasă-mă pe mine la părete... (etc.).

— Vezi, zice Dumnezeu, nu ţi-am spus eu că aista are să te bată?».

1. E. N. Voronca, *op. cit.*, p. 116-7: «Sf. Petru când a mers la crişmă, vede un om *bat*... Uită-te, Doamne, ce om bat!. Acela nu-i bat, zice Dumnezeu, e câne turbat!

După ce omul l-a bătut pe Sf. Petru, zice Dumnezeu către Sf. Petru: — Uită-te la omul cel bat!. Ba nu-i om bat, zice Petru, da'-i câne turbat!"

A doua zi Dumnezeu le zice: Vezi, Petre, ţie ţi-a trebuit crâşmă? Şi ţie, Pavele, ţi-a trebuit să furi cămeşa de pe gard? Aceea-i femeie săracă; Dumnezeu ştie cum a făcut ea cămeşa ceea! Ian mergi la fereastră şi vezi cum plânge! Amù să te duci îndată, să i-o duci înapoi.

Se duce Sf. Paul şi gândeşte: «Mi-a ajutat Dumnezeu că am furat-o, amù de mi-ar ajutà s'o şi pun la loc». Merge şi se desbracă şi iea cămeşa lui şi se îmbracă şi pe aceea o pune unde a găsit-o. Da' femeia din casă plângeà şi blăstămà.

A venit el înapoi, Dumnezeu i-a suflat şi i-a îmbrăcat pe amândoi preoţeşte şi de atunci sunt preoţii şi biserica pe lume. Iar pe dânşii i-a pus să slujească pentru păcatele oamenilor şi pentru păcatele ce le-au făcut ei, că până atunci nimeni nu furà [1].

A cincea legendă narează apucăturile omeneşti ale lui Sf. Petru, precum urmează:

Intr'un rând mergeà Dumnezeu şi cu Sf. Petru şi Paul prin lume, să vadă ce se mai întâmplă printre oameni. Veşnic însă Sf. Petru se plângeà că i-i foame şi Dumnezeu se cam luase de gânduri de atâta mâncare ce mistuià Sf. Petru. La câtevà zile poposesc tustrei pe-un câmp şi Sf. Petru, ostenit cum erà, adoarme. Dumnezeu îndată se scoală şi cum îl văzù pe Petru adormit, îi scoate maţele şi le înşiră pe răchita sub care Sf. Petru odihnià. După aceasta mai trece puţin până se trezeşte şi Sf. Petru, şi fără să ştie despre ceeace se întâmplase, pornesc mai departe.

Au mai mers ei cât au mai mers, şi la întors le-a fost calea tot pe la răchita ceea. In acest timp însă, lui Petru nu-i mai fusese de loc foame.

Cum ajung la răchită, Sf. Petru o şi cunoaşte, şi întreabă pe Dumnezeu.

— Doamne, ce-i cu răchita asta de s'a uscat într'atâta? Doar nu e multă vreme de când am trecut pe-aici, când am adormit sub dânsa la umbră!

— Dar ţie, Petre, îl întrebà şi Dumnezeu, de când am trecut pe-aici, ţi-a mai fost foame?

— Nu, răspunse Sfântul.

— Apoi uite ce-i: cât timp tu ai dormit sub răchita asta, eu ţi-am scos din tine maţele şi le-am înşirat pe crăngile ei; de asta

1. E. N. Voronca, *op. cit.*, p. 309-10.

ţie până acum nu ţi-a mai fost foame, căci n'ai mai avut maţe, şi de asta răchita o vezi acuma *boştora*, căci maţele tale au mâncat-o.

O variantă a acestei povestiri, asemenea din Bucovina, spune că Dumnezeu a înşirat maţele Sf. Petru pe un măr, pe care l-au găsit la întoarcere cu toate frunzele muşcate, pe când maţele ţipau şi *chiorăiau* de foame.

Din maţele Sf. Petre se crede că se trage *porumbelul* sau *porumbrelul* [1].

Numeroase apoi sunt povestirile şi legendele din cari aflăm cum Sf. Petru se roagă lui Dumnezeu, în colindarea lui prin lume, ca să facă Ziditorul câte cevà, după placul Sfântului. In acest chip aflăm cum s'a născut *Ungurul* [2], *Ţiganul* şi *Armeanul* [3] şi *Neamţul* [4].

Dar nu numai Dumnezeu a făcut câte cevà, după cererea lui Sf. Petru, ci chiar el, prin purtarea sa, a avut darul creaţiunii şi mai ales al preschimbării.

A şasea legendă urmează dară şi ne spune cum s'a născut pe lume insecta numită *călugăriţă* :

In vremile pe când trăiau Sf. Apostoli, se făcuse mare vrajbă în ţara Jidovilor, neştiind pe cine să pună de împărat.

Păgânii umblau roată, roată, pe lângă casele creştinilor, cerându-le *votumul* [5]. Umblară chiar şi la Sân-Petru, care pe atunci erà vătaful Apostolilor.

Sân-Petru, înţelegând însemnătatea alegerii aceleia, se sfătuì cu ceilalţi fraţi apostoli, că aşà se numiau ei între ei, şi plănuiră să facă o mare strânsură de popor creştin, pentru a se sfătuì cu cine să ţie. Şi se strânseră mai mulţi. Dar după ce, pe vremea aceea, creştinii erau tare împrăştiaţi şi îndepărtaţi unul de altul, apoi şi de frica de păgâni, rămaseră cei mai mulţi pe la casele lor, căci doar în vreme vrăjbită, cine dintre cei cu copii mulţi şi-ar fi lăsat copiii şi nevasta singuri, în cap de noapte,—apoi deoarece, pe vremea aceea, creştinilor nu le erà iertat să se întâlnească doi sau mai mulţi la olaltă, că de-i vedeau, îi prindeau păgânii şi-i udau cu *fotogen* [6].

1. E. N. Voronca, *op. cit.*, p. 253.
2. Culegere din com. Ţepu, jud. Tecuciu.
3. Dict. de M. Lupescu, directorul orfelinatului «Ferdinand». com. Zorleni, jud. Totova.
4. Idem.
5. *Votumul*, votul.
6. Naftă, petroleu.

Destul că după ce Sf. Petru își strânse vreo câțivà sfetnici de ai lui, se puseră pe sfat, că cum ar fi mai cu cale a face.

Unii ziceau una, alții alta, ca *abună-oară* cum zic și azi oamenii pe la strânsuri, dar ca să iasă la cevà sfătueală mai de treabă, ferit-ai Doamne!

Sf. Petru, ca mai învățat, văzând că nu-i modru a o scoate la cale, sculându-se de pe scaunul lui de vătaf, cu glas blând și tremurător le zise:

— Fraților, știm că pentru a puteà merge la bătaie, trebue să ai bărbați bravi și isteți,—asemenea și la noi. Pentru a puteà *desmântà* și înlelepți poporul nostru creștinesc, trebue mai întâiu să avem bărbați și încă oameni pricepuți și înțelepți. Noi însă, cu durere trebue să v'o spun, că încă atâția bărbați nu avem, apoi știm bine, dragii mei, că dacă poporul păgânesc ar vedeà că unul sau altul dintre noi ar umblà pe la casele creștinilor noștri, nu știu zău dacă nu ne-ar luà la ochi. Trebue deci ca să ne îngrijim altcum, așà că pismașilor noștri nici prin minte să nu le vină de cele ce noi le ursim. Eu, ca mai bătrân, m'am gândit zi și noapte despre treaba aceasta și am ajuns la socoteala, că numai dacă ne vom câștigà femei iscusite și învățate, vom ajunge la ispravă. Ce ziceți de asta? Oare n'ar fi bine ca noi cei mai bătrâni, ca mai cuminți, să facem un răvaș peste toate femeile creștine mai iscusite și mai înțelepte, și învățându-le, să le dăm drumul pe la casele oamenilor noștri, ca să le spună gândul nostru și dorințele noastre.

Bine, îi ziseră ceilalți învățați.

Nu mult după aceea, strigând, după răvașul făcut, toate femeile mai deștepte, le explicară zi de zi, noapte de noapte, până le înțelepțiră, după cum erà de lipsă, și apoi, dorindu-le drum bun și ispravă bună, le trimiseră pe la cei creștini. Inainte însă de a le trimite, le spuseră că lor nu le este iertat ca să se uite la urmă în ochi, căci ochii altor oameni îs scuipați din ochii diavolului, și nici ca să grăească cu nimeni, căci limba multora varsă venin în sufletul creștinesc.

Toate, după învățătura primită, își inveliră fața, de numai ochii li se vedeau, apoi luându-și merinde, o luară la drum, rugându-se lui Dumnezeu și ținând *postul lui Isus*, nemâncând numai a treia zi odată.

Una însă, și anume *Călugărița*, căci așà o chemà, umblând prin mai multe orașe, unde domnii îs mai *cinaș* îmbrăcați și ma

drăcoşi ca alţi oameni, a dat de un domnişor, coleà, înalt ca o trestie, alb ca spuma, cu mustaţa răsucită şi creaţă, apoi cu ochii ca de şearpe, şi cu gura mică şi potrivită, de-ţi slobozià gura apă după el, nici nu alta.

Domnişorul, viclean ca toţi domnişorii de astăzi, se puse cu buna, şi vorbindu-i câte în lună şi în stele, o făcù de Călugăriţa îşi uită învăţăţătura primită şi poruncile ce i s'au dat şi îşi destupă faţa şi a început a grăì de câte numai îi puteau ieşì pe gură, până mai pe urmă îi spune domnişorului şi gândul creştinilor şi despre învăţătura ce o primise dela Sf. Petru.

Auzindu-le acestea toate, domnişorul cel drăcos se făcù nevăzut; căci doar nu erà altul, fără feciorul Satanei.

Sf. Petru, care despre acestea toate aveà cunoştinţă, căci îngerul lui Isus toate i le spuneà, a luat-o şi el la drum pe urma Călugăriţei celei păcătoase, ca s'o ajungă şi s'o oprească de a umblà mai departe, fiindu-i frică că învăţătura asta o va mai descoperì şi la alţi domnişori. In urmă găsind-o pe un câmp verde şi înflorit, unde se jucà cu nişte *copii de ţânţari*, a oprit-o în loc şi i-a zis:

— *Călugariţă* te-ai chemat, călugăriţă să te cheme şi de acum înainte, dar mai mult formă de om să nu mai ai, căci vălul de pe faţă ţi l-ai ţipat şi faţa cea frumoasă şi creştinească ţi-ai spurcat!

Călugăriţa, văzând pe Sf. Petru, dă să-şi acopere faţa, care îi erà descoperită (desvelită), dar nu puteà, căci Dumnezeu o schimbase într'o gujulie mică şi verde, care şi acum împreunându-şi picioarele dinainte, face ca şi cum ar voì să-şi astupe faţa [1].

1. Marian, *Insectele*, p. 495-500. Mai departe, p. 503-4, găsim o vrajă, care stă în legătură cu această legendă: «Dacă ai o femeie rea, pune-i trei *călugăriţe* noaptea sub cap, numai trebue să zici, de trei ori, în trei zile după olaltă, următoarea *descântecă*, care se aude în Transilvania:

Călugăriţă
Cu necredinţă,
Sf. Petru te-a învăţat,
Să faci bine
La creştine,
Să dai învăţătură
La cei fără 'nvăţătură;
Invăţătură ai dat
Dar nu te-ai purtat,
Că ai spus
La pismaşii lui Isus,
Că te-ai arătat
Şi te-ai desvălit,
Până Dumnezeu te-a pedepsit.
Iată şi eu acum,
O femeie
Ca o scânteie,
Rea de gură
Şi fără 'nvăţătură,
Rea de toate,
De nu mai poate,
Rea,
Pismătereà,
Celuitoare,

A şaptea povestire sau legendă sună astfel:

Zice-se că Sf. Petru s'a dus odată la un alt apostol, bună oară cum mergem şi noi astăzi unul la altul.

Apostolul la care s'a dus Sân-Petru, chiar în ziua aceea primise o coşarcă plină cu pere, de-ţi fugiau ochii pe ele şi gura-ţi slobozià ap văzându-le, aşà de frumoase erau.

Sân-Petru, căruia îi plăceau poamele minunat de bine, nu aşteptă mult îmbiat, far', ostenit cum erà, ca omul ce făcuse un drum lung şi *ostenicios* pe o vreme călduroasă, de ţi se aprindeà sufletul în trup, începù a-şi alege tot perele cele mai frumoase, dar când da să le bage în gură, spre a-şi astâmpărà setea, ele se prefăceau în nişte gujulii mici, pestriţe, urîte şi greţoase.

Numai atât i-a trebuit lui Sân-Petru, care şi până atunci erà din cale afară de greţos, şi de odată şi luă coşarca şi o aruncă în drum cu pere cu tot.

N'a apucat însă bine de tot a aruncà coşarca, şi iată că toate perele dintr'însa se schimbă în nişte gujulii mici şi iuţi, şi o luară la fugă care încotro.

Despre aceste gujulii se crede că ar fi *stelniţele de pere* (Pentatoma baccarum, L. sau Mormidea baccarum, Am.) [1].

A opta povestire, privitoare la persoana şi faptele Sf-lui Petru, cuprinde legenda insectei numite *ţigăiu* (Hilobius obietis L.), care se aude prin unele părţi din Transilvania:

Zice că Sf. Petru aveà datină de a *duhanì*, ca şi cei mai mulţi oameni din ziua de azi, însă nu din ţigară, ci din *pipă*, pentrucă pe vremea aceea nu erau încă cunoscute ţigările.

Pizmuitoare,
Făr' de stare,
Făr' de hodină,
Făr' de splină,
Cu inima de rău plină!
Tu *călugăriţă*
Fără credinţă,
De Dumnezeu bătută,
De oameni hulită,
Şi huiduită,
Fă-mi bună
Astă nevastă,
Şi din rea şi necredincioasă,
Fă-o bună şi credincioasă.
Din înşelătoare
Şi pismuitoare,
Fă-o bună şi iubitoare,
Că de nu,
Vai de capul tău,
Vai de neamul tău,
Că pe el m'oiu suì
Şi tot l-oiu sdrobì:
Pe el m'oiu urcà
Şi tot l-oiu sfarmà!

1. Marian, *Insectele*, p. 422.

Intr'o zi, astupându-i-se pipa şi voind a o destupà cu *sulhacul* [1], ori şi câtă silinţă şi-a dat, n'a putut-o de fel destupà.

Văzând el aceasta, se făcù foc şi pară de mânie, şi apoi, aruncând sulhacul cine ştie unde, zise:

— Atunci să te văd, când mi-oiu vedeà ceàfa! Atunci şi nici atunci!

Din sulhacul Sf. Petru s'a făcut apoi un gândac cu capul mic, cu un rât lung, foarte ascuţit şi încârligat ca un sulhac, care se numeşte *ţigâìu* sau *ţigâinat,* şi care de frică s'a ascuns într'o bortă de copac.

Şi de atunci, tot prin borţi de copaci, pe cari şi le face el singur, trăeşte el până în ziua de astăzi [2].

In sfârşit a noua şi cea din urmă legendă ce o mai dăm, se referă la credinţa ce este răspândită prin unele părţi din Ţara-Românească şi care arată chipul cum Sf. Petru a răscumpărat sufletele oamenilor din robia diavolului:

Cică pe noi ne-ar fi vândut Moş Adam *spurcatului,* cu zapis în regulă. Da' pe urmă s'a fost căind amarnic de greşeala ce făcuse şi într'una se muncià cu gândul, ce să facă şi cum să dreagă, ca să răscumpere sufletele oamenilor.

Intr'o zi, găseşte Adam pe Sf-lui Petre.

— Sf. Petre, ce crezi c'ar fi de făcut, ca să putem răscumpără ale suflete ce-au încăput pe mâna spurcaţilor?

— O să slujesc eu diavolului trei ani, şi cred că le-om scăpà.

La o lună după intrarea Sf. Petre în slujba diavolului, se pomeneşte cu Dumnezeu.

— Ce e de făcut, Doamne, că Sarsailă nu vorbeşte de loc?

— Petre, tu să taci; dar în 3 ani tu să-i pui 3 întrebări, să vezi ce-o să-ţi răspundă.

— Bine, Doamne.

Şi s'a dus iar la *slugărie.*

După ce trecù un an, zice:

— Stăpâne, dacă ne-au vândut părinţii o moşie, cum s'o scoatem noi?

— Asta nu e treaba ta! s'a rostit încornoratul.

La al doilea an, tot aşà l-a întrebat.

1. In com. Ţepu, jud. Tecuciu, se numeşte *suvàc.*
2. Marian, *Insecte*, p. 89.

— Tu să taci, să nu mă mai întrebi, a răspuns iarăş Sarsailă.

Când s'au împlinit trei ani, iar l-a întrebat:

— Stăpâne, cum să răscumpărăm o moşie pe care ne-au vândut-o părinţii noştri?

— Să mori şi apoi să înviezi, a răspuns Satana.

Domnul Hristos nu se născuse până atunci.

Pe urmă, diavolul zise lui Petre:

— Haideţi la mare să ne scăldăm.

— Hai!

Şi au plecat.

Palaşca [1] cu zapisul pe care-l dedese Adam diavolului, când ne-a vândut pe noi, erà după gâtul lui Sarsailă.

Când au ajuns ei la mare, s'a încins un zăduf, din mila Sfântuleţului, de s'a oprit diavolul tocmai pe fundul mării. Iar palaşca o lăsase cu priminelele pe mal.

Sf. Petre n'a vrut să se scalde, prefăcându-se că i-i frică de înec.

Tocmai când diavolul erà pe fundul mării, Sf. Petre puse mâna pe palaşcă şi începù să se înalţe în sus, spre vămile cerului.

Se împliniseră cei trei ani de slugărit.

Când să iasă diavolul din apă, Petre nicăiri; iar palaşca iea-o dacă ai de unde!

Uitându-se încornoratul în sus, vede fulgerând la răsărit. Erà Sf. Ilie care vrea să facă minciuni diavolului şi să-l încurce, până' o apucà Sf. Petre să intre pe poarta cerului.

Diavolul, crezând că lumina fulgerului e Sf. Petre, se repezì într'acolo; dar n'apucă să ajungă acolo unde se zărise lumina, şi Sf. Ilie fulgeră iarăş la apus. Diavolul, hai şi el într'acolo. Apoi fulgerul se zărì la miază-noapte şi diavolul o apucă într'acolo şi, în sfârşit, la miază-zi. In acest timp, Sf. Petre scurtase mult din cale. Diavolul atunci se luă şi el repede după argatul lui, urcând cu mare repeziciune cuiele scării cerului.

Când să intre sf. Petre pe poarta cerului, gata-gata să pună Sarsailă mâna pe el.

De-abià îl apucă de picior, rupându-i o halcă de carne din talpă.

— Sâc! sâc! sâc!, îl necăjià Sf. Petre,—că zapisul dela mine n'ai să-l mai vezi în ochi. Acù, du-te unde a dus mutul iapa şi Ţiganul cârlanul!

1. Geantă de piele.

Diavolul, de necaz, plângeà de sperià lumea.

Şi a răscumpărat Sf. Petre sufletele creştinilor din robia diavolului.

Iar de atunci au rămas oamenii cu o scobitură la talpa piciorului [1].

Fără a puteà stabilì amănănunte de legătură, trebue să pomenim şi credinţa ce este răspândită prin jud. Mehedinţi, că *buruiana împuşcată* se numeşte astfel, din pricină că a tras Sf. Petru cu puşca în ea. Această plantă are frunze mici, lungăreţe şi flori albastre în trei ramuri, dintre cari cea din mijloc este numai la jumătatea celorlalte două [2].

III. — CUCU—TÂLHARUL ŞI CÂNII LUI SF. PETRU.

Povestea bătrânească spune, *măre-leţ*, că în vremea veche lumea erà mai bună şi pământul mai curat ca acum. D'aia şi Dumnezeu şi Sfinţii umblau pe pământ. Şi Sfinţii îşi aveau şi ei cuprinsul lor, cum bunăoară avem şi noi azi: casă, masă, vitişoare, copilaşi şi de toate câte trebue la casa omului.

Intre Sfinţi însă, ăl mai însemnat erà *Sfeti-Petrea*. El umblà mai mult cu bunul Dumnezeu p'un drum. Dar îşi aveà şi el, ca tot Românul, rostul lui, casa şi toate treburile, în bună rândueală, ca un Sfânt al lui Dumnezeu ce erà. Povestea bătrânească spune că, între alte avuturi ale sale, aveà şi o herghelie însemnată de cai frumoşi tot unul şi unul: negri în păr ca pana corbului şi iuţi ca focul, de mâncau nori, nu alta. Mă rog d-voastră, cai de Sfânt şi dă-le pace!

Şi în vremurile alea, cum din păcate şi acum, pe lângă Sfinţi, oamenii lui Dumnezeu, erau şi destui hoţi de codru, căci şi Dracul şi-a avut şi-şi va aveà totdeauna partea sa în lume.

Dar mai înainte vreme, hoţii erau tot mai puţini şi mai cu frică şi ruşine şi şedeau neumblaţi decât de duhuri rele; pe când în ziua de azi, din păcate, hoţii s'au îmmulţit atât de tare, încât mai nu e colţ unde să nu dai de ei: în sate, în oraşe şi pe tot locul, te fură ziua nămiaza mare, ba te fac de le dai cu mâna ta şi tu rămâi cu o mână la inimă şi cu alta scărpinându-te în cap!

Un hoţoman de frunte, de pe vremurile alea, era şi *Cucu!*

---

1. R.-Codin-Mihalache, *op. cit.*, p. 77-8.
2. *Tinerimea română*, III, p. 449.

De unde şi până unde, că acesta află de caii lui *Sfeti-Petre* şi îşi puse în gând să-i şterpelească.

Vreme multă nu mai trecù la mijloc, de vreme ce Sfeti-Petre erà mai mult călător p'în lume cu Dumnezeu, şi aşà într'o noapte, făcù cum făcù şi-i fură caii, şi cu ei la pădure, băiete!

A doua zi pică şi Sfeti-Petre din călătoriile sale. Şi cum venì, întrebă de cai. Caii nicăiri! Că o fi, că o drege, că sucita, că învârtita, nu sunt caii şi pace! Ei, de luat i-a luat, dar cine i-a luat şi unde i-a dus?

Sf. Petre, ca un sfânt al lui Dumnezeu ce erà, numai decât ghicì hoţul. Cucu i-a luat, şi după el, copii!

Sf. Petre cerù dela Dumnezeu să-i dea câţi-và câni voinici, cu cari să plece prin pădure după cai.

Dumnezeu îi dete *lupii* şi de atunci lupii au rămas să fie *cânii lui Sf. Petre* [1].

Şi plecă Sf. Petre cu cânii după el şi răscolì toate pădurele şi toate *hududoaiele*, de dimineaţă şi până seara şi de urma cailor nu mai dete şi nici de a hoţului. Il apucă noaptea în pădure şi erà o noapte d'ale, să-ţi dai cu degetele în ochi de întunerec, beznă nu altcevà, mai întuneric ca în iad. Nu mai vedeà Sf. Petre încotro să apuce. Atunci se rugă el la Dumnezeu să facă vreo minune, ca să-i lumineze calea.

Dumnezeu Sfântul ascultă rugăciunea lui Sf. Petre, şi cât te-ai şterge la ochi, se umplù toată pădurea de *licurici*.

Sf. Petre se veselì şi pe lumina licuricilor mai căută caii toată noaptea prin păduri, iar la ziuă se întoarse acasa tot fără cai.

Atunci Sf. Petre blestemă pe Cucu, să se prefacă în pasere neagră, să fie cobe rea şi singur să-şi spuie numele, unde s'o aflà.

De atunci hoţul Cucu a ramas pasere neagră şi blestemată, şi când ţi-a cântà în spate, pe casa ori în curte, moarte însemnează;

---

1. *Albina*, *IV*, p. 1393: Lupii sunt cânii lui Sf. Petru, căci cu ei goneşte pe draci, fiindcă numai lupul şi cânele negru mănâncă pe drac şi dracul fuge de ei. — R.-Codin şi Mihalache, *op. cit.*, p. 78: «Din ziua de Sâmpietru încolo, cucul nu mai cântă: Iată de ce: Se crede că această pasere ar fi fost mai înainte vreme un hoţ, care tot furà boii lui Sf. Petru mereu, de nu mai isprăvià bietul creştin arătura. Odată prinzându-l Sf. Petru cu boii furaţi. ci-că l-ar fi blestemat să se facă pasere şi din ziua de Sâmpietru înainte să amuţească».

şi el altcevà nu mai zice, decât îşi strigă toată ziua numele prin păduri: *Cucu! Cucu!*

Şi *Cucu* are mare frică de licurici. De aceea, cum se ivesc licuricii prin păduri, el încetează de a mai cântà, crezând că Sf. Petre îl caută iar să-l prindă, pentrucă i-a furat caii.

Licuricii sunt blagosloviţi de Sf. Petre, ca să lumineze calea rătăciţilor prin păduri: ei sunt *făcliile pădurilor.* Ei se ivesc tot aproape de Sf. Petre, adică de ziua lui Sf. Petre, cam prin postul lui Sf. Petre. Atunci şi Cucu tace, cum vine şi din vorba cântecului:

Venì postul lui Sân-Petru,
Părăsì Cucu *bugetu'*
Şi turtureaua vâlceaua
Şi mândruţa poticeaua» [1].

Această legendă e culeasă de prin Oltenia; ea însă este generală, căci iată o variantă de prin munţii Sucevei, transcrisă după o publicaţie în graiu local. Pe lângă altele, ea motivează şi credinţa pe care o au Românii şi pe care am pomenit-o, când a fost vorba despre *muţirea cucului la Sâmzănii:*

Pe vremea lui Sf. Petrea, trăià un om şi omului aceluia îi ziceà *Cucu.* Dar ce aveà *Cucu,* că el acum erà om, acum erà pasere. Dar nici cântătură frumoasă cum cântà Cucu nu se mai găsià om pe lume să-i stea împotrivă. Dar el erà cam tâlhar, furà vite: cai, oi, boi şi ori ce-i ieşià în cale.

Erà acum pe la Sânzănii, când Sf. Petre gătise de arat pentru popuşoi şi se gândià să deie hrişcă. Dar Cucu, iaca ce-şi zice:

— Măi, ce fel de om e şi acesta, de nu mai lasă aratul! Iaca au venit Sânzienile, şi încă de acum are să mai samene cine ştie câtă hrişcă. Dar las' că i-oiu face-o eu; l-oiu hrănì eu pe jupân Petrea de arături!

Şi-şi pune 'n gând să fure boii lui Sf. Petrea, că Sf. Petrea aveà vreo doisprezece boi. Cum a zis, aşà a şi făcut, că numai s'a dus la ocolul lui Sf. Petrea şi-i iea frumuşel boii, şi să te duci băiete..; i-a dus cine ştie unde, în nişte păduri, să nu mai dea Sf. Petrea de ei, măcar să răstoarne pământul.

A doua zi, în ziua de Sânzienii, cată boii să se ducă la arat, când colo, iea boii de unde nu-s. S'a şi priceput că altul nu i-a făcut-o, fără numai *Cucu.* Se iea şi se duce 'ntins la Cucu.

---

1. Pr. T. Bălăşel, în Marian, *Insecte*, p. 49-50.

— Măi Cucule, ştii ce, una?

— Ştiu dacă mi-i spune!

— Măi, nu ştiu cine mi-a furat boii, şi eu, mai că-mi zice gândul că tu i-ai luat!

— Da' de unde, Sf. Petre, da' ce-am să fac eu cu boii, da' nu i-am luat, ferească Dumnezeu.

— Iară Sf Petrea pe vorbă l-a cunoscut că el e cel cu pricina. Şi-i zice:

— Măi Cucule, să-mi dai boii, că eu am să te *puşc!*

— Se duce Sf. Petrea acasă, iea puşca şi se duce la Cucu. Da' Cucu se făcuse pasere şi s'a fost suit într'un copac.

— Măi Cucule, nu-mi dai boii?

— Nu ţi-i dau!

— Te puşc, măi!

— Numai dacă mă-i vedeà!

— Şi cucul tot se da după creangă, de nu-l vedeà Sf. Petre.

— Şi nu-mi dai tu boii, măi?

— Nu ţi-i dau!

— Apoi că nici tu nu-i mai cântà de-acum înainte!

— Şi de atunci a rămas, de nu mai cântă cucul dela Sânzieni înainte, că l-a blăstămat Sf. Petre, pentrucă i-a luat boii [1].

A treia legendă a cucului, culeasă de prin Moldova de mijloc, sună astfel:

Sf. Petru erà om plugar şi în ograda lui aveà doi argaţi; pe unul îl chemà Lazăr, iar pe celălalt Cucu.

Intr'o zi îi trimise cu plugul şi cu boii la arat, dar nu ştiu cum făcù, că nu le dădù mâncare în de ajuns. Flăcăii ceia punându-se la masă cu ce le dăduse stăpânul lor, şi neîndestulându-se, s'au apucat şi-au tăiat boii şi i-au mâncat.

După aceasta, Sf. Petru punând mâna pe dânşii, i-a luat la bătaie şi l-a bătut pe *Cucu* până l-a ucis; cât despre Lazăr, acesta a făcut ce-a făcut şi a scăpat, şi apoi în urmă, ca nu cumvà Sf. Petru să mai poată pune mâna pe dânsul şi să-l mai bată sau chiar să-l omoare ca şi pe frate-seu, de frică s'a prefăcut în pasăre.

Se crede că şi *Cucu* s'a prefăcut tot în pasăre, dar fiindcă a fost ucis, s'a ridicat la cer.

De atunci şi până azi, cei doi slujitori ai Sf-lui Petru se strigă

1. Al. Vasiliu în *Şezătoarea*, VI, p. 104-95.

şi se caută pe lume. Lazăr strigă: *Cucu! Cucu!*, după fratele său ucis, iar acesta se crede că-i răspunde din cer [1].

După cum am văzut mai sus, lupii sunt cânii lui Sf. Petru [2], dăruiţi de Dumnezeu, pentru a prinde pe Cucu-tâlharul.

Sf. Petru le urseşte în toate nopţile vitele pe cari lupii trebue să le mănânce [3], dar mai cu seamă aceasta se întâmplă în noaptea de *Sf. Andrei de iarnă*, când Sf. Petru îşi chiamă toţi lupii lângă sine, arătând fiecăruia dintre dânşii prada ce li-i hotărîtă [4].

Când Sf. Petru face această împărţire, osândeşte mai ales pe cei ce au lucrat la *Filipi*, *Joile de după Paşti*, *Vinerile* şi alte sărbători. Căţeii lui Sf. Petru vin, prin urmare, la aceşti oameni şi le mănâncă vitele sorocite [5]. Această credinţă o aflăm pretutindeni.

Fiecare lup, fiecare căţel al lui Sf. Petru, mănâncă deci numai aceea ce i se dă.

Se povesteşte că Sf. Petru a poruncit odată unui lup să mănânce calul cel pintenog al unui om. Omul însă, prin ce chip nu se ştie, simţind despre aceasta, a alergat îndată şi a mânjit piciorul calului cu balegă, ca atunci când va venì lupul şi-i va căutà calul cel pintenog, să nu i-l găsească.

Nu mult după aceasta, iată că venì într'adevăr şi lupul, care căută în zadar calul. Se întoarse apoi la Sf. Petru şi-i zise:

— Stăpâne, am căutat ce mi-ai hărăzit, dar n'am putut aflà.

Iar Sf. Petru, care ştià de vicleşugul omului, i-a poruncit:

— Du-te şi mănâncă pe stăpânul calului.

Şi lupul s'a dus şi a mâncat pe omul care îndrăznise să se împotrivească poruncilor lui Sf. Petru [6].

Se poate adesea întâmplà ca Sf. Petru să hotărască chiar şi pe unii oameni ca hrană lupilor; dela această hotărîre nimeni nu poate scăpà.

Se zice că într'un rând, un om bogat foarte află prin vis că-i sorocit ca hrană căţeilor lui Sf. Petru. Cum se sculă, poruncì îndată unor meşteri să-i facă o ladă mare de fier, în care să se încuie

1. G. Popescu, în *Şezătoarea*, II, p. 45.
2. Vezi şi Marian, *Sarbatorile*, I, p. 230-7
3. *Etym. Magn. Rom.*, p. 1345-6.
4. I. A. Zanne, *op. cit.*, IX, p. 267.
5. *Lumina pentru toţi*, III, p. 515-6.
6. Din com. Ţepu, jud. Tecuciu.

şi în care să stea toată ziua, ca nu cumvà căutându-l lupul, să-l găsească şi să-l mănânce, ci să scape dela primejdie cu zile.

A stat el, aşà dară, toată ziua închis în ladă, iar seara, când cei din casa lui au venit cu alte neamuri şi au descuiat lada de fier, de ce-au văzut, s'au minunat. Cum au ridicat capacul lăzii, îndată a sărit dintr'însa un lup, care a fugit, iar înăuntru n'au aflat decât oasele bogatului [1].

Sf. Petru nu porunceşte în totdeauna lupilor să mănânce toată vita, ci adesea le spune să-şi iea numai o anumită câtime.

In această privinţă se zice că odată Sf. Petru a trimis pe un lup să mănânce dintr'un cal numai o litră, adică un sfert de ocă, dar lupul s'a lăcomit şi a mâncat tot calul. Sf. Petru, l-a chemat în grabă şi l-a întrebat:

— Cum de ai îndrăznit să mănânci tot calul, când eu nu te-am învoit decât pentru o litră?

Iar lupul a răspuns:

— Apoi de, stăpâne, l-am mâncat tot, căci cântarul meu mi-i gura şi atâta mi s'a părut şi litra [2].

O variantă a acestei legende, culeasă din com. Zorleni, jud. Tutova, grăeşte astfel:

«Odată Sf. Petru, *chelarul lui Dumnezeu*, împărţià mâncare la dobitoace. Pe toate le chivernisise cu mâncare, pe toate le mulţămise, şi amù sta răzămat de uşorul dela uşa magaziei şi se gândià că mare-i puterea lui Dumnezeu. Iaca într'un târziu şi un lup schiop.

— Dă-mi şi mie, Sf. Petre, să mănânc, că nu mai pot!

— Da' de ce întârziezi? Du-te în pădurea ceea, c'acolo este o iapă cu mânzul ei şi mănâncă din armul de dinapoi al iepei o ocà şi jumătate de carne, că ţi-i de ajuns.

---

1. Dict. de părintele meu C. I. Pamfile, com. Ţepu, jud. Tecuciu. — I. A. Zanne, *op. cit*, VII, p. 179-80: Se povesteşte că cinevà spunând unei babe, ca *să nu dea sare cu împrumut sara*, *că e rău de lupi*, dânsa a răspuns:

— «Doar c.rul să mi-l mânânce, că alta n'are ce». Sf. Petru, supărat, s'a hotărît s'o pedepsească. Intr'o noapte, ieşind baba afară, un lup s'a repezit şi i-a rupt c.rul.

2. Dict. de I. Medelean, com. Ţepu, jud. Tecuciu; cu acest prilej amintim şi zicala care se adresează unei lacome, când dă de cevà bun şi mult: «*O potriveşte ca lupul din gât*» sau «*O cântăreşte ca lupul din gât*».

— Lupul, chita lui; şovâlc; şovâlc! tiva în pădure şi mănâncă iapa toată şi pe mânz, de s'a săturat şi el gospodăreşte.

Peste câtevà zile, vine iar la Sf. Petrea să ceară demâncare.

— Bine, dihanie urîtă şi spurcată ce eşti; eu ţi-am spus să mănânci din iapă numai o ocà şi jumătate de carne, că tot mai trăià iapa, nu s'o mănânci toată!

— Păi, Sf. Petre, eu n'am avut cântar în pădure; eu am socotit că iapa-i o oca şi mânzul o jumătate; de acea am mâncat-o toată [1].

Prin jud. Tecuciu se crede că Sf. Petru se îngrijeşte in deosebi de lupii bătrâni şi schilozi, cari nu-şi pot agonisì singuri hrana [2].

Oricum, nimeni nu cunoaşte porunca lui Sf. Petru, dar se crede că dânsul în totdeauna porunceşte sau îngădue lupilor să ucidă şi să mănânce, şi dacă aceste fiare sălbatece fac de multe ori acest lucru, omul nu trebue să se mânie şi să cârtească împotriva Sfântului, căci una este inima lui curată şi cumpănită pentru creştini şi alta este isprava jiganiei.

Când urlă lupii adunaţi mai mulţi în *haite*, *haiticuri*, *cârduri* sau *noaje*, ei se roagă atunci lui Sf. Petru ca să li se rânduească pradă [3].

In sfârşit, Sf. Petru poartă de grijă nu numai lupilor, ci tuturor sălbăticiunelor, căci el, după cum am văzut mai sus, este chelarul şi magazinerul lui Dumnezeu. Prin unele părţi, precum bunăoară în jud. Suceava, chelarul dumnezeesc este Sf. Gheorghe [4].

1. M. Lupescu în *Şezătoarea*, VI, p. 106.

2. Cred. loc. din com. Ţepu.

3. I. A. Zanne, *op. cit.*, VII, p. 179-80: Lupii sunt câinii lui; unde le porunceşte Sf. Petre, acolo fac lupii pradă. Altfel pot trece pe lângă o vită, şi dacă n'au poruncă, nu o mănâncă. Când se strâng mai mulţi lupi la un loc şi urlă, se zice că ei se roagă lui Sf. Petrea, magazionerul lui Dumnezeu.

4. *Şezătoarea*, VI, p. 106: «In jud. Tutova se crede că Sf. Petrea, magazionerul lui Dumnezeu, împarte hrană la dobitoace. In com. Broşteni, jud. Suceava, Sf. Gheorghe omorîtorul balaurului, care a voit să înghită pe fata împăratului, e împărţitorul mâncării la dobitoace».

IV. SF. PAVEL.

După cum s'a pomenit şi mai înainte, cu toate că ziua de 29 Iunie este orânduită întru cinstea Sfinţilor slăviţi şi întru tot lăudaţilor Apostoli Petru şi Pavel, cu toate că biserica le dă aceeaş cinstire [1], prea rareori pomeneşte Românul pe Sf. *Pavel*, *Pavăl* sau *Paul*, cum i se mai zice de către fraţii de peste Munte.

L'am găsit rareori pomenit alături de Dumnezeu şi de Sf. Petru, călătorind pe pământ, şi acum mai pomenim o singură tradiţie bucovineană, cu toate că nu-i îndestul de limpede:

«Dumnezeu umblà cu oamenii şi-i învăţà, iar *zilele* erau sfinte şi umblau cu el. Oamenii făceau la copii, în toată ziua câte unul, ca să fie sfinţi. In ziua întâi au făcut pe Sf. Neculaiu, a doua zi pe Sf. Varvara, şi tot aşà au făcut, după cum e scris la calendar, până ce s'a încheiat anul şi au ajuns iară la Sf. Neculaiu. Apoi, după ce a fost norod deajuns, nu se mai înmulţià aşà de tare, au rămas ca noi. Pe atunci copilul deodată umblà şi până la doi ani erà cuminte şi ştià carte. Sf. Neculaiu până în ziua a şaptea a fost băietan mare şi cuminte. Dumnezeu l-a învăţat şi i-a dat de soţie pe Sf. Varvara şi l-a pus învăţător oamenilor, ca să nu fie proşti, să ştie a trăì, să-i înveţe carte şi de toate, ca să nu se mai deie la beţie şi la altelea, să nu fie rău pentru dânşii. Dumnezeu dacă a văzut cât e Sf. Neculaiu de bun, l-a luat la cer lângă dânsul, şi a pus în locul lui pe *Sf. Pavel* învăţător».

V. DATINE ŞI CREDINŢE.

Această zi de sărbătoare se *ţine* sau se *păzeşte* întru cinstirea patronilor ei, dar şi pentru alte credinţe şi datine, pe cari le pomenim :

---

1. *Troparele Sf. Apostoli Petru şi Pavel:* Cei ce sunteţi între apostoli mai întâi pe scaun şezători şi lumii învăţători, stăpânului tuturor rugaţi-vă, pace lumii să dăruească şi sufletelor noastre mare milă!

— Pre propoveduitorii cei tari şi de Dumnezeu iertători, căpiteniile apostolilor tăi, Doamne, i-ai primit întru desfătarea bunătăţilor tale şi odihnă ; că chinurile acelora şi moartea ai primit mai vârtos decât toată roada, cela ce ştii cele din inimă!

Cucul care a început să cânte la Buna-Vestire, cântă neîntrerupt, de îndată ce i s'a deslegat limba, până la *Sân-Petru*, când limba i se leagă din nou, adecă până atunci când, după credinţa poporului, se îneacă cu orz şi nu mai poate cântà. In această zi el se preface în *uliu* şi rămâne astfel până la Buna-Vestirea din anul următor, când se va preface din nou în cuc. Am văzut şi în altă parte, că această credinţă se referă şi la *Sâmzănii*.

Oamenii *pistruiaţi* se spală cu apă în miezul nopţii când cântă cocoşul, căci se tem să nu fie socotiţi drept Jidovi, şi aşà petele de pe faţă li se pot îmmulţì. Pentru aceasta se feresc, ba încă se şi roagă să le piară şi acele ce le au [1].

In *Bucovina*, Sf. Petru se ţine pentru *piatră* sau grindină [2]. Prin jud. Botoşani, tot din această pricină se ţine şi ziua a doua după Sf. Petru, adecă 30 Iunie, iar în Bucovina, prin unele părţi se ţin trei zile chiar, tot spre acest scop [3].

Dacă va tunà sau va fulgerà în această zi, *nucile* nu vor prinde în anul acela miez, nu vor fecundà, ci vor rămâneà sterpe, sau, cum se mai zice *cu nuci*, numindu-se *fulgerate* [4].

In *Bucovina*, pe lângă nuci, se crede că nici *alunele* nu vor prinde miez, sau chiar dacă vor prinde, viermii vor năpădì asupră-le şi nucile şi alunele vor cădeà [5].

Tot pe acolo, aceeaş credinţă o întâlnim şi atunci când tună după Sf. Petru [6].

In această zi, aproape pretutindeni se fac *moşi*, *moşii de Sân-Petru*, adecă se dă de pomană pentru sufletele morţilor colaci şi lumânări, precum şi mere dulci sau acre [7].

Sătenii cari au vite se duc la biserică şi pun spre sfinţire caş proaspăt, brânză, urdă, *colarezi* şi pasat. Aceasta se obişnueşte prin jud. Buzeu [8].

Prin jud. Tecuciu, precum bunăoară în Ţepu, Vizureşti şi

---

1. Cred. loc. din com. Ţepu, jud. Tecuciu.
2. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 802.
3. *Ibidem*, p. 803.
4. Cred. loc. din com. Ţepu, jud. Tecuciu.
5. E. N.-Voronea, *op. cit.*, p. 803.
6. *Ibidem*, p. 856.
7. Marian, *Immormântarea*, p. 301.
8) Despre sfinţirea turmelor, vezi M. Lungianu, *In sărbători*, Bucureşti 1910, p. 241—73.

Brăhăseşti, în această zi se duc la biserică *mere*, *zarzăre*, colivă de grâu, iar cine are, şi cât de puţină miere în faguri. După biserică, când iese preotul, femeile merg la cimitir. Acolo preotul ceteşte morţilor, iar femeile bocesc şi tămâiază.

In această zi se *împărţesc* mere, adecă se dau de pomană. Nici o femeie nu trebue să mănânce mere până în această zi, fără a face un mare păcat, fără a supără pe morţi. Femeia măritată, dată la casa ei, trebue să aibă grija morţilor ce i-au fost neamuri, şi deci trebue să păzească această zi. Cu atât mai mult o păzesc femeile cari au copii morţi.

După această zi, femeile tinere pot mâncà mere; cele mai bătrâne trebue să aştepte până la Sf. Ilie.

O datină îndestul de răspândită, — căci o aflăm atât în jud. Gorj, cât şi în jud. R.-Sărat, este aceea de a păzì *pietrele lui Sf. Petru*. «*Pietrele lui Sf. Petru* le ţine omul, că-i rău de piatră, că altfel îţi bate grindina porumbul şi viea» [1].

Iată şi un *descântec de judecată*, cules din jud. Gorj, la care se folosesc chiar *pietrele împietrite de Sf. Petru*:

— Buna ziua, apă mare,
Doamnă mare!
— Mai şezi!
— N'am venit să şez,
Ci am venit să te dăruesc
[cu meiu,
Tu să dărueşti pe (cutare) cu o
[sută de smei.
Martorii lui să se sfrijească,
La judecători în divan să se ri-
[sipească,
Să nu mai aibă gură căscată,
Limbă ridicată,
Să nu mai vorbească,
Să nu mai grăească
Vorbă de rău
Asupra capului meu.
Tu pământ,
Cum eşti mut şi surd
Şi *hărăneşti* lumea,
Aşà să amuţeşti pe (cutare),
Să nu mai aibă gură căscată,
Să mă vorbească,
Să mă grăească!
— Bună ziua alun mare,
Domn mare;
Ce rudă eşti cu (cutare)?
— Nimic.
— Nimic să n'aleagă (cutare) la
[judecătorie în divan.
Buna ziua soc mare,
Domn mare,
Ce rudă e mă-ta cu tată-tău?
— Nimic nu e.
— Nimic să nu s'aleagă de (cu-
tare) la judecată în divan,
Cum ţine gardu' cu *proptu'*,
Aşà să ţină (cutare) cu (cutare);
Nu legăi aceste proptele ale
[gardului,
Ci legai gura (cutăruia),
Să nu mai aibă gură căscată,
Limbă ridicată,
Vorbă de rău

1. Candrea, Densuşianu, Speranţă, *op. cit.*, p. 269.

Limbă ridicată,
Vorbă de rău,
Asupra capului meu,
Să vorbească,
Să grăească!

Rețetă: Se descântă cu meiu și se aruncă de nouă ori în apă, repetându-se descântecul. După aceasta se duce la un alun, la un soc și la un gard și se spun vorbele de mai sus. Se ieau apoi *pietre din ziua de Sf. Petru* și cu ele se zic vorbele: «*Cum a împietrit Sf. Petru pietrele*, așà să împietresc eu gura și limba (cutăruia)» [1].

In această zi mare prin unele părți se țin bâlciuri sau iarmaroace, fiind numite cu numele acestei sărbători. Dintre acestea, cel mai caracteristic este târgul ce se face la Găina, munte situat la miazăzi și apus de Munții Apuseni ai Transilvaniei, la 1.774 m. înălțime.

«In cea dintâi Duminică după Sân-Petru, liniștea din Găina se întrerupe. Este ziua fantasticului *târg de fete*. In zori de zi de dimineață, de pe toate dealurile curg Moți și Moațe, Crișeni și Crișene, toți în haine de sărbătoare. Cântecele *igreților* (lăutarilor) asurzesc pădurile.

Des de dimineață, doi delegați din partea Moților din Vidra-de-sus și doi din partea Crișenilor din Bulzești, trag o linie de despărțire între Moți și între Crișeni, în câmpul târgului, care se ține pe o pajiște verde, care se întinde între cele două piscuri ale muntelui. Linia e trasă astfel, că Moții își așează merindele în partea de către răsărit, iar Crișenii în partea de către apus.

Până pe la orele 10 dimineața, toți sunt ocupați cu cumpărarea și vânzarea uneltelor de casă și agricole, precum: coase, streanguri, greble, tulnice, oale și diferite poame și legume aduse în târg de Crișeni.

După târguirea celor trebuincioase, lumea începe să prânzească pe iarbă verde și să se adune împrejurul igreților, cari cântă lângă câte o *berbința* (butoiu) cu vin ori cu vinars de cireșe, sau cu *rosolie* (ital.: rosoglio), un fel de vinars roș îndulcit cu zahăr sau cu miere de stup, și apoi jocul sau hora se încinge peste întreg târgul în câte 8 și 10 grupe separate, și formate din Moți și din Crișeni, cari la sunetul ceterilor, clarinetelor, cimpoaielor și fluierilor, jucând, își adresează prin *chiuituri* tot felul de satire, strigând Crișanul către Moț:

1. Gr. Tocilescu, *Materialuri*, p. 666.

Ţine, Moţ, de hastă *straiţă*
Să mă *hiţ* [1] cu hasta Moaţă :
Până mă hiţai cu Moaţa,
Se duse Moţul cu straiţa !

Iar Moţul îi răspunde :

Măi Crişene, lapte 'n *teoc*,
Adă fata să ţi-o joc,
De nu ţi-oiu jucà-o *bire*,
Intre *smeri* 'n ea şi 'n *tire !*

Din aceste glume, adesea se nasc mici certe, cari îndată se aplanează de către delegaţii însărcinaţi cu păstrarea ordinei şi cari numai atuncea degenerează în bătăi şi neorândueli, când poliţia străinului se amestecă... (cazul din 1852).

Săracul Moţ ! Nici în vârful Muntelui nu-l lasă străinul să-şi petreacă zilele în pace !

Când soarele e numai de o suliţă pe cer, până să apue, oamenii încep să plece râzând şi glumind. Crişanul, iute la fire şi rău la mânie, fiindcă nu şi-a putut vinde oalele, începe a le sparge cu bâta, iar Moţul, voind ca oalele cumpărate să ajungă mai iute de cât el acasă, le dă drumul din deal şi până în vale... (Despre un *târg de fete*, nici vorbă ; acest pronume este o calomnie răutăcioasă).

In vremurile de demult, păstorii din acel munte făceau în fiecare an câte o feştanie în mijlocul turmelor [2]. Cu acea ocaziune Vidrenii duceau mâncări şi băuturi şi se ospătau cu *popa* lor pe iarbă verde şi între brazi. In urmă feştania a dispărut, iar petrecerea a rămas şi se ţine în fiecare an la *Sân-Petru*. Crişenii din apropiere au început şi ei să iea parte la petrecerea Vidrenilor şi aşà, dintr'o petrecere locală a Vidrenilor, cu timpul a ajuns să fie petrecere generală a Moţilor şi Crişenilor...

Despre originea târgului, ne-a spus bătrânul Gavrilă Bădescu, cel bătut cu o sută de beţe (în 1852), că a aflat dela tatăl său, care a trăit 130 de ani, că într'o zi Vidrenii, petrecându-şi în Găina, au fost surprinşi de *Curuţi* şi de *Lobonţi*, pe cari, respingându-i, în amintirea acelei învingeri şi-ar petrece Moţii în ziua numită.

Tot cam în acest sens vorbeşte şi etnograful german Reissenberger, care zice că *Mongolii* năvălind în Ungaria, Românii din ţara

1. Joc.
2. Această datină o aflăm încă prin Munţii Muscelului.

ungurească, cari locuiau la poalele despre apus ale Bihariei, i-au găsit pe munte, unde fiind întâmpinaţi de Românii transilvăneni, pe toţi i-au omorît. «In amintirea acelei învingeri, îşi petrec Românii în fiecare an la *Sân-Petru* în muntele Găina, şi cu care ocaziune se contractează şi unele căsătorii» [1].

La târgul din Găina, care seamănă cu *nedeiele* din ţara Haţegului, sau mai bine zis cu *târgul fetei* ce se ţine la Bobotează la Recea din ţara Făgăraşului, sau cu cel dela Sântă-Măria din Teuş, de pe vatra Mureşului, ori cu cel dela Ispas din Blaj, se fac, ca de obiceiu, cunoştinţe între feciori şi fete, din care resultă şi câte o căsătorie între un Crişan cu o Moaţă, niciodată însă între un Moţ cu o Crişancă, fiindcă Crişencele nu sunt aşà de frumoase ca Moaţele. Cununia însă se celebrează cu toată cuviinţa acasă în sat, înaintea altarului bisericii, iar nu în munte, unde se zice că ar fi pustnici sau călugări, cari în ţara Moţului n'au existat de când e lumea» [2].

In sfârşit, prin unele părţi din Ţara-Românească, precum în jud. Muscel, a doua zi după Sf. Petru şi Pavel, se serbează *Stoborul Sâmpietrului*, pentru pază de lupi şi de pagube [3].

VI. JOCUL SCLAVILOR.

O datină de cea mai mare însemnătate o găsim în vieaţa poporului român din *Macedonia*. Iată în ce constă aceasta, după o singură descriere ce o avem;

La Românii macedoneni, obişnuesc tinerii dela 14 ani în sus, cei ce se numesc *gioni* (juni), adecă cei ce poartă *sarica* la 18 ani îmbrăcată numai pe umărul stâng, să joace *jocul sclavilor* în zilele de sărbătoare, «dar *mai ales în ziua de Sf. Petru*, când întreaga suflare aromânească se află pe acasă şi poate fi faţă la această luptă de amintire veche».

Inainte de a începe jocul, unii din juni trag clopotul dela biserică, ceeace vesteşte că junii în acea zi îşi vor măsură puterile şi meşteşugul de luptător.

Nu încetează clopotul şi se vede cum pâlcuri-pâlcuri, de fete, neveste, femei, bărbaţi şi bătrâni, se strâng la locul hotărît jocului,

1. Dr. K. Reissenbergen, *Siebenbürgen*, Wien 1881.
2. Frâncu-Candrea, *op. cit.*, p. 69-72.
3. R.-Codin-Mihalache, *op. cit.*, p. 78.

formând un cerc cât se poate de mare, spre a nu oprì lucrarea junilor în mişcările lor de apărare sau atacare.

Odată lumea strânsă şi formată în cerc, doi juni, dintre cei mai svelţi şi mai curagioşi, vin în mijlocul cercului, lepădându-şi saricele de pe braţ, ceeace e semnalul luptei.

După ei vin în cerc alţi juni, doi câte doi, de aceeaş măsură şi putere, ţinându-se de braţ.

Cei doi dintâi sunt închipuiţi ca conducători ai luptei şi acum urmează să-şi aleagă armata, nu după voie însă, ci după noroc.

Pentru acest scop, se ieau şi ei la braţ, se întorc cu spatele spre celelalte perechi de juni şi atunci unul din ei întinde celuilalt cele două degete dela mâna dreaptă: arătătorul şi mijlociul. Unul din ei îşi alege, să zicem, arătătorul, iar celalt mijlociul. După aceasta se duc amândoi la fiecare pereche, propunându-le a alege fiecare, ori arătătorul, ori mijlociul. Cel ce alege arătătorul, trece la dreapta, iar cel cu mijlociul la stânga, fără a li se spune dacă vor face parte în luptă cu cutare sau cutare comandant, până nu se isprăveşte cu toate perechile.

Spre mai mare uşurinţă vom numì pe unul din comandanţi *A* şi pe celălalt *B*, iar soldaţii lui *A* cu literele *C*, *C'*, *C''*, *C'''*, *C''''*, etc., pe cei ai lui *B* cu literele *D*, *D'*, *D''*, *D'''*, *D''''*, etc. Numărul soldaţilor poate fi oricât de mare, însă egal la amândoi comandanţii.

Câţi şi-au ales arătătorul vor face parte din comanda lui *A*, iar cei cu mijlociul din comanda lui *B*.

După aceasta se procedează la delimitarea hotarului de mişcare şi de drepturi. Am zis de drepturi, căci în mijlocul cercului se trage un diametru, care este o linie neutră. Cine depăşeşte această linie, calcă un teritoriu străin şi este pedepsit, dacă este prins, cu sclăvia.

Delimitându-se cercul de acţiune, oştile se aşează faţă în faţă, pe marginea cercului, la o distanţă de cel puţin 200 de metri una de alta, aşà că fiecare are un teren de 100 metri dela cartier şi până la linia neutră.

Să presupunem că comandantul *A* s'a aşezat în dreapta cercului şi *B* în stânga. Deci fiecare va aşeză pe sclavii căzuţi în luptă înspre dreapta dela cartier.

Pe unul din puncte, — bine înţeles pe partea cea mai ridicată, de unde se pot observà toate mişcările tuturor luptătorilor, — ce atinge linia neutră a cercurilor, iea loc un tribunal compus din

trei oameni mai în vârstă, aleşi de comandanţii trupelor, numiţi *derepţi*. Aceşti derepţi sunt obligaţi a fi cu băgare de seamă la toate mişcările luptătorilor, ca la cas de vreo neînţelegere din partea luptătorilor sau la vreo călcare de teritoriu, ei să se pronunţe. Hotărîrea derepţilor este indiscutabilă.

Odată tribunalul derepţilor înfiinţat, se hotărăşte cine să înceapă lupta. Şi aici tot sorţul decide.

După aceste măsuri, cei doi comandanţi se retrag fiecare cu armata la lagărul său. Se aşează faţă în faţă, între linia neutră, gata de luptă, lepădându-şi saricele şi formând un morman din ele. Acest morman este considerat ca lagăr.

Să presupunem că sorţul de a atacà întâiu a căzut lui *A*. Acesta trimite un *pion* (gione), anume pe *C* spre *B*, trecând peste linia neutră, călcând astfel teritoriul lui *B*.

B trimite şi el un pion *D* spre isgonirea lui *C*. Pionul *C* nu este în drept a captivà pe *D*, căci el a plecat înaintea lui *D* şi este considerat ca usurpator. Spre paza lui *C* însă, urmărit de *D*, a pornit *C'*, şi spre paza lui *D*, urmărit de *C'*, s'a trimis *D'* şi aşà mai departe. Cel ce iesă cel din urmă, cu o atingere pe adversari, îi consideră captivaţi şi fără multă rezistenţă îi duce la lagărul său, predându-i comandantului.

S'ar puteà ca C, care ieşise cel dintâi, să aibă şi el dreptul ca printr'o atingere să poată şi el captivà pe adversari.

Acest drept se câştigă, dacă în urmărirea lui ar reuşì să treacă prin lagărul său, luând semn. Prin acest semn, din urmărit de adversari, şi posibil a devenì sclav, dacă n'ar fugì cât poate şi n'ar face mişcări strategice, devine urmăritor şi acum adversarii lui caută a fugì spre a nu fi atinşi şi captivaţi.

Aceste mişcări sunt controlate de arbitrii numiţi *derepţi*.

Pionii urmăriţi, spre a nu cădeà în captivitate, bravează orice obstacol: sar peste şanţuri, gropi, bare, aleargă cât îi ţin picioarele, numai şi numai să nu cază în captivitate. Cei căzuţi în captivitate se numesc *sclavi*. Sclavii se duc la lagăr, nu se ţin însă chiar în lagăr, ci la o depărtare oarecare. Distanţa nu se hotărăşte de învingător, ci de cei învinşi, şi pentru acest scop, comandantul celor căzuţi în sclavie trimite pe unul dintre cei mai voinici, ca să sară în trei sărituri dela lagărul învingătorului înspre dreapta, şi unde va ajunge, acolo să se aşeze sclavii. In momentul când se alege

distanţa sclavilor, este armistiţiu. Şi să se noteze că sunt pioni cari în trei sărituri sar distanţă de 60—70 picioare.

La această distanţă, sclavul se aşează în picioare, cu mânile întinse şi îmbrăcat cu sarica pe ambele braţe, aşteptând liberarea dela ai săi, dacă n'ar fi păzit la timp, căci cu o atingere poate fi liberat şi intră din nou în luptă, considerat fiind că n'a fost nicicodată sclav.

Se întâmplă des că din ambele părţi să cadă sclavi; atunci, dacă sunt egali la număr, se face schimbul de sclavi şi lupta începe din nou. Dacă însă într'o parte sunt mai mulţi şi în cealaltă parte numai unul, şi dacă acest sclav este unul din cei mai de seamă luptători, îl răscumpără cu 4—5 sclavi.

Lupta nu se termină decât atunci când unul din condamnaţi pierde toţi pionii prin căderea lor în robie. Rămânând singur, se predă de bună voie în mâna învingătorului. Atunci învingătorul face invazie pe teritoriul învinşilor şi prima lor grijă e de a pune mâna pe sarica comandantului învins, pe care îl îmbracă cu ea, pe ambele braţe. După aceea, cei învingători formează arcuri din braţele lor, doi câte doi, iar cei învinşi trec pe sub acele arcuri umiliţi [1].

După ce trec sub furcile caudine, cei învinşi sunt călăriţi de cei învingători de trei ori prin cercul de luptă. In urma călăritului vin *dereptii* în faţa comandantului învingător, cerând răscumpărarea sclavilor. In acest moment se formează perechile dela începutul luptei, cu deosebire că acum perechea este formată dintr'un învingător şi un învins. Cel dintâiu, cu sarica pe un braţ şi cel de-al doilea pe ambele braţe, lipsindu-i libertatea.

Răscumpărarea se face astfel:

Unul din derepţi apucă de sarică pe sclav cu o mână, iar cu cealaltă se face că numără banii, zicând: «Gione iaste» (voinic este), — la care şi învingătorul răspunde: «iaste», desbrăcându-i sarica de un braţ, semn că i s'a dat libertatca.

Aşà se urmează cu toţi sclavii pe rând şi astfel se termină jocul cu sclavii [2].

In cele ce urmează, vom reproduce un joc copilăresc din Moldova, care are oarecari asemănări cu *jocul sclavilor*. El se numeşte

---

1. Aici descriitorul adaugă: «Acest obiceiu ne face a pune o întrebare: aceste arcuri nu vor fi ele oare o amintire a *furcilor caudine?*»
2. G. Apostolescu, în *Albina*, VI, p. 665-9.

de-a petrecul, petrecându-se în chipul următor. Copiii se adună într'un loc mai deschis şi se împart în două tabere de câte 6-10 băieţi ori mai mulţi; se trage apoi la sorţi să se vadă care tabără pică la *vaca* şi care *afară*. *Vacă* se chiamă o grămadă de gunoaie făcută de băieţi, peste care mai pun şi straiele mai grele, ca să se facă mai sprinteni de fugit. Aici şed şi copiii mai mici, precum şi cei cari nu pot fugì. Sorţirea se face cu ajutorul *paiului:* două păişoare, unul mai lung şi altul mai scurt, puse la unul în mână, cu câte un capăt afară; câte un jucător din cele două tabere le trag şi tovarăşii celui ce a tras paiul mai lung sunt la vacă; ceilalţi afară. Cei dela vacă vor căutà *să taie* pe cei de afară, adecă să puie mâna pe ei şi să-i aducă la vacă, unde vor şedeà şi nu vor mai luà parte la joc. Dacă cei dela vacă au tăiat pe toţi cei de afară, partidele îşi schimbă rolurile. Aceasta însă e greu, căci dacă unul de afară fuge repede pe lângă vacă şi nu e tăiat, toţi cei căzuţi se duc de drept la tovarăşii lui de afară. Dacă unul de afară trece netăiat printre doi din partidul celor dela vacă, cel din urmă iese din joc şi se duce la vacă. Când a rămas numai unul din cei de afară, cei dela vacă se ieau după el; alungatul poate trece printre ei şi vacă şi toţi cei căzuţi la vacă din rândul celor de afară îşi ieau locurile lor şi jocul urmează. Cu acest prilej, alungătorul strigă: «A dat vaca». Această *minciună* sau *şiriclic* a alungatului o cată dinadins cei dela vacă, dacă aceştia au dintre ai lor pe mulţi căzuţi la vacă. Dar cei de afară în acest caz nu vor să dea vaca, mai ales dacă sunt căzuţi dintre ai lor tovarăşi. Se întâmplă să rămâie numai câte unul din ambele şiruri: în această clipă jocul are mult haz, aşteptându-se cele mai sus spuse [1].

Partea finală a *jocului sclavilor* o găsim şi într'un alt joc, tot din Moldova, care se numeşte *de-a paiul*, în care, după ce un grup învinge pe altul, învingătorii şi cu stăpânul lor se pun unul lângă altul, iar alături de stăpân stă stăpânul învinşilor. Dumnezeu şi dracul (căpeteniile celor două tabere) s'apucă de mână. Invinşii trec pe lângă învingători, cari au fiecare câte un băţ în mână. Ei sunt loviţi, iar când trec pe sub mânile căpiteniilor, aceştia îi lovesc în spinare cu pumnul [2].

---

1. T. Pafimle, *Jocuri de copii*, II. p. 63—4.
2. *Ibidem*, I, p. 28.

SF. COSMA ŞI DAMIAN.

I. — Cosmandinul.

Intâia zi din *Iulie*[1], închinată *Sf. doftori fără de argint, Cosma şi Damian din Roma*, se serbează pe alocurea sub denumirea de *Cosmandin*, nume compus din *Cosma* şi *Damian*, pentru a fi oamenii feriţi de boale[2].

Prin alte părţi, această zi se numeşte *Cosmadin*[3].

De sigur că sub influenţa numelor bisericeşti ale lor, s'a nascut şi credinţa populară, care spune că *Cosma* şi *Damian* au fost nişte *doftori* cari umblau prin lume din loc în loc şi tămăduiau pe bolnavi, fără a le luà pentru aceasta vreo plată[4].

Aceasta explică deasemenea pricina pentru care se pomeneşte la începutul unor descântece numele Sf-lor Cosma şi Damian. Iată un asemenea descântec de *lungoare*, cules din *Bucovina* :

Amin! amin!
Cosmă, Dămin!
Unde purcezi,
Codrii ciuntezi,
Toate fântânele,
Toate izvoarele,
De mâluri
Şi de gloduri
Să le curăţeşti,
Să le limpezeşti,
Lungoarea s'o izgoneşti.
Lungoare prin foame,
Lungoare prin sete,
Lungoare prin osteneală,
Lungoare cu tăhueală
Lungoare cu nebuneală,

---

1. Marian, *Sărbătorile*, I, p. 96. «Iulie se mai numeşte *Cuptoriu*, *Cuptor*, *Coptoriu*, adecă luna fierbinţelilor sau a coacerilor». Adăugăm : *Cuptioriu*, iar în pronunţie populară, *Iùli*.

Gr. Tocilescu, *op. cit.*, p. 1197-8, de sigur după compoziţie originală :

Cuptor, el cu *zăduhul*
Impulberă văzduhul,
Acum pe toţi umbra-i chiamă,
Dar pe leneşi mai cu seamă,
Că lor le este mai dragă,
Sub dânsa un somn să tragă.
Apoi răsturnat pe o muche,
Să stea, *treanţa* să-şi păduche.

2. Dat. loc. din com. Ţepu, jud. Tecuciu.
3. Marian, *Sărbătorile*, I, p. 228.
4. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 91.

Lungoare de nouă feluri,
Lungoare de nouă neamuri,
Alege-te,
Culege-te,
Din creierii capului.
Din faţa obrazului,
Din auzul urechilor,
Din vârful degetelor,
Din inimă,
De sub inimă,
Din toate ciolănèlele,
Din toate 'nchieturèlele.
Alege-te,
Culege-te,
Că eu nu te-oiu alege,
Nici nu te-oiu culege,
Ci eu cu secera te-oiu secerà,
Cu mătura te-oiu măturà,
Şi 'n Marea neagră te-oiu aruncà,
Ca acolo să pieri,
Să răspieri,
Cum piere spuma de mare
Şi roua de soare
Şi stupitu 'n cărare.
N. să rămâie curat,
Curat şi luminat,
Ca maica ce l-a făcut,
Ca Dumnezeu ce l-a crescut,
Ca sfântul soare,
Ce 'n senin răsare.
Dela mine descântecul,
Dela Dumnezeu leacul [1].

Un alt descântec, de *raul-copiilor*, asemenea din Bucovina, se începe astfel:

Amin! amin!
Cosma, Damin!
Descântecu-l descânt eu,
Leacu' îl dă Dumnezeu.
S'a mânecat,
S'a sânecat,
N. pe cale
Pe cărare... [2].

In sfârşit iată şi începutul unui alt descântec, *de speriat*, cules din Transilvania:

Amin, amin.
Cosma de amin,
Eu aş căutà... [3].

Vorbele *de amin* nu pot fi altcevà, decât o corupţie din *Damian*.

II. — Ana-Foca.

In *Transilvania*, sărbătoarea dela 1 Iulie este cunoscută sub numele de *Ana-Foca*.

Cine nu păzeşte această zi şi lucrează la vie, soarele îi va dogorì viea cu arşiţă şi prin aceasta se va uscà [4].

In ziua de *Ana-Foca*, «arde piatra în apă, joacă soarele în apă» [5] sau sub apă.

1. Marian, *Descântece pop. rom.*, p. 148-9.
2. *Ibidem*, p. 200.
3. *Ibidem*, pag. 234.
4. *Etym. magn. rom.* p. 1154.
5. S. Mangiuca, *Calendar poporan*, 1852, a. I.

B. P. Haşdeu, vorbind de această zi, spune:

«In cursul lui Iuliu se serbează la 22 *Sf. Foca*, iar la 21 *Sf. Ana*. Din ambele aceste sărbători, poporul a compus pe *Ana-Foca*, ca nume al primei zile a lunii, deşi această zi e consacrată în specie *Sf. Cosma* şi *Damian*, din cari, printr'o procedare analoagă, se compune poporanul *Cosmandinul*.

«Findcă φώχη, «phoque», însemnează o vietate care trăeşte în mare la Greci, *Sf. Foca*, martir din epoca lui Diocleţian, este privit ca patron al corăbierilor, adecă un sfânt al apei. La Români, din contra, fiindcă *Foca* seamănă cu *foc*, printr'o astfel de etimologie poporană s'a născut credinţa că el *pârleşte*, de unde ziua de 22 Iulie se cheamă peste Carpaţi «*ieşirea Pârlielor*, surori ale lui Sânt-Ilie» [1].

---

1. *Etym. magn. rom.*, p. 1154.

PRICOPUL.

Ziua *Marelui mucenic Procopie,* care cade la 8 Iulie, o serbează Românii sub numele de *Prìcop* în Moldova, *Precup,* art. *Precupul* în Oltenia, Ţara-Românească, şi Ardeal, sau sub acel de *Pricope, Pricoche, Procope* sau *Procopie.*

In Moldova se serbează pentru bunătatea lui cea mare, căci se crede că poartă o deosebită grijă muncitorilor de câmp. Intr'adevăr, se zice că *Pricopul pricopeşte grâiele,* adecă face să dea în copt semănăturile de primăvară, cum este grâul, secara, orzul, ovăsul sau *ovăscul* şi altele.

Când însă acest blajin Sfânt este supărat cu cevà, şi mai ales atunci când nu este serbat cum se cade, el *pricheşte* grânele, adecă le grăbeşte uscarea înainte de maturitatea lor; soarele dă arşiţă mare şi semănăturile întâiu se pălesc şi apoi se usucă, având boabele nedesvoltate şi crude [1].

In Ţara-Românească şi Oltenia, *Precupul* se serbează pentru a ferì semănăturile de grindină sau *piatră,* căci dupa credinţa poporului din aceste părţi, Precupul *arde,* adecă topeşte boabele de *piatra* în apă şi, în loc de grindină, curge ploaie curată [2]. Prin jud. Muscel se zice chiar că în această zi «arde piatra în apă» [3]. In Oltenia, se ţine mai ales pentru paza cânepii [4].

Pentru paza de grindină se ţine şi în Bucovina [5]. Pe aici însă

---

1. Cred. loc. din com. Ţepu, jud. Tecuciu. — C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 86.

2. Cred. loc. din com. Catanele, jud. Dolj, comunic. de d-l Şt. St. Tuţescu : «Precupul se zice că arde piatra».—*Albina*, V, p. 455 : Sf. Procopie arde piatra în ape.

3. R. Codin-Mihalache, *op. cit.*, p. 79.

4. Credinţa loc. din com. Catanele, jud. Dolj, comunic. de d-l Şt. St. Tuţescu.

5. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 802.

mai este şi credinţa că dacă ziua lui se serbează cu nelucrare, *Pricopul* păzeşte pe oameni de foc şi opărire cu apă fiartă sau *uncrop*[1].

In comit. Hunedoarei, asemenea se păzeşte ziua de Precup, nu numai pentru *piatră* sau *ghiaţă*, ci şi pentru vijelii îngrozitoare, cari se pot porni sau deslănţui peste câmpuri, pricinuind pagube însemnate[2].

Moţii din Munţii Apuseni serbează de-asemenea Precupul pentru vânturi. După credinţa răspândită prin aceste părţi, vânturile cari se bat în această zi, sunt două: *Harcodanul* şi *Dornadosul*, amândouă fiind foarte primejdioase. Harcodanul suflă *sfredel*, adecă în vârfuri, iar Dornadosul drept înainte.

Muntenii spun că mai de mult un proprietar silind în ziua de Precup pe un *iobagiu* (clăcaş) al său ca să lucreze, şi fiindcă iobagiul se opuneà, nobilul proprietar, spre a-i dovedì că el nu se teme, a început să sape la ceapă în grădină. N'a trecut mult şi a venit unul din cele două vânturi puternice, amintite mai sus, şi l-a luat pe *domn* (boier), ducându-l pe sus, cu grădină cu tot, tocmai în vârful Bihariei. In locul unde l-a trântit vântul la pământ, şi până astăzi găsesc păstorii ceapă, tot atât de bună la mâncare ca şi cea de grădină; şi de aceea Moţii numesc acel loc: *«gradina cepelor»*[3].

---

1. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 1200.

2. *Familia*, *XXXIX*, p. 43: In 8 Cuptor, st. v. ţăranul nu-ţi lucrează că-i sărbătoarea lui *Precup*, adecă mucenicul Procopie, şi tot pe atunci vin vijeliile cele mari şi bate piatra (ghiaţa) pe ţarină. «Ştie Dumnezeu Sfântul, când şi ce fel de primejdii pe capul nostru — da' noi, Precupu' îl ţinem, că cu el ne-am pomenit», aşà zice Marc Moise, povestindu-mi cum o păţì odată un biet Unguraş, dregătorul grofului, care a adus pe *datoraşii* români ca să-i lucreze cu sila.

3. Frâncu-Candrea, *op. cit.*, p. 136-7.

CIURICA.

La 15 Iulie, biserica noastră prăznueşte pe *Sf. mucenici Chiric şi Iulita*. Prin jud. Prahova [1] şi Muscel [2], această sărbătoare se cunoaşte în popor sub numele de *Ciurica*; prin alte părţi, asemenea din Ţara-Românească, i se zice *Ciric* sau *Chiric*.

Se zice că această zi se serbează pentrucă *Sf. Chiric*, când s'a făcut Sfânt împreună cu maica sa *Iulita*, erà numai de trei ani şi afară de aceasta erà şi şchiop [3].

Prin jud. Muscel se crede că cine va fi bătut în această zi, tot anul va fi *ciuruit* [4].

Prin jud. Ilfov am auzit zicându-se că această zi trebue să se serbeze mai ales de cei ce au rămas de mici orfani de mamă, căci se crede că *Cirica* a fost ucisă de bărbatul ei, un «Turc păgân, liftă spurcată», care o luase de nevastă cu deasila, pentrucă nu voise să-şi treacă la legea păgânească pe singurul copil ce-i rămăsese dela întâiul ei bărbat.

Prin unele părţi din Oltenia, această zi se numeşte *Intâiul Circov al Mărinii*, şi se serbează de către femei [5].

---

1. *Rev. p. ist. filolog. şi arheolog.*, An. II, Vol. III, p. 338: «15 Iulie e sărbătoare mare, numită *Ciurica*».

2. R.-Codin şi Mihalache, *op. cit.*, p. 79.

3. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 86: «Oamenii serbează în această zi pe *Ciric (Chiric)*, mai mult de frică, căci zic ei, Chiric când s'a făcut Sfânt împreună cu mă-sa Iulica, erà numai de trei ani şi erà şi schiop, şi să te ferească Dumnezeu de bătaia chiorilor şi de dragostea şchiopului, că de omul însemnat să-ţi tai poala şi să fugi».

4. R.-Codin şi Mihalache, *op. cit.*, p. 79.

5. *Calendarul folcloristic*, Craiova 1910, la zi.

MĂRINA ŞI CIRCOVII.

I. — Mărina.

La 17 Iulie poporul român, aproape de pretutindenea, serbează pe *Marina măcinica*, Sf, mucenică Marina.

In com. Ţepu, jud. Tecuciu, după credinţa şi spusa poporului, *Mărina* e o sfântă cu *hàchiţe*, adecă e nestatornică: bună, prea bună cu unii şi foarte aspră cu alţii. Unora le prinde bine şi-i ajută chiar şi atunci când aceştia muncesc de ziua ei, altora le face rău. Gospodinele văd în decursul anilor dacă această zi le prieşte şi prin urmare o serbează sau nu. Nevestele tinere o serbează în totdeauna.

Când Mărina nu-i sprijin cuivà şi când acesta munceşte de ziua ei, va căpătà nişte bube uricioase în partea dinăuntru a şezutului, şi cari se numesc *mărini* [1].

Prin unele părţi din Oltenia, Mărina se ţine ca fiind rea de *piatră*, stricând câmpurile cu semănături [2] şi cânepa în deosebi [3], ca aducătoare de trăsnet [4] şi pentru ca vitele să fie ferite de lupi [5].

Credinţa în deobşte însă, ce o au aproape toţi Românii, este că Mărina e rea de *bube* şi *buboaie*, adecă acel ce va îndrăzni să lucreze de ziua ei, se va *bobolì* din senin.

După credinţa Românilor din comit. Hunedoarei, Mucenica Marina a suferit martiriul fiind de nouă ori *măcinata*, adecă trasă la roată; de aceea, cu mare sfinţenie o păzesc prin nelucrare. Povestesc chiar întâmplări de ale unor gospodine şi zic, de pildă: «fie iertată Coculeasa *hai* bătrână (din Veţel): *o* copt mălaiu în ţest în

1. Cred. loc. din com. Ţepu, jud. Tecuciu.

2. Cred. loc. din com. Hălăngeşti-Zăicoiu, jud. Dolj, după spusa locuitorului I. Brătulescu, comunic. de d-l N. I. Dumitraşcu: «La 17 Aprilie se ţine *Mărina*, ca fiind rea de piatră».

3. Cred. loc. din com. Cataneie, jud. Dolj, comunic. de d-l St. St. Tuţescu.

4. Idem.

5. *Calendarul folcloristic* pe 1910, la zi.

praznicul ăsta şi i s'o arătat, că dragul meu şi-a lu' Dumnezeu, *cân'* o tăiat cu cuţitu' în mălai, iaca o dungă de sânge pă urma cuţitului! S'o luat d'o groază, biata muiere! Luă mălaiu' în poală şi *curse* iute la popa să i-l arate. Părintele — noi nu l-am apucat — o sfădit-o rău pentrucă o necinstit ziua *Marînii macinica*. I-o poruncit să *ţipe*[1] *mintulaş*[2] mălaiu' pă Murăş şi să nu mai cuteze să mai prindă cevà în ziua *ahaia*, c'o afurişeşte»[3].

Pentru nenumăratele soiuri de bube, pe cari cinevà le poate dobândì când munceşte în această zi, este bună de leac balega *dela Mărina*.

In Moldova de sus, această balegă se foloseşte şi atuncì când cuivà—şi mai ales copiiilor[4]—, le *vâjie* urechile[5].

Prin jud. R.-Sărat, în această zi se lipeşte de gard, ca să se usuce, o *balegă de vacă;* cu dânsa se va descântà de *năjit*, o boală de care *curg* urechile[6].

Prin jud. Tecuciu, balega nu se lipeşte de gard oricum; de aceea, în *noaptea spre Mărina*, femeile se desbracă cu totul, se duc în bătătură, ieau balega de vacă ori de bou şi o izbesc de nuielele gardului, ca să se usuce. După uscare o strâng şi o folosesc, afumând cu ea *bubele* şi *najitul*, cari se descântă.

Pelinul cules şi făcut mături în ziua de Mărina este bun împotriva unor boale, după cum reiese din următorul *descântec de mâncătură şi deochiu*, cules din jud. Dâmboviţa :

Apucà (cutare)
Pe cale,
Pe cărare,
Ţipând
Şi văicărând.
Şi nimeni nu-l auzià
Şi nimeni nu-l plângeà,
Doar' Maica Domnului ce făceà?
Picioare
De ceară
La scară
De aur
Puneà
Şi jos scoborà,
La nouă pomi mergeà,
Nouă muguri luà,
Şi miere dela stupină găsià,
Şi ciocanul în mână luà,
Cu ciocanul ciocănià,
Inima (cutăruia) o plămădià,

1. Arunce.
2. Indată.
3. *Familia, XXXIX*, p. 463.
4. I. A. Zanne, *op. cit.*, IX, p. 382: «De curge urechea copilului mic, să-l afumi cu balegă strânsă din ziua de *Mărina*».
5. *Şezătoarea*, II, p. 121.
6. Candrea-Densuşianu-Speranţă, *Graiul nostru*, I, p. 271.

Că se 'ntâlnise (cutare)
Pe cale,
Pe cărare
Cu nouă strigoi în cale,
Nouă strigoi,
Nouă strigoaice.
In cap îl plesnise,
De inimă-l ciupise;
Inima i se vătămase,
Sângele i se turburase;
In scursături
Il scursese,
In uscături
Il uscase,
Iar eu cu ciocan
In inimă-i dam,
Inima i-o plămădiam.
Toate deocheturile
Şi toate năduşelile
Le curăţiam,
Şi aşà că-l descântam:
De-o fi deochiat
De om cu *căiţă*,
De fată mare
Făcută cu căiţă,
De flăcău
Făcut cu căiţă,
De popă
Făcut cu căiţă,
De preoteasă
Făcută cu căiţă,
De-o fi deochciat
De un om
Făcut îndărăt...
Fugi deochetură
Că te-ajunge
Vânt din gură
Şi descântătură.
Pasere albă
Sbură,
Cu nor alb
S'amestecă.
De-o fi deochiat
De vânt,
Să cază la pământ;
De-o fi deochiat
De codru,
Să cază frunzele;
De-o fi deochiat
De fată mare,
Să-i cază coada
Din spinare,
Să rămâie cheală.
De-o fi deochiat
De flăcău,
Să-i cază chica,
Să rămâie chel,
Să râză lumea de el;
De-o fi deocheat
De muiere,
Să-i crape
Ţâţele,
Să-i cază
Cosiţele,
Ca să-i moară
Pruncii de foame.
C'a plecat (cutare)
Pe cale,
Pe cărare,
S'a întâlnit
Cu nouă fete mari
In cale,
Nouă fete mari curate,
Cu nouă mături
De pelin dela Mărina
In mână.
Cu măturile a măturat,
Toate deocheturile,
Toate mâncăturile,
Toate năbuşelile
Le-a svântat,
Le-a curăţat,
Să rămâie (cutare)
Curat, luminat,
In grija maichii Precistii dat
Şi lăsat [1].

---

1. Gr. Tocilescu, *colecţ. cit.*, p. 1152-3.

Intru cât se atinge de acest fel de mături, ele se fac în ziua de *Mărina* mai ales, şi anume din *pelin* sau *peliniţă,* pentru măturatul caselor, căci se crede că pe unde se mătură cu mături făcute din aceste plante, *puricii* nu mai umblă, căci mor din pricina *amarului* lăsat de pelin şi peliniţă [1].

Prin jud. Muscel, femeile duc la biserică *usturoiu, tămâie* şi *pelin* pentru leacuri. Femeile se aşează lângă icoana Maicii Domnului, iar lucrurile duse le aşează pe fereastră, în dreapta lor. După sfârşitul slujbei din ziua de *Mărina,* cu tămâia aprinsă afumă usturoiul şi pelinul. Aceste plante se pun apoi la *păstru,* fiind bune de leac pentru *boala copiilor.*

Tot prin aceste părţi se împart de pomană mere şi pâne [2].

II. Circovii.

In ziua de 6 Iulie încep *Circovii,* cari ţin trei zile, până în ziua de 18 Iulie [3]. Prin jud. Prahova se cunosc tot trei *Circovi,* numiţi şi *Circovii Mariei,* dar ţin dela 17 până la 19 Iulie, cari nu îngăduesc nici o altă muncă, afară de jocul tineretului [4].

Prin alte părţi, ei se numesc *Circovii Marinii,* ai *Mărinii* şi se serbează «pentru toate boalele femeieşti», *«îngrecările»,* etc., prăznuindu-se prin jocuri şi petreceri.

In aceste zile, nimeni nu trebue să se pieptene, căci este primejdie de jigănii; lupii mai ales vin şi strică vitele.

Fiind rău de *pocituri, lovituri, luat din Iele* şi *luat din Circovi,* de aceea iar a rămas o zicală ce se adresează celor ce «nu-s în toate minţile»: «ce, eşti luat din Circovi»? [5]. Acestor vătămări se expune mai ales cine lucrează *Circovul întâiu.* Despre diferite nenorociri de acestea, prin unele părţi se dau şi povestiri.

Circovii se ţin prin Oltenia şi pentru trăsnet [6].

Prin jud. Muscel, la Circovul întâiu, nu se mătură şi nu se dă gunoiul afară. In această zi se culege *pelin,* din care se capătă o zeamă numită *apa de pelin.* Cu aceasta, unii se dau pe faţă, ca să

1. Daf. şi cred. loc. din com. Ţepu, jud. Tecuciu.
2. R.-Codin şi Mihalache, *op. cit.*, p. 79.
3. *Ibidem.*
4. *Rev. p. ist. filolog. şi arch.* An. II, vol. III, p. 388.
5. R.-Codin şi Mihalache, *op. cit.*. p. 79.
6. Cred. loc. din Hălăngeşti-Zăicoiu, comunic. de d. N. I. Dumitrescu.

li se subţieze pielea obrazului. Unii culeg tot în această zi mărar, care se crede a fi bun pentru vindecarea umflăturilor de stomac[5].

Circovul Marinii ăl din urma se serbează pentru foc[6].

După câte ştim, această sărbătoare populară nu este cunoscută în Moldova[7].

Ce însemnare ar puteà aveà vorba *Circovi*, nu putem spune; atâta doar c'o aflăm într'un *câhtec de stea*, cules din jud. Mehedinţi, sub numele de *Circovie-Imparat*. Iată-l:

Steaua sus răsare
Ca o taină mare
Şi steaua îşi dă rază,
Maicii lumineaşă.
Eu Maichii grăesc
Graiu filosofesc.
Că de când pământul
S'a născut cuvântul,
Născând pe Hristos,
Lumii de folos.
Tu, o stea luminoasă
Şi din toate-aleasă,
Că cu-a ta ivire
N'aveţi[1] întocmire;
Că nouă ne scrie
Din *astrolomie*,
Din cetatea lui David,
Fiilor arătând·
Şi îndată au aflat,
Pe cel ce au căutat,
Şi lui i s'a arătat,
Ca unui împărat,
Circovie-împărate,
Şi prea luminate,
Te ştiu din ce eşti mare:
Dintr'o iţă[2] eşti slăvit,
Pe pământ ai venit,
Pe cruce te-ai răstignit,
Şi te-ai dat în chip de rob,
Ca să scapi lumea de foc.
Şi te-ai dat în chip de slugă,
Ca să scapi lumea din muncă.
Aşteptându-te, Hristoase,
Ca şi fiarele setoase,
Când coboară
La izvoară
Şi de apă
Că s'adapă,
Şi lui Dumnezeu se roagă:
O, Isuse Hristoase,
Ispitind cu Sf, Cruce,
De vrăjmaşii nevăzuţi,
Că în păcate sunt căzuţi!.[3]

In sfârşit, tot aci trebue să mai adaogem că prin jud. Muscel, poporul mai cunoaşte şi alţi *Circovi*, numiţi *Circovul lui Sf. Ilie al dintâi* (19 Iulie) şi *ăl din urmă* (21 Iulie) cari se ţin întocmai şi pentru aceleaşi pricine, ca şi *Circovii Marini*[4].

5. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 86.
6. R.-Codin şi Mihalache, *op. cit.*, p. 79.
7. Cu toate acestea găsim o credinţă din jud. Suceava, *Sezătoarea*, III, p. 49: «In zilele *Circovilor* nu se face nici o treabă, că mănâncă lupii porcii».
1. Ne-aduci? (n. a.)
2. Probabil că aici e o greşeală a culegătorului, care a auzit *dinrt'o iţă* în loc de: *din Troiţă* (Sf. Treime).
3. Gr. Tocilescu, *op. cit.*, p. 1485.
4. R.-Codin şi Mihalache, *op. cit.*, p. 519-20.

SF. ILIE.

I. Sf. Ilie.

După credinţa Românilor de pretutindeni, *Sf. Ilie*, înainte de a fi Sfânt, a ucis pe tatăl şi pe mama sa prin înşelăciunea Diavolului. Din aceasta porneşte neîmpăcata ură a Sf. Ilie împotriva Necuratului.

Intâia legendă care pomeneşte această întâmplare şi care se aude în Bucovina, grăeşte precum urmează:

Mama lui Sf. Ilie se măritase în sat străin şi când a fost vremea aproape de a naşte, a rugat pe bărbatu-său s'o ducă la maica-sa, căci la o femeie lăuză, câte nu trebuesc şi numai omul bătrân se pricepe la aceste treburi.

Au pornit ei, dară, amândoi pe drum şi au mers o bucată bună, când iată durerile facerii apucară pe femeie şi aceasta nu-şi mai poate urmà calea.

— Du-te, barbate, zise dânsa, şi adă aici pe mama, căci eu nu mai pot merge.

Omul o duse binişor lângă un stog, iar el pornì spre satul soacrei sale, s'o aducă.

Nu mult însă după plecarea lui, femeia naşte un prunc lângă stog, şi cum îl naşte, aude un glas vorbind deasupra stogului:

— Pe pruncul acesta are să-l cheme *Ilie*; el va ucide pe tatăl său şi pe mama sa!

Femeia s'a înspăimântat, când a auzit astfel de proorocire, dar s'a stăpânit, şi când bărbatu-său se 'ntoarse, îi povestì cele auzite.

— Taci, femeie, îi zise acesta, şi nu te pierde cu firea! Câte nu i se par omului, câte năluciri nu dau peste dânsul! Cum crezi tu că s'ar puteà să ne omoare copilul?

Cum, ne cum, dar după ce mai trece puţintel, iată pe om că se iea şi dânsul pe gânduri; şi sfătuindu-se cu nevastă-sa, mama lui Sf. Ilie, se hotărăsc să aşeze binişor pruncul într'un leagăn de papură şi să-i dea drumul pe apă.

— Se va duce el unde îl va îndreptà Dumnezeu, şi-au zis cei doi; păcat este şi acesta, dar mai mare păcat ar fi dacă ne-ar ucide el pe noi ori noi pe dânsul.

Leagănul a plutit pe apă şi după câtăvà vreme a ajuns într'o parte de ţară, unde un negustor văzându-l, l-a scos afară, şi aflând într'însul pe copil, cu mare bucurie l-a luat să-l crească, mai ales că nu aveà copii de parte bărbătească.

După ce l-a făcut mărişor, l-a dat la 'nvăţătură, l-a deprins cu negoţul, cu care se îndeletniciă şi dânsul, l-a însurat cu o fată asemenea crescută de suflet şi l-a dat la casa lui.

A trăit Ilie bine o bucată de vreme, dar nici el n'a avut noroc de prunci; şi-a luat şi el un copil de suflet să-l crească, dar iată că în acest timp, vine sorocul să se împlinească spusa ursitei, adecă ziua când Sf. Ilie trebuià să-şi ucidă părinţii, căci cum scrie omului la carte, de această moarte trebuiau să moară, şi nu de alta. Şi moartea, dacă nu-ţi vine singură, te duci tu şi ţi-o cauţi.

Aşà au făcut şi cei doi părinţi bătrâni ai lui Sf. Ilie. Au pornit pe urma lui, au întrebat din om în om şi l-au aflat. Voiau, sărmanii de ei, să-l vadă şi să se bucure sau să se întristeze de soarta lui; despre proorocire, se înţelege, uitaseră de mult şi acum nici prin cap nu le treceà ce aveà să li se întâmple.

Mergând ei la casa lui Ilie, găsesc numai pe nevastă-sa, căci dânsul plecase după negustorii.

Au întrebat de una şi alta, au ispitit, s'au bucurat mult, văzându-i gospodăria îmbelşugată cu de toate, aflându-i vieaţa tihnită şi plină de înţelegere.

— Unde doarme Ilie? şi-au întrebat ei nora.

— Când vine târziu, se duce şi se culcă în şură.

— Acolo avem să ne culcăm şi noi, în patul lui, ca să ne afle cum va venì, că i-am călcat în urmă, ostenindu-ne până la dânsul.

Astfel au mers bătrânii şi s'au călcat în şură, în patul lui Ilie, dar acesta nu mai sosià.

Tocmai târziu, isprăvindu-şi treburile, iată se apropie de casă şi intră în ogradă. Erà noapte şi întunerec. Inainte îi iese copilul cel crescut de suflet şi-i zise:

— Tată, tu umbli pretutindeni şi te osteneşti cu muncă şi mare bătaie de cap, pe când nevastă-ta te necinsteşte pe tine şi-ţi

necinsteşte casa. Uite-o, că şi acuma chiar doarme c'un ticălos în patul tău din şură!

Ilie a rămas ca de piatră când a auzit aceste blăstămăţii ne mai pomenite. De mânie n'a mai văzut înaintea ochilor, cu mintea n'a mai cercat să gândească şi 'n alt chip, ci mergând de-a dreptul la patul lui din şură, şi zărind cu adevărat pe doi inşi dormind într'însul, a scos sabia şi i-a tăiat. Apoi a plecat de-a dreptu 'n casă.

— Tu eşti Ilie? îl întrebă nevasta.

— Eu, dar cum, tu eşti tot vie?

— Vie!

— Cum? Nu te-am ucis? Da' copilul unde-i?

— Doarme de aseară pe cuptor.

— Ai, ai! suspină Ilie. Dar pe pat în şură, cine au fost culcaţi?

— Tatăl şi mama ta, c'au venit dela mari îndepărtări, să afle despre rosturile tale.

Acum de abià văzù Ilie că-şi ucisese părinţii şi că nimeni altul nu-l împinsese la aceasta, decât diavolul, care luase chipul copilului său de suflet şi-i spusese minciuna.

Pe urmă şi-a îngropat părinţii creştineşte, şi săturându-se şi de casă şi de tot, şi-a luat lumea în cap şi s'a pornit încotro i-au arătat luminile ochilor.

A mers el cât a mers şi într'un târziu a dat în mijlocul unui câmp de nişte oameni, cari făcuseră un foc mare. Ei săriau peste foc ca să ploaie. Ilie, văzându-i cum sar, s'a apucat şi a sărit şi el. Şi îndată s'a lăsat un fel de ceaţă, şi ceaţa s'a îngroşat, şi nourii au început să se frământe, până ce picături de ploaie au prins să curgă.

— Iaca, le zise Ilie oamenilor, eu v'am dat ploaie.

— Cum? începură oamenii să strige, Dumnezeu ne-a dat-o, nu tu; dar ia mai stăi dacă-ţi dă mâna, să ieai numele lui Dumnezeu în deşert, că-ţi arătăm noi!

Ilie, cum a văzut că gluma se' ngroaşă, a sbughit-o la fugă; fugià el, fugiau şi oamenii după dânsul ca să-l prindă. Şi când erà gata-gata să pună mâna pe el, iată că Dumnezeu trimite din cer un car de foc, care-l iea şi-l ridică la sine.

— Ei, Ilie, îi zise Dumnezeu, aşà-i că păcătuişi?

— Am păcătuit, Doamne, şi de greu păcat îmi voiu da seamă, dar diavolul m'a împins să-l fac.

— Şi ce ai pornì împotriva diavolului, dacă ţi l-aş da în mână? l-a întrebat Dumnezeu.

— L-aş sfărâmà, Doamne!

Dumnezeu i-a dat aturci tunetul, să tune şi să trăsnească după diavol. Şi Ilie când a început să tune şi să trăsnească, ai fi crezut că lumea se prăpădeşte. De aceea Dumnezeu, văzând că Sf. Ilie este prea puternic, i-a luat o mână şi un picior, lăsându-l aşà.

Astfel ciung şi schiop este şi acum; de aceea nu poate umblà singur, ci, când voeşte să pornească goană după draci, se urcă în carul său [1].

O variantă a acestei povestiri, culeasă din Moldova, şi anume din jud. Botoşani, zice precum urmează:

Sf. Ilie dintru început a fost un om gospodar ca toţi oamenii, erà însurat şi aveà pe tatăl său pe lângă sine.

Intr'o zi, întorcându-se el dela câmp, se întâlneşte cu preotul satului, pe care Ilie îl cunoşteà îndestul de bine.

— Doamne, măi omule, îi zice preotul, tu umbli şi te munceşti cu greul, pe când nevasta ta îţi terfeleşte cinstea şi-şi bate joc de tine. Uite, nu mai departe acum, doarme acasă cu tatăl tău!

— Şi ce să fac, părinte?

— Cum, ce să faci! N'ai topor ascuţit? Du-te şi-i omoară, şi păcat dacă va fi, mi-l ieau pe suflet; aibi inimă în tine şi curăţă lumea de doi ticăloşi.

Ilie, auzind acestea toate şi crezând că la una ca asta îl îndeamnă chiar o faţă bisericească, intră în casă cu toporul în mână şi ne mai băgând seamă în cine şi cum dă, ucise pe tatăl său şi pe mama sa cari dormiau.

— Ce-ai făcut, Ilie, ce-ai făcut? îl întrebă nevastă-sa îngrozită; ţi-ai omorît părinţii, sărmanii de dânşii, — diavolul te-a îndemnat la aceasta!

— Diavolul! răspunse şi Ilie.

Dar ce se întâmplase, se întâmplase, şi la loc nu se mai puteà face. Ilie, mâhnit şi ucis de scârbă, îşi luă lumea în cap şi pornì, întrebând pretutindeni, pe cei bătrâni, pe preoţi şi pe călugări, dacă nu cumvà ştiu vreun chip, ca să-şi ispăşască păcatul.

Tocmai după multă rătăcire şi mult umblet, se întâlneşte cu un călugăr, care îl învaţă aşà:

— Să cauţi, fiule, o cioată de păr uscat şi punând-o în pământ, să cari veşnic apă şi s'o uzi până ce cioata va înverzi, va da

1. E. N.-Voronca, *op. cit.*. p. 519-20.

muguri şi mugurii se vor preface în rămuri şi crăngi, crăngile vor înflori şi florile vor legà, până ce va face pere şi perele se vor coace; dar din pere tu să nu mănânci, ci să mă aştepţi pe mine, că voiu venì să te văd.

Ilie s'a apucat şi a făcut după învăţătura călugărului; a căutat rădăcina de păr uscat şi în genunchi, vreme îndelungată, a cărat apă şi a udat-o până a dat muguri şi rămuri şi până ce le-a văzut pline cu pere.

Când perele s'au copt, iată şi pe călugăr:

— Uite, Ilie, îi zise el, arătându-i mulţimea perelor; câte pere vezi, atâtea păcate ai tu.

Apoi a început calugărul să scuture perele şi perele porniră să cadă jos. In urmă călugărul zise din nou:

— De toată para care a căzut, Dumnezeu ţi-a iertat câte un păcat; au rămas însă, cum vezi, numai două, pe cari Dumnezeu încă nu ţi le uită, pentrucă ai ucis pe tatăl tău şi pe mama ta. Şezi şi priveghează lângă ele, dar să nu le scuturi; aşteaptă să cadă singure jos. Şi când le vei vedeà căzute, să ştii că Dumnezeu ţi le-a iertat şi pe acestea.

Ilie a stat mult timp lângă păr şi tocmai târziu au căzut şi cele două pere. Acesta erà semnul că Dumnezeu îl iertase şi pentru uciderea părinţilor lui şi că prin urmare erà curat de păcate ca un copil [1].

A venit atunci un înger şi l-a ridicat la cer.

— Diavolul te-a îndemnat, Ilie, să faci ce-ai făcut! zise Domnul.

Diavolul m'a îndemnat, Doamne!

— Na-ţi tunetul; tună-l şi omoară-l!

Ilie a prins tunetul în mână şi se zice că numai odată a tunat; cu aceasta a ucis, pe lângă draci, încă o mulţime de oameni şi vite şi a dărâmat o mulţime de case.

Dumnezeu văzându-l aşà de amarnic, se puse pe gânduri; apoi poruncì lui Sf. Ilie:

— Culcă-te, Ilie, şi dormi!

Ilie se culcă şi adormì; Dumnezeu se duse şi-i luă prin somn o mână şi un picior.

Tare-i şi astăzi, Sf. Ilie, dar aşà de înfricoşat ca atuncea, tot nu este! [2].

---

1. Vezi ale mele *Firişoare de aur*, p. 20-2.

2. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 520-21

A doua variantă a acestei legende, care se aude prin jud. Vâlcea, publicată în graiu local, iar de noi transpusă, sună precum urmează:

Pe *Sfete-Ilie* l-a luat în *loagăr* [1] şi şi-a lăsat nevasta,—c'a avut şi el nevastă,—acasă, cu tată-său şi cu mă-sa (ai lui Sf. Ilie). Dracul de mult îi tot coceà lui Sf. Ilie, că prea îl vedeà voinic, şi acum i-o făcù.

Se duse la Sf. Ilie, unde erà în loagăr, şi-i zise:

— Răpezi, Ilie, până acasă, că doarme nevasta ta cu ibovnicul în pat şi mă-ta cu tată-tău pe vatră!

Sf. Ilie erà *necăjicios* rău; cum auzì, sărì în sus de ciudă, îşi luă paloşul şi fugì acasă. Cum ajunse acasă, scoase paloşul şi intră la *sobă* [2]; văzù doi inşi culcaţi şi-i reteză pe amândoi cu paloşul. Da' nevasta lui se brodise culcată la foc cu copilul şi când auzì larma la sobă, se sculă iute şi intră acolo. Acolo văzù pe Sf. Ilie cu paloşul în mână, plin de sânge, şi două capete jos. Nevasta, cum văzù aşà, o arse la inimă şi zise:

— Ce făcuşi, Ilie, tăiaşi pe tatăl tău şi pe mă-ta!

Sf. Ilie când văzù aşà, tocmai acum îl tăiè capul c'a fost înşelat de diavol. Iute se puse într'o *caruţă de foc cu cai de foc,* se urcă în sus la Dumnezeu şi îi spuse beleaua ce-i făcuse diavolul.

Dumnezeu i-a dat un *biciu* şi i-a zis:

— Cu ăsta să săgetezi şi tu pe diavol!

Dracii erau în cer până la istoria asta; şi Sf. Ilie, cum a luat biciul, s'a pus pe ei; cum da odată, cădeau dracii din cer ca frunza şi ca iarba, huruiau din cer pe pământ ca frunza şi ca iarba.

Dracii văzând că Sf. Ilie o să-i mături şi n'o să mai rămâe nici un picior din ei, au început să strige la Dumnezeu:

— Ho, Doamne, nu ne prăpădì pe toţi, că nu se mai închină lumea ţie!

Dumnezeu i-a zis atunci lui Sf. Ilie să-i lase mai uşor, dar numai când or face ei zavistii, de or răscolì nori, şi or face viforniţi, atunci să săgeteze. Sf. Ilie cum i-a lăsat, dracii aşà au încremenit, fieştecare unde s'a brodit: Tartorul şi cu alţi draci mai mari căzuseră în fundul pământului şi acolo au rămas până în ziua de azi; alţii, când au căzut din cer,

---

1. Armată.

2. «In părţile de munte se zice: *intră în casă;* la câmp se zice: *intră la sobă* şi în jud. Romanaţi şi Olt se zice: *intră în sobă*».

au intrat în pământ numai până la genunchi şi aşà au încremenit; alţii au căzut pe pământ, prin fântâni, prin văi, munţi, dealuri, râpi, prin pomi şi prin tot felul de locuri, unde sunt şi astăzi; alţii au rămas spânzuraţi prin văzduh, unii cu gurile în jos, şi aşà sunt încremeniţi până astăzi.

Tartorul şi cu dracii din fundul pământului au făcut iad acolo unde bagă Tatăl pe oamenii păcătoşi; cei de pe pământ zavistuesc oamenii şi îi învaţă cum să facă relele şi le ajută. Dracii cei din ape sunt cei pe cari îi scot muierile vrăjitorese de-i trimit în cutare ori în cutare loc, la cutare slujbă. Toţi ăştia sunt cei cari fac să se înece oamenii, împiedecându-i de picioare când înoată şi răstoarnă luntrile [1].

Cei cari au rămas spânzuraţi prin pomi, sunt cei cari *dau brânci* să cadă jos oamenii de prin pomi.

Cei cari sunt spânzuraţi prin văzduhuri, au făcut *vămi* şi ţin calea lor la oamenii cari mor, şi vămuesc şi nu-i lasă să treacă în cer la raiu, până nu le plătesc şi lor cevà, ori în bani, ori în *ţeleturi*. Cei ce sunt cu gurile spânzurate în jos, slobod noaptea, dela *scăpătatul* soarelui până 'n răsărit, bale din gură. Acestea sunt *balele vrăjmaşului*. Unele cad prin fântâni, altele în apele curgătoare, altele prin ierburi. Ele au putere de omoară pe om, îl bolnăvesc greu, dacă se întâmplă ca vreun om să le bea în apă ori să se culce unde sunt ele căzute.

Stelele sunt ostaşii cerului; Dumnezeu le-a pus să adune toate balele ce cad din gurile dracilor, ca să nu cază pe pământ, să se îmbolnăvească lumea. Şi ele când văd că vreun diavol a slobozit vreo bală din gură, se reped după ea de o prind şi n'o lasă să cază pe pământ. Şi de aceea le vedem noi umblând noaptea pe cer. Dar unele bale, ori nu le văd stelele, ori nu le pot prinde, şi acelea cad pe pământ şi aduc multe boale. Dar de n'ar fi stelele să le prindă şi de ar cădeà toate, apoi mai toată lumea ar fi schilodită şi bolnavă din pricina balelor drăceşti. De aceea nu e bine să bea cinevà apă din fântână, pâraie, după sfinţitul soarelui până 'n răsărit, că se poate să se brodească vreo bală drăcească.

Prin pădure, pe unde nu prea vede soarele, balele drăceşti au

1. Nu ştiu despre alţi draci, dar despre ăştia ştiu că poporul crede că-şi au locuinţele în fundul mărilor şi al apelor, îşi au case şi-şi gătesc demâncare, făcându-şi ei focuri acolo. Focul lor nu se stinge în apă, ca al nostru.

putere şi ziua, dar mai puţină ca noaptea. Când bei apă din pâraie de-al de acestea, ziua să pui un semn dela tine în acea apă după ce ai băut, că boalele ce ar fi să se puie pe tine, se pun pe semnul acela. Semn pui: un păr de cap, ori o *stramă* din bete, din cămeşă, brâu, ş. a. Tot aşà când şezi undevà jos pe pământ, afară la câmp, când te scoli, pune în locul unde ai şezut un semn sau *barim* scuipă acolo.

Şi de atunci şi până azi, Sf. Ilie nu lasă în pace pe draci; cum se apucă ei de zavistii, de răscolesc norii, Sf. Ilie înhamă caii la căruţă, pleacă prin cer şi începe prin ei de-i trăsneşte. Ei când aud pe Sf. Ilie cu căruţa, fug de se prăpădesc şi se pitulă pe unde pot. Dracii se pitulă mai mult pe după câini şi se vâră în capre. De aceea, în vreme de vifornițe, nu e bine să laşi câini şi capre pe alături, nici să stai pe la strâmtori, pe unde poate să treacă vreun drac, ori să te pituli prin scorburi de copaci, că se poate întâmplà să fie vreun drac pitulat acolo, şi când va trăsnì pe drac, te trăsneşte şi pe tine. Ferestrele şi uşile caselor, în vreme de viforniţă să nu le laşi deschise, că poate să se *acioleze* vreo spurcăciune de drac în casă şi se poate să trăsnească casa. Dracul trage mai mult la *carpin*; de aceea nu e bine să pui la casă lemn de carpin, ori să te aciolezi sub carpini, în vreme de viforniţă. In vreme de viforniţă să stai la luminişuri şi mai bine să te *ploauă* decât să te duci la adăposturi, că tot la adăposturi trag şi dracii.

In vreme de viforniţă, să-ţi faci des cruce, că Dumnezeu a zis lui Sf. Ilie când i-a dat biciul în mână, să trăsnească pe draci:

— Ilie, în toate să dai, dar în *cruce nouă* să nu dai!

Până când a rămas Maica Domnului grea cu Domnul Hristos, Sf. Ilie sâgetà cu mâna cea dreaptă, şi când sâgetà, se cutremurà pământul şi se dârdâià şi cerul din ţâţânile lui; multe vite şi muieri se stârpiau şi mare pagubă se făceà în lume; dar când a rămas Maica Domnului grea cu Domnul Hristos, când a trăsnit Sf. Ilie odată, s'a cutremurat şi Domnul Hristos în maică-sa şi atunci Domnul Hristos l-a blăstămat să i se usuce mâna cea dreaptă şi să nu mai săgeteze decât cu cea stângă. Şi de atunci şi până acum Sf. Ilie a rămas stângaciu şi împrejurul oamenilor stângaci nu dă de loc, că îi e frică că-l loveşte. Când muierea taie cevà cu barda ori cu securea, asemenea fuge dimprejurul ei, că-i e frică că-l loveşte, căci ea, tot ca omul stângaciu, tot de-a'ndoaselea dă cu unealta; într'un loc îi e voia să lovească şi în altă parte nemereşte.

Stângaciul, ciungul, schiopul, chiorul, surdul, mutul, sunt oameni *însemnaţi* şi să te păzeşti de ei. Să te păzească Dumnezeu de bătaia muierii, a stângaciului, a ciungului şi a schiopului, de puşca chiorului şi de fapta mutului şi a surdului, vorba Românului [1].

A treia variantă, care e culeasă din com. Catanele, jud. Dolj, zice astfel:

Ci-că *Sf. Ilie* a fost om muncitor.

Fiind la plug, s'a prefăcut diavolul că e dela ei din sat, ca să-l amăgească, să-l înşele; zice:

— Tu, ce dormi aici, Ilie?

I-a spus el:

— Sunt, *ete*, aicea la plug.

— Poi, bine măi, că nevasta ta este cu cutare.

El s'a dus acasă şi a luat toporul şi când a dat cu toporul — a fost *ta*-său şi cu mă-sa, culcaţi în pat, în *gârlici* — i-a tăiat şi a plecat îndărăt la plug.

Dimineaţa, când nevasta s'a pomenit, şi s'a dus la el la plug plângând, zice el nevestei:

— Ce (cutare)?

— Ce să fie! Taica şi maica sunt tăiaţi amândoi în pat.

El când a auzit, a ştiut, s'a văzut înşelat de diavol, şi aşà a plecat să-şi ispăşească păcatele...

S'a dus întâiu să se spovedească la un popă, ca să vadă ce păcat o să-i dea.

S'a dus, s'a spovedit la un popă, la doi, la trei, la 40 de popi, şi n'a găsit la nici unul să-i dea păcate, să fie mântuit.

Tocmai la al patruzecelea, când s'a spovedit, i-a spus că nu poate să-şi mântue păcatele decât să care lemne verzi şi uscate din pădure, să care, — într'o vale care va fi mai adâncă, până când o umpleà valea, 9 ani, şi la 9 ani să puie să se dea foc lemnelor, şi când o fi focul mai aprins, să saie acolo. Şi aşà a făcut. A cărat lemne nouă ani, şi verzi şi uscate, şi a umplut valea aia, şi le-a dat foc, şi când s'a aprins focul şi a fost în putere, a sărit în foc, şi îndată ce a sărit în foc, Dumnezeu văzând că e drept şi vrea să-şi piardă vieaţa în orice caz, l-a ajutat de a sburat în cer. Şi d'aia se zice că Sf. Ilie e cu trupul în cer, — nu e mort.. [2]

1. Pr. T. Bălăşel, în *Şezătoarea*, III, p. 77-81.
2. Şt. St. Tuţescu, *O parte din Sfinţii poporului*, Craiova 1908, p. 17-8.

A patra variantă, care se aude tot prin această parte, urmează aşà:

Sf. Ilie a fost cumpărător de vite.

Intr'una din zile, când să se întoarcă acasă dela târg, un om tâlhar — diavolul — îi ieşì înainte.

— Bună seara, prietene! a zis Sf. Ilie.

— Bună seara, neică Ilie. D-ta eşti? Da' bine, mă neică Ilie, pe unde ai mai fost?

— Am fost şi eu, de, ca omul, după negoţ. Da' ce mai aveţi pe la comuna dv?

— Bine, da' numai de una este rău. Nevasta d-tale se ţine cu tat-tău.

— Se poate? întrebă Sf. Ilie mirat.

— Se poate. Du-te, că-i găseşti culcaţi în gârliciu pe amândoi.

Sf. Ilie a plecat dela acel tânăr şi a mers mai înainte. S'a întâlnit cu un uncheş:

— Bună seara, mă moşule! a zis el.

— Bună seara, nepoate Ilie! Da' pe unde ai mai fost, nepoate Ilie?

— Ca omu', moşule, cu negoaţe... prin sate.

Şi l-a întrebat Sf. Ilie pe moş:

— Ce mai aveţi pe la comună?

— Am bine, da' numai de una e rău: nevasta d-tale se ţine cu tat-tău.

— Se poate, mă moşule?

— Se poate, nepoate Ilie. Du-te că-i găseşti în gârliciu.

— Bună seara, moşule, şi rămâi sănătos, a zis Sf. Ilie şi a plecat înainte.

A mers să intre în sat şi s'a întâlnit cu un băiat. I-a dat şi lui, tot ca la ăilanţi, bună seara şi l-a întrebat ce mai e pe la comună.

Băiatul i-a mulţămit şi i-a răspuns că e bine, dar numai de una este rău.

— Nevasta d-tale se ţine cu tat-tău!

A plecat apoi Sf. Ilie de acolo şi s'a dus acasă. Tat-său şi cu mumă-sa erau culcaţi în gârliciul bordeiului. El numai ce-a ajuns, şi-a şi scos sabia şi i-a tăiat. Nevasta, ce erà culcată în *soba* [1], când a auzit ţipete, a strigat:

— Ilie, te-a înşelat diavolul.

1. Odaie.

El când a auzit că a păcătuit — s'a înşelat de diavol, — a poruncit vizitiului să puie caii la căruţă, să se ducă, să se suie pe munte şi să dea drumul căruţii, să se prăpădească şi el şi caii.

Dumnezeu văzând aceasta, a trimis un nor alb ca zăpada, l-a amestecat, l-a suit la cer şi l-a întrebat:

— Ilie, te-a înşelat diavolul?

El a răspuns:

— M'a înşelat, Doamne; te rog să mă pui mai mare peste ei.

Dumnezeu l-a pus mai mare şi i-a zis să i se usuce mâna dreaptă cu care a tăiat pe *ta*-său şi pe mumă-sa.

De atunci a rămas stângaciu Sf. Ilie, şi ci-că nu mai are moarte până nu se va naşte un fecior dintr'un frate şi o soră.

Când trăsneşte, Sf. Ilie dă după draci cu săgeata, să-i stârpească de pe faţa pământului [1].

A cincea variantă, culeasă de prin jud. Buzău, scrisă în graiu local iar aici în transpunere, urmează astfel:

Pe Sf. Ilie l-a luat militar şi a făcut miliţia trei ani, şi după ce s'a liberat — el era însurat şi aveà o nevastă de treabă, — a venit acasă, şi când să intre în sat, i-a ieşit diavolul înainte în chip de om şi i-a zis:

— Mă Ilie, mă!

Da' Sf. Ilie zice:

— Ce zici, mă?

Da' diavolul i-a zis:

— De unde vii tu?

Şi Sf. Ilie i-a zis:

— Uite, acuma mă liberai şi eu din armată.

Şi diavolul i-a zis:

— Mă Ilie, tu nu ştii una, mă, că nevastă-ta se ţine cu tatăl-tău!

— Ce vorbeşti tu, mă! i-a zis Sf. Ilie.

Iar diavolul i-a zis:

— Da, să ştii că nevastă-ta nu-i fată curată!

Şi s'a dus diavolul. Pe urmă, Sf. Ilie când erà aproape de casă s'a întâlnit iar cu diavolul.

Şi erà sară şi i-a zis diavolul:

— Mă Ilie, mă, nevastă-ta se ţine cu tatăl-tău şi ai s'o vezi culcată într'un pat cu el!

---

1. Şt. St. Tuţescu, *O parte din Sfinţii poporului*, p. 23-5.

Sf. Ilie intră în casă, şi năcăjit de vorbele diavolului, scoate sabia şi dă cu sete mare în capul patului unde erau culcaţi mă-sa şi tată-său, şi le-a tăiat la amândoi capul. Şi nevastă-sa s'a dat speriată jos, că erà într'alt pat, şi a zis.

— Ilie, Ilie! sunt fată curată, sunt fată curată şi acela a fost diavolul de te-a amăgit!

Şi Sf. Ilie a căzut în genunchi şi s'a rugat lui Dumnezeu să-i dea cevà, să pedepsească pe diavol; şi Dumnezeu i-a dat în mâna lui norii ca drum, şi i-a dat un car de foc cu doi cai şi cu biciu cu care s'alerge după diavol, să-l prăpădească şi să-l trăsnească!

De atunci, până la sfârşit, oricând s'aude duruind pe cer după fulger..., e Sf. Ilie cu carul de foc, care aleargă mereu după diavol să-l trăsnească cu săgeata lui; şi când fulgeră acolo pe cer, trăsneşte biciul lui, când dă în cai să fugă iute. Şi de aceea e rău când plouă şi fulgeră, să nu ţii în casă dobitoace de acelea: câni, pisici, că intră diavolul în ele şi de aceea începe a săgetà şi trăsneşte locul acela [1].

A şasea şi cea din urmă variantă, care se aude prin Bucovina, se deosebeşte de toate cele de până aici, prin felul cum Sf. Ilie îşi sfârşeşte vieaţa pe pământ. Iat-o:

Sf. Ilie, după ce a ucis pe tatăl său şi pe mama sa, a pornit în lume să întrebe feţele bisericeşti asupra păcatului săvârşit şi să-şi iea canon dela dânşii. Oricât a umblat însă, nici unul nu i-a putut da osândă după păcatul făptuit şi de aceea Sf. Ilie îi ucideà pe toţi.

Tocmai într'un târziu se duce şi la un schivnic care auzise despre cine-i Ilie. Acesta făcù ce făcù şi-l amână cu răspunsul până ce se strecură afară din bordeiu, lăsând pe Ilie înăuntru. Cum se văzù afară, închise lacătul dela uşa bordeiului cu cheia, iar cheia o aruncă într'un iaz, ca nimeni să n'o mai poată scoate, iar Ilie ucigaşul să piară de foame încuiat în bordeiu.

In bordeiu, Ilie a găsit o pâne, o cană cu apă şi o carte. Dacă muşcà din pâne, pânea creşteà la loc şi Ilie mâncà până se sătură; dacă bea din apă, apa nu se mai isprăvià, şi astfel Ilie nu murià de foame.

Din carte cetià necontenit.

Astfel a stat Ilie închis acolo patruzeci de ani, fără ca nimeni să-i poată da drumul, cu toate că lumea de prin prejur îl ştià că se

1. Candrea, Densuşianu, Speranţă, *op. cit.*, p. 218-9.

află închis. La patruzeci de ani însă, întâmplându-se ca oamenii vecinătății să strice iazul, apele s'au scurs și la fund s'a găsit și cheia. Și cum știau de unde este, s'au dus și au dat drumul lui Ilie afară.

Indată după asta, iată că-i trimite Dumnezeu un înger din cer să-i vestească ispășirea păcatului, dacă va cărà un an de zile lemne și va aprinde un foc mare și se va arde într'însul. Ingerul Domnului merse și-l vestì și Ilie făcù întocmai.

A cărat necurmat un an de zile lemne și la încheierea anului a aprins focul să se ardă. Când ardeà însă, îngerii s'au scoborît din văzduh și l-au ridicat la cer, căci Ilie acum erà fără păcate și Dumnezeu îl făcuse Sfânt.

In cer, ca să-l răsbune Dumnezeu împotriva dracilor cari îl ademeniseră la păcat, i-a dat lui Ilie *pușca*, ca să împuște pe diavoli. Și Ilie a început să-i împuște pe rudă, pe sămânță. Intâia și a doua oară i-a împușcat cum i-a împușcat, dar a treia oară a fost ci-că o grozăvenie, că de spaimă și vițelul a pierit în vacă.

Trei zile și trei nopți au curs dracii din cer pe pământ, fără curmare, și sus n'a mai rămas nici unul.

Aceasta trebuià să se întâmple, căci diavolii ajunseră prea îndrăzneți. Mă rog: dacă tartorul lor voià să steie în scaun alături cu Dumnezeu, ce mai doriți?! Și așà Sf. Ilie le-a venit de hac [1].

Pegenda și variantele ei de până aici vorbind, între altele, și de păcatul săvârșit de Sf. Ilie prin uciderea părinților săi, trebue să pomenim că prin multe părți se zice Sf. Ilie și-a ucis încă și pe o soră a sa. Pentru aceasta, urmează legenda culeasă din Oltenia:

Sf. Ilie, după ce a tăiat pe tatăl său și pe mumă-sa, se zice că s'a dus pe un munte și s'a făcut păstor de oi.

Făcându-se păstor de oi, a șezut și a păstorit trei ani de zile. După trei ani de zile, și-a făcut și el o turmă de oi. Ce s'a gândit el?

— Ce să mai stau eu prin ăle pustietăți pe aici! Și s'a hotărît să se ducă și el acasă, la nevastă și la copii.

A vândut oile, și-a luat banii și a plecat și el pe drum *să duca* acasă.

A mers până aproape de casă și a văzut că unul furase pe soră-sa, o luase de acasă și plecase cu ea, nu știu unde [2].

1. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 521.
2. «Bag seama, a fost divolul».

Şi l-a întrebat Sf. Ilie că unde se duce cu soră-sa?

El n'a răspuns nimic.

Atunci Sf. Ilie ce să facă? S'a pus şi a tras paloşul şi când a dat să dea în ăla, a tăiat pe soră-sa.

Dumnezeu, care vede toate, i-a zis:

— Ce făcuşi Ilie? Te-a înşelat diavolul?

— M'a înşelat, Doamne; să mi-i mai dai odată în mână, că nu le fusei *harnic* dintâiu.

Şi Dumnezeu i-a dat pe diavoli în mână.

Sf. Ilie s'a pus pe ei cu bătaia, —cu trăsnete şi fulgere în toate părţile...

Când a trăsnit odată, s'a cutremurat pământul, toate vitele s'au stărpit şi pe Maica Domnului a lovit-o un *dor* în cap.

Ea l-a blestămat să i se usuce trei *deşte* [1] dela mâna dreaptă. De atunci el dă cu stânga [2].

O altă legendă, culeasă din com. Ţepu, jud. Tecuciu, ne arată chipul cum Sf. Ilie şi-a ucis nevasta şi copilul. Ea urmează:

Se zice că Sf. Ilie a fost om ca toţi oamenii, cu casă şi gospodărie, şi însurat de tinerel, ca să se adeverească vorba ceea: «mâncarea de dimineaţă şi însuratul de tânăr, nu strică.» Nu după multă vreme însă, îi venì rândul să se ducă la oaste, să-şi facă şi el *dreptul*

1. Degete.

2. Tuţescu, *O parte din Sf. poporului*, p. 27-8. Legenda e culeasă din com. Catanele, jud. Dolj; e *uimitor* cât de aproape e aceasta pe lângă alta ce o aflăm în Candrea, Desuşianu, Speranţă, *op. cit.*, p. 238, în limba locală a Buzoienilor, iar aici în transpunere:

Odată Sf. Ilie năcăjindu-se foc pe tată-său şi pe mă-sa, a pus mâna pe un picior de scaun şi lovindu-i, i-a omorît pe amândoi. Apoi el s'a dus pe un munte şi s'a făcut păzitor de oi. Acolo a şezut el trei ani, şi-a făcut şi el o turmă de oi. Dela o vreme, i se urî prin cele pustietăţi; şi-a vândut oile şi s'a întors acasă la femeia şi copiii lui. Aproape de casă vede un om ce furase pe soră-sa, şi l-a întrebat unde se duce cu ea, şi nu i-a răspuns nimic. Atunci a tras cu bâta, şi când a dat în cela, a lovit pe soră-sa şi a omorît-o Dar Dumnezeu care văzù toate, i-a zis:

— Ce făcuşi Ilie? te-a înşelat diavolul? căci el erà cel care furase pe soră-sa.

— M'a înşelat, Doamne, dar să mi-l mai dai odată în mână, căci nu fusei *harnic* dintâiu.

Şi Dumnezeu i l-a dat. De atunci Sf. Ilie aleargă mereu după diavoli şi-i topeşte cu bătaia, trăsnetul şi fulgerul în toate părţile!

Cum s'o fi întâmplat aceasta, întrebăm şi noi!

ca oii şi ce creştin, cum ne ducem şi noi astăzi. Şi-a lăsat nevasta şi copilaşul şi s'a pornit departe-departe, pentru douăzeci de ani încheiaţi, cât ţineà armata pe atunci.

A stat acolo şi şi-a făcut datoria şi la douăzeci de ani a plecat acasă. A mers, cât a mers, şi când aproape să intre în sat, iată că se 'ntâlneşte c'un uncheş. Şi uncheşul cela erà diavolul.

— Bună seara, Ilie! îi dă moşneagul; dar ce eşti aşà de *veselos?*

— Cum să nu fiu, moşule, dacă toată lumea par'că-i a mea! îi răspùnse Ilie.

— Hei, nepoate, nepoate, rău faci că-ţi bucuri sufletul, căci grozav de tare ai să ţi-l amărăşti! Mai bine ai nimeri-o să-ţi ieai lumea în cap şi să te duci într'altă parte, decât să-ţi mai vezi casa!

— Dar de ce, moşule?

— Apoi, uite ce-i: nevastă-ta se *ţine* cu altul!

— Cu cine se ţine?

— Cu câţi s'a ţinut până acuma, nu i-aş puteà număra, dar acuma ce este, e grozav. Dacă vrei, du-te şi vezi.

Ilie porneşte mai departe, cu capul aprins de mânie şi intră în casă tocmai după ce se întunecase binişor. Face aşà ca să nu-l simtă nimenea şi trage la pat. Pe pat vede pe nevastă-sa adormită, iar la picioarele ei pe altul, un om aşà cam de douăzeci de ani. N'a mai stat mult pe gânduri să-şi socotească anii de când a plecat şi să vadă cam de câţi ani trebuià să-i fie feciorul; a tras repede sabia şi i-a tăiat pe amândoi, pe nevastă-sa şi pe fiu-său!

— Ce-ai făcut, Ilie? auzì dânsul glasul lui Dumnezeu, care i se arătă în faţă.

— Diavolul m'a înşelat, Doamne! Iartă-mă, răspunse Ilie, căzând în genunchi înaintea Domnului.

Dumnezeu îl iartă şi-l ridică la cer cu sine; acolo îi dădù pe seamă tunetele şi trăsnetele, ca să-şi răsbune Sf. Ilie pe diavoli.

Şi Sf. Ilie, unde vedeà câte o clacă de drăcuşori, puneà tunetul şi fulgerul şi-i *detună*; unde vedeà câte o nuntă de necuraţi, vreo îngropăciune de a lor, iarăş pornià tunetele şi trăsnetele toate asupra lor, ca să nu mai rămâie unul pe faţa pământului.

Se împuţinează diavolii, nevoie mare, lucru care nu-i prea plăceà lui Dumnezeu. De asta luă lui Sf. Ilie mâna dreaptă şi piciorul drept, lăsându-l ciung şi schiop, iar cu tunetul şi fulgerul i-a spus să tragă, numai când va găsì Dumnezeu cu cale [1].

---

1. Dict. de Costică al Lăcătuşului (C. V. G. Costin) şi comunic. de fratele meu Vasile.

O povestire care se deosebește întru totul de cele de mai sus, așà cum se aude în Bucovina, este aceasta:

«Sf. Ilie e din oameni. Acuma erà mare și nici nu vorbià, nici nu umblà; ședeà lângă vatră.

Intr'o zi, merg părinții lui să taie nuiele, să *lăzuească*, da' îngerul vine la Sf. Ilie și-i zice:

— Ilie, scoală și mergi la nănașul tău, căci i-a fătat iapa un mânz, și-l roagă să ți-l vândă, că el ți-l va da de geaba.

Se scoală el în picioare, și-l întreabă îngerul:

— Tare ești, Ilie?

— Tare, c'aș prinde lumea într'o mână și-aș învârtì-o ca pe o râșniță.

Atunci îngerul, pentru vorba asta, i-a luat din puteri și l-a făcut schiop. Ilie s'a dus de a slobozit apă mare, ca să nu poată venì părinții lui, și după ce a căpătat calul, l-a pus în grajd și s'a dus la părinți, să-i cheme acasă. Cum s'a dus, apa s'a uscat și nuielele, numai a gândit, și s'au tăiat singure și s'au așezat în movili. Părinții întâiu nu l-au cunoscut cine este, că nu-l auziseră până atunci vorbind. Apoi au venit acasă voioși. Și a mai stat el câtevà zile cu ei, până au venit îngerii și l-au chemat afară. I-au fost adus o căruță; el a înhămat calul la dânsa și s'a suit la cer. De aceea Sf. Ilie umblă cu căruță, că e schiop; și dracul de nimic nu se teme, decât de fulgerul lui, că unde îl năpădește, acolo îl fulgeră. Dracul se ascunde sub om, sub vită, în copac; dar săgeata lui Sf. Ilie despică copacul și-l nimerește» [1].

Acestea sunt toate legendele pe cari le-am putut aflà, cu privire la vieața pământească a lui Sf. Ilie și urcarea lui la cer. Dintr'însele, printre altele se vede și pricina pentru care Sf. Ilie este schiop sau stângaciu. Asupra acestui punct însă, mai pomenim și următoarele:

Dumnezeu chemase odată la masă pe toți diavolii, ca să vadă câți sunt de mulți. Sf. Ilie, care aveà mare ură pe ei, a rugat pe Maica Precesta să-l lase și pe el ca să-i privească. Maica Precesta n'a vrut, zicând că o să-i trăsnească. Atunci Sf. Ilie s'a legat că nu le va face nimic. In timpul petrecerii, Sf. Ilie s'a necăjit iar atât de mult pe ei văzându-i, încât ne mai ținând seamă de nimic, căci uitase și legătură și tot, a tras odată cu săgeata în ei așà de tare,

1. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 519.

omorîndu-i aproape pe toţi. *De-alì—de-alì* dacă au mai rămas doi, un drac şi o drăcoaică, cari de frică s'au pitulat în *dipla* unui lăutar. Astfel a scăpat neamul drăcesc dela pieire.

Maica Precesta acum, drept pedeapsă, l-a blestemat pe Sf. Ilie să i se usuce mâna dreaptă, şi i s'a uscat, şi de aceea şi astăzi el este stângaciu. Când trăsneşte, lumea zice:

— Dacă acù Sf. Ilie dă cu stânga, dar cu dreapta ce-ar mai fi![1].

In Bucovina, prin unele părţi se crede şi se spune că Sf. Ilie a fost chirigiu sau cărăuş, şi pe un drum i-a stricat diavolul căruţa. Pentru aceasta, Sf. Ilie s'a fost rugat lui Dumnezeu să-i dea pe mână dracii, măcar o singură zi.

Dar de îndată ce i-a avut în faţă, a tunat şi a trăsnit într'atât de mânios, că nu numai c'au pierit aproape toţi dracii şi s'au ascuns, dar că toată lumea s'a înfricoşat; multe pagube s'au făcut şi multe vieţi s'au primejduit.

Pentru aceasta, ca să scutească lumea de o pacoste mare, Dumnezeu i-a luat o mână şi un picior.

Tot în Bucovina se crede că «Sf. Ilie s'a bătut cu dracii; zice că ei îl tot îndemnau să se gătească de bătaie; Sf. Ilie le ziceà că-i gata.

— Da' unde ţi-i oastea?

— N'aveţi voi grijă, gătiţi-vă voi!

Ei s'au strâns câtă frunză şi iarbă şi când a dat Sf. Ilie cu tunul, a curs trei zile şi trei nopţi păcură dintrânşii».

Alţii spun că «decând cu începutul lumii, Dumnezeu a fost dat pământul în stăpânirea dracului, numai i-a zis ca să se poarte bine. Dar diavolul l-a *îndit* pe Sf. Ilie de a ucis pe tatăl său şi pe mama sa. Sf. Ilie a rugat cu atâta credinţă pe Dumnezeu, să-i dea putere asupra diavolului, până i-a trimis Dumnezeu car de foc şi patru cai cu aripi şi l-a luat în cer. Atunci dracii, cu toţii după dânsul, să vadă ce face? Dumnezeu i-a dat tunul şi fulgerul şi când a slobozit Sf. Ilie tunul în ei,—cu gând să prăbuşească toţi dracii în iad,—cerul şi pământul s'a cutremurat. Da' Dumnezeu s'a supărat tare pe Sf. Ilie, că a zis că şi dracii sunt buni la cevà; de n'or fi ei, oamenii nu vor mai aveà frică. Pentru aceea, i-a luat o mână şi un picior, că altfel erà prea tare. Vite, oameni şi toate ar

1. Cred. loc. din Hălângeşti-Zăicoiu, comunic. de d-l N. I. Dumitraşcu.— Vezi şi R.-Codin şi Mihalache, *op. cit.*, p. 80.

fi omorît. Şi cum a blagoslovit Dumnezeu în ceasul acela, aşà au rămas dracii din cer sus, până în iad jos, şi de atunci sunt dracii şi în cer şi în iad şi aici (pe pământ). Dar pe pământ nu ar fi aşà de mulţi, dacă nu s'ar face din *moroi*.

Dracul merge cu *piatra* prin cer şi se sluţeşte la Sf. Ilie, dar şi Sf. Ilie îl urmăreşte în toate părţile cu fulgerul şi unde-l nimereşte, curge dohot din el [1].

După o credinţă răspândită prin jud. Botoşani, se zice că Sf. Ilie este văr cu *vântul* şi cu *focul*, şi iată cum:

Intr'un rând, *focul* şi *vântul* s'au fost pus să-şi încerce puterile. Dumnezeu, temându-se să nu se întâmple cevà, i-a poruncit lui Sf. Ilie:

— Ilie, du-te în grabă şi te pune între dânşii, ca să nu se primejduească lumea!

Sf. Ilie s'a şi pornit, dar în loc de a li se aşezà în cale, s'a făcut tovarăş cu dânşii.

Pentru acest cuvânt, Dumnezeu i-a luat o mână şi un picior, îngrijorându-se de prea marea lui putere [2].

O altă legendă zice:

Un om, ducându-se la moară, a luat să macine şi unei vădane cu cinci copii, un sac cu porumb.

După ce a măcinat, a plecat îndărăt spre casă. Pe drum îl îndemnă împeliţatul de diavol să iea din sacul văduvei şi să puie la el.

Sf. Ilie văzând, s'a mâniat şi l-a trăsnit aşà de tare, că şapte ani de-a rândul s'au stârpit animalele şi femeile de pe faţa pământului.

Maica Precista s'a speriat şi ea din acel trăsnet şi a blăstemat pe Sf. Ilie să i se usuce mâna dreaptă. D'aia Sf. Ilie ci-că trăsneşte numai cu mâna stângă [3].

In sfârşit, într'o iertăciune de nuntă, culeasă din Bucovina, se spune că făcând diavolii iadul sub pământ, Dumnezeu a trimis împotriva lor pe Sf. Ilie, zicându-i:

---

1. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 500-1.
2. *Ibidem*, p. 402.
3. Ş'. St. Tuţescu, *Taina ăluia*, P.-Neamţ 1906, p. 63 — *Albina*, IV, p. 1226, cred. din Vâlcea: Sf. Ilie într'atât s'a mâniat pe un diavol, încât trăsnind după el, s'a cutremurat pământul şi Domnul Hristos în pântecele Maicii sale. Atunci Domnul Hristos l-a blestemat să i se usuce mâna dreaptă, şi de atunci Sf. Ilie e ciung.

...— Ilie, Ilie,
Mare Sânt-Ilie,
Ascultă cuvântul meu
Şi fă ce ţi-oiu spune eu:
Porneşte tunetul tău,
Tunetul tău cel cotit
Şi de mine rânduit,
Porneşte-mi-l, da-l porneşte
Şi pe draci mi-i fugăreşte,
Că ei iată ce-au făcut,
Din sus despre răsărit,
Dedesubt pe sub pământ:
Un iad mare şi rotat,
De diavoli întemeiat,
De care singur m'am înspăimântat.
Ilie când auzì,
Din putere năvălì,
Şi din tun când a trântit,
Cerul că s'a *scrijilit*,
Pământul s'a prăbuşit
Mulţime mare de diavoli
Din iad că i-a prăpădit.
Dumnezeu când a văzut,
Sânt-Ilie ce-a făcut,
Singur s'a înspăimântat,
Ce putere mare i-a dat.
La dânsul a alergat,
Mâna dreaptă i-a luat,
Piciorul drept i-a scurtat.
Sânt-Ilie înspăimântat,
De ceeace s'a întâmplat,
In glas mare a strigat:
— Of, of, Doamne ce mi-ai dat?
Mâna dreaptă mi-ai luat,
Piciorul drept mi-ai scurtat,
Cu ce, Doamne m'ai lăsat?
Dară Dumnezeu a stat,
Şi zicând i-a cuvântat:
— Ilie, Sânt-Ilie,
De-acuma al tău să fie,
Tunetul şi *pietrile* [1],
Când or înflorì pânile,
Că a bate piatra
Intr'o zi de vară
Să nu aibă ce mâncà
Intr'un an o ţară!... [2].

Afară de aceste legende, mai aflăm o altă serie în care se povesteşte chipul cum Sf. Ilie a luat dela diavoli diferite lucruri, prin cari necuratul îşi îndreptăţià stăpânirea asupra unei părţi din lume.

Intâia legendă pe care am auzit-o în com. Ţepu, jud. Tecuciu, grăeşte astfel:

Se zice că mai de mult, Dumnezeu se cam asemănà în putere cu diavolul, şi cum ziditorul erà iubitor de pace, făcù zapis cu diavolul, ca să poată trăì liniştiţi.

Ce se gândì însă Sf. Ilie: că dac'ar face bine, n'ar fi rău — povestea celuia. Şi nici una, nici două, fură *zapisul* dela diavol şi după ce se văzù stăpând pe el, o rupse de fugă în cer. Dracul se luă după dânsul şi atâta putù să facă fugând după el, că îl apucă pe Sf. Ilie de picior, dar vezi, trecuse apa pe sub pod! L'a apucat sdravăn, carnea s'a rupt din piciorul Sfântului şi a rămas în mâna diavolului care a picat din nou pe pământ.

De atunci, Sf. Ilie a rămas, ca şi noi, cu acea scobitură în talpa piciorului, căci după cum se vede, talpa nu-i *òtova*.

---

1. «Sub cuv. *piatră*, pl. *pietre*, în cazul acesta înţeleg Românii din Bucovina *grindină*, *ghiaţă*».
2. Marian, *Nunta*, p. 787.

Pentru asta, Dumnezeu l-a mulţămit în deajuns, dar ştiind că diavolul nu are să-l mai lase în pace, i-a dat lui Sf. Ilie tunetul şi trăsnetul pe seamă. Când tună Sf. Ilie, fuge după diavol; nourii întunecă lumea şi dracul se ascunde pretutindeni. De aceea Sf. Ilie *scapără* ca să-l vadă, şi cum îl zăreşte, svârle cu trăsnetul după dânsul, ca doar-doar îl va ajunge şi-l va doborî [1].

A doua legendă, culeasă din com. Floreşti, jud. Tutova, zice:

După ce Sf. Ilie ucise pe tatăl său, după îndemnul diavolului care-i spusese, la o întoarcere dela iarmaroc, că cinevà umblă să-i dea foc casei, merse la un călugăr spre a se mărturisi.

«Pusnicul, când văzù ce păcat mare a făcut, îi dădù un colţ de prescură şi un pahar cu vin şi îl închise într'un beciu, iar cheia dela uşă o aruncă pe o apă, zicând că atunci când va găsì cheia, îi va da drumul. Peste patruzeci de ani, bucătăreasa pusnicului cumpără nişte peşte şi găsì într'însul o cheie pe care i-o dădù, şi atunci îşi aminti de Sf. Ilie. Când îi dădù drumul din beciu, tot mai avea prescură şi vin.

Când scapă Sf. Ilie, se duse la Dumnezeu şi îi spuse ce a tras el din pricina dracului, şi îi cerù voie să se răsbune. Dumnezeu îi spuse că i-ar da voie, dar nici el nu are vreo putere, că n'are *zapisul* şi *crucea*; şi îi spuse să se ducă, să se vâre slugă la diavol, să facă ce o şti, să-i fure aceste lucruri şi să î le aducă.

Atunci Sfântul se duse şi se tocmì slugă la Scaraoschi şi îl slujì cu credinţă timp de un an. Când se împlinì anul, se duseră amândoi să se scalde. Dracul zise să se vâre sluga în apă întâiu. Sf. Ilie zise că nu se poate să treacă înaintea stăpânului, şi aşà se vârî stăpânul.

Cum intră în apă, suflă un vânt puternic şi îngheţă apa foarte tare. Incepù să se sbată straşnic, dar unde se rupeà ghiaţa, creşteà papură în loc. Pentru a scăpà şi de asta, o rupeà cu dinţii. Şi de atunci *papura* are noduri (?). In timpul cât s'a sbătut dracul acolo, Sf. Ilie s'a dus iute la iad, a luat *contractul* şi *crucea* şi le-a adus lui Dumnezeu.

După ce-şi căpătă puterea desăvârşită, Dumnezeu se duse iar la iad şi Scaraoschi îl poftì pe scaunul cel mare şi frumos. Dumnezeu nu voi şi îi spuse să şadă el întâiu, să vadă cum îl prinde. După ce se aşeză, îl blăstămà că în vecii vecilor să nu se mai scoale de acolo.

---

1. Dict. de Maria N. Rugină.

Şi de atunci se crede că şi până astăzi Scaraoschi stă pe un scaun în mijlocul iadului şi dă porunci dracilor mai mititei.

Iar Sf. Ilie, ca să se răsbune, înnoură odată straşnic şi trăsnì aşà de tare, că foarte mulţi draci pieriră, dar tot au mai ramas vreo doi.

Lui Dumnezeu îi părù rău că i-a dat atâta putere şi îi luă o mână şi un picior [1].

A treia legendă, care se aude prin Oltenia, zice:

Odată (Sf. Ilie fiind în cer) a întrebat pe Dumnezeu, de ce oamenii pe lumea asta cât trăesc sunt ai lui Dumnezeu şi după ce mor sunt ai diavolului?

Şi Dumnezeu a spus că:

— Aşà avem noi legătură între noi!

— Nu se poate dobpri legătura asta? a zis Sf. Ilie.

Dumnezeu a spus:

— Ba se poate, dar până nu voiu rupe zapisul care-l am cu el, nu se poate.

Şi aşà a plecat el gândind:

— Mă duc eu să mă bag slugă la diavol.

A slugărit trei ani de zile pe diavol şi la soroc a întrebat el:

— Cum se poate că lumea, cât trăeşte, este a lui Dumnezeu şi după ce moare, a diavolului? Nu se poate doborî asta? zise Sf. Ilie.

Diavolul răspunse:

Nu se poate până când nu s'o naşte fiu fără tată!

Şi aşà fiind, a slugărit trei ani de zile, a aflat toate *contractele* diavolului şi locul unde au fost puse.

Intrând în mare, a *scuipit* pe contracte şi s'a făcut o *coţofană.* Şi el a pornit să *bârcăie* repede prin contracte, să găsească zapisul ce-l aveà diavolul cu Dumnezeu şi să-l rupă.

Şi coţofana pornià să *ciricăie.*

Diavolul ieşià din mare:

— Ce faci, Ilie?

Nu fac nimic!

Şi iar se duceà la vale, iar pornià să bârcâie, coţofana iar *ciric, ciric*!

El iar ieşià.

— Ce faci, Ilie?

— Nu fac nimic!

1. Comunic. de d-ra Virginia Stan.

Iar a intrat în mare, el. Coţofana a început să ciricăie: ciric, ciric! dar diavolul n'a mai ieşit, crezând că-l minte coţofana. Şi Sf. Ilie a bârcăit repede, a rupt zapisul şi s'a înălţat la cer.

Dumnezeu a îngheţat marea de 9 stânjeni, ca sa nu iasă diavolul de acolo. Diavolul s'a trântit cu capul de ghiaţă până când a spart-o şi a ieşit şi s'a repezit după el cu un cârlig şi l-a apucat de talpa piciorului.

Sf. Ilie a strigat:

— Ce fac, Doamne, că m'a prins de picior?

— Ce? taie bucata, a zis Dumnezeu, şi o leapădă, c'oiu face toată lumea aşà.

Şi mai sus iar l-a ajuns şi l-a prins şi de palmă şi iar a strigat. Şi Dumnezeu i-a răspuns:

Taie şi de acolo, că voiu face să fie toată lumea aşà, cu scobitură în podul palmei.

Şi ducându-se în cer, l-a întrebat Dumnezeu, ce este şi cum este. Cum o să se poată?

Sf. Ilie a spus că numai când s'o naşte fiu făr'de tată, numai ăla poate să mântue lumea de păcate. Şi Dumnezeu i-a spus că ăla e ăl mai lesne lucru. Şi pe el l-a întrebat:

— Ce slujbă vrei să ieai?

El a spus ca să-l puie mai mare peste draci. Şi de atunci i-a dat drumul în norii cerului [1].

A patra legendă, care se aude prin Bucovina, arata chipul cum Sf. Ilie a luat *tunul* din mânile diavolului.

Dintâiu pe lume necuratul umblà cu *tunul* şi făceà o mulţime de pacosti; omorà oamenii. Atunci Dumnezeu a trimis pe Sf. Ilie, şi i-a zis cum să se scalde cu dânsul ca să i-l iea.

— Hai, îi zice Sf. Ilie, la scăldat, să vedem care va sta mai mult în apă!

Diavolul a spus că el poate sta cât mai mult şi să intre cât de adânc. Cum a intrat şi s'a scufundat, Dumnezeu a făcut ghiaţă deasupra. Da Sf. Ilie iute a ieşit şi a apucat de pe mal două aripi de-ale smăului şi tunetul, şi a sburat. Când să iasă dracul deasupra, ghiaţă! Până ce a rupt-o, Sf. Ilie cu tunul nu-i! Fuga dupa Sf. Ilie!

— Doamne, zice Ilie, mă ajunge, că el are şase aripi, dar eu numai două!

Dumnezeu i-a zis:

1. Şt. St. Tuţescu, *O parte din Sfinţii pop.*, p. 18-21.

— Ai puterea în mâni: pune-i un picior pe cap şi unul pe spate şi taie-i patru aripi, să rămâie şi el cu două!

Şi de atuncea dracul a rămas pe jos şi tot se întoarce cu dosul la Sf. Ilie de ciudă; dar Sf. Ilie unde-l vede, sloboade săgeata să-l omoare, dar diavolul se ascunde şi în piatră, şi nu-l poate nimerì. Numai un cioban, cum păşteà oile şi cântà din fluer, l-a văzut cum a ieşit din piatră şi a dat cu puşca într'însul. Atunci Sf. Ilie a trimis pe un înger să-l întrebe ce vrea pentru treaba ce i-a făcut. El a zis că putere mare, ca să se teamă toţi de dânsul şi să-i spuie de ce moarte va murì. Sf. Ilie i-a dat putere şi i-a zis că nu-l vor omorî decât cu grâu sfinţit la douăsprezece slujbe şi cu plumb tot aşà sfinţit [1].

A cincea legendă, asemenea din Bucovina, arată cum Sf. Ilie a luat *hainele* diavolului.

Diavolul, se zice că aveà straie prea frumoase, cari îi plăceau şi lui Sf. Ilie, şi de aceea a voit să i le fure. Cum? A mers la necurat şi l-a 'mbiat:

— Hai, diavole, să ne scăldăm!

— Hai, Ilie!

S'au învoit şi s'au băgat îndată în baltă, dar Sf. Ilie n'a stat mult, ci a ieşit în grabă, a înşfăcat hainele cele mândre ale necuratului şi tiva la cer cu dânsele! Diavolul îndată a simţit, dar când a vrut să iasă afară, s'a pocnit cu capul de ghiaţă, căci Dumnezeu *sleise* apa pe deasupra şi o făcuse de cinci stânjini cu ghiaţă.

Diavolul a spart-o şi l-a prins pe Sf. Ilie.

Ce-au făcut apoi, au făcut; s'au împăcat şi au prins din nou să se scalde. Ilie iar, şi dracul iar, dar când voì de data asta să iasă, a găsit diavolul apa sleită de zece stânjeni; a spart-o şi s'a luat după Sf. Ilie să-l prindă.

Şi mult nu erà până să încapă în mânile necuratului, când auzì glas dumnezeesc din cer:

— Ilie, Ilie, întoarce-te înapoi şi taie-i o aripă cu sabia!

Ilie s'a întors, a făcut după sfatul lui Dumnezeu, şi aşà dracul a rămas jos, iar Sf. Ilie s'a urcat la cer cu hainele necuratului.

A mai vrut diavolul să pună mâna pe Sf. Ilie mai târziu, dar nu i-a mers.

---

1. E. N.-Voronca, *op cit.*, p. 12 3; povestea acestui mo:an vezi-o la p. 523-4.

Intr'un rând, făcând diavolul multe lanţuri cu lăcăţi grele, i le-a arătat lui Sf. Ilie şi i-a zis:

— Uite, Ilie, aici am să te prind pe tine!

Iar Sf. Ilie:

— Cum ai să mă prinzi?

Diavolul s'a pus să-i arăte cum, dar Sf. Ilie s'a rugat lui Dumnezeu şi a zis:

— Amin, Doamne! şi dracul a rămas prins acolo [1].

A şasea povestire, culeasă din Bucovina, ne spune următoarele:

Odată urcându-se necuratul în cer, a zis lui Dumnezeu:

— Frate, lasă-mă şi pe mine să stau cu tine în cer.

Iar Dumnezeu i-a răspuns:

— Moaie-ţi degetul cel mezin şi fă-ţi *fraţi*.

Diavolul şi-a muiat degetul şi când a început a împroşcà, s'a fost umplut cerul cu draci, mulţi ca iarba câmpului şi frunza codrului. Nu mult după asta însă, Dumnezeu se sătură de traiu cu diavolii, şi de aceea îi zise lui Sf. Ilie:

— Ilie, vezi tu, nu poţi face cevà să ne scăpăm de diavoli? Na dela mine tunetul şi tună-i cum vei ştì şi cum vei puteà mai bine.

Sf. Ilie atâta aşteptà. A prins tunetul în mână şi când a 'nceput, ţine-te cerule şi pământule! Trei zile şi trei nopţi într'una au curs diavolii: unii au căzut în văzduh şi s'au spânzurat acolo, alţii prin pomi, dar mai mulţi au intrat în pământ [2]. Şi Dumnezeu bătrânul tare se bucurà, dar dela o vreme, văzând că Sf. Ilie e prea puternic şi temându-se să nu prăpădească şi lumea pe lângă diavoli, i-a luat o mână şi l-a lăsat ciung [3].

In sfârşit, ultima legendă privitoare la *Sf. Ilie* şi *Pălie* este aceasta:

După ce diavolul şi-a făcut fraţi, a zis:

— De-amù, avem să ne batem, avem să ţinem bătaie amândoi.

— Ne-om bate!

Dar Sfinţi încă nu aveà Dumnezeu, căci încă nu se dăduse

1. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 13.

2. «Şi când bate un om parul în pământ şi se nimereşte în capul (diavolilor), când au picat ei, atuncea îi strică omului, că poate să nebunească; dar care-i cu capul în jos şi cu picioarele în sus, — că ei au picat fel de fel, nu-i strică nimică».

3. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 13.

nimeni la *muncă* [1]. A chemat norodul şi i-a spus că cinevà trebue de bună voie să se arunce în mare, pentru ca să fie Sfânt, să se poată luptà cu diavolul, căci altfel cu toţii sunt pierduţi.

Care e mai urît din voi, să se arunce, a zis Dumnezeu.

Oamenii nu se dau, toţi ziceau că-s frumoşi. Iată că vine o trăsură cu patru cai, c'un boier. Erà Sf. Ilie şi întrebà ce stau oamenii toţi adunaţi. Dumnezeu îi spune.

— Mă arunc eu, zice Ilie, cu trăsură, cu cai cu tot.

Şi a poruncit la vizitiu să lege caii la ochi.

Vizitiul, după ce a legat, zice:

— Eu de dumneata nu mă las; dacă te arunci dumneata, mă arunc şi eu!

S'au aruncat în mare şi Dumnezeu a dat să se facă înaintea lor drum până în cer; nu s'au înecat. Şi i-a dat lui Sf. Ilie sabia şi tunul, şi când a pornit asupra diavolilor, pe toţi i-a omorît. Unii au rămas în cer şi de atunci sunt spânzuraţi cu capul în jos şi cu picioarele în sus; de aceea zic că nu e bine să te uiţi când cade vreo stea din cer, căci *stelele* sunt diavolii spânzuraţi şi cad pe pământ.

Apoi Sf. Ilie i-a luat diavolului *coroana*, căci aveà o coroană tare frumoasă, şi aveà 24 de aripi, dar i le-a tăiat cu sabia.

Când fulgeră în cer, Sf. Ilie dă cu sabia, iar când tună, atunci *Pălie*, vizitiul lui, arde cu tunul. De atunci într'una sunt la un loc [2].

De multe ori diavolul, printre alte răutăţi pe cari ar vrea să le facă lui Dumnezeu şi cerului, se încearcă sa fure odoarele *raiului*. Împotriva lui sare tot Sf. Ilie, cum zice şi următorul colind, care se aude în Transilvania:

Sus în poarta raiului,
Şede *Ruja* raiului
Ilorelui Doamne [3],
Şede şi chindiseşte,
Cu ochi negri raiu păzeşte.
S'o smintit ş'o adormit,
Iuda raiu o jăfuit.
Luară cheile raiului,
Şi 'ncă luna
Cu lumina,
Soarele
Cu razele
Şi căldarea de botez
Şi scaunu' de judecată
Tot în iad le-a aruncat.
Frumos raiu o 'ntunecat,
Urît iad o luminat.
Dară Ruja s'o trezit
Şi tare s'o tânguit.
Dumnezeu şi-au d'auzit,
Jos la ea s'o pogorît
Şi din gură i-o grăit:

1. Credem că: la *chin*, *canun*, *martirizare*.
2. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 302.
3. Se repetă după fiecare două versuri.

— Taci tu, Rujo, nu mai plânge,
Că eu ţie da-ţi-l-voiu
Tot pe *Ilie prooroc*,
Tot cu tunet
Şi cu trăsnet ;
Mai departe o fulgerà,
Mai de-aproape o trăsnì,
Pe de asupra capului,
Drept în uşa iadului.
Tu tare te-i repezì,
Şi-i luà cheile raiului
Şi căldarea de botez
Şi luna
Cu lumina
Şi soarele
Cu razele
Şi scaunu' de judecată,
Şi 'n raiu le-i aşezà,
Urît iad îi întunecă,
Frumos raiu ii luminà,
Cum e legea raiului,
Din vecia veacului ;
Să-mi fii, Rujă, sănătoasă,
Rujă, şi-a lui Dumnezeu ! [1].

II. Sfârşitul lumii şi Sf. Ilie.

Printre nenumăratele credinţe ale poporului român, cu privire la *sfârşitul lumii* [2], sunt şi cele următoare:

Prin jud. Vâlcea se crede că atunci când se va înrăì lumea de tot, când se va omorî frate cu frate, când vor uità oamenii să se mai închine lui Dumnezeu, şi s'or abate în voia dracului, atunci se va supărà rău de tot şi Dumnezeu sfântuleţul, şi va aduce *vremea de apoi* peste noi, păcătoşii. Dar ci-că Dumnezeu ne va aduce multe semne când se va apropià vremea de apoi. Aşà vor fi foamete mari pe tot pământul din pricina secetelor; se vor sculà *limbotenii* peste limbotenii, şi se va bate crucea dreaptă cu crucea dreaptă (creştin bun cu creştin bun), şi vor fi cutremure dese de pământ, şi se vor arătà stele cu coadă şi când va fi aproape de tot, o să fie lumea a Neamţului, o să cadă frunza bradului şi n'o să mai fie de loc *ruşinea fetelor* [3].

Atunci Dumnezeu va luà apa de pe pământ şi vinul, de nu se va mai găsì apă de băut, şi toate dobitoacele vor murì de sete, şi nu se va mai găsì vin nici pentru sfânta leturghie.

Frunza teiului va fi numai cât paraua şi în locul apei vor ieşì bani, şi oamenii vor alergà când vor vedeà banii, socotind că e

---

1. I. G. Bibicescu, *Poez. pop. din Trans.* Buc. 1893, p. 246-7 ; sunt multe variante cu tema *prădării raiului.*

2. Vezi lucrarea mea *Sfârşitul Lumii* (No. 1 din *Biblioteca Revistei «Ion Creangă»).*

3. «*Morcovul sălbatec*, în floarea sa compusă şi de coloare albă, are o floricică violetă în mijloc; aceea e *ruşinea fetelor*. Se zice că mai înainte erà cât paraua floarea violetă».

apă, dar se vor întoarce îndărăt plângând, şi aşà se va săturà lumea de bani, că prea îşi pune capul după ei. Atunci va fi un chin şi un vai cum n'a mai fost de când lumea şi pământul; va ţipà şi pruncul în pântecele de maică.

Atunci va ieşì şi *Antihârsul* în lume. Şi Antihârsul o să fie făcut de o fată de Ovreiu, fără să se culce cu om. Antihârsul va creşte iute, într'o zi ca într'o săptămână, într'o lună ca într'un an, într'un an ca în zece, şi când o fi de trei ani, are să fie om mare cu mustăţi şi cu barbă ca toţi oamenii. Şi atunci când o fi de trei ani, o să strângă multe spurcăciuni de Ovrei şi o să umble cu ei prin lume.

Antihârs o să strângă în saci băligi de vite şi de oameni şi o să zică că are pâne în saci, şi o să strângă în buţi ud de vită şi de oameni şi să zică că are apă, şi o să zică că acelor ce s'or închinà lui, le dă pâne şi apă. Atunci mulţi oameni slabi de îngeri o să se închine lui, şi o să le dea baligi şi ud; atunci ei vor plânge şi s'or căì, dar Antihârs o să-i lege şi n'o să mai scape din ghiara lui, şi Dumnezeu s'o mânià pe ei că s'au dat în partea lui Antihârs, şi va fi vai de ei! Atunci toţi or trebuì să asculte de Antihârs, şi mai bine să rabde, că mai bine le-o fi lor.

Dumnezeu va trimite pe *Sfete-Ilie* şi pe Sfete-Petru, să se bată cu Antihârs; Antihârs va răsboì pe Sf. Ilie şi-i va tăià capul, şi atunci va luà şi Sf. Ilie moarte, că numai el, din toţi oamenii, n'a luat moarte. Sângele lui Sf. Ilie va fi greu şi cum va picà pe pământ, pământul se va cutremurà; pământul se va cutremurà şi mai tare din temeliile lui, că atunci se va uità Dumnezeu asupra lui, şi-l va blestemà, şi el va luà foc şi se va aprinde şi va arde de nouă stânjâni şi va rămâne curat cum a fost întâiu.

Atunci va arde şi Antihârs cu toţi Ovreii lui. Dumnezeu va face altă lume nouă, ca să nu mai mănânce şi să nu mai bea ca noi şi nici n'o mai fi păcătoasă ca lumea de acum [1].

In Bucovina, mai aflăm şi următoarele credinţe:

— Sf. Ilie fiind numai cu trupul în cer, la sfârşitul lumii trebue să-şi iea şi dânsul moartea, prin mâna diavolului.

Diavolul şi cu Sf. Ilie se vor bate, nu pe pământul gol, căci sângele lui ar înecà pământul, ci pe pielea unui bou. Acest bou este crescut astăzi de Jidani; ei îl vor tăià atunci şi vor gustà cu toţii dintr'însul, căci este îndestul de mare, deoarece în fiecare zi paşte câte o falcie de iarbă şi bea câte un iaz de apă.

---

1. Pr. T. Bălăşel, în *Sezătoarea*, III, p 97-9; transpunere.

— Jidanii, zic alţii, vor tăià boul la sfârşitul pământului, vor întinde pielea şi vor chemà la ospăţ pe Sf. Ilie, care va venì cu Sf. Arhangheli Mihail şi Gavril, tovarăşii nedespărţiţi ai lui Sf. Ilie, dela ridicarea lui în cer.

Cuţitul pe care îl poartă Arhanghelul Mihail e pregătit pentru Sf. Ilie, iar Jidovii vor luà acest cuţit şi vor tăià bucăţèle pe Sf. Ilie pe pielea de bou.

Jidanii nu ştiu, dar pielea boului nu este peste tot netedă şi creaţă. Intr'un loc are o umflătură, de acèle ce fac vitele din pricina muştelor; într'însa e o înţepătură cât un vârf de ac. Pe acolo va curge pe pământ numai o picătură de sânge, care-l va aprinde îndată.

Pământul va arde de şapte stânjâni adâncime, curăţindu-se astfel de toate spurcăciunele de pe el; faţa lui va rămâneà, prin urmare, curată şi netedă ca mai înainte de potop, iar Dumnezeu va aduce alte noroade mai mici în statură decât cele de astăzi.

— Boul, pe care Jidovii îl cresc, va fi ridicat în cer. Acolo va fi înjunghiat şi din sângele lui, care va curge pe pământ, se va aprinde lumea.

— La sfârşitul lumii, are să ardă pământul de nouă stânjâni, până ce va da de curat. Atunci pământul va merge la Dumnezeu şi va zice:

«Doamne, nu mai pot răbdà; sunt destul de curat!

«Da' cât eşti de curat? îl va întrebà Dumnezeu.

«Ca o franzolă!

«Nu eşti destul de curat, că în franzolă poate să fie un paiu; mergi şi te mai curăţă!

După ce va mai arde, va merge iar la Dumnezeu şi Dumnezeu îl va întrebà iar cât e de curat. Atunci pământul va raspunde:

«Ca Isus Hristos!

«Ia amù eşti curat!

Focul atunci se va stinge şi cele douăsprezece vânturi vor suflà să facă din cenuşă o movilă mare şi va sta şapte zile. In ziua a şaptea, va trece pe deasupra Sf. Ilie şi va trâmbiţă, şi toate sufletele oamenilor vor ieşì din movilă în chip de oi şi de capre. Oile le-a despărţì Dumnezeu, şi or fi ale lui Dumnezeu, şi le va luà în raiu, iar caprele ale celui necurat, le va luà şi le va duce la el în iad. Acestea au să se întâmple la Ierusalim, pe valea lui *Safat.*

— Dumnezeu a dat dintru început şapte tunuri lui Sf. Ilie, dar temându-se ca el să nu prăpădească lumea, i-a luat înapoi şase şi nu i-a lăsat decât unul sigur.

La sfârşitul lumii, Dumnezeu va da foc cu toate şapte tunuri; cerul şi pământul se vor aprinde şi se vor face una, după care va venì şi Isus Hristos să facă judecată.

— La sfârşitul lumii, va luà şi Sf. Ilie osândă, pentru păcatul ce l-a făcut, ucigând pe tatăl său şi pe mama sa.

— După ce pământul va arde, aprins de sângele lui Sf. Ilie, Dumnezeu va aduce din nou pe lume pe *Blajani*, cei cari băgau câte nouă mălaie în cuptor, cari au trăit înainte de urieşi şi cari vor venì după noi [1].

III. **Urgisirea diavolului.—Credinţe mărunte.**

Din toate legendele arătate până aici, se vede că între *Sf. Ilie* şi *diavol* este o duşmănie de moarte. In cele ce urmează vom da credinţele mărunte cari se ating de această duşmănie şi de persoana lui Sf. Ilie.

— Când trăsneşte, *puşcă* Sf. Ilie după dracul, pe care îl urmăreşte [2].

— Când tună, asemenea se zice că *puşcă* Sf. Ilie după draci [3].

— Sf. Ilie e *foc* şi pentru aceasta se ţine cu sărbătoare, spre a fi ferit omul de foc [4].

— *Strigoaicele* de multe ori caută să oprească ploaia, spre a face rău oamenilor, dar Dumnezeu şi cu Sf. Ilie dau atunci *grindina*, pe care strigoaicele n'o pot oprì şi o scapă. După grindină, vine apoi ploaia curată [5].

— Sf. Ilie aleargă prin nouri cu căruţa, trăsnind [6].

— Când trăsneşte, Sf. Ilie izbeşte cu un singur picior; înainte izbià cu amândouă picioarele, dar de când Dumnezeu i-a luat unul, ca nu cumvà să prăpădească lumea, izbeşte numai cu un picior [7].

1. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 1292-4.
2. M. Lupescu în *Sezătoarea*, I, p. 242.
3. *Sezătoarea*, VI, p. 59; I, p. 126: «Când tună, puşcă Sf. Ilie după dracu'».
4. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 1200.
5. *Ibidem*, p. 866.
6. I. A. Zanne, *op. cit.*, IX, p. 9.
7. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 866.

— Sf. Ilie se zice că s'a supărat pe lumea pe care el o ţineà şi de aceea s'a urcat la cer cu carul şi cu caii lui de foc[1].

— Când e soarele de amează, necuratul se întoarce cu spatele la soare, şi de aceea Sf. Ilie îl urmăreşte cu săgeata şi-l ucide[2].

— Sf. Ilie umblă mânios cu trăsnetele după diavol, pe care îl trăsneste şi îl detună, căci are mare ciudă pe el. Sf. Ilie ştie că la sfârşitul lumii se va luptà cu necuratul, că va fi omorît de acesta şi că din sângele lui se va aprinde lumea, ca să se curăţe. După această curăţire, va venì judecata de apoi[3].

In timpul când fulgeră, se alungă cânii; unii cred că diavolul se ascunde în coada cânelui, iar alţii că fiecare câne are câte *trei peri de drac* pe el. Sf. Ilie trăsnind pe drac, trăsneşte şi pe câne şi pune în primejdie şi pe cel de prin prejur[4].

— *Rădaştele* sunt îngerii cari n'au vrut să ajute lui Sf. Ilie să-şi lege *rafurile* la căruţa cea de foc, şi de aceea li s'a făcut gura cleşte, în semn de pedeapsă. Tot din această pricină, rădaşca se numeşte de către Românii din Meglenia *cuvaciu*, iar de către cei din Macedonia, *favru*[5].

— Pe cer nu se cunoaşte care e nour de ploaie curată şi care de grindină; nourii de ploaie curată sunt traşi de Sf. Ilie cu un bou, ca să dea apă printre piatră. Câteodată acest bou trage aşà din greu, că se aude icnitul şi opintitul lui, până la noi pe pământ; necuratul trage ghiaţa, cu putere de foc[6].

— Se crede că pe la miezul nopţii Sf. Ilie toacă întotdeauna; nimeni n'aude toaca în cer decât cocoşii; ei îndată ce o aud, încep să cânte[7].

---

1. Candrea, Densuşianu, Speranţă, *op. cit.*, p. 233, în transpunere: Erà un popă, Manea, şi noi eram la prăşilă, şi când a început să tune şi să fulgere, popa a zis:

— Taci, Ilie, că-mi sperii iapa!

Doamne fereşte, ce vorbă mare!

Şi noi i-am zis:

— Taci, părinte; de ce vorbeşti aşà, că ne pierde Dumnezeu!

2. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 589.
3. Candrea, Densuşianu, Speranţă, *op. cit.*, p. 222.
4. R.-Codin şi Mihalache, *op. cit.*, p. 80.
5. Marian, *Insectele*, p. 36-7.
6. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 793.
7. I. A. Zanne, *op. cit.* VII p. 173; zicătoarea: *ştie şi toacă în cer*, se îndreaptă unuia care ştie ori se face că ştie de toate.

Sf. Ilie de aceea caută să ucidă pe diavol, din pricină că acesta îndeamnă pe om la rău; de mânia lui Sf. Ilie, necuratul se ascunde prin case, prin biserici și alte locuri, dar pretutindeni îl găsește Sfântul și-l trăsnește [1].

— In Ardeal se crede că Sf. Ilie împușcă după balaur [2].

— Când pe cinevà îl apucă ploaia pe drum, când tună, fulgeră și trăsnește, să nu se adăpostească pe sub copaci înalți și mai cu seamă stejari, căci ucigă-l-crucea se ascunde mai cu seamă în ei [3] și se întâmplă să moară trăsnit [4].

Sf. Ilie umblă cu carul său de foc după diavoli, ca să-i ucidă [5].

— Ploaia se face din omătul care este împrejurul pământului și care stă și vara. Din acest omăt, o parte se ridică la cer, unde Sf. Ilie îl topește și din care face apă pentru ploaie. Dracii însă îl prefac în ghiață sau grindină ca să n'aibă oamenii parte de pâne: Dar Sf. Ilie o sfarmă cu sulița [6].

— Dracii în cer s'au apucat să facă munți și ziduri mari, să ajungă până la Dumnezeu, ca să-l răstoarne din împărăția lumii. Dumnezeu, cum a simțit aceasta, a trimis pe Sf. Ilie, zicându-i:

Ilie, iea un *căluș* [7] de miere și o azimă de orz și mergi pe pământ!

Sf. Ilie atunci a început să tune și toți dracii s'au făcut dohot; unii au murit, iar alții au fugit [8].

— Sf. Ilie aveà mare putere în brațe și cu ele a biruit pe diavol. Dumnezeu atunci i-a luat o mână, «căci trântià prea tare» [9].

— Sf. Ilie e stăpânul cerului, ori, cum s'ar zice, gospodarul pe dinafară, după cum Sf. Petru este sfătuitor al lui Dumnezeu [10].

— Sf. Ilie e giambaș mare, are căruță cu cai de scot foc pe nări. Sunt potcoviți cu potcoave de argint, și când îi gonește, bat în copite și scapără, și de aceea se văd fulgerele. Și când aleargă

1. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 522.
2. *Ibidem*, p. 802.
3. Cred loc. din com. Țepu, jud. Tecuci: «*Ghinda* e poama dracului».
4. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 80.
5. Candrea, Deusușianu, Speranță, *op. cit.*, p. 212.
6. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 793.
7. *Pahar.*
8. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 12.
9. *Ibidem*, p. 13.
10. Cred. loc. din com. Țepu, jud. Tecuciu.

căruţa prin cer, face mare *hălălaie,* că-s drumurile rele; la noi pe pământ se aude atunci tunând [1].

— Când tună toamna târziu, se zice că Sf. Ilie se întoarce cu carul plin de popuşoi acasă. Roatele carului sunt pline de cuie, ca să nu *scapète* la vale. Astfel fiind, cum merg ele pe podul cerului, îl înţeapă, şi prin acele înţepăturii curge ploaia [2].

— Sf. Ilie de aceea umblă cu tunul, ca să ucidă pe dracii cari se *întroloacă,* spre a face piatra. Piatra o fac ei vara, când e căldură mare. Mai întâiu suflă, şi după ce fac ghiaţa, o sfarâmă, o ridică în nori şi apoi o varsă peste satul pe care au mânie [3].

— *Aurul* este ochiul dracului pe care i l-a scos Sf. Ilie, plesnindu-l cu biciul; de atunci a rămas pe pământ. [4].

— Tunetul e paza omului şi a ţarinii, care îi dă hrană. Domnul Hristos merge înainte şi Sf. Ilie după dânsul, cu tunetul.

— Ilie, îi zice Hristos, când mergi cu mine, bate mai tare din picioare, ca să se cunoască!

Atunci se aude tunând mai grozav [5].

— La Paşti, oamenii aprind lumânări prin case şi alungă cânii şi pisicele, ca să nu intre în ei necuratul şi astfel să nu le trăsnească Sf. Ilie casele [6].

— Sf. Ilie are şapte tunuri: de ploaie, de secetă, de foamete, de holeră, de boale, de moarte şi de bătălie; cu ele *orândueşte* el [7].

1. Candrea, Desuşianu, Speranţă, *op. cit.*, p. 247, în transpunere: Să vezi dumneata: băiatul notarului nostru, învăţă la şcoli mari prin Brăila. Şi când venià acasă vara, făceà mare haz când îi spuneam de puterea lui *Sf. Ilie.* Tot spuneà de-o drăcovenie, — că nu-i pot zice pe nume, ziceà că cu aceea poate şi el fulgerà şi tunà. De, păi să-l rabde Dumnezău? C'apoi că nici nu l-a răbdat. S'arată o ploaie în ziua de *Palie.* Ai lui aveau fân cosit şi nestrâns. Taică-său îl mână s'adune fân până nu începe ploaia. Cum o fi făcut, ce o fi făcut, nu ştiu; dar peste câtvà timp începù o mare *cumpănă* cu fulgere şi tunete. Vezi, erà necăjit Sf. Ilie, că lucrase lumea în ziua de Paşti. Turnà, turnà ca cu găleata. Pe'nsărate ai lui, văzând că nu se mai întoarce, au plecat pe urma lui şi l-au găsit trăsnit lângă un tufan. Se vede că el cătase să se adăpostească sub tufan, şi Sf. Ilie, necăjit pe el, l-a trăsnit.

2. Cred. loc. din com. Ţepu, jud. Tecuciu.

3. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 802.

4. I. A. Zanne, *op cit.*, I, p. 116. — In Ţepu se aude zicala: *banu-i ochiul dracului*, pornind dela alte consideraţiuni.

5. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 802.

6. Cred loc, din Hălăngeşti-Zăicoiu, jud. Dolj. comunic. de d. N. I. Dumitraşcu.

7. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p 790.

— Cerul este ca o movilă nemărginită. Sf. Ilie adesea obişnueşte ca să iasă cu carul său, ba la plimbare, ba la treburi de ale casei: să aducă apă şi să care popuşoi la coşer. Carul lui e lucru sfânt, dumnezeesc, nedat lumii să-l vadă, şi de aceea, ca să nu fie văzut, cerul se acopere cu nouri [1].

— De câte ori vrea să trăsnească undevà, Sf. Ilie se sfătueşte cu *Sf. Duminică*, care îşi are căsuţa ei ca şi toate sfintele. Sf. Duminică are o măsuţă şi un scaun, şi pe masă o oglindă, iar înaintea oglinzii un sfeşnic cu o lumânare. Prin oglinda aceea se uită în lume şi vede ce fac oamenii; iea apoi sfeşnicul, ameninţă oglinzii în acea parte, şi acolo trăsneşte [2].

— Sf. Ilie se plimbă necăjit, cu carul pe cer, ca să tune [3].

— Sf. Ilie ucide cu suliţa pe diavoli, iar aceştia se ascund unde pot. De aceea omul îşi face cruce, ca să nu se apropie [4] dracii de el. Intr'un rând dracul a zis Sfântului:

— Mă voiu ascunde sub vită !.

— Ascunde-te, i-a răspuns Sf. Ilie, că eu voiu ucide-o şi-i voiu da omului, să-şi cumpere alta în loc.

— Mă voiu ascunde sub om !

— Eu îi voiu iertà omului toate păcatele, ca să meargă în împărăţia lui Dumnezeu, iar pe tine te voiu ucide !

— Mă voiu ascunde în biserică !

— Şi acolo te voiu detunà, iar oamenilor le voi ajutà să-şi facă în loc altă biserică mai frumoasă ! [5].

— Sf. Ilie a fost bun soldat şi ochitor de frunte şi de aceea Dumnezeu l-a luat pe lângă sine, ca să ucidă *cornoraţii*, când nu se va mai puteà aciuà de ei. Când dânşii se îmmulţesc, Dumnezeu dă atunci poruncă lui Sf. Ilie ca să-i mai rărească. De frică, aceştia se ascund pe lângă oameni, doar-doar or scăpà. Dumnezeu a dat semn bun oamenilor, să-şi facă *cruce*, să fugă diavolul de lângă ei. Cei ce-şi fac cruce, când Dumnezeu *scapără*, n'au a se teme că li se va puteà întâmplà cevà [6].

1. Cred. loc. din com. Ţepu, jud. Tecuciu.
2. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 805.
3. Candrea, Dusuşianu, Speranţă, *op. cit.*, p. 271.
4. *Albina*, IV, p. 1226: Dumnezeu, dând biciul lui Sf. Ilie, i-a dat voie să trăsnească în toate numai în *cruce nouă*, nu. Şi de aceea noi ne facem cruce când tună şi fulgeră.
5. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 500.
6. Cred. loc. din com. Ţepu, jud Tecuciu.

Acestea sunt credinţele pe cari le au Românii din toate părţile asupra lui Sf. Ilie, şi cari se potrivesc şi cu legendele arătate despre dânsul [1].

IV. — Sărbătoarea Sf. Ilie.

Credinţa răspândită prin jud. Botoşani arată că *Sf. Ilie* nu ştie când e *ziua* lui, căci dacă ar şti, ar face, de bucurie mare, un chef şi o veselie, de s'ar prăpădì lumea. El întotdeauna întreabă pe Dumnezeu:

— Când e ziua mea, Doamne?

— Mai este, Ilie, mai este, îi răspunde Dumnezeu.

După ce mai trec câtevà zile, Sf. Ilie merge din nou la Dumnezeu şi îl întreabă:

— Mai este, Doamne, pân' la ziua mea?

— Apoi, Ilie, ziua ta a trecut; aşteaptă de acum pe cea ce vine la anul.

Atunci Sf. Ilie, de ciudă şi de năcaz, porneşte tunetele şi fulgerele cari răscolesc pământul; atunci încep ploile de după Sf. Ilie (20 Iulie) [2].

Această credinţă o au şi Românii de prin jud. R.-Sărat. Ei cred că Dumnezeu nu-i spune când e ziua lui, din pricină că-l ştie năcăjit şi se teme să nu prăpădească lumea [3]. Tot astfel se crede şi prin jud. Buzău, adăogând că numai în aceasta zi a hărăzit Dumnezeu lui Sf. Ilie depline puteri, spre a-şi descărcà mânia pe diavoli [4].

Prin unele părţi din Bucovina, se zice că ziua lui Sf. Ilie este *Marţia* [5].

1. L. Şăineanu, *Basme*, p. 992: «Tradiţiunile creştine au transportat atribuţiunile lui *Joie* şi *Hellios* asupra *profetului Ilie*, care înălţat la cer în chip de furtună, primì apoi un car cu cai de foc. La Sârbi, el se numeşte *Ilie Gromovnic*, adecă *Tunător*. La noi, Sf. Ilie poartă tunetele şi trăsnetele. Tunetele şi trăsnetele provin din repedea rostogolire a carului cu foc, cu care Sfântul străbate cerul. O legendă *bănăţeană* (*Schott*, No. 29) spune despre dânsul, că amăgit de Necuratul să-şi ucidă părinţii, îşi răsbună cumplit cu armele sale, şi erà să prăpădească lumea toată, dacă Dumnezeu nu-i paralizà braţul drept.

«El trăsneşte mai ales pisici şi câni, fiind că diavolul se ascunde sub aceste animale».

2. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 522.
3. Candrea, Densuşianu, Speranţă, *op. cit.*, p. 271.
4. *Ibidem*, p. 212.
5. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 261.

Datinile şi credinţele Românilor, cari se leagă de ziua lui Sf. Ilie (20 Iulie), sunt multe:

Prin *Basarabia*, în ajunul lui Sf. Ilie, fetele se duc noaptea pe locurile unde este semănată cânepă, se desbracă de cămăşi, şi după ce se tăvălesc pe pământ, se îmbracă repede şi se duc de se culcă. Dacă peste noapte vor visà cânepă verde, este semn că la măritiş vor luà flăcăi ca bărbaţi; dacă însă vor visà cânepă uscată, se vor mărità după oameni bătrâni [1].

In ziua de Sf. Ilie nu-i este nimănui îngăduit să lucreze, din pricina *pietrii* sau grindinii [2] şi a focului iscat din trăsnet.

Pentru piatră, prin unele părţi din Bucovina, Sf. Ilie se serbează trei zile [3], iar prin alte părţi, femeile păzesc cu nelucrul chiar o săptămână întreagă pentru aceleaşi pricini şi pentru boalele arzătoare, cum sunt *fierbinţelile* în trup [4].

Oamenii se duc la biserică, şi printre alte *flori* duc şi *busuioc* spre a-l sfinţì; acest busuioc este bun de pus printre haine şi 'n zestre, ca să le ferească de *molii* [5].

Prin jud. Muscel, busuiocul îl duc femeile şi după sfânta slujbă îl ard şi cu scrumul lui ung peste an *acrumul* ce se face pe cerul gurii la copii [6].

«Dacă trece ziua lui Sf. Ilie, nici *tunul* nu are atâta putere, că piatra nu cumpăneşte aşà tare asupra pământului.

«Până la Sf. Ilie, piatra merge asupra vântului, dar după Sf. Ilie, după vânt. Piatra are vântul ei, afară de vântul acesta» [7].

In ziua de Sf. Ilie, se crede pretutindeni că Sfântul umblă prin cer şi caută pe diavol ca să-l ucidă. Dacă va tunà în această zi, vor secà toate *alunele*, adecă nu vor prinde miez în acel an, sau vor fi seci [8]; prin unele părţi se crede că vor secà şi *nucile* [9]. Prin ţara

1. Z. C. Arbore, *Basarabia*, p. 174.
2. Candrea, Densuşianu, Speranţă, *op. cit.*, p. 236: «De Sânt-Ilie, nu-i bine să lucreze omul, că-i *bate* piatra *rogoadele* şi bucăţelele de pe câmp» (Jud. Buzău).—E.-N. Voronca, *op. cit.*, p. 522.
3. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 803.
4. E. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 87.
5. Marian, *Insectele*, p. 303.
6. R.-Codin şi Mihalache, *op. cit.*, p. 80.
7. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 802.
8. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 86.
9. Candrea, Densuşianu, Speranţă, *op. cit.*, p. 265.

Făgăraşului se zice că alunele vor fi viermănoase, adecă nu vor aveà fruct bun, ci mâncat de viermi [1].

Se ştie că *alunul* se socoteşte ca un capac al necuratului, al *şarpelui*, cu care se aseamănă, având acele *picături* sau puncte albe; tot astfel şi nucul, în care sau sub care locuesc *zânele*, după cum am mai văzut.

Dacă trăsneşte în această zi, sau tună greu, creştinii îşi aprind în casă tămâie şi lumânări dela Paşti, ca să fugă necuratul. Acesta de frică se ascunde chiar şi în locurile sfinte, pe cari Sf. Ilie nu le cruţă [2].

Prin unele părţi din Ungaria, jocul ce-l joacă tinerii în această zi se numeşte *Sântilie* sau *Sântilia;* el e foarte cercetat, căci în această zi mulţi feciori îndepărtaţi se întoarnă pe la casele părinteşti, spre a-şi alege dintre fete viitoare neveste [3].

V. — **Moşii de Sf. Ilie.**

Este credinţă aproape pretutindeni, că la Sf. Ilie vin *morţii* pe la casele lor, şi mai ales copiii pe la căminurile părinteşti. Femeile chiamă atunci copii străini de prin sat şi adunându-i sub un *măr nescuturat* încă, adecă un măr de unde n'a luat nimene mere, îl *scutură* pentru întâiaş dată, ca să culeagă cepiii mere, iar morţii să se veselească.

Femeile în vârstă nu mănâncă mere până la această zi, iar acum, *împărţind* pentru sufletul răposaţilor, mănâncă şi ele [4].

Prin jud. Covurluiu se crede că atunci când Sf. Ilie scutură *marul raiului*, se zice băieţilor, ale căror mame au mâncat mere:

— Voi nu mâncaţi, căci pentru voi au mâncat mamele voastre [5].

In Bucovina, *mărul* se socoteşte ca un dar al lui Dumnezeu făcut lui Sf. Ilie, căruia i-a zis:

---

1. I. A. Zanne, *op. cit.*, IX, p. 265.
2. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 86.
3. Dom. Dogariu, *Vlad Hoţul din Săcele*, Gherla 1898, p. 5, 8.
4. Cred. loc. din com. Ţepu, jud. Tecuciu.
5. Cred. loc. din com. Joră̧şti, comunic. de d-l P. G. Savin.—*Şezătoarea* III, p. 48.—I. A. Zanne, *op. cit.*, IX, p. 336.—*Şezătoarea* VI, p. 41 : de *Sânt-Ilie*, nu se svârle cu mere în sus, că bate piatra cât merele.—*Şezătoarea*, V, p. 197 : Până la Sf. Ilie, nu se mănâncă mere; atunci se dau de pomană mai întâiu, căci altfel n'au sufletele morţilor parte de pomană. Nici băieţii n'au voie până la Sf. Ilie, să arunce cu merele în sus, că bate piatra.

— Până la ziua ta, nimeni să nu guste din măr.

Până la această zi, nu se taie merele cu cuţitul, pentrucă-i păcat şi rău de *piatră*.

Tot pentru piatră şi furtună, nu se scutură şi nu se bat merii de mere.

Prin alte părţi, ca şi merele, se păzesc şi alte pometuri [1].

In Moldova de sus, lumea— şi mai ales copiii cari se joacă se feresc să arunce cu merele în sus, că-i rău de piatră.

In această zi, jertfelnicul la biserică este plin cu fel de fel de bucate, fructe, colaci, covrigi şi lumânări, duse toate pentru sufletul morţilor. Fiecare gospodină duce în această zi pomelnicul, să i-l cetească preotul, pomenind astfel viii şi morţii casei sale.

Prin partea de mijloc a jud. Tecuciu, gospodinele şi preotul, după ieşirea dela biserică, merg la cimitir, unde se fac *ictenie* la stâlpul morţilor. Acum se dau de pomană covrigi, mere, lumânări şi miere.

In Bucovina, prin unele sate, ca şi în Moldova, femeile duc la biserică lapte şi vin, iar peste zi fac prasnice pentru cei morţi [2] Prin aceste părţi, merele se duc întâiu la biserică şi apoi se mănâncă, având fiecare credinţă că numai astfel acele mere vor fi găsite de aur pe cealaltă lume. Dacă nu se păzeşte acea datină, cel ce mănâncă mere înainte de Sf. Ilie, va culege veşnic mere pe cealaltă lume, dar când se va apucà să le mânânce, merele îi vor pierì de dinainte şi nu va aveà parte de ele [3].

Prasnicile cari se fac cu acest prilej, de multe ori nu sunt singuratece, ci încheie un întreg şir de prasnice făcute în mai multe Sâmbete, înainte de Sf. Ilie [4].

Prin alte părţi, tot din Bucovina, se duc la biserică şi blide cu felurite mâncari, cari sunt sfinţite de preot şi apoi se împart ca pomană, pentru sufletul morţilor. Aceste blide sunt împodobite cu flori [5].

La *Moşii de Sânt-Ilie*, în Banat, se dă între altele (de pomană) şi *cucuruz* (porumb) fiert. In Bucovina, şi anume în Tişeuţ, distr. Sucevei, Crasna şi Banila-moldovenească, distr. Storojineţului, până ce nu dau în ziua de Sânt-Ilie, după ce se întorc dela biserică, mere,

---

1. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p.. 796.
2. *Ibidem*, p. 388, 397.
3. *Ibidem*, p. 396.
4. *Ibidem*, p. 389.
5. *Ibidem*, p. 796.

pere, precum şi alte fructe coapte, de pomană, cari se trimit pe la case în străchini, nimeni nu îndrăzneşte să guste din astfel de fructe.

In Crasna şi Câmpulung, în această zi se împodobesc mormintele cu flori şi se înfig împrejurul fiecărui mormânt *lumini* aprinse, cari se lasă apoi acolo, până ce se sfârşesc de ars.

Unii trimet pe la case şi ulcèle de apa, împodobite cu *bárbausc*, busuioc precum şi alte flori, cari se leagă împrejurul gurii cu *stramatura* roşie [1].

La Românii din *Peninsula Balcanica*, Sf. Ilie este socotit ca o zi de deslegare pentru mâncarea *merelor* [2].

VI. Rătezatul ştiubeilor.

Ratezatul sau *ratezarea ştiubeilor* sau *stupilor*, adecă recoltarea mierii de albine, se îndatinează a se face în ziua de Sf. Ilie, sau, mai rar, în ajunul lui Sf. Ilie, când se duc şi faguri la biserică.

Aşà se obieinueşte, ca pilda, în Năsipurile din Basarabia [3].

Prin jud. Tecuciu, precum în com. Ţepu, Brăhăşeşti şi alte sate, cei ce au stupi îi *ratează* în această zi de mare sărbătoare, chiamă vecinii şi neamurile la ei şi le cinstesc cu rachiu şi miere. După venire dela biserică, cine n'a gustat miere, — mai ales dintre femei , gustă de pe la cei ce au, cât de puţin măcar.

Iată acum mai pe larg această datină, extrasă din lucrarea răp. S. Fl. Marian, despre *Insecte*, care se poate socotì ca un adevărat îndreptar practic al apicultorului.

Sf. Ilie (20 Iulie) se socoteşte ca o «datină din moşi-strămoşi» de *a ratezà stupii*, iar *rătezatul*, sau cum i se mai zice prin unele locuri din Ţara-Românească, *tunsul stupilor*, se face în următorul chip:

In dimineaţa zilei hotărîte pentru rătezatul stupilor (când Sf. Ilie cade Luni, Miercuri sau Vineri, rătezatul se face mai înainte sau după această sărbătoare, căci altfel, făcându-se în zi de sec, stupilor nu le va merge bine, ci vor secà; asemenea nu se face nici când Sf. Ilie va cădeà Duminica, aceasta fiind ziua Domnului), toţi ai casei trebue să fie cât se poate de curaţi şi priminiţi.

Casa este aşternută şi împodobită ca în zile de sărbătoare.

Bărbatul, care asemenea trebue să se păstreze curat, se scoală

---

1. Marian, *Immormântarea*, p. 291-2.
2. I. Neniţescu, *op. cit.*, p. 24.
3. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 1179.

cât se poate mai de dimineață, se primenește și luându-și uneltele necesare pentru rătezat și vasele pentru pus faguri, merge și începe rătezatul stupilor, cum a apucat din moși: afumă mai întâiu stupul, punându-l cu gura pe un *fumegaiu* de cârpă curată, care amețește albinele și le gonește spre fundul știubeiului. Apoi, cu un cuțit făcut ca o scoabă, începe a tăià sau a rătezà fagurii cam pe a treia parte, dela gură spre fund. Fiecare fagure tăiat îl iea și-l pune în vasul preparat anume spre acest scop. Și așà îi rătează el pe toți fagurii de o potrivă și apoi așează *uleiul* la locul său. Iea apoi altul și tot așà face cu toți.

La această operație e ajutat de un copil al său, vreo rudă sau un vecin cunoscător, sau chiar și de femeia sa.

Nu e însă liber ori și cine a merge la stupină, mai cu seamă acum, căci foarte lesne se poate întâmplà vreunul care să deoache stupii, și atunci albinele se întărâtă rău și mușcă cu furie pe toți câți vor fi acolo, și nu se mai poate continuà rătezatul.

Dela fiecare stup se iea în așà măsură, ca să-i rămâie de ajuns pentru hrana lui de iarnă. Stupii slabi sunt lăsați în pace pentru altădată.

După ce a isprăvit cu rătezatul stupilor și așezatul acestora la locul lor, se ieau vasele cu fagurii și se bagă într'o magazie. Aici fagurii sunt storși de miere cu mâna sau cu un teasc, anume pentru acest scop făcut.

Fagurii cei mai frumoși și mai plini cu miere sunt aleși și puși pe talere curate, și se dau celor chemați ca să mănânce.

De obiceiu se chiamă în această zi vecinii, cunoscuții și rudele, crezându-se că ești obligat a-i chemà și a le împărțì miere din stupii ce-i ai, căci de aceea ți-a făcut Dumnezeu parte de ei; și dacă n'ai da și altora, atunci lesne ți se pot prăpădì stupii. Dacă nu chemi vecinii, se poate întâmplà să blăsteme vreunul stupii tăi, și atunci se prăpădesc.

Nu este însă bine a chemà în această zi pe cei ce știu face vrăji și farmece, căci aceștia vor căutà să-ți fure măcar un pic de miere, cu care mai târziu vor vrăjì sau fermecà, și atunci stupii tăi se vor prăpădì toți, căci Dumnezeu nu va răbdà să se întrebuințeze *Sf. miere* la astfel de blăstămății.

Și vrăjitorii și fermecătorii știu că tocmai *mierea furată* la aceste zile mari e mai cu putere la vrăjile și farmecele lor.

Foarte rar se obișnuește a se trimite faguri de miere la altă

casă. Prea rar se trimite la persoane de încredere, precum: preotului, primarului, învăţătorului, proprietarului şi la rudele cele mai de aproape.

După ce au gustat invitaţii din miere, se pune masa, se mănâncă şi se bea ţuică îndulcită cu miere.

Masa aceasta, la cei mai cu dare de mână, se ţine până seara târziu, sau chiar şi până a doua zi, transformându-se uneori în petreceri sgomotoase cu beţii, cântece de lăutari şi jocuri. Şi toate acestea, ca să fie spre sporul albinelor.

După masă, vasele cele pline de miere şi uneltele ce au servit la retezat şi stors mierea, se spală cu apă curată, şi apa aceasta îndulcită se numeşte *mursă de miere* sau *lapte de miere* şi se dă copiilor ca s'o bea proaspătă.

In Bucovina e datina ca mursa aceasta să se fiarbă şi apoi, punându-se într'un vas de lemn, balercă sau polobocel, după cum e şi de multă, se face dintr'însa un fel de băutură spirtoasă, numită *mied, mñed* sau *ñed*.

Fagurii se fierb într'o căldare şi apoi se toarnă într'un săculeţ de pânză rară şi de aici curge într'un vas mai măricel, în care se află puţină apă. Ceara se culege deasupra vasului, şi după ce se răceşte, *se alege*.

Apa rămasă sub ceară se numeşte zeamă de *boştină* şi se zice că este bună de cele mai multe feluri de boale, mai cu seamă însă pentru *friguri*; resturile de faguri rămase în saculeţ se numesc *boştina* în Bucovina şi *hoştină* în Moldova.

Săculeţul se pune pe o blană, care cu un capăt se pune în vasul unde are să curgă ceara cu zeama de boştină şi pe săculeţ se apasă cu un făcăleţ, ca să se stoarcă bine ceara.

Ceara aleasă se mai topeşte încă odată în cratiţe sau căldări şi se strecoară prin fuioare de cânepă în vase curate, de unde, răcindu-se, se scoate apoi sub formă de *sloi de ceară*.

Cei mai mulţi Români, respectiv prisecari din Bucovina, îndătinează a reteză stupii la *Probaje*, adecă la *Schimbarea la faţa a Domnului*, 6 August [1]. Noi însă, cunoscând datina aceasta ca aparţinând zilei de *Sf. Ilie*, am aşezat-o în cadrul acestei sărbători.

1. Marian, *Insecte*, p. 168-71.

ILIE-PĂLIE ŞI FOCA.

I. — Ilie-Pălie.

In ziua de 21 Iulie, poporul serbează pe *Ilie-Palie,* fără a-i zice *Sfânt*[1]. In alte părţi, precum în Bucovina, se numeşte numai *Palie.*

Am văzut în alte părţi, că *Palie* se crede a fi vizitiul lui *Sf. Ilie,* care s'a aruncat împreună cu dânsul în mare, cu trăsură şi cai.

Pretutindeni se ţine pentru *foc* (incendiu şi trăsnet) şi pentru *arşiţi* prea mari, din ale căror pricini semanăturile s'ar *palì* mai întâiu, adecă s'ar ofilì, şi apoi s'ar uscà[2].

In Bucovina se ţine şi pentru piatra sau grindină[3], iar pe unde se socoteşte ca aducător de foc, se zice că *Palie* naşte focul, iar *Foca,* ce cade a doua zi, ar *suflà* în acel foc şi l-ar mărì[4].

Că *Palie* nu e sfânt, dovedesc şi următoarele rostiri despre această zi. Intr'adevăr, când unul vede pe altul muncind în ziua de *Palie,* îşi arată mirarea sa şi îl întreabă :

— Cum de munceşti dumneata în această zi ; nu ştii că astăzi e *Ilie-Palie?*

— Să-l ieie dracul, dacă s'a *pălit,* îi răspunde acela ![5].

Copiii au un recitativ pe care îl zic mai cu seamă la adresa celor ce au ca nume de botez pe *Ilie:*

Ilie-Pălie,
Gaură pustie,
Ceapă degerată,
Gură căscată !

In loc de «gură căscată», zic şi altcevà[6].

---

1. Culegere din com. Ţepu, jud. Tecuciu.
2. Idem.
3. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 803.
4. *Ibidem.*
5. Culegere din com. Ţepu, jud. Tecuciu.
6. T. Pamfile, *Jocuri de copii*, I, p. 87.

Teodoret, istoricul bisericesc din veacul IV arată ca în timpu-purile vechi erà datină că oamenii făceau focuri mari şi apoi săriau prin para lor; femeile chiar îşi aduceau copiii şi-i treceau prin această pară, cu credința că se vor curăți. Sinodul VI ecumenic, vazând în această datină o atingere a credinţei creştine, o opri.

Acest fapt, precum şi *Palilia* , sărbătoarea în cinstea zeiţii Pales, protectoarea turmelor, la 21 Aprilie, începutul anului pastoral şi întemeierea Romei,—se crede a fi dat naştere lui *Palie* al poporului român [1].

II. **Foca.**

In ziua de 22 Iulie, pe care biserica creştină-ortodoxă o prăsnueşte întru cinstea *Sf. mironosițe Maria Magdalena* şi *Aducerea moaştelor Sf. sfinţitului mucenic Foca*, poporul român de pretutindeni serbează pe *Foca*.

Prin unele părţi din Moldova se crede ca mai înainte *Foca* erà un sfânt creştinesc, dar de când *la ziua lui au ars şapte sate*, îl *ţin*, adecă îl serbează şi păgânii, cum bunăoară ar fi Turcii. El este rău de *foc*, căci arde casele şi toate ale omului, lăsându-l sărac, lipit pământului. Pentru aceasta *Foca* se mai numeşte şi *Cur-golea-înaintea-saraciei* [2].

In afară de arşița şi foc, în Bucovina se mai ţine şi pentru *piatra* sau grindină [3].

Pedepsele cu *foc*, date de *Foca*, pentru cei ce nu i-au păzit ziua, sunt nenumărate. O pilda din Transilvania:

---

1. G. Popa în *Albina*, I, p. 1157.

2. Cred. loc. din com. Ţepu, jud. Tecuciu. — Ec. I. Antonovici, *Ist. com. Bogdana*, p. CLXXV: «*Foca*, a treia zi de *Sf. Ilie* (se serbează) pentru ca să fie ferite de foc recoltele, zicând oameni că şi *Turcii* ar fi ţinând această zi».— *Rev. p. ist. arch. şi filolog.* An. II, vol. IV, p. 388, credinţă din jud. Prahova: «Pe *mucenicul Foca*, 22 Iulie, îi zic că-i rău de foc». — Z. C. Arbore, *Basarabia*, p. 173: «Ziua *Sf. Foca* trebue cinstită, de frica focului». — Candrea, Densuşianu, Speranţă, *op. cit.*, p. 272, credinţă din jud. R.-Sărat: nu-i bine să lucreze omul în ziua de Foca, că-i rău de foc; o ţin şi *Turcii*, că-i cu primejdie».—*Ibidem* p. 271: «*Foca* ţi apără casa de foc (dacă îl serbezi)».— C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 87: «Poporul ţine *Foca* cu mare sărbătoare, pentrucă e ţinută şi de Turci, nu numai de creştini; şi cine îndrăzneşte a lucrà în acea zi, nu i se mai alege nimic de starea lui, fiind şi de cea mai mare primejdie cu foc».

3. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p 803.

Odată un Şvab a făcut căpiţe spre Foca, iar în ziua de Foca s'a dus să mai strângă din ceeace-i mai rămăsese. De odată vede că i se aprind căpiţele de fân, iar el, cu căciula în mână, începù a alergà de colo până colo, şi a strigà:

— Domnule *Foco*, domnule Foco, pe acelea nu le arde, că-s făcute de ieri şi numai acestea-s făcute de azi!

Şi cum alergà el şi-şi făcea cruce, s'a minunat fără samă, când a văzut că într'adevăr n'au ars decât căpiţele făcute în ziua de *Foca*, iar cele făcute din ajun au rămas neatinse [1].

In această zi se culege de obiceiu *sovârful* sau *sovârvul*, pe care gospodinele îl folosesc la boitul sau vopsitul lâneţurilor şi firelor de cânepă; ele au credinţa că dacă îl culeg în ziua de *Foca*, *roşul* căpătat din sóvârf va fi *roş ca focul* [2].

Trebue în sfârşit să mai pomenim încă şi aceea că în Transilvania, după cum avem scris, *Foca* se serbează în ziua de *Mărina*, crezând locuitorii că-i primejdie, tot despre foc [3].

III. — Sf. Maria Magdalena.

Ziua de 22 Iulie nu se serbează în popor ca fiind închinată acestei mironosiţe, ci ca patron pentru familiile în cari se găseşte o femeie sau fată cu numele de botez *Magdalena* sau *Măgdălina*. O mai serbează de asemenea şi familiile cari, având o *Marie* cu nume de botez, nu-şi serbează patronul, nici la *Adormirea Maicii Domnului (Sântă-Măria mare*, fiindcă e vorba de *moarte)*, nici la *Naşterea Maicii Domnului (Sântă-Măria mică*, fiindcă e *mică)*, ci îşi aleg această zi.

Prin jud. Muscel, se serbează întocmai ca şi *Circovii* [4].

Numele şi amintirea *Sf. Mariei Magdalena* n'am aflat-o până acum în popor, decât în următoarea legendă a insectelor numite *căţei de turbă* sau *căţeii frasinilor (Cantharis visicatoria*, L.), care sună precum urmează:

După ce prinseseră Jidóvii pe Isus Hristos, *Sf. Maria Magdalena* mergeà în toată ziua la mormântul Domnului Hristos, unde

---

1. E. N.-Voronca, p. 1200.
2. Marian, *Cromotica*, p. 11.
3. Candrea, Densuşianu, Speranţă, *op. cit.*, p. 138; mai departe: «*Sf. Maria Magdalena* se mai numeşte şi *Păliă*. Această zi de asemeni e sărbătorită pentru cuvântul că dacă ar lucrà, li s'ar *păli* holdele».
4. R.-Codin şi Mihalache, *op. cit.*, p. 80.

p'ângând îi aduceà tot felul de oloaie mirositoare şi-i stropià mormântul cu ele, căci doar îi erà drag ca sufletul.

In toată şi toată dimineaţa îl stropià ea cu oloaie mirositoare, că aşà erà datina şi credinţa pe vremea aceea. Dar par'că erà făcătură, că oloiul numai până atuncea sta pe mormânt, până sta şi dânsa la mormânt, iar după aceea veniau nişte musculiţe vinete la aripi, cari. plăcându-le mirosul cel frumos, mergeau şi sugeau tot oloiul şi-şi ungeau aripele cu el, ca să miroase şi ele.

Aflând Sf. Maria Magdalena despre cele ce se întâmplase, căzù în genunchi la mormântul Domnului, şi p'ângând de ţi se rupeà inima s'o fi ascultat, a început a blăstămà pe acele musculiţe, zicând:

Dumnezeu să vă pedepsească cum va şti el mai rău, că mare batjocură aţi făcut pe mormântul fiului său; miroasele cele frumoase ce le-aţi furat voi, schimbându-se în duhoare, şi trupul vostru din miros ce a mirosit până acùma, împuţească-se, de nimeni să nu vă mai poată suferì.

Şi blăstămul ei s'a legat, căci trupul cel plin de parfum şi frumos mirositor al musculiţelor celor vinete la aripi, pe cari noi în timpul de faţă le numim *căţei de turba*, astăzi este împuţit şi nime nu-l poate suferì» [1].

IV. Opârlia

Ziua de 23 Iulie este sărbată de popor, după cum aflăm pentru unele părţi din jud. Muscel, sub numele de *Opârlia*, fiind «rău de ars». Se povesteşte chiar că odată a ars din senin fânul cosit de nişte Turci, pe cari un Român îi îndemnase să nu lucreze în această zi, dar de care ei n'au ascultat [2].

1. Marian, *Insecle*, p. 80-1.
2. R.-Codin şi Mihalache, p. 80-1.

ADORMIREA SF. ANA

Ana Ospenia.

In ziua de 25 Iulie se prăznueşte *Adormirea Sf. Ana, maica Nascatoarei de Dumnezeu*, pe care poporul o numeşte mai pe scurt *Sf. Ana*, iar prin unele locuri din Moldova încă şi *Ana Ospènia* [1].

Această zi nu se serbează de toţi, iar acei cari o ţin cu nelucru, socot că *Sf. Ana* le va ajutà, fiind o Sfântă cu totul blajină şi milostivă.

Prin unele părţi o serbează şi de frică să nu cadă în *somnul cel lung* [2], să nu *dea în somnul cel lung*, adică în *somnul morţii*. Prin jud. Muscel se zice că-i *rau de adormit*, adecă acel ce lucrează în această zi, şi alţii ai lui, pot să cadă în somn şi să doarmă trei şi chiar o săptamâna de zile [3].

Prin Transilvania, se aude urmatoarea legendă cu privire la Sf. Ana:

Zice că pe vremea *Sf. Anei* se strânsese într'un sat din Palestina o mare mulţime de popor, ca a minune, la un fecior, despre care se ziceà că ştie face minuni mai altcum ca Domnul Hristos.

Sf. Ana, auzind de vestea aceasta, s'a dus şi ea să vada pe feciorul făcator de minuni. Ajungând la el acasă, şi-a spălat picioarele înainte de a intrà în casă, după cum erà datoria pe acolo, şi cu smerenie s'a apropiat de el, rugându-l ca să facă, dintr'un rug uscat, unul verde şi înflorit.

Feciorul acela însă, neştiind face nici o minune, s'a mâniat pe Sf. Ana şi a dat-o pe uşă afară, batjocorând-o înaintea tuturor celor ce se aflau acolo.

Sf. Ana însă nu a zis nimica, fără îngenunchind înaintea casei,

1. Cred. loc. din com. Ţepu, jud. Tecuciu.

2. *Conferinţe populare*, Bucureşti 1903, p. 216: Unii o sărbează de frică, că vor da în somnul cel lung.—*Albina*, V, p. 455.

3. R.-Codin şi Mihalache, *op. cit.*. p. 81.

unde locuià el, a început a-l blestemà. Şi pe când îşi împreunà mâinile spre a le înalţà în sus catre Dumnezeu, vede că-i lipseşte *inelul* ce l-a fost moştenit dela scumpă maică-sa.

Atunci s'a priceput Sf. Ana că ea n'a avut de lucru cu un făcător de minuni, ci cu un mare meşter de tâlharii, că ea numai după ce a văzut că-i lipseşte inelul, a băgat de seamă că numai el, luând-o de mână şi scoţind-o cu putere pe uşă afară, i-a scos inelul din deget.

Supărată de această păţanie, a început a se rugà lui Dumnezeu să-l prefacă spre pedeapsă *în inel,* ca să se sature de a mai face tâlhării, precum a facut mai înainte.

Rugăciunea Sf. Ana se auzì la cer, ca pe când îşi sfârşì ea rugaciunea, spre mirarea tuturor celor din casă, el se făcuse nevăzut, prefăcându-se într'un *inel* mic şi *sgrabunţos,* care s'a înfăşurat în jurul unei crănguţe de pe un pomişor ce erà înaintea casei lui.

Din acest inel au ieşit apoi mai târziu o mulţime de *omizi* şi din fiecare omidă câte un fluturaş micuţ, spre mirarea şi uimirea tuturor celor de faţa.

Iar Sf. Ana, văzând minunea şi puterea lui Dumnezeu, le-a zis:

— Niciodată să nu vă lăudaţi că ştiţi face mai mult ca Dumnezeu, căci Dumnezeu în o minută pe toţi vă poate preface în cele mai nemernice vietăţi!

Şi de atunci se crede ca se trage *inelariul* sau *fluturul inelat (Gastropacha neustria,* L.) [1].

4. Marian, *Insecte*, p. 284-5.

SF. PANTELEIMON.

Pintilie-călătorul. Călătorirea verii.

La 27 Iulie, biserica noastră serbează pe *Sf. marele mucenic Panteleimon,* căruia poporul îi zice mai pe scurt *Pintilie-calătorul* în Moldova de mijloc, *Pantelimon* şi *Pantelimonul* în Ţara-Românească şi *Pantilimon* în Bucovina. Prin jud. Tecuciu, am auzit pronumindu-se această zi: *Schimbarea feţii, scurtarea vieţii.*

Prin Oltenia se chiamă *Sf. Ilie cel mic* şi se crede a fi frate cu *Sf. Ilie* [1]; asemenea credinţă o aflăm şi prin jud. Muscel, pe unde se serbează pentru trăsnet.

Prin aceste părţi, nici mere nu se mănâncă până la această zi, întocmai cum am văzut că se practică şi la *Sf. Ilie.* Se adauge însă legenda că mai de mult li se arătă bătrânilor *marul* care se scutură şi din care copiii — ai căror părinţi gustaseră din mere nu puteau să mănânce [2].

Nu se crede a fi mare pacat, pentru cel ce lucrează în această zi.

In Sâmbăta de dinaintea lui Sf. Pantelimon, în Bucovina se fac prasnice pentru morţi [3].

In unele părţi se serbează pentru grindină [4], iar în altele pentru furtuni [5].

Pretutindeni însă se crede că ziua această este cea de urmă *zi de vară,* când *vara se calătoreşte,* când adică pleacă din părţile noastre [6] şi începe toamna, odată cu *berzele,* cari se călătoresc şi ele [7].

1. *Calendarul folcloristic* pe 1910. la zi.
2. R.-Codin şi Mihalache, *op. cit.*, p. 81-82.
3. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 384.
4. *Albina*, V, p. 455.
5. Ciocănel, Patriciu, Salviu, *Braşoave,* p. 67, O povestire cu arderea unor *porcane* de fân, identică cu cea dela *Foca.*
6. Cred. loc. din com. Ţepu, jud. Tecuciu. — Candrea, Densuşianu, Speranţă, *op. cit.*, p. 269.
7. *Ibidem*, p. 271.

In com. Bogdana, jud. Tutova, se socoteşte chiar «ca o zi de jălanie mare, pentrucă *se calătoreşte vara,* adecă se întoarce soarele înapoi, lucru ce, după vorba oamenilor, s'ar puteà constatà, privind cinevà la amează într'o strachină cu apă, în care poate vedeà cum joacă soarele» [1].

Această credinţă o întâlnim şi în Bucovina, unde se zice că St. Pantelemon *călatoreşte vara,* e începutul toamnei; atuncea iese *cerbul* din apă şi apa se răceşte; atunci se schimbă *crângurile,* cele de vară cu cele de iarnă, şi se întâlneşte iarna cu vara şi-i zice:

— De-amù te duci tu, vară, şi vin eu iarna! [2].

Se poate ca această credinţă să fie născută din observaţia naturii.

Pe alocuri unii, în loc de *Pintilie-calatorul,* serbează pe *Ilie-Pălie* în această zi, căci de o seamă de vreme unele datine slăbesc, unele credinţe se subţiază şi toate se încurcă tot mai mult, ca nişte fire urzite pe o vreme de furtună. *Furtună* numim nevoile şi greutăţile zilelor de azi.

De slăbirea vechei noastre vieţi sufleteşti, biserica creştină nu trebue să se bucure. Odată cu slăbirea credinţelor şi datinilor străvechi, se sting şi cele întemeiate pe învăţăturile Mântuitorului şi nu ştim cine şi cum ar puteà ţineà piept acestor primejdioase prefaceri!

1. Ec. I. Antonovici, *op. cit.*, p. CLXXIV.
2. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 616.

GLOSAR SI INDICE

A

B

D

E

F

T, Ţ

U

V

Z

CUPRINSUL:

GREȘELI

Pag.	Rând.	In loc de	Să se citească
1	12	*buriene*	*buruiene*
4	10	*chemà*	*chiamă*
7	23	*flori prin tipare*	*flori, tipare*
10	4	*dativă*	*datină*
10	6	*ce e*	*cele*
11	33-4	*ci mai*	*ci numai*
15	33	*văsălii*	*năsălii*
18	1	*Sărbătoarea Rusaliilor*	*Sărbătoarea Rusaliilor.*-- [*A. Zânele*
23	39	*pronarèle*	*pronorèle*
23	40	*batițe*	*betițe*
62	10	*îu*	*în*
70	11	*facuți*	*făcuți*
80	20	*ciumpărit*	*ciumpăvit*
83	39	*Stante*	*Stanfe*
87	24	*lacra*	*racla*
88	1	*romănița*	*românită*
134	31	*Dumitrescu*	*Dumitrașcu*
136	1	*o cincea*	*o a cincea*
140	26	*495*	*497*
152	18	*nuci*	*muci*
160	35	*Pafimle*	*Pamfile*
171	40	*dinrt'o*	*dintr'o*
176	39	*Veronea*	*Voronca*
184	22	*Pegenda*	*Legenda*
184	24	*zice Sf.*	*zice că Sf.*